

L. CHIACELI
GVADI BIGVA

Cartea Rusca

LEO CHIA CELI

GVADI BIGVA

Traducere din limba rusă
de
MIHAIL ȘERBAN și N. CERNA

1952

EDITURA ARLUS „CARTEA RUSĂ“

Traducere după originalul în limba rusă:

Лео Киачели

ГВАДИ БИГВА

Гослитиздат, Москва, 1949

LEO CHIACELI ¹⁾

Leo Chiaceli (pseudonimul lui Leon Mihailovici Șenghelai) este unul dintre cei mai reprezentativi și cunoscuți scriitori sovietici georgieni. S'a născut la Megrelia în 1884. La nouăsprezece ani Chiaceli se înscrie la Facultatea de Drept din Harcov și ia parte activă la mișcarea revoluționară. Intorcându-se în patrie în anul 1905, în vremea răscoalelor țărănești, Chiaceli începe să lucreze în organizația social-democrată. Arestat și condamnat la muncă silnică, evadează; stă apoi, aproape cinci ani la Moscova, în ilegalitate. În anul 1912 pleacă la Geneva. După revoluția din Februarie 1917, Chiaceli, împreună cu alți scriitori progresiști ai Georgiei, se alătură luptei clasei muncitoare și țărânimii revoluționare.

Leo Chiaceli și-a început activitatea literară înainte de revoluție, fiind un continuator al celor mai bune tradiții ale literaturii clasice georgiene. Asupra lui Chiaceli — scriitor democrat — a avut o mare influență Maxim Gorchi. Primul roman realist al lui Chiaceli: „Tariel Golua“, (1915) — are ca subiect răscoala din 1905 a țăranilor din Megrelia, la care autorul a luat parte. Apariția acestui roman, brodat pe o serie de fapte trăite, constituie un eveniment important în literatura georgiană. După constituirea Georgiei Sovietice, Leo Chiaceli a scris o serie de nuvele și povestiri, în care oglindește numeroase

1) Notă editorială din ediția sovietică: Leo Chiaceli „Gvadi Bigva“; Editura de Stat pentru Literatură, Moscova 1949.

evenimente istorice din trecut și contemporane, insistând în special asupra ciocnirii între vechi și nou în perioada de după Revoluție. Fără îndoială, însă, că cea mai bună creație artistică a lui Chiaceli este romanul „Gvadi Bigva”, distins cu premiul Stalin. La această operă el a lucrat timp îndelungat, cu multă perseverență, punând în ea toată bogăția experienței sale de scriitor și înalta lui măiestrie de prozator. Romanul zugrăvește satul sovietic georgian din preajma anului 1930, când în întreaga Uniune Sovietică se înfăptuia cu succes construirea socialismului la sate, în condițiile unei lupte înverșunate între vechi și nou din care ieșeau învingătoare principiile tinerei vieți socialiste.

Tema principală care trece ca un fir roșu dela începutul până la sfârșitul romanului este educația socialistă, transformarea conștiinței omului formată în trecut în condiții de muncă și viață de robie. În centrul romanului se află colhoznicul Gvadi Bigva, om cam de vreo cincizeci de ani. La început, el este departe de a fi acel personaj despre care s'ar putea spune că este un adevărat colhoznic, un autentic erou al timpului nostru.

Imaginea lui Gvadi Bigva amintește pe eroul basmului georgian „Națarchechia”, trândav, vesel, glumeț și șiret, care nu se descurajează niciodată, și care nu se sperie de piedicile din viață, învingându-le de obicei prin șiretenie și viclenie.

Tot așa este și Gvadi Bigva: palavrăgiu, inventiv, leneș, șiret, preferă o viață ușoară, în locul muncii în colhoz, întreținând pentru orice eventualitate, legătura cu un ticălos, fiul fostului său stăpân: dar, în același timp, el este un om cu suflet curat și nobil, care visează o viață fericită, ce-i drept fără să lupte pentru ea, iubește viața și oamenii și-i este rușine de slăbiciunile lui. Cu o mare dragoste și cu o deosebită măiestrie de artist-psiholog și realist, Chiaceli arată cum Gvadi Bigva trăiește o viață întortochiată, dublă, până ce se transformă din „Națarchechia” într'un participant conștient la construirea pieșii noi.

Stimulentul principal al renașterii sale a fost, în primul rând, atenția și încrederea pe care i le-a arătat colectivul colhoznicilor, când, la adunarea comună a două colhozuri, Gvadi a fost ales în comisia de verificare a întrecerii socialiste. („Inseamnă că mă socot și pe mine om? Nu-i nimic de capul meu

și cu toate astea m'au ridicat, nu-i așa? Merit eu atâta cinste?“) Simțindu-se alături de popor, de colectiv, care nu cunoaște egoismul și interesul personal, Gvadi Bigva caută să-și păstreze demnitatea și găsește în el puterea și bărbăția de a se scutura de multe din rămășițele obiceiurilor din vremea când era rob; la sfârșit el îl omoară într-o luptă piept la piept pe Arcil Poria (fostul proprietar al fabricii de cherestea), scăpând astfel de incendiu fabrica de cherestea a colhozului.

Figura izbutit redată a lui Gvadi Bigva, care se întipărește adânc în mintea cititorului, are însă și unele lipsuri. Ar fi fost de dorit ca renașterea și apoi creșterea de mai târziu a lui Gvadi Bigva să fie legate de participarea lui la munca colhozului, — ori tocmai acest lucru nu este arătat în roman. Dar noi îl credem pe autor că Gvadi Bigva va fi unul din constructorii societății socialiste.

Ca și asupra lui Gvadi Bigva, viața nouă și forța colectivului își exercită influența binefăcătoare și asupra lui Gocia Salandia — fost mijlocăș, un gospodar priceput, care, aflându-se mult timp sub o înrăurire nesănătoasă, voia să-și construiască bună starea personală înafara colectivului. Dar colhoznicul Onise îl face să-și dea seama de avantajele gospodăriei colective față de cea individuală.

„Și cu cine ți-ai pus în gând să te lupți, măi omule? Cu cine, te întreb? Desmeticește-te, uită-te bine în jurul tău... Un bou nu poate să birue un bivoli, își rupe coarnele. Ai puzit? Noi suntem un colectiv! Înțelege odată — un colectiv!“

Autorul reușește să adâncească figura lui Gocia și să o facă să trăiască.

În roman sunt înfățișați cu vigoare oamenii satului colhoznic, care, prin munca lor colectivă, construiesc viața nouă: președintele colhozului — înțeleptul bolșevic Ghera, organizatorul de Partid Gheorghii, imaginea sugestivă a celei mai bune colhoznice — Mariam, a comsomolistei Naia și alții.

„Gvadi Bigva“ este prin caracterul său un roman optimist, plin de bucurie și încredere în viața socialistă, viață care deschide pentru eroii săi perspective largi, mereu noi.

Autor de minunate cărți pentru copii (a scris o serie de basme și de povestiri pentru copii), Chiaceli a preat și în acest roman chipurile minunate ale copiilor sovietici ale celor cinci

ții ai lui Gvadi: Chitunia, Cirimia, Cuciunia, Gutunia și Bardgunia.

Episoadele sugestiv redată care înfățișează raporturile dintre copii, dintre copii și tatăl lor, și mai ales, dintre acesta și cel mai mare dintre copii — pionierul Bardgunia, care, nemulțumit adesea de purtările lui „babaia” al său și suferind chinuitor din această cauză, îl urmărea cu priviri dojenitoare — fac parte dintre paginile cele mai bune ale cărții. Peisajele, viața de toate zilele, diferitele amănunte sunt legate în mod indisolubil de acțiune și de viața eroilor romanului. Limba simplă și puternic colorată, dialogurile scurte, pline de vioiciune și de spirit, sunt pătrunse de un umor fin, scânteietor.

Romanul „Gvadi Bigva” de Leo Chiaceli, distins cu Premiul Stalin, și-a cucerit o largă popularitate. El a fost editat de mai multe ori în limba rusă, fiind tradus și în alte limbi ale popoarelor din U.R.S.S.

Un băiat, de vreo doisprezece ani, mulgea capra priponită de unul din stâlpii șopronului din fața djargvaliei ¹⁾. Băiatul stătea ghemuit pe vine lângă picioarele crăcănate ale caprei; sprijinea donița între genunchii goi și strângea cu înverșunare ugerul în care nu mai era picătură de lapte.

— Nu te încăpățâna, Djeca! Lasă laptele, lasă-l dacă nu vrei s'o pățești! — zise mânios băiatul.

Arcuindu-și spinarea, sugându-și burta, capra, fără să se sinchisească, își lingeia iedul, care se lipea de ea alintându-se.

Se lumina de ziuă; începea dimineața, una din acele dimineți cum numai toamna pe litoralul Mării Negre, se pot vedea. Ceața care se lăsa de obicei înainte de răsăritul soarelui învăluia djargvalia. În aer se simțea încă răcoarea umedă a respirației nopții. Din pricina umezelii, pământul se muiase și era acoperit de un noroi subțire și lunecos.

Picioarele băiatului fugeau într-o parte și în alta, sforțările i se iroseau în zadar și asta îl mânia și mai tare.

Ușa djargvaliei se dădu de perete scârțâind și în pragul ei apărură un om pântecos și păros, cu o manta aruncată pe umăr. El își trecu cu băgare de seamă, peste pragul înalt, picioarele înfășurate în cârpe peste care încălțase niște calamani ²⁾ ruși.

1) *Djargvali* — casă țărănească din bârne, fără coș pentru fum. (N. red. ruse.)

2) *Calamani* — încălțăminte țărănească făcută din piele netăbăcită, fără tocuri (N. red. ruse.).

Închizând repede ușa după el, aruncă o privire hoțască și cu un mers împleticit, se rezezi în ogradă.

Trecu pe lângă băiatul care mulgea capra, și fără să-l învrednicească cu vreo privire, îl îmboldi prietenește:

— Așa, Bardgunia, n'o lăsa, tâlhăroaica! Să-ți dea tot, tot, până la ultima picătură! Ca s'o vezi ce hoafă-i! În tot Orchetiul nostru nu găsești alta ca ea...

Mai făcu vreo câțiva pași, apoi se opri și zise ca pentru sine, totuși destul de tare ca vorbele lui să fie auzite și de băiat:

— Ea, doar, a băgat-o în mormânt și pe maică-ta...

Stătea în mijlocul ogrăzii și scormonea cu privirile întunericul care începuse să se destrame: cum o mai fi vremea și astăzi?

Neîncrezător în ce vedea, își ridică nasul, așa cum face câinele de vânătoare și începu să-și umfle nările și să plescăe din buze, adulmecând aerul, de parcă voia să afle dintr'odată, și după gust și după miros, cum o să fie timpul.

— A! Pe cât se pare, frumoasă zi o să fie astăzi, nu? Neapărat! — se întrebă el încet, și răspunzându-și singur, se bucură.

Se uită la băiatul, care tot se mai lupta cu capra și-i împărtăși bucuria:

— Ia spune-mi, cirime¹⁾ ai mai auzit tu una ca asta: ceața de dimineață — e ca o manta: soarele obosește, se înfășoară în manta... pe urmă o aruncă și iată că întinde pe pământ un brocart auriu... Ce scrie în cărțile voastre cu privire la treaba asta?...

Bardgunia era atât de absorbit de ceea ce făcea că nici nu-l băgă în seamă. Atunci, omul cel păros, închizând pe jumătate ochii într'un fel cu totul neobișnuit, se apropie cu pași mărunți și rezezi de băiat, dar din motive neînțelese, se opri lângă el în așa fel, încât să nu i se vadă umflătura dintr'o parte ce-i ieșea ca o cocoașă de sub manta.

— Babaia²⁾ îți spune drept, crede-mă cirime, — spuse el băiatului și-l bătu pe umăr. — Dintre toți, tu singur ești mai acătării aici... Ceilalți... sunt niște haimanale, nu știu decât să caște gura și... îndoapă-i, îndoapă-i. Uite așa...

1) *Cirime* — termen de alintare, prescurtare, dela „Șeni cirime” care înseamnă — cuvânt cu cuvânt: „Necazurile tale să fie la mine”. (N. red. ruse.)

2) *Babaia* — părinte. (N. red. ruse.)

Și căscând gura cât se putu își vârî de câteva ori pumnul într'însa, ca și cum ar fi îndesat ceva cât mai adânc.

— Patru! Sunt patru de-ăștia!... Tu, Bardgunia, nu te numeri printre ei!... Și nici eu... Altfel...

Ultimele vorbe, aproape că le țipă, voind pesemne să arate ce însemnătate deosebită aveau.

În acel țipăt, care parcă-i țâșnise din adâncul inimii, era în același timp și spaimă și ironie și nedumerire...

— Altfel n'ar fi fost patru, ci șase. — Coborî vocea și continuă îngândurat: — șase guri... Dealtfel, orice-ai zice, orice gură trebuie umplută și îndopată cu câte ceva. Asta-i, nenicule...

Avea pe cap o pălărie de pâslă, care semăna mai mult cu un cuib de pasăre, de culoarea ferigii putrede ca și mantaua de pe umăr, care nu se potrivea deloc cu înălțimea lui; poalele ei atârnavă în sdrențe. Se vedea că-și meșterise singur pălăria din bucăți tăiate din aceeași manta, și cusute grosolan una de alta.

Avea fața păroasă, galbenă ca romanița; barba decolorată și mustățile stăteau țepoase, în smocuri. De sub sprâncelele lăsate, sbârlite, priveau bănuitor și viclean niște ochi mici, cenușii.

— Nu-i așa, Bardgunia? Oricât am căsca noi gura, nime u n'are să ne-o umple! Nu-i așa? Așa-i! Doar vezi și tu, cirime, câți oameni stau să-ți socotească zilele-muncă? Nu-i chip să capeți un dram peste ceea ce ți se cuvine!

Se vedea că nu degeaba vorbea așa de prietenește cu băiatul; voia să-l îmbuneze; dar băiatul nu se lăsa deloc înduplecat, de parcă nici nu l-ar fi auzit.

Inciudat și amărît de purtarea băiatului, omul cel păros se trase mai încolo, lângă cel de-al doilea dintre stâlpii care țineau șopronul. Posomorît, se mai uită încă odată la Bardgunia și, văzându-l tot atât de ocupat cu capra, scoase pe furis, de sub manta și puse jos, un hurdjin¹⁾ destul de încăpător; într'una din cele două despărțituri ale lui, strânsă cu o curelușă, era îndesat ceva... După aceea scoase mantaua și o așeză astfel încât să stea țepăună în sus și să ascundă hurdjinul.

Rămase, într'o cioha²⁾ ponosită, de culoarea prafului de

1) *Hurdjin* — un fel de desagi, confecționați de obicei din țesătură de covor. (N. red. ruse.)

2) *Cioha* — haină cu mâneci largi. (N. trad.)

pe drum, care nici nu mai semăna a haină. În locul unde ciohaua e de obicei împodobită cu gazâri,¹⁾ erau prinse niște buzunare de pânză neagră. Pântecelul omului, revărsat în față, era mai umflat în partea stângă, ceea ce slăbea și mai mult trupul acela și fără asta nu prea arătos. O curea albă, îngustă, înnodată în față, îi strângea mijlocul. În partea stângă, atârnat de curea, purta un cuțit destul de lung, cu teacă; în dreapta avea o pungă cu tutun din care ieșea o lulea.

După ce-și scoase mantaua își ridică mâinile, își suflecă cu grijă mânecile până mai sus de coate, apoi se încordă ca și cum s'ar fi pregătit să se năpustească asupra unui vrăjmaș; se ridică în vârfurile picioarelor, își supse burta, se aplecă cu tot trupul înainte și-și aținti privirile asupra iedului care se lipise cu gingășie de gâtul mamei lui.

Trecu tiptil pe lângă capră, ca omul pornit la drum lung, căruia nu-i arde să se abată pentru cine știe ce fleac pe undeva pe-alături.

Și dintr'odată, cu o îndemânare la care nu te-ai fi așteptat din partea lui, se repezi asupra iedului și-l apucă de urechi. Iedul începu să behăie jalnic și să se sbată, dar pântecosul îl luă în brațe.

— Ah, împielitătule! Destul mi-ai furat tu laptele copilașilor! Uită-te la el, cică-i frate de lapte cu copiii mei! — zise, — și scrâșni din dinți.

Ca să vâre iedul în hurdjin și să strângă curelușa, a fost pentru el treabă de o clipă!

Dar băiatul își îndreptă brusc trupul și se uită nedumerit la tatăl său.

— Ce faci, babaia? — întrebă el cu sfială.

Când îl auzi, tatăl sări ca ars și se întoarse spre el îndârjit, ca un hoț prins asupra faptului și care încearcă să-l sperie pe cel care l-a surprins. Stătu așa câteva clipe, clipind des, posomorît, apoi deodată își schimbă expresia feței și zâmbi blând.

— Mai încet, fiule! — zise el, și, acoperindu-și gura cu palma se uită cu coada ochiului la ușa djargvaliei. — Mai încet! Să nu audă cumva ăia... pungașii...

Se apropie de băiat, se aplecă lingușitor în fața lui și scoase

1) *Gazâri* — cartușiere aplicate pe pieptul hainei. (N. trad.)

din buzunarul ciohalei patru bețișoare de lungimi diferite; ie înșiră pe palmă și i le arată lui Bardgunia.

— Uite, cirime... Ascultă bine ce-am să-ți spun, — începu el, coborându-și glasul într'un fel ciudat. — Vezi bețișorul ăsta? — și luând bețișorul cel mai lung îl plimbă prin fața ochilor băiatului.

— ăsta e măsura piciorului lui Gutunia. — Privi din nou în ochii băiatului: Ce, te miri?... — Uite ăsta, — și arată un bețișor mai scurt — e măsura lui Chitunia. ăsta — a lui Cuciu-nia... Iar ăsta, — vezi cât e de mititel, — e a lui Cirimia... Hai, vino să-ți iau și ție măsura. Că doar nu pentru mine duc eu la târg diavolul ăsta. M'am gândit: n'ar fi rău să cumpăr de pe acum ciuviachi ¹⁾ pentru copii... au să prindă bine la iarnă... Astăzi e doar vineri și vremea e bună. Vinerea e târg mare. Poate că oi avea noroc și-oi mai găsi pe drum și altceva. Ei, ce să-i faci: dacă ar fi iadă, aș lăsa-o de prăsilă; dar așa, e'un țap ce să facem? In djargvalia noastră cresc și așa cinci țapi, — îmi ajunge, cirime...

Chicoti neobișnuit de tare, împunse prietenos în pânțele, cu degetul, pe băiatul care stătea nedumerit și-l gădilă. Bardgunia se fâstâci și sări înlături.

— Să nu scapi donița, — îi zise blând tatăl, și apucându-l de mânecă îl trase spre el.

— Ia, așează-te aici, pe treapta asta, să-ți iau măsura...

Bardgunia clătină din cap: nu.

— Nu vreau... o să-mi dea și aici, — zise el pe un ton foarte serios.

Ochii băiatului erau plini de dojană. Purtarea tatălui avea ceva necurat și nici vorbele lui nu-i inspirau încredere. Dar nu se putea hotărî să spună cu glas tare ceea ce simțea.

Privirea bănuitoare, plină de neliniște a băiatului, căzu pe hurdjin; atenția lui fu atrasă de partea legată strâns și nicidecum de partea din care ieșea afară capul iedului.

Tatăl, neliniștit de purtarea lui Bardgunia, se duse lângă stâlp. Își aruncă mantaua pe umeri, ferind hurdjinul de privirea iscoditoare a copilului.

— Apoi, mă gândesc, de ce să nu iau cu mine și câteva păpușe de tutun? Și, bănuț cu bănuț, iată că se adună ceva...

1) *Ciuviachi* — pantofi fără tocuri, ce se poartă în Crimeia și Caucaz. (N. trad.)

Nu-i glumă, cirime, să cumperi patru perechi de ciuviachi, — încercă el să-l lămurească pe băiat, față de care căuta să pară cât mai sincer, spre a-i împrăști banuielele. Dar când se aplecă spre hurdjin, ca să și-l aburce în spinare, Bardgunia rupse încă odată tăcerea:

— Dar cu munca... cum o să fie, babaia? Tu ai uitat, se vede, că azi trebuie să ieși la muncă. Aseară, Ghera a dat o raită în fugă pe aici. — Să meargă, a zis, neapărat în pădure la tăiat și să nu tragă chiulul, cum obișnuște el... Altfel, a zis, îl ștergem de pe lista celor propuși pentru casă. Așa mi-a spus să-ți comunic... Noi, zice, suntem în întrecere cu sanarienii; tot satul va trebui să pună umărul...

Tatăl lăsă hurdjinul din mâini și, îndreptându-și șalele, fulgeră roată împrejur, cu privirile.

Vroia să se mânie. Se umflă, gata-gata să înceapă să țipe... Dar tot așa de repede se răsgândi, găsind că era mai bine să se înțeleagă cu fiul pe cale pașnică...

— Și tu, cirime, mă bați mereu la cap... cu casa asta! Oamenii umblă cu minciuni și tu le dai crezare! Ești încă mic, Bardgunia, nu cunoști viața, de unde să știi... Nici ochiul tău nu vede încă ce-i primpjur, nici judecata nu ți-i coaptă... mai ai de crescut... Zici, casă... Nici bunicul nu și-a făcut casă, nici tata nu și-a făcut. Nici mie, se vede, nu mi-ar sta bine s'o fac... Cunoști proverbul: „întinde-te cât ți-e plapoma!...” Dragul meu, chestia asta cu casa nu-i decât o poveste... da, o poveste... Să ne păzească Dumnezeu căsuța noastră părintească și să ne mulțumim cu atâta!

Deodată tăcu. Se părea că vorbise cu toată sinceritatea. Oftă din greu, apoi urmă, îngândurat:

— Zici, întrecere cu sanarienii... Dar ce amestec am eu în asta? Totuși, dacă omul acela a trecut pe aici, iată ce-o să trebuiască să facem, Bardgunia: când ai să te duci la școală, — dar mai întâi să fierbi laptele, o jumătate din el puteți s'o beți voi, iar jumătatea cealaltă s'o pui pentru iaurt, vezi să nu uiți, — așa, când ai să te duci la școală, să te abați prin partea aceea a pădurii, să-l cauți pe Ghera și să-i explici: babaia — să-i spui — a plecat la doctor, chiar la acela la care l-ai dus tu... El — să-i spui — are să întârzie puținel, dar de venit o să vină neapărat. Am uitat, fiule, să-ți spun că în noaptea asta era cât pe ce să mor... Tu dormeai somn dulce, iar eu gemeam,

așa gemeam, de cred că gemetele mele ajungeau tocmai până la cer...

Dând laoparte poala mantalei, își apăsă încetișor palma pe partea stângă a pântecului care era foarte umflată și chicoti.

— Uite, Bardgunia, aici e, aici e moartea mea. Splina, blestemata, sau cum i se mai spune? Ea l-a omorât și pe bunicul tău, tot în această djargvali. Și pe maică-ta, parcă tot splina o durea... Și pe mine tot ea o să mă dea gata; tot în djargvalia asta o să mă dea gata... o să se sfârșească tata. Ei, atunci or să mă șteargă nu numai de pe lista celor propuși pentru casă...

O strâmbătură jalnică îi schimonosi fața; gemu, oftă adânc și începu iar să vorbească:

— Totodată să nu uiți cumva fiule și altceva: după școală, să te înființezi neapărat pe plantația de ceai... Și vezi, să te înscrie cu o zi muncă pentru cules. Să-l iei deasemenea și pe Gulunia cu tine, să culeagă și el, afurisitul, măcar un coșuleț... Ei, asta e... Dacăș scăpa de splină, toate ar fi cum ar fi.

În ochi îi licări o luminiță de șiretenie. Fața i se încreți, lărgindu-i-se într'un zâmbet schimonosit. Își întoarse în grabă fața dela Bardgunia, ca să ascundă și luminița șireată și zâmbetul. Ridicând hurdjinul cu amândouă mâinile, și-l aruncă pe umăr, deasupra mantalei. Văitându-se: „vai, vai!”, se apucă cu mâna de mijloc, ca să arate cât de grea e povara. Se uită încă-odată la Bardgunia, ca și cum ar fi cerut milă și înțelegere, și porni prin ogradă.

Iedul din hurdjin începu să behăe, și, numaidecât, la chemarea lui, răspunse capra.

În aceeași clipă ușa djargvaliei se deschise și în prag apărură buluc, frecându-se la ochi și îmbrâncindu-se, patru copii mai mult goi, — unul mai mic decât celălalt, la fel cu bețișoarele pe care tatăl le arătase fiului. Grupul era atât de plin de farmec datorită și unui câțel care se afla lângă copii și care ședea pe prag cu botul pe labe și scheuna nerăbdător să-i vadă pe copii năvălind în ogradă ca să se poată năpusti și el, val vârtej, după ei...

Doi, cei mai mari, țâșniră peste prag, fără să-l atingă; cei mai mici se sprijiniră cu pieptul de prag și târîndu-se, trecură obstacolul. Și toți patru nu se opriră decât sub șopron, de unde

se uitară multă vreme după tatăl lor care se îndepărta. Dar, dintre toți, tot cățelul a fost mai sprinten! Lătrând furios, începu să alerge prin curte. Auzind behăitul jalnic al iedului, copiii începură să țipe în cor...

— Vai, vai! Unde mi-i ieduțul? — strigă unul dintre ei.

— Ieduțul meu! — începură să sbiere cât îi ținea gura și al doilea și al treilea.

— E al meu, babaia, e ieduțul meu! — începu să strige mai tare decât toți cel mai mic, Cirimia. Lacrimile-i curgeau șiroaie.

Pântecele copiilor, abia acoperite de cămășuțele rupte, se sguduiau de plânsete, iar picioarele arse de soare și de vânt băteau pământul pe loc.

Tatăl care n'apucase încă să iasă din ogradă, se răsuci brusc, se aplecă și începu să scotocească pământul cu mâna: parcă s'ar fi ținut după el o haită de câini și căuta o piatră, s'arunce, s'o pună pe fugă... Se ridică, asvârli spre ei, ca dintr'o praștie, și țipă asurzitor, cu spume la gură:

— Ei, stați că vă arăt eu...

Cățelul, cel dintâi, chibzui că era mai sănătos pentru el să se retragă, și o luă la fugă, schelălăind așa de tare, de parcă i-ar fi spart cineva capul.

Bardgunia îl strigă:

— Vino'ncoa, Butchia, că te omor!

Desfăcându-și larg brațele, își cuprinse frații ca'ntr'un năvod și-i împinse spre casă...

— Hai, duceți-vă, duceți-vă în casă... Are să vă omoare babaia, — zise el cu glasul unui om în toată firea și îi îmbrânci pe toți patru în casă.

Apoi apucând donița dispăru și el pe ușa pe care intra-seră frații săi mai mici...

2

Mergea pe ulicioara îngustă, pe lângă gardurile de nuiete, ținând mai mult marginea; ca să nu se scufunde în glodul subțire, se agăța de pari, sărea din piatră în piatră, se suia pe cioatele de copaci... Dar, de cele mai multe ori, trebuia s'o ia deadreptul, căci hurdjinul greu din spate îl stingherea mult. Și apoi, iedul nu vroia în ruptul capului să se împace cu soarta

lui, se sbătea mereu în hurdjin; și din pricina asta, Gvadi deabia se ținea să nu cadă.

Era în obiceiul lui să mai scoată câte o vorbă, să mai bombănească... Acum însă svârcolirile iedului îl scoteau din sărite în așa chip, încât nu numai că bombănea ci înjura și blestema totul și pe toți cu atâta furie, de-ți venea să crezi că va fi vai și amar de întregul Orcheti, că praf și pulbere o să se aleagă de tot satul, până la ultima casă, până la ultimul suflet! Nu-și cruța nici rudele, nici pe cele răposate, nici pe cele în viață.

Cu chiu cu vai ajunse în sfârșit la capătul ulicioarei, și tocmai se pregătea să cotească pe șosea, când deodată, de după un gard înalt de nuiete care împrejmuia ultima gospodărie din ulicioară, se auzi o voce de femeie.

— Ce-i cu tine, Gvadi? Ce-ai vecine, de tuni și fulgeri așa, la vremea asta, când nici nu s'a crăpat bine de ziuă?!...

Gvadi recunoscuse numaidecât vocea. Se bucură. Fața lui schimonosită de mânie, se luminează de un zâmbet, dar numai pentru o clipă...

Fulgerător își dădu seama ce urmări ar putea să aibă pentru el această întâlnire și bucuria i se schimbă pe loc în buimăceală și ciudă. O clipă mai târziu, cuprins de o teamă de nebiruit, era gata s'o ia la fugă... Dar încotro să fugă? Privi în jur... Ori înainte, ori înapoi, — altă cale nu era: toate gospodăriile care dădeau în uliță erau împrejmuite cu garduri înalte de nuiete... Să se întoarcă acasă mai mare ciuda!...

Ascultă atent. Ce se petrecea oare, în băătătură? Ce-ar fi să-și strecoare o privire într'acolo? Dar privirea i se opri în împletitura deasă a gardului. Se ridică în vârful picioarelor, dar gardul era prea înalt și nu putu să vadă nimic.

În curte nu se mai auzea nicio mișcare.

Să i se fi părut numai?!

Nădejdea că se va putea strecura neobservat îi străfulgeră prin inimă. Se hotărî să meargă înainte.

Vecina lui, văduva Mariam, era una din colhoznicele frunțase, cea mai bună udarnică din Orcheti. Pentru colhoznicul care pe-o zi frumoasă de toamnă ca asta, când în sat este așa de mult de lucru, s'a gândit să plece la târg să facă negoț, nu era lucru de șagă să se întâlnească cu Mariam!

Această întâlnire putea să aibă urmări serioase mai ales

pentru el, Gvadi, care și așa nu era prea bine văzut din pricină că lipsea deseori dela lucru.

„Numai să trec dincolo de poartă și am scăpat!“ se gândi el. Intr’adevăr, la câțiva pași de poartă, ulița cotea spre șosea... Să se vadă el acolo și apoi... să-i pună sare pe coadă... De ce să nu-și încerce norocul? Și Gvadi porni înainte.

Când ajunse în dreptul porții, își furișă privirea iscoditoare în ogradă... Se vede însă că Mariam îl aștepta, căci privirile li se întâlniră.

În fața căsuții de lemn, lângă mandarinii sădiți în rânduri regulate, stătea o femeie de vreo patruzeci de ani. Cu fusta prinsă în brâu, cu picioarele goale până la genunchi, puneă proptele crengilor unui mandarin destul de mare, care, sub greutatea fructelor, s’aplecaseră până aproape de pământ. Mâinile ei, cu mânecile sumese până sus, apăreau și dispăreau printre fructe în frunzișul verde. Picioarele larg desfăcute, bărbătește, cu pulpele goale, purtau ușor corpul bine legat.

N’avea încotro! Trebuia să schimbe câteva vorbe cu Mariam!

Gvadi nu poate doar să se furișeze ca un hoț pe lângă poarta ei, fără să-i dea bună ziua! „Bărbatul adevărat la strâmtoare se cunoaște“, se gândi el. Cum s’o ducă, cum să ascundă de Mariam scopul adevărat al călătoriei lui la acea oră a dimineții și mai ales cum să-i abată atenția dela hurdjinul care i se bălăbănea în spate? Va pune la bătaie toată iscusința lui.

Se rezemă de gardul de nuiele în așa fel ca stâlpul să-i acopere povara, întinse gâtul și trase cu ochiul în curte. Mariam se uita și ea la el, fără să-și întrerupă lucrul și Gvadi începu să vorbească cu voce cântată, pe un ton glumeț-amenințător, imitând parcă nu știu ce erou din poveste:

— Cine-mi vorbește? Cine ești tu, nevăzut-o? Dacă nu-mi ești dușmană, de ce te ascunzi de mine?

După ce spuse aceste cuvinte se porni pe un răs pițigăiat.

Mariamei îi plăcu gluma.

— Ei, Gvadi, vasăzică nu ești chiar așa de mâniat cum mi s’a părut mie? Bravo ție, devreme te-ai sculat! Se vede că gândul la casa cea nouă nu te lasă să dormi? Am uitat să te felicit: te-am înscris doar și pe tine printre cei care-și vor face case. Ghera a stăruit mult pentru tine, gândindu-se la copii...

Așa-i, așa-i, vecine dragă... s'a sfârșit deacum cu necazurile voastre! N'aveți să vă mai înnăbușiți în djargvali... Biata Agatia, n'a avut parte să apuce și ea ziua cea fericită. Ei, dar cei care sunt în viață, n'au să mai aibă deacum de ce să se plângă.

Vorbele Mariamei nu-i făcură lui Gvadi niciun fel de plăcere. „Ce mă bat la cap cu casa asta!“ se gândi el. Dar numai-decât își răspunse singur: „Dar acum bine c'a adus vorba de asta“.

Mariam urmă:

— Dar nici nu s'ar putea să nu lucrezi, — vezi ce încurajare ni s'a dat. Trebuie să fii la înălțimea ei, Gvadi! Te duci în pădure, ai?

Gvadi se tulbură puțin. Curiozitatea Mariamei nu putea duce la nimic bun. Cum să facă să schimbe vorba?

— Da-a-a — lungi el, căutând să câștige timp, să se gândească bine ca să nu scape vreo vorbă nelalocul ei.

Și, dintr'odată, ca și cum n'ar fi auzit bine întrebarea, începu să vorbească pe alt ton:

— Bună dimineața, vecinică dragă, apărătoarea orfanilor mei! Iartă-mă că nu ți-am dat bună ziua numaidecât... — și continuă pe nerăsuflăte: — Măinile tale binecuvântate știu să facă tot, pot tot, dar iată că, totuși, ai întârziat cu proptitul crengilor, cirime. Nu mai dovedești cu treaba, nu ai timp să-ți vezi de gospodăria ta proprie, — și toate astea pentru că ești udarnică. Dacă mi-ai fi spus mie, draga mea...

Mariam râse din tot sufletul.

„Ca să vezi ce pezevenchi mai e și Gvadi ăsta! El nu-i în stare să dovedească treburile lui și acum, uite ce mai îndrugă afurisitul!“

Totuși, îi răspunse frumos.

— Ce să te necăjesc pe tine? Și-apoi, parcă am eu chiar așa mulți pomi! Dacă n'oi dovedi singură, o să mă ajute Ța-țunia. Asta-i Gvadi... Dar de ce ai pornit tu la pădure pe drumul acesta ocolit?

Așadar, Mariam se întorsese iar la chestiunea aceea atât de primejdioasă pentru cel cu care vorbea.

Gvadi s'ar fi descurcat și de data asta, dacă n'ar fi dat peste el alt necaz, la care nu se gândise. Iedul, auzind se vede glasul plăcut și cunoscut al Mariamei, scoase pe neașteptate

un behăit sfâșietor, de parcă ar fi zis: „Pier, vecinico, scăpă-mă!“ Incercă să sară din hurdjin și începu să se sbată cu atâta disperare, încât Gvadi, speriat, de să-i vină rău nu alta, și trecându-l toate sudorile, se desprinsе brusc de lângă stâlpul care-l ascundea și se trase spre poartă. Totodată nu uită să dea de câteva ori cu cotul sdravăn în iedul blestemat.

Vai, cum nu-i trecuse prin minte că dacă putea să-l trădeze cineva, apoi acela nu putea fi decât iedul? Acum însă era prea târziu. Mariam scoase un strigăt sfâșietor, de parcă ar fi auzit cine știe ce grozăvie.

— Ce înseamnă asta? Un ied în hurdjin? De ce? Unde-l duci?

Se apropie în grabă de poartă și o dădu înlături. În fața lui Gvadi, buimăcit, apăru statura ei impunătoare. Privirea ochilor ei mari, negri, căzu întâi pe hurdjin. Apoi îl cercetă cu atenție, din cap până în picioare, pe Gvadi.

— O-o!... Și eu care mă miram unde să fi pornit oare voinicul, cu noaptea în cap? Și nici prin minte nu mi-a trecut că azi e vineri! — zise ea și, fără să-i aștepte răspunsul, se năpusti cu înverșunare asupra lui Gvadi: — Vasăzică, îți pierzi vremea, ca și înainte, pe la târguri, haimana nenorocită ce ești! În loc să câștigi zile-muncă în plus, ca să îndreptățești grija pe care ți-o poartă tovarășii, în loc să-ți încalți orfanii, fugi dela lucru? Unde duci iedul? — îl zăpăci ea tot întrebându-l, furioasă, — răspunde numaidecât: unde duci iedul?

În aceeași clipă, ca din senin, apăru lângă Mariam paznicul credincios al gospodăriei sale, Muria, sburlită, cu coada ridicată: „Ce-o fi cu hurdjinul ăsta? Cine behăie în el?“

Gvadi o cunoștea bine pe javră și întreținea cu ea relații de bună vecinătate.

Muria îl recunoscă pe Gvadi și părul ei sbârlit se lăsă la loc. Câinele o privi pe stăpână-sa cu uimire, parcă i-ar fi zis: „Ăsta e doar Gvadi al nostru? Se poate să nu-l recunoști!“

Pentru a fi mai sigur că nu i se va întâmpla nimic rău, Gvadi se trase mai laoparte. Totuși purtarea blândă a Muriei îi dădu curaj. Intinse mâinile înainte și începu să dea din ele vrând să spună că nu e așa:

— Stai, Mariam! Dacă ai cât de cât încredere în mine să nu crezi una ca asta...

Și începu cântecul obișnuit: că doctorul l-a chemat să-i

facă o injecție și numai pentru asta s'a pregătit să meargă la oraș; că nu se poate să nu meargă, fiindcă splina îl chinue îngrozitor, l-a dat gata; că desigur n'o să scape nici el de soarta nenorocită pe care o avusese răposatul lui tată... Și-i făcu semn cu mâna, că-i umflat la pânțe. Dădu laoparte poala mantalei și-i arătă locul în care doctorul trebuia să-i facă injecția. Uite, aici, s'a învinețit de tot. Și nimănui nu-i este milă de el... Gvadi scânci, lacrimile începură să-i curgă... după doctor da, într'adevăr, în drum spre casă, vrea să se abată și pe la târg...

Gvadi tăcu, își vârî cu vioiciune mâna în buzunar, scoase bețișoarele, luă pe rând câte unul și de fiecare dată rostea numele câte unui copil, în ordinea vârstei. De data asta, nu-l uită nici pe Bardgunia; oftând și văicărindu-se cu amărăciune, începu să-i explice vecinei de ce-i nevoit să-și vândă neapărat iedul acela blestemat. Gvadi încercă s'o convingă, — și ea-l crezu, — că până ce se vor aduna tovarășii la lucru, el o să-și isprăvească toate treburile în oraș și o să se înapoieze la timp în colhoz. Tocmai deaceea s'a și sculat așa de dimineață, — până în oraș e o asvârlitură de băț...

Simțind că vorbele sale au avut efect și că Mariam s'a înmuiat cât de cât, Gvadi încercă să-i cucerească inima până la capăt; pe fața lui apăru expresia unei îngrijorări fără margini: începu să se frământa, să se învâртеască pe loc ca o sfârlează, parcă ar fi căutat ceva, se repezi spre gardul de nuiele, scotoci cu mâinile, rupse un bețișor destul de lung și se întoarse lângă Mariam. Cu o strâmbătură înduioșătoare îi întinse bețișorul.

— Ia cheam-o, cirime, pe Țațunia ta. N'are tată, e și ea orfană. Îndeplinește-mi măcar odată rugămintea, Mariam... Fă-mi această plăcere... Ești doar ca și o mamă pentru puișorii mei. Mi-i speli, mi-i piepteni cu mâna ta miloasă și dela mine n'ai nicio răsplată... Cel puțin de ți-am fi rude, dar nici asta... Eu am o datorie față de fetița ta. Am să-i cumpăr niște ciuviachi — cu orfanii mei n'o să-mi mai fie așa de rușine. Doar ea — nimeni altul decât ea — a crescut pe tâlharul ăsta cu coadă... Așadar, cirime, ca să nu mai pierd vremea, — cheam-o să-i luăm măsura.

Vorbele lui Gvadi păreau atât de sincere, erau pline de un simțământ atât de cald, încât supărarea Mariamei se irosi cu totul. Ii și veniră lacrimi în ochi. Crudă inimă ar trebui să

ai ca să nu te înduioșezi și să nu-ți pară rău de soarta lui Gvadi! Câtă nobleță și recunoștință se ascunde în inima acestui om bolnăvicios, aproape infirm! Tată a cinci orfani, el singur desbrăcat și descult, și se gândește să-i facă un dar, să-i facă o bucurie fiicei ei!

Și Mariam le ascultă pe toate, ca și cum Gvadi și-ar fi îndeplinit toate promisiunile și ei nu i-a rămas decât să-i mulțumească. Nu, Țațunia nu are nevoie de ciuviachi! Mariam are de trei ori mai multe zile-muncă decât Gvadi. Și ea o are numai pe Țațunia — numai și numai pe ea — nu ca Gvadi care trebuie să hrănească cinci guri!

Il mai certă odată pe Gvadi, dar acum pe un ton în care era mai multă duioșie... Ar fi vremea să se gândească și la dânsul, nu se poate doar, așa... Umblă murdar, rupt, spre bucuria dușmanilor; face de rușine colhozul. Tovarășii vor ca el să-și construiască casă, sunt gata să-l ajute. Sunt la colhoz muncitori mai vrednici decât Gvadi, cărora nu li se dau materiale de construcție, iar el o mai face și pe nebunul, nu-și îndeplinește sarcinile, își sapă singur groapa...

— Uită-te în ce hal ți-a crescut părul, Gvadi! Te-a năpădit peste tot părul ăsta blestemat: în urechi, în nări... Tunde-te și ai să semeni a om. Ți-i așa de greu să intri la frizer? Sau, într-o clipă de răgaz, treci pe la mine, am să te potrivesc eu, ce Dumnezeu, nu-i mare lucru.

Glasul Mariamei e atât de dulce, de cald, de blând, atât de alintător!... Parcă însăși mama-glie darnică vorbește prin gura ei, respiră prin pieptul ei...

Gvadi nu se așteptase deloc ca întâlnirea cu Mariam din dimineața aceea să fie încununată cu un sfârșit așa de fericit. Tăcut îi mulțumi soartei în gând...

Trase adânc aerul în piept și se apropie încet de Mariam. Stătu puțin și se uită la ea.

„Știu, știu și eu în cel hal am ajuns“, spuneau ochii lui. Parcă fiecare trăsătură a feței lui încordate o asigura pe Mariam că sfatul ei va da roade, că el e gata să înceapă o luptă vitejească împotriva mizeriei și a tuturor nenorocirilor. Își ridică mâna, ca pentru un jurământ solemn. Cu un oftat prelung, slobozi în sfârșit aerul din piept și exclamă cu o voce în care vibra cea mai puternică emoție:

— Fie-ți milă de mine, Mariam! Fie-ți milă! Atâta-ți cer!

Vorbele lui erau pline de amărăciune, — se vedea că țâșneau din adâncul inimii. Strânse pumnul mâinii ridicate și se izbi în piept cu atâta putere încât se auzi răsunând.

— Vai, ce păcat că moartea mi-a răpit-o pe Agatia mea tocmai în aceste vremuri! — zise el desprinzându-și privirea de pe Mariam, se răsuci în loc și porni, cu pași împleticiți spre șosea.

Abia stăpânindu-și emoția, Mariam îl urmărea cu privirile pe nefericitul ei vecin... În ochii ei se vedea nesfârșita milă care-i strângea inima grijulie de femeie. Nu se mai putu stăpâni și strigă din urmă:

— Gvadi, ia țapul de frânghie! Așa nici tu n'ai să te obosești și lui o să-i fie mai ușor decât să se tot sbată în hurdjin.

Gvadi apucase să facă colțul. Ultimile cuvinte ale Maria-meii îl ajunseră din urmă pe șosea. Se întoarse, dar acum între el și ea era frunzișul des al pomilor și n'o mai văzu.

Pe Gvadi îl cuprinse o bucurie fără margini: era singur, în sfârșit singur! I se ridicase piatra de pe suflet și povara din spate parcă era mai ușoară.

Și dintr'odată, de pe fața lui dispăru expresia jalnică. Cu un aer independent, mândru, privi în toate părțile. Răspunse aspru, batjocoritor, la sfatul pe care ea i-l trimisese din urmă, dar cu grijă ca Mariam să nu-l audă:

— Crezi, muiere, că nu mi-a venit asta în minte și fără să-mi spui tu!? Inșă eu mai știu ceva: iedul blestemat nu poate fi smuls cu una cu două din locurile cunoscute și eu n'am poftă să alerg după el... Ai înțeles, vecino, unde-i buba? Ai? N'ai pic de glagole în cutiuță?

Așa s'a răzbunat el pe Mariam pentru clipele de spaimă prin care trecuse. Și era atât de mulțumit de răzbunarea lui, încât izbucni într'un râs din toată inima de i se sgudui și trupul, și mantaua cu care era acoperit și hurdjinul petrecul peste umăr... Dar, deodată, își întrerupse râsul și rosti căindu-se parcă de purtarea lui:

— Dar nu e vorba de tine, cirime. Aș fi îndrăznit eu oare să zic așa ceva despre tine? E vorba de o altă muiere... Nu, nu de tine a fost vorba... — repetă el și-și rostogoli ochii într'un fel cu totul ciudat...

Șoseaua era nouă, de curând nivelată, acoperită cu pietriș și bătătorită... Aci nu era noroi și Gvadi o porni repede, cu pași mărunți. Scoase iedul din hurdjin, îl apucă de frânghie și mână înainte. Bucurându-se de libertate, iedul alerga vesel — sprinten și regulat, cum fuge focul dealungul unui fitil de explozibil.

Totuși, pe Gvadi tot îl mai rodea o neliniște. Se făcuse ziuă și pe șosea, în fiecare clipă, îl amenința primejdia de a se întâlni cu cineva. Cine altcineva decât Mariam era vinovată că întârziase? În curând, pe șosea vor începe să circule mașinile fabricii de ceai. De fapt, drumul fusese refăcut complet tocmai pentru aceste mașini, pentruca ele să poată ajunge mai ușor la plantațiile de ceai, să încarce frunzele culese și să le transporte fără întârziere la fabrică. Gvadi n'ar fi trebuit să se arate la această oră pe drumul care peste câteva clipe va fi plin de oameni.

Dealungul șoselei se înșirau câteva gospodării țărănești. Se uită la ele cu îngrijorare, gândindu-se dacă n'ar fi fost mai bine să treacă prin spatele lor? Se înțelege: așa ar fi și mai sigur și mai aproape. Dar nu se putea hotărî: prin care gospodărie să apuce? Unii dintre gospodari nu se bucurau de încrederea lui; gospodăriile altora nu se aflau chiar în drumul lui.

Gvadi mergea stăpânit de aceeași stare de nehotărîre apăsătoare și de enervare care-l făceau să bombăne mereu. În depărtare se vedea gospodăria colhoznicului Gocia Salandia. Din drum, se vedeau pereții casei noi, ridicați până aproape de streășină și se auzeau lovituri de topor.

„Lui Gocia, parcă, nu i se mai dau scânduri, dar lui nici nu-i pasă, construște înainte! se miră Gvadi. Dealtfel el are un ajutor, nu ca alții...”

Și adăugă cu glas tare:

— Ei, să-i ajute Dumnezeu să izbutească!...

Dealtfel pe Gvadi nu-l atrăgea casa nouă a lui Gocia, ci curtea acestuia. Dacă ar fi trecut prin curtea lui, Gvadi și-ar fi scurtat drumul aproape la jumătate și ar fi ocolit Orchestiul prin locuri puțin umblate. În afară de asta, după părerea lui, Gocia era un om de care putea fi sigur. El n'are să se obo-

sească tot întrebându-te: unde ai fost, încotro mergi, ce duci... Dimpotrivă, din întâlnirea cu el, putea trage oarecare folos. Când Gocia o să afle cât de greu îi merge lui Gvadi, te pome-
nești că-i mai oferă și vreo jumătate de duzină de lămâi coapte.

Gvadi iuți pașii.

Dincolo de șanțul șoselei, șerpuia o potecă îngustă care cotea apoi spre gospodăria lui Gocia. Gvadi socoti că era mult mai bine pentru el s'o ia pe această potecă. Măsură din ochi lărgimea șanțului. Căzu pe gânduri: și dacă n'o să poată sări, — cu burtă pe care o are, în manta și cu hurdjinul în spate?... Nu i-ar fi stat bine nici față de ied — dar încă față de alt-cineva — afurisitul are să piardă tot respectul față de stăpân și n'are să-i mai dea ascultare. Și șanțul, la drept vorbind, e destul de mare...

Gvadi alese locul care i se păru cel mai potrivit, trase iedul lângă el, îl împinse la marginea șanțului, slăbi frânghia și îl îndemnă cu blândețe:

— Hai, cirime, fă-ți vânt dincolo, arată ce poți!

Iedul se ridică pe picioarele dinapoi, se strânse ghem și sări. Sări destul de departe, mai departe decât socotise Gvadi.

E greu de explicat cum s'a întâmplat asta: capătul frânghiei îi alunecă lui Gvadi din mână și șerpuind, începu să se târie săltând din partea cealaltă a șanțului, în urma iedului.

Gvadi se înfurie. Cum de nu se gândise la asta?

Dar nu era timpul să lămurească acum împrejurările întâmplării, să le analizeze. Desigur că nu, căci iedul începuse să alerge cu toată iuțeala de care era în stare și frânghia sbura pe-alături, luându-se parcă la întrecere cu el...

Gvadi făcu un pas înapoi, își încordă toate puterile și sări. Pentru o clipă puse piciorul pe marginea cealaltă, dar dintr'odată alunecă și se rostogoli în șanț; se vede că era mai adânc decât crezuse el. Cu mare greutate se cățără iar pe potecă... Privi în jur: făcând salturi ca iepurii, iedul gonea deadreptul spre casă...

Trebuie să alerge după el.

Încearcă să-l ajungi, diavolul!... Lui Gvadi i se tăie respirația. Se apucă cu mâinile de burtă, în dreptul splinei. Se opri și începu să strige iedul, adresându-i-se cu cele mai alintătoare nume, și promițându-i marea cu sarea. Apoi, se hotărî să bage spaima într'însul, spunându-i că are să se rătăcească,

că are să-l mănânce lupul sau șacalul, că are să-l prindă cineva și are să-l înjunghie. Când văzu că nici asta nu-l ajută, îl amenință cu moartea, o moarte cumplită, dar iedul blestemat gonia și gonia și în cele din urmă dispăru din ochii stăpânului său.

Gvadi se plesni peste frunte.

„Vai, cum se poate să te iei după sfaturile unei muieri! Deștept mai ești!“ se ocări el înveninat și se așază pe o piatră ca să-și mai tragă sufletul. Fața lui căpătă expresia îndurerată a omului care cu puțin înainte ar fi înmormântat pe cineva drag; ochii i se umplură de lacrimi. Plânse mult, cu sughițuri, ca un copil, jelind cu desnădejde.

Apoi își aduse aminte că în afară de ied mai luase cu el și altceva pentru vânzare... Pipăi hurdjinul, îl deslegă și se uită înăuntru. Ascunse în hurdjin vreo două duzini de mandarine pe care le rupsese pe ascuns, în noaptea aceea, ca să nu-l vadă Bardgunia. Slavă domnului, că măcar mandarinele sunt întregi; ar fi putut ușor să le strivească când căzuse în șanț sau pe când gonia după ied.

Gvadi se bucură atât de mult că mandarinele erau întregi, de parcă le-ar fi găsit în drum. Lacrimile i se uscară și fața mâhnită i se luminează de un zâmbet.

Prin grădini, mandarinele nu s'au copt încă, și fructele timpurii, desigur sunt la preț. Inseamnă că Gvadi va lua bani frumoși pe ele. E drept, despre ciuviachi nu mai putea fi vorba acum, totuși, nu se va înapoia acasă cu mâinile goale. Nu era nimic de făcut: iedul afurisit îi făcuse figura. Și-apoi ce? putea să fie el așa de sigur că ar fi reușit să vândă iedul?! Și, în cel mai bun caz, cât i s'ar fi dat pe el? Pe ied nu-i mai multă carne decât pe cea mai slabă găină, numai pielea și oasele...

Gvadi se înveseli.

Era gata să se împace cu soarta. Se ridică în picioare și porni spre oraș. Nu-și schimbase hotărârea de a trece prin gospodăria lui Gocia.

Gvadi și Gocia erau două firi cu totul deosebite. Numai într-o singură privință se asemănau: cu toate că amândoi erau colhoznici, nici unul nici altul nu-și dădeau vreo osteneală deosebită pentru colhoz. Gocia nu apărea la lucru cu zilele iar Gvadi nu se putea lăuda nici el cu prea multe zile-muncă. În alte privințe îi despărțea o prăpastie de netrecut.

Gocia, socotit mijlocas, era un gospodar muncitor și priceput, cum rar se poate întâlni. Cultiva pe lângă casă lămâi și mandarine și-i îngrijea în așa fel, încât s'ar fi putut lua la întrecere cu orice agronom. A fost primul din sat, care a cultivat asemenea copaci. Mica lui ogradă părea o adevărată livadă model, iar cei doi lămâi sădiți cu cincisprezece ani în urmă erau vestiți pe întregul raion.

Dar pe lângă aceste calități, Gocia avea și defecte mari: era un om repezit, un țăran încăpățânat, îndărătnic. Gocia încă nu se adaptase noilor condițiuni de viață. Și dacă Gvadi trăgea chiulul la munca în colectiv din lene, din pricina firii lui ușuratică, a înclinației lui spre potlogării de care nu se putea desbăra, și într-o măsură mai mică și din cauza boalei, în schimb Gocia nu venea la lucru din cu totul alte pricini.

Dacă te-ai gândi bine, nici drumul prin gospodăria lui Gocia nu este cu desăvârșire lipsit de primejdii pentru Gvadi: singura fiică a lui Gocia este secretara organizației de Comsomol din Orcheti și pentru Gvadi întâlnirea cu ea e mult mai de temut decât întâlnirea cu Mariam.

Și-apoi Naia nu este numai secretara organizației; toți o socot colaboratoarea cea mai apropiată — s'ar putea spune — mâna dreaptă a lui Ghera, președintele colhozului. Dacă ea se ceartă cu tatăl ei, care încă nu poate să se împace cu colectivul, atunci cu atât mai mult n'o să-l slăbească pe Gvadi.

Vorba ceea, tot răul e spre bine... așa s'au întors lucrurile și cu Gvadi. Întâi, l-a reținut Mariam; apoi, a zăbovit cu iedul; desigur că'n acest timp Naia a plecat la plantație. Totuși, dacă nu va izbuti să facă așa ca să nu se întâlnească cu fata are să-i explice ce caută pe acolo:

— Merg la pădure, cirime și în hurdjin am de mâncare.

Și asta o să fie totul... Naia doar n'o să se apuce să se uite în hurdjin! Cât despre ied, până acum și urma i s'a șters; nu, el nu-i mai poate trăda gândurile ascunse.

Așa stând lucrurile, Gvadi ar putea să ducă pe oricine, nu numai pe Naia.

Gvadi se apropie de gospodăria lui Gocia.

În drum, în fața gospodăriei, stătea, parcă așteptând ceva, cireada colhozului, iar din curte se auzea glasul lui Pahvala văcarul, care-i vorbea lui Gocia.

— E prea puțin pământ pentru noi în Orcheti, Gocia! N'a-

ven unde să scoatem vitele: aici, zice, e ceai; dincolo, mandarini; ici una, dincolo — alta; de ne-ar fi lăsat măcar o palmă de pășune; pădurea a fost tăiată; maidanele... le-au arat și pe acelea, iar acum s'au apucat și de pajiștea care se întinde la marginea pădurii; au săpat-o; spun că au să planteze pomi pe acolo...

Gvadi păși grăbit spre porțile pe jumătate deschise. Se simțea mai ușurat. Slavă domnului, se apropiase sfârșitul tuturor încercărilor: aici îl așteptau pacea și liniștea...

În fundul grădinii se afla o casă joasă, mai mult lată — cum se construiau în vechime. Dela poartă pornea o potecă acoperită cu pietriș. În fața casei, de o parte și de altă, străjuiau doi lămâi uriași, înconjurați cu un garduleț de nuiel. Pomii aceștia crescuseră minunat de frumos și păreau că au mai multe fructe decât frunze.

Lângă un crânguleț de mandarini se vedea scheletul unei „oda” — casă înaltă din scânduri, clădită pe stâlpi de cărămidă, care țin loc de temelie. Peretele din spate era ridicat aproape până la acoperiș; ceilalți puțin mai jos. Pe locul acoperit cu talaj și cu surcele stătea și rumega leneș tânăra bivoliță Nicora ¹⁾. Stăpânul gospodăriei, a cărui statură și voinicie te făceau să-ți aduci aminte de uriașul din basme, ținca într-o mână un topor, iar cealaltă i se odihnea pe spinarea bivoliței: o mângâia ușor cu degetele lui aspre, noduroase ca rădăcinile unui stejar. Gocia îl asculta pe Pahvala atent și posomorât; mustățile lui lungi, dese, ascundeau un zâmbet amar; barba-i albă, revărsată pe pieptul lat, se mișca încet.

— Du-te, Nicora... Du-te la cireadă... Nu te lenevi, — vorbea Gocia cu vocea joasă și groasă de bas, incredințându-i bivolița lui Pahvala.

Pahvala semăna foarte puțin a om. Toată înfățișarea lui aducea mai degrabă cu a unei viețuitoare care merge pe patru picioare. Spinarea lui avea forma unui arc, pieptul aproape atingea genunchii; dacă n'ar fi avut în mână un ciomag gros de corn, pe care se lăsa cu toată greutatea, capul său, fără în-doială, ar fi făcut ca trunchiul să-și piardă echilibrul. Nu era chiar așa de bătrân; nu anii, ci reumatismul îl încovoiasă.

Cu pași mărunți, târșâiți, Pahvala ocoli bivolița pe la

¹⁾ *Nicora* — porecla obișnuită dată bivolițelor cu un semn alb în frunte. (N. red. ruse.)

spate, o lovi ușurel cu ciomagul peste picioare, parcă jucându-se, o trase de coadă și imitându-l pe Gocia, zise mângâietor:

— Hai, hai, draguțo, nu mă ține în loc...

Bivolita se urni în sfârșit. Văcarul porni după ea, ca legat de coada ei.

Gocia îi însoți câțiva pași.

— Fă-mi un bine, Pahvala, închide poarta, — îi strigă el văcarului și ridicându-și toporul pe umăr, se îndreptă cu pași mari spre casa cea nouă.

Gvadi îl salută rece pe Pahvala și repede, ca să nu-l mai sâcâe cu întrebările, o sbughi în curte. Văcarul n'avu timp nici să deschidă gura și Gvadi și dispăruse după un mandarin. Lui Pahvala, care voi să-i zică bună ziua, vorba i se înțepeni în gâtleej.

— Ptiu, drace! Și de unde-a apărut, afurisitul? — bodegăni el.

Gvadi se apropie de casa în construcție; cu o voce sonoră îi spuse bună dimineața lui Gocia, care stătea pe o scară, apoi adăugă:

— Devreme te-ai mai apucat de lucru cirime, devreme!...

Gocia se uită la el peste umăr, își înfipse toporul în perete și, înainte de a-i răspunde la salut, se întoarse către Gvadi cu tot trupul lui puternic.

— În drum, m'am abătut și pe la tine, tovarășe Gocia, — continuă Gvadi cu un ton de om preocupat, în care totuși se furișa și aerul glumeț, cu două înțelesuri care era așa de obișnuit la dânsul.

— Nu cumva Gocia are de gând, — mai știi, — să se ducă în pădure la lucru... Sau a uitat că ne-au chemat astăzi? De, suntem în întrecere cu colhozul sanarian și toți până la unul, trebuie să fim la datorie — da, așa ni s'a poruncit.

Tăcut, Gocia își propti privirile pe Gvadi. Iși cercetă musafirul cu o nedumerire morocănoasă, de parcă nu și-ar fi crezut ochilor că tocmai Gvadi în persoană stă în fața lui și se străduiește să intre în vorbă cu el. Purtarea lui i se păru lui Gvadi, întrucâtva, ciudată. De obicei Gocia îl întâmpina cu un râs vesel: îi plăcea vorba lui Gvadi, înflorată și cu mai multe înțelesuri. Gocia glumea bucuros el însuși, și răspundea ușor la o glumă. Ce-o fi având astăzi oare?

— Dacă aş avea mâinile tale, Gocia, atunci eu aş... — încercă Gvadi, schimbând puțin tonul, să lege vorba cu Gocia. Însă celălalt, ca și înainte, stătea ca o stană de piatră și Gvadi socoti că e bine să înceapă să vorbească despre altele: — Casa ia, după cât se vede, e aproape gata, Gocia! Parcă se zicea că nu-ți mai dau chereștea. Dar cine ar îndrăzni să te refuze? Să fie într'un ceas bun, cirime, într'un ceas bun! Sunt foarte bucuroși pentru tine...

În sfârșit, Gocia se hotărî să vorbească. Ridică glasul care și așa era destul de răsunător și strigă supărat:

— Ce-i asta, măi vecine: nu cumva ai venit să mă iei peste picior? Hei, ia seama, draguțule!

Glasul lui Gocia era plin de mânie.

Gvadi rămase uimit peste măsură. De ce s'o fi mâniat, Gocia? Ce se întâmplase? Și de ce oare avea el această atitudine războinică — asta i se părea cel mai ciudat! N'ar fi de mirare să se repeadă la tine ca la un vrăjmaș! Cum să n'o bagi pe mânecă! Nu numai Gvadi, dar oricine ar fi fost, tot s'ar fi pierdut cu firea. Gvadi nu putu să-și dea seama deloc de ce stăpânul curții, întotdeauna așa de binevoitor față de el, era astăzi așa de supărat.

Atunci Gvadi folosi arma sa favorită — vorba lui prietenoasă, lingușitoare:

— Așa-i, cirime!... E mare lucru când îi merge în plin unui vecin ca tine. Izbânda ta, câștigul tău e și pentru noi câștig și reușită. Of, și eu, nemernicul, măcar să te fi ajutat cu un lucru cât de mic! Să-ți fi ridicat măcar o scândură, odată... Însă, tu știi, doar, cum trăesc eu, și n'ai să mă condamni, cirime! Așa-i... Iar în privința pădurii și a altor prostii... Eu doar înțeleg: tu n'ai timp să te ocupi de asta... Și, la drept vorbind, de ce să-ți pierzi vremea fără rost? Eu am glumit, cirime: mă gândeam, hai să-l fac să râdă.

Și Gvadi izbucni în râsul său obișnuit.

— Uite ce, prietene, — răspunse Gocia stăpânit și rece— ai spus bine: eu n'am de ce să mă duc acolo... Ai dreptate, vecine! Să taie pădurea, să scoată cioatele, să sece bălțile, să le facă toate astea cei care au venit în colhoz cu mâinile goale, cum ești tu, bunăoară...

— Adevărat, cirime! — se grăbi să-și strecoare vorba Gvadi. I se ridică o piatră de pe inimă: „Dacă Gocia începe

să vorbească la plural, înseamnă că nu pe mine e supărat..."
își zise el.

Gocia coborî o treaptă strigând fără să-și mai stăpânească furia care-l cuprinsese, ca și cum cuvîntul pe care îl strecurase în grabă Gvadi l-ar fi supărat și mai tare:

— Cine i-a dat colectivului livada de mandarine, eu sau tu? Cine i-a dat un ogor de o jumătate de desiatină¹), eu sau tu? Poftim, dă și tu cât am dat eu și atunci, n'ai decât să te așezi alături de mine...

— Asta-i drept cirime! — recunosc supus Gvadi, însă Gocia continuă ca și cum nici nu l-ar fi auzit:

— Cine a adus la colectiv o pereche de boi — și încă ce boi! Ca pe copiii mei i-am crescut și i-am îngrijit. Adu și tu vecine, boi ca aceia și atunci vom sta de vorbă! Asta-i!

Gocia striga, enervându-se tot mai tare. Nu era greu de ghicit că nu aceste lucruri petrecute demult îl supăraseră așa de tare în dimineața aceea, ci cu totul altceva... Norii furtunii se apropiau tot mai mult. În curând vor fi aici și furtuna se va deslănțui chiar deasupra capului lui Gvadi.

„Ce ghinion! își zise Gvadi și oftă. Se vede că m'a deochiat cineva!... Cum de tocmai astăzi și-a adus aminte Gocia de vechile lui supărări?“

Iar Gocia continua să tună:

— Înainte, ai alergat tu vreodată la lucru cu noaptea în cap, cum faci acum? Când ai mai făcut tu una ca asta? Să vede că de bucurie ți-ai pierdut și somnul, leneșule! Te bucuri că mie mi-au luat, iar ție ți-au dat, — nu-i așa? Vezi, am venit după tine!“ Când am umblat noi doi împreună, parșiv ce ești? Dacă ești om cu adevărat și nu un laș, atunci de ce nu vorbești despre aceea ce ați hotărît voi acolo împotriva mea? Ce tot îmi închizi gura cu: „asta-i drept“ și „asta-i adevărat?“ Unde ai fost tu când scriau hotărîrea: „să nu se mai livreze lui Gocia material de construcție și toată rezerva existentă la fabrică să fie repartizată udarnicilor?“ Ce ai de spus la toate astea? Te-ai găsit și tu udarnic, națarchechia²) ce ești! Ca să vedeți, pe el și nu pe altul l-au înscris în primul rând, și tot de el se roagă acum cu plecăciuni până'n pământ: „Fii bun, con-

1) *Desiatină* = 1,092 ha. (N. trad.)

2) *Națarchechia* — eroul unui basm popular georgian, trîndav și mincinos, care învinge toate piedicile prin șiretenie. (N. red. ruse.)

struește-ți casa!“ Intr’adevăr, a venit vremea unor trântori ca tine. Ia uitați-vă la el! Schilod și totuși te ia în bătaie de joc: Ce vrei? Ai venit să mă chemi la lucru în pădure? La cine o să meargă cheresteaua asta? Nu, vom vedea noi a cui va fi izbânda... să nu-mi ziceți mie pe nume dacă, și fără voi, n’am să-mi duc la bun sfârșit construcția casei!...

Gocia urla, învârtea în aer pumnii puternici. Scara se cutremura sub el și pereții neterminați încă scârțâiau. Gvadi dădu atunci dovada unui curaj neobișnuit la el. Incepu să se apere:

— Toate astea sunt minciuni, Gocia. Au scornit-o oamenii. Care netrebnic și-a făcut păcatul să te mintă că Gvadi construiește. Cum de ai putut să crezi una ca asta? Bârfeli, cirime! Materialul, să vezi, se dă... Udarnic... Cine-i udarnic?... Mă mir de tine, cum de ai putut să crezi toate astea? Sunt basme, Gocia! Să fie al dracului cine-o merge să lucreze în pădure! Merg la târg, acolo merg... Azi e vineri! Mi-am zis: să trec prin gospodăria lui Gocia, e drumul mai scurt, asta-i totul!... Să mă trăsnească dumnezeu, să nu mă mai mișc din locul ăsta, dacă n’am gândit la altceva...

Iși smulse din cap pălăria de păslă, și-o puse pe palmă, suflă, apoi o izbi cu toată puterea de pământ...

De data aceasta Gvadi spusese adevărul adevărat, dar Gocia era convins că el minte, tot așa cum adineauri luase minciuna lui drept adevăr.

— Nu numai că n’am să te las să treci prin curte, dar am să-ți crap capul în două! Ieși afară, mincinos afurisit! — țipă Gocia și apucând toporul se năpusti în jos pe scară.

Chiar dacă inima lui Gvadi ar fi fost atât de tare încât să înfrunte furtuna, picioarele lui tot n’ar fi fost în stare să rămână pe loc. Iși culese cu cea mai mare repeziciune pălărioara aruncată jos și țâșni afară din curte.

— O-o-f, am scăpat!...

4

Batjocorit, insultat, Gvadi stătea acum la răscrucea drumului și se gândea încotro s’o ia: spre oraș sau spre casă.

Soarele era sus. Să se mai ducă la târg, era târziu... Și

apoi ziua aceea se dovedise fără noroc pentru Gvadi. Nu se mai aștepta la nimic bun dela ea...

„Poate că ar fi mai bine să mă prezint la lucru, — măcar Ghera va fi mulțumit“, chibzuia Gvadi, dar fără să poată lua o hotărâre definitivă. Gândurile sale se întorceau mereu la Gocia, pe care Gvadi era peste măsură de supărat.

„Ce-s aerele astea la Gocia? Casa veche nu-i chiar așa de rea, șindrila e de stejar, nici nu-l plouă, nici nu-l ninge, ce-i mai trebuie? De ce dracu' s'a gândit el să construiască? Ei, de-aș fi avut eu casă, în viața mea nu mi-ar fi trecut prin gând să doresc ceva mai bun...“

Dar Gvadi știe bine pentru ce turbează Gocia — el vrea neapărat să aibă casa gata înainte de a veni iarna... și... hm... Gvadi știe tot, nu există un lucru cât de mic în Orcheti pe care să nu-l știe el — atunci cum să nu-și dea seama ce-l turbură pe Gocia?... Dar, propriu zis, nu casa îl îngrijorează atât pe Gocia, ci alte chestiuni legate de casă. Nu pentru el construște casa, Gocia. Aici e buba... El n'are niciun băiat... deaceia vrea să-și ia un ginere. Pentru asta l-a apucat zorul să-și facă o casă... Vrea s'o dea de zestre fii-sei la toamnă. Și, pe cine credeți că l-a ochit el, ca să și-l ia de ginere?...

„N'am să-mi iau ca ginere, spune el, decât un nobil distins. Nici nu vreau s'aud de d'alde Bigva, Aslandia și Salandia! Pe ăștia n'am să-i las nici să se apropie de pragul casei. L-am ales pe nobilul Poria, el o să-mi fie ginere“. Iar despre faptul că el singur, Gocia, nu e decât un Salandia, nici nu vrea să-și amintească...

Titlul de nobil este demult desființat. Să spunem că acest lucru nu-i chiar așa de important. Inșă, la drept vorbind, e de mirare că un oarecare Salandia nu vrea să știe de Bigva... Gvadi judeca astfel nu fiindcă el însuși era Bigva. Toată lumea știe că un Salandia nici nu se poate compara cu un Bigva! Pe vremuri când d'alde Salandia erau iobagi ai lui Poria, cei din familia Bigva erau trecuți ca țărani de pe moșiile mănăstirești, iar ăștia — să-mi fie cu iertare — nu erau tot una cu iobagii amărâți ai unui nobil ca Poria... Oricum ai da-o, ăsta-i adevărul! Dacă, astăzi, Gocia e mai rășărit decât Gvadi, asta nu se datorește numelui. Pe dânsul, pe Gvadi, pe de o parte l-au biruit frigurile, îl chinue splina; pe de altă parte, l-a doborât moartea nevestei. N'a avut noroc omul, și iată, a decăzut...

Înainte și Gvadi făcea mai multe parale. Nu totdeauna a fost el așa. Are cinci fii și el, Gvadi, și nu altcineva, i-a adus pe lume. Iar Gocia n'are niciunul, și, iată, e nevoit să caute cu lumânarea un flăcău pe care să și-l aducă în casă. Asta, — mă rog — nu înseamnă oare nimic: de o parte cinci fii — de alta niciunul! Ehe, cred că nici nu-i trece nimănui prin minte să-l compare pe Salandia cu Bigva! Ghera, bunăoară... Ghera e și el un Bigva. Se va găsi oare printre Salandia, oricât ai căuta măcar unul ca Ghera? Ce mi-e Salandia! Nici chiar, un Poria nu se poate asemăna cu Ghera. Unde-i, care-i acel Poria ce l-ar putea egala? Arătați-mi-l! Arcil? de, o fi un pic mai arătos decât ceilalți acest Arcil, după care Gocia se dă în vânt numai fiindcă poartă numele de Poria. Însă... adevărat că lui Gvadi nu-i vine ușor să vorbească despre aceasta... Dar și acela... Hm... Cu toate că pe Gvadi îl leagă de el unele afaceri, totuși nu poate să nu spue că Arcil e pur și simplu un hoț și nimic mai mult. Gocia, desigur, nici nu bănuște...

În mintea lui Gvadi a apărut o îndoială... Dacă Arcil nu l-ar susține în taină pe Gocia, fără îndoială că acesta n'ar putea să se laude: „N'o să-mi puteți face nimic, o să-mi duc la bun sfârșit construcția casei și fără voi“. E clar ca lumina zilei: Arcil administrează fabrica de cherestea și desigur îi dă lui Gocia materiale pe ascuns... asta-i, Gocia pe el se bizue... Gocia poate crede că asta nu-i hoție... Și o mai face pe cinstitul și, pe deasupra, mai și înjură! Dacă e așa de grozav cum vrea să pară, să-i spună lui Ghera în față tot ce îndrugă pe din dos. Sau o face pe curajosul numai față de Gvadi?,

Gocia a pus mâna pe topor... Oare chiar ar fi dat? Gvadi n'a avut când să se convingă de acest lucru: era foarte grăbit și a luat-o din loc. S'a speriat? Nu, nicidecum! N'avea chef de bătaie, altfel... Dacă o să ajungă la fapte, Gvadi n'o să cedeze nimănui. Poate că unora li se pare că el firav, slab, nu-i nici prea înalt de statură, are splina bolnavă... Ar fi o nimica toată să-l dea gata? Ei, dar nu-i chiar așa! La prima vedere, Națar-chechia și el o stârpitură de om, dar i-a forțat totuși pe devi ¹⁾ să joace după fluierul său, cu toate că aceștia erau uriași.

Dacă e vorba de asta, atunci câte parale mai face puterea lui Gocia față de deșteptăciunea și de iscusința lui Gvadi?

1) *Devi* — uriaș din basme. (N. red. ruse.)

Gocia n'o să aibă timp nici să clipească și Gvadi o să-l învârtească și o să-l zăpăcească în așa fel încât Gocia își va crăpa singur capul cu toporul cu care s'a năpustit asupra lui Gvadi...

Așa cugeta Gvadi când cu glas tare, când în sinea lui, continuând să se mânie pe Gocia. Se lăsase într'atâta dus de gânduri, încât nici nu-și dăduse seama când începuse să pășească în spre oraș. Observă asta abia în clipa când își reaminti dintr'odată cum Gocia s'a năpustit cu toporul asupra lui, — și-a reamintit și s'a simțit atât de jignit, încât de ciudă i s'a tăiat răsuflarea. Gvadi se opri și-și îndreptă umerii. Nu-l tulbura deloc faptul că s'a gândit cu atâta întârziere să se apere împotriva atacului neașteptat al lui Gocia. Gvadi scoase un picior în față, apucă cu amândouă mâinile mânerul cuțitului, ca și cum n'ar fi fost un cuțit ci un pumnal, se aplecă înainte și dintr'odată văzu că satul era cu mult în urmă și că el se afla în mijlocul drumului.

„Ca să vezi unde m'au dus picioarele!“ se miră el, sincer, uitând într'o clipă și de jignirea care îi ardea inima și de cuțitul pe care îl strângea în mâini.

Gvadi se uită împrejur. Pe partea dreaptă, pe deal, se afla fabrica de cherestea. Se vede că acolo, începuse lucrul. Se auzea ciocănitul răsunător și duduitul cadențat al fabricii. Gvadi se bucură. Ce noroc! Lăsase cu bine satul în urmă. Nu mai avea rost să se înapoieze acasă. Și apoi, la vederea fabricii, în capul lui Gvadi începură să roiască alte gânduri.

„N'o să-mi pierd eu ziua chiar fără niciun rost! Te pomești că tocmai aici o să-mi găsesc norocul!“ se gândi Gvadi cu glas tare.

Se ridică în vârful picioarelor și peste gard se uită, în curtea fabricii, doar o vedea vreun cunoscut.

În acel moment, parcă anume ca să i se îndeplinească dorința, porțile fabricii de cherestea se deschiseră larg și în drum ieși un om călare. Calul porni în galop la vale pe povârnișul domol al dealului. Gvadi recunoscuse numaidecât și calul și călărețul și primul lui gând fu să se repeadă înaintea lor, fie de bucurie, fie de teamă că ei vor lua-o în altă direcție și el, Gvadi, îi va pierde din vedere. Însă, în clipa următoare, el se hotărî să nu se grăbească și-și întoarse fața într'o parte cu un aer indiferent. Înțelese, după mișcarea pe care o făcuse călărețul, că și acesta îl recunoscuse și că și el era bucuros de

acea întâlnire neașteptată. Călărețul își ridică cravașa, făcând spre Gvadi un semn care spunea: „Nu pleca, trebuie să vorbesc cu tine“. Dar tocmai în clipa aceea Gvadi întoarse spatele călărețului, pentruca acesta să nu-și dea seama cât de mult îl interesa această întâlnire.

Călărețul ieși în șosea, și copitele calului începură să tropăie pe pietrișul bine bătătorit. Goni în cel mai strașnic galop spre Gvadi care aproape nu avu timp să se ferească din calea lui. Călărețul, oprind brusc calul, își dădu cu mânerul cravașei, pe ceafă, papaha!) înaltă și-și îndreptă privirile mâniate spre Gvadi.

— Tu de ce nu ești la târg, netrebnicule? Ai uitat că astăzi e vineri?

Gvadi tocmai voia să-i răspundă, când călărețul, convins gându-se că nu-i iscodește nimeni, se aplecă spre el cu tot trupul și-i spuse repede, în șoaptă:

— Iute, fuga, altfel are să fie rău! E treabă de făcut, ai înțeles? Are să-ți pice și ție câte ceva. Am să-ți spun acolo...

Gvadi avu totuși timp să-i răspundă:

— Dacă e așa de mare grabă, cirime, ia-mă pe cal, lângă tine, să mergem împreună, — ce poate fi mai bine!...

Călărețul se întunecă la față, își îndreptă trupul în șea și, mișcând batjocoritor din mustăcioara cu vârfurile în sus, strigă cu brutalitate:

— Cum de îndrăznești să-mi faci asemenea propunere, tu, câine! Ce sunt eu — un Bigva?

Ochii îi scânteiară, își întoarse calul, îl făcu să se ridice în picioarele dinapoi și porni în galop și sbură pe șosea ca vântul.

Era Arcil Poria, pe vremuri, stăpânul fabricii de cherestea, iar de când aceasta trecuse în stăpânirea colhozului Orcheti, administratorul ei. Arcil descindea dintr'o familie înstărită de nobili și Gvadi presupunea că el va fi ginerele lui Gocia... dar asta nu-l oprea să-l socotească hoț... Pe vremuri, Gvadi fusese argat la tatăl acestuia. Arcil se mai folosea și acum de serviciile lui Gvadi când trebuia să pună la cale unele afaceri... Această legătură tainică între fostul stăpân și fostul argat se menținea destul de bine, deși cursese multă apă pe gărlă de

1) *Papaha* — căciulă înaltă de blană, de obicei cu fund de postav.
(N. trad.)

când Gvadi nu mai era în serviciul familiei Poria. Uneori, îi făcea aceste servicii pentru că îi era greu să-l refuze pe fostul lui stăpân; alteori pentru că se temea de Arcil; dar cel mai adesea, le făcea fiindcă avea interes. N'ar putea spune că nu s'a ales cu nimic de pe urma acestor „treburi”; totodată „serviciile” pe care le cerea Poria, nu-l obligau nici la muncă, nici la cine știe ce efortări. Se agăță și de data aceasta de propunerea lui Arcil. „Poate că totuși o să-mi meargă bine astăzi și datorită lui Arcil, o să-mi pice ceva bun... — se gândi el plin de nădejde. — Dacă-i așa, și fără ied o să reușesc să cumpăr ciuviachii pe care i-am făgăduit copiilor“.

— Ce să-i faci, nene Gvadi. Cu oameni ticăloși ca ăștia, oricum ai da-o, nu poți să scapi fără minciună și fără pungășii — își zise el cu duioșie, rămânând singur și cumpănind în minte foloasele pe care le putea trage din propunerea lui Arcil.

Porni la drum, mai departe, voios, cu mersul său săltat, ca'ntotdeauna când trebuia să se grăbească.

5

Orășelul ca vai de lume, pe vremuri fostă capitală de județ, era acum un centru rațional bine gospodărit. Totuși el își păstrase neatinsă o trăsătură caracteristică: de două ori pe săptămână — vinerea și duminica — se făcea aici târg.

Înainte, orașul nu era atât de populat. În zilele de târg locuitorii lui se puteau aproviziona cu tot ce le trebuia. În afară de asta, fiecare își avea gospodăria lui proprie. Dar condițiile de viață s'au schimbat. În jurul orașului s'au format mai multe colhozuri și sovhozuri bogate. Populația s'a dublat. A crescut mai ales numărul muncitorilor și funcționarilor, al tehnicienilor, profesorilor, medicilor și agronomilor. Cele două zile tradiționale de târg nu mai ajungeau. Și-apoi, colhoznicii din comunele și din satele din împrejurimi deveniseră mai bogați, mai pretențioși, și ei aprovizionau din belșug orașul cu alimente, — bucuroși să vândă și să cumpere cât mai mult...

Iată și astăzi, mulțimea năvălește valuri-valuri în oraș; pe străzile care duc spre centru, nu se poate răzbi nici cu piciorul, nici cu căruța. Te asurzeste scârțâitul harabalelor și mugetul vitelor pe care țărani le mână la vânzare. Puhoiul viu se rostogolește spre piață cu vuiet surd, cu țipete și cu râsete.

Pe Gvadi îl atrăgea târgul, fiindcă, aici putea să se plimbe printre oameni necunoscuți, fapt care-i făcea o plăcere deosebită; aici avea destule prilejuri ca să-și potolească mâncărimea de limbă, aici nu era nevoie să se stăpânească, cum făcea acasă; putea să-și arate toată agerimea minții.

Printre oameni străini, Gvadi se purta cu totul altfel decât în sat; — căuta să-și păstreze cu dârzenie toată demnitatea și reușea s'o facă. Căci, fie vorba între noi, ceilalți oameni din sat nu-i purtau prea mare respect lui Gvadi; reputația lui nu era strălucită și omul, avea doar nevoie să se simtă în largul lui. E mare bucurie să știi că atragi atenția, că ești prețuit și respectat, ceva de care ai nevoie ca de aer. Tocmai de această mulțumire era lipsit Gvadi în Orcheti.

Apoi și țăranilor, care veneau la oraș din satele îndepărtate, le plăcea să pălăvrăgească. Îi atrăgea agerimea de minte a lui Gvadi. Ei ascultau cu cel mai mare interes istețele lui vorbe. Și Gvadi se veselea, nu glumă!

Gvadi se amestecă în mulțimea colhoznicilor care se grăbeau ca și el spre târg dealungul străzii largi, ce traversa partea din spre apus a orașului.

Un țăran necunoscut mâna o capră cu ied. Ducea capra de frânghie și iedul alerga alături fără să rămână un pas în urma mamei lui.

Gvadi îl întrebă pe stăpânul iedului cât avea de gând să ceară pe dânsul. Aflând prețul, îl sfătui să ceară mai mult, cel puțin de două ori pe atâta. Și-i povesti cum voise să vândă și el un ied, cum îl ducea de frânghie la târg, cum îl scăpase. Asta e cu totul altfel... e destul să-l privești odată, și ți-ai și dat seama: „e un ied deștept“, asta înseamnă că și prețul lui trebuie să fie mai mare.

Stăpânul iedului se uită la Gvadi pieziș, cu nedumerire.

— Deștept mai ești! Dacă ai fi luat capra cu tine, atunci iedul n'ar mai fi fugit.

Însă Gvadi răspunse, încrezător în sine:

— Așa o fi, dar iedul meu ar fi fugit și așa; nu pot să-l ții, fire-ar să fie de blestemat! Iezii sunt ca și oamenii: e câte unul care, n'are nici rușine, nici conștiință; se naște cu nărav și nu-l poți ține lângă tine chiar de l-ai lega cu lanțul, nu cu frânghia.

Gvadi se străduia să-l convingă pe țăran:

— Fă-mi plăcerea și mărește-i prețul cu vreo cinci ruble; ai să-l vinzi și-ai să mă pomenești; — și, totodată, adăugă: — Mă chiamă Gvadi, pe nume — Bigva, din Orcheti, colhoznic.

— Gvadi? — zise țăranul peste măsură de uimit și se opri. Deci tu ești Gvadi din Orcheti? Asta-mi ești, păcătosule! Și eu mă tot gândeam cum o fi arătând el, acest om isteț? — Țăranul îl cercetă pe Gvadi din cap până în picioare cu multă curiozitate, și începu să râdă în gura mare, de se auzea în toată strada.

Treceau pe lângă prăvălii vechi cu bolți largi, cum se mai întâlnesc încă în piețele asiatice.

Dintr'odată, undeva, prin apropiere, se auziră voci cântând. Pe vremuri, printre șirurile de prăvălii, fusese un duhan ¹⁾), acum, în acel loc, se află o ospătărie-cooperativă.

Gvadi era curios — cine și unde cântă. Cântau fals și alandala. El era un cântăreț bun și nu putea să sufere cântecul fals. Pe deasupra, vocea unuia dintre cântăreți i se păru cunoscută, — parcă ar fi fost a lui Arcil.

Își încetini pașii și ascultă cu atenție.

Cântecul se întrerupse. Gvadi porni mai departe.

Dar o clipă mai târziu cineva îl strigă:

— Gvadi!

Gvadi se întoarse repede. În ușa ospătăriei stătea Arcil.

— Da, el e, Gvadi! Ia vino 'ncoa, bot de câine! — strigă Arcil poruncitor.

Era un tânăr de vreo douăzeci și cinci de ani, de statură mijlocie, cu mustăcioară răsucită în sus și fața brună, bărbierită. Era îmbrăcat cu un palton vechi, decolorat. Papaha de astrahan cenușiu, era trasă până pe urechi, iar gulerul, cine știe din ce pricină, îi era ridicat. Se vedea bine, că deabia își lustruise cizmele, căci străluceau.

— Și eu te căutam, cirime, — răspunse Gvadi și numaidecât se îndreptă cu pași mărunți și iuți spre celălalt, cu un aer lingușitor. Când fu aproape de el, făcu o plecăciune și-i întinse mâna.

— Spune, ce-mi dai dacă-ți dau o veste bună? — zise Arcil și respingându-i disprețuitor mâna pe care celălalt i-o întinsese, îl apucă de umăr și-l sgâlțai cu putere. — Spune-mi ce-mi

1) *Duhan* — cârciumă mică. (N. trad.)

dai? Il smuci pe Gvadi spre el și-i șopti chiar în ureche: — Colhozul îți dă scânduri, netrebnicule! Ai auzit sau nu?

— Ei, și ce-i cu asta, cirime? Numai din scânduri nu se poate construi o casă...

— Scândurile.... Scândurile sunt... principalul, prostule! Ți-au și făcut cunoscut, hai? — îl întrebă Arcil dându-i un brânci. — Dar, oricum, tu tot îmi rămâi dator pentru vestea asta bună, ai înțeles?...

Se apropie de Gvadi, își apropie degetul arătător de nasul lui și-i zise încet, pe un ton amenințător:

— Știi doar că la fabrică eu sunt stăpân. De-oi vrea, chiar mâine îți dau materialul, de n'oi vrea, ai să mai aștepți vre-un anișor! Ce, tu cum ai crezut? Voi ați vrea totul pe degeaba... vreți să înghițiți toată fabrica pe care a construit-o tatăl meu -- nu-i așa? Nu, asta n'o să vă meargă. Uite, aici te am, să nu uiți! — și mâna lui Arcil care se mișca lângă nasul lui Gvadi, se făcu pumn.

— Tatăl tău a fost binefăcătorul meu, cirime, și sunt sigur că și dela tine voi avea tot atâta bine... nu mai puțin... De asta nu mă îndoesc... — se lingusea Gvadi.

Arcil strânse cu putere cotul lui Gvadi, îl privi cu înțeles, și-i zise:

— Lucrurile sunt aici. Va trebui să le iei cu tine... Ai înțeles? Am să-ți plătesc. Am să le dăruiesc și copiilor câte ceva.

— Bine, cirime. Te-am refuzat eu oare vreodată? — răspunse Gvadi în șoaptă, privindu-l în ochi ca un câine credincios.

— E bine că ți-ai luat un hurdjin mare... Ce ai într'însul? — zise Arcil privind hurdjinul.

— Ce să am, o nimica toată...Câteva bucăți... — se bâlbâi Gvadi.

— Vreun fleac care nu face nici două parale! Am să-ți plătesc și pentru el... — îl întrerupse Arcil cu asprime; nici nu se osteni să-l asculte până la capăt; pe neașteptate, deschise ușa ospătăriei și-i porunci: haide!

Au trecut într'o cameră separată unde într'un colț, lângă o masă, se aflau doi inși care îl așteptau pe Arcil. Pe unul din ei, Gvadi îl cunoștea demult. Era Maxim, un bun prieten de-al lui Arcil, vânzător într'un magazin al unei cooperative. Pe celălalt, un tip blond cu mustățile tunse scurt, îl vedea pentru prima

oară. Nu semăna cu oamenii din partea locului. Desigur că era venit de prin alte părți.

Vânzătorul, o veche cunoștință de-a lui Gvadi, văzându-l, se hucură mult, se sculă ca să-l întâmpine, îi strânse mâna și-l întrebă de sănătate. Se fudulea cu bărbuța-i tunsă îngrijit și lui Gvadi — nu știa nici el de ce, — i se părea șasiu — poate pentru că Maxim se uita totdeauna la oameni într'un anumit fel, parcă pieziș...

— Să bem în sănătatea noului venit! — zise Maxim și, umplând un pahar cu vin roșu, îl puse în fața lui Gvadi.

Arcil îl prezentă pe Gvadi străinului. Făcând cu ochiul, el începu să povestească despre Gvadi că nu-i un colhoznic oarecare, ci un udarnic, că a fost evidențiat de colhoz, dându-i-se o casă nouă. Il rugă apoi pe Gvadi să cânte ceva și cât mai bine: „Vezi, să nu mă faci de rușine față de musafir!” Arcil duse paharul de vin la buzele lui Gvadi și-l pofti să-l dea de dușcă.

Gvadi, începu, așa cum este obiceiul, să facă mofturi: paharul e mare, nu-l poți da de dușcă.

— Eu mă duc la doctor, cirime, ca să-mi facă injecție... doar nu mă pot înfățișa beat înaintea lui!

Nimeni, desigur, nu l-a crezut.

— Ești un prosl! Este oare pe lume vreun medicament mai bun decât vinul roșu? El o să facă să-ți treacă splina, și burta o să-ți scadă de-o să-ți rămână numai pielea... — se ținea Arcil de capul lui.

Gvadi le ură la toți sănătate, binecuvântă masa și goli paharul.

— Să fii sănătos! îi răspunseră prietenii de băutură și-l poftiră să mănânce.

Arcil se așeză lângă Gvadi. Punându-i mâna pe umăr, el își aplecă urechea până în dreptul gurii lui Gvadi, parcă ar fi așteptat tonul, pregătindu-se să înceapă a cânta. Totodată, pipăia pe furiș hurdjinul din spatele lui Gvadi.

„Se pare că a adus mere, afurisitul!” se gândi el.

— De ce ai luat mere așa de puține? Hm, ce-ai să iei pe ele, nenorocitul, ai? Cogemitea hurdjinul și mere... nicio duzină... Făcea oare... să te obosești...

Fără să aștepte răspunsul, Arcil vârî mâna în hurdjin. Când văzu în mână o mandarină, zise cu uimire:

— Ia uitați-vă! O mandarină!

Svârli mandarina pe masă, vârî iar mâna în hurdjin și mai scoase câteva bucăți. Când văzură mandarinele, toți se bucurară.

— E de mirare că s'au copt așa de timpuriu, căci doar nu e încă vremea lor — zise cumpănit străinul blond cu mustăcioară. Luă o mandarină și începu s'o cerceteze cu atenție. Gvadi era așa de îngrijorat de soarta fructelor scoase din hurdjin, încât nici nu mai auzea ce spunea blondul. Acesta, se vede, era puțin cam amețit, căci ochii lui fără de culoare erau turburi.

— Eu, cirime, n'am decât doi pomișori... și astea sunt dela ei... — îi spuse Gvadi lui Arcil, căutând să-și stăpânească tremurul ce-l cuprinsese. Numai câteva bucăți... Dumnezeu știe de ce s'au copt înainte de vreme, blestematele!... Se încurcă în vorbă, însă repede își recăpătă stăpânirea de sine! Am să cinstesc, m'am gândit, pe cineva... niște fețe cinstite, ca dumneavoastră. — Gvadi chicoti într'un fel ciudat, — în timp ce fața-i rămânea nemișcată.

Arcil scoase mandarinele, până la una, le puse pe masă și se năpusti asupra lui Gvadi:

— Minți, câinel! Nu-i nici una din pomul tău, fără îndoială că le-ai rupt din grădina colhozului! Să taci... Mâncați, vă rog, — se adresă el către prietenii săi. — Se spune că atunci când iei dela cineva un lucru furat, — se bucură dumnezeu.

Maxim și străinul râseră într'un fel care-i spunea lui Gvadi că ei nu cred în vorbele pe care Arcil le rostise despre el. Râdea și Gvadi mai tare decât toți ceilalți pentruca nimeni să nu mai aibă vreo îndoială că vorbele lui Arcil — nu erau decât o clevețire. Arcil și tovarășii săi se repeziră cu plăcere asupra mandarinelor...

Cine ar putea să spună, cine ar putea să ghicească de ce lui Gvadi îi veni deodată, să cânte? Chiar în clipa în care prietenii săi de băutură, sfârșind de curățat prima mandarină, o împărțeau între ei, — chiar în clipa aceea, închizând ochii pe jumătate, el începu să cânte pe notele cele mai de sus, străvechiul cântec „Hasanbeguri”. Gvadi, care avea o voce minunată, cânta cu măiestrie. Cei dela masă cântau și ei, fiecare cum putea. Cu ochii tulburi, străinul reușea să cânte și să mănânce în același timp. În schimb, vânzătorul s'aruncă asupra mandarinelor și numai din când în când dădea drumul, ca unui tunet, vocii lui de bas.

Gvadi cânta și cântând, lua note din ce în ce mai sus. Din când în când, întredeschidea ochii, dar văzând cu ce poftă prietenii lui de băutură îi înfulecă mandarinele îi închidea numai-decât. În glasul său parcă tremura plânsul disperării; cântecul său parcă se ridica la cer; te așteptai, din clipă în clipă, că Gvadi o să strige de pe înălțimi: „Of, la dracu’, în iad, cu capul meu nenorocit!...”

După ce mâncară toate mandarinele, Arcil și prietenii săi se ridicară dela masă. Gustarea, la care se așezaseră înainte de vreme, se cam lungise, și ei, fără îndoială, aveau treburi urgente care-i așteptau. Îi mulțumiră cu toții, călduros, lui Gvadi pentru mandarinele silindu-l, la despărțire, să bea și al treilea pahar de vin.

Arcil achită nota de plată, apoi, chemându-l pe Gvadi deoparte, îi spuse pe ton de poruncă:

— Pleacă imediat cu Maxim. Tot ce-o să-ți dea el, să așezi cât mai cu grijă în hurdjin, să-l legi bine și să-l duci acasă. Ce să faci acum la târg? Nici n’ai ce vinde și nici nu-ți poți face vreun gust...! O să ții hurdjinul la tine până diseară... Când o să se întunece de tot, să-l aduci la mine. Și vezi să nu te vadă nimeni! Altfel nu numai că n’ai să ai scânduri, dar uite ce te așteaptă... îți trimit un glonte drept în inimă! — Dădu laoparte poala paltonului, ca și cum ar fi vrut să-și îndrepte brăul, trase puțin mai în față revolverul agățat la brâu și-l arătă lui Gvadi.

Gvadi nu prea se sperie el de revolver. Tocmai se pregătea să spună ceva, plescăi din buze, dar cuvintele i se opriră în gât. Capul îi vâjâia din pricina vinului pe care-l băuse, inima îi era strânsă de părere de rău după mandarinele dispărute. În sfârșit, își adună puterile și-i spuse pe departe lui Arcil că ar avea nevoie de ceva bani, cât de puțini, că nu putea să apară în fața copiilor cu mâinile goale. Arcil îi făgăduise doar c’o să-i plătească pentru serviciile făcute... Și-atunci de ce să nu-i dea acum! Nu-i tot una pentru el?

Arcil îl ascultă, cu ochii pe jumătate închiși.

— Nu te lăcomi, țărănoiule! Dacă ai să transporti marfa în bună stare acasă, vei avea și bani și daruri. Știi doar, ce spun eu e sfânt! Și-acum, pleacă! Nu zăbovi!... Eu, poate că am să te ajung din urmă... — încheie Arcil cu asprime și-l îmbrânci spre ușă.

Soarele nu trecuse încă de amiază când Gvadi ajunse înapoi acasă. Era ud learcă de sudoare și gâfâia din greu, dar adusesese cu bine unde trebuia hurdjinul îndesat cu putere. A trebuit să se strecoare, când pe poteci, când deadreptul prin locuri neumblate... Povara nu era chiar așa de grea, dar era mare și-l stingherea. Pe drum i se mai întâmplase ceva foarte neplăcut, un lucru atât de grav, de era cât pe ce să moară de spaimă. Dar și de data asta scăpase cu bine.

Trebuise să facă o bucată de drum prin pădure; tocmai prin pădurea în care colhozul din Orcheti începuse în acea zi tăierea și scoaterea cioatelor dintr'unul din parchetele din marginea pădurii. Gvadi uitase cu totul de asta. În desișul de nepătruns, nici ochiul nu vedea nimic, nici urechea nu deslușea vreun sunet. De jur împrejur domnea o liniște atât de adâncă încât n'ai fi putut bănuî că pe undeva, prin apropiere, lucrează o mulțime de oameni.

Gvadi pășea, furat cu totul de gânduri și, în cursul acelei zile s'adunaseră atâtea gânduri în capul lui, încât nu putea cu niciun chip să le pună în ordine.

Și, dintr'odată, pe-aproape, deasupra capului său răsună o bubuitură asurzitoare, ca de tunet. Bubuitura se repetă odată și încăodată și pădurea începu să se cutremure înfricoșător.

Toate acestea s'au întâmplat așa de neașteptat, încât Gvadi fu năucit cu totul; dar în aceeași clipă își dădu seama unde nimerise. Repezindu-se spre copacul cel mai apropiat, s'aruncă cu fața la pământ și se apucă cu amândouă mâinile de rădăcinile ieșite afară.

Primul lui gând a fost s'o ia la fugă, însă își aminti de hurdjin și uită pe loc în ce primejdie se afla. Scoțându-și hurdjinul, îl înfășură în manta și se lăsă peste el cu tot trupul.

Chiar dacă explozia n'are să-l omoare, va trebui neapărat să dea ochii cu tovarășii lui, și asta poate că era mai rău decât moartea. Ce rușine mai mare putea să fie pentru el, decât aceea de a fi prins cu hurdjinul plin de marfă?!

Da, pentru el era mai bine să fie aruncat în aer cu hurdjin cu tot și să se aleagă praful de el.

Se uită la cer. În luminișuri, printre copaci, se îngrămădea

în rotocoale un fum gros, roșiatic; în aer se învârteau trunchiuri rupte de explozie, buturugi sparte în bucăți, surcele mărunte.

Vârtejul care ridicase în înălțimi grămezi de țărână și cenușă, se desfăcu brusc deasupra pădurii ca o umbrelă uriașă. O ploaie de cenușă curgea peste copaci.

Până în clipa aceea, în pădure nu se simțise țipenie de om. Și, dintr'odată, din toate părțile, izbucniră țipete, răsunară fluierături. În pădure se auzi vocea lui Ghera, ca o detunătură de pușcă:

— Hei, nu căsca gura! Cască ochii bine! Nu te mișca din loc!

Și din nou se făcu liniște. Gvadi socoti că ordinul lui Ghera îl privea pe dânsul. Ținându-și răsuflarea, se lipi cu tot trupul de hurdjin și se agăță cu mai multă putere de rădăcinile puternice care ieșeau afară, chiar lângă capul lui.

S'auzi altă explozie, și iar trosnituri și bubuituri. Copacul sub care se adăpostise Gvadi, se clătină. Câteva frunzulițe îngălbenite îi căzură pe cap.

„S'a sfârșit! se gândi el cu spaimă. Acum am să sar în aer!...”

Gvadi sări în picioare. Nu, — nu s'a întâmplat nimic! Oricât ar părea de ciudat, rămăsese întreg, nevătămat. Apucând hurdjinul, fugi lângă copacul vecin. Se ascunse după trunchiul lui. Se ghemui.

Spre norocul lui însă, nu departe de acolo începea o râpă adâncă plină de tufișuri. Cu capul în jos, se repezi în desișul ei cu tot avutul, cu hurdjin și cu manta cu tot și se rostogoli la vale ca o piatră.

Jos, cu sufletul la gură, o luă la fugă pe fundul râpii. Alergă până ce dădu de un loc cu o pantă mai domoală, mai ușor de urcat. De-aici Gvadi o luă într-o parte, ieși din pădure și în cele din urmă se simți în afara primejdiei.

Totul era în regulă... Nu-l văzuse nimeni! Dar în voie răsuflă abia când auzi izbindu-i-se în urmă portița dela ograda casei sale. De-abia acum simți ce obosit era. Genunchii îi tremurau și cu greu se mai putea ține pe picioare.

Gvadi îi făcuse de multe ori asemenea servicii lui Arcil, dar niciodată nu i se întâmplase să treacă printr-o spaimă ca asta.

Nu-și dădea seama cum de putuse el, cap de gâscă, s'o ia

așa razna, într'acolo, unde îl pândeau o primejdie atât de mare? Oare de dimineață nu căutase să treacă cât mai departe de locurile acelea, să le ocolească?! Cine îl zăpăcise într'atât, cum de putuse să meargă fără să se uite unde îl duc picioarele?

E limpede, a nimerit o zi fără noroc! De dimineață, s'au abătut asupra capului său întâmplări neobișnuite. Întâi a trebuit să se lupte cu copiii din cauza iedului blestemat. Apoi, cât de greu a respins atacul îndârjit al Mariamei. După aceea l-a ocărit Gocia și era cât pe ce să-i crape capul cu toporul. În cele din urmă, întâlnirea cu Arcil...

A fost un prost, da, un prost, că a dat voie la niște derbedei să-i înfulece minunatele mandarine timpurii, îngrijite cu atâta drag de mâinile lui Bardgunia! Ar fi putut să le vândă pe un preț foarte bun! Pe lângă asta, rău a făcut că a căutat să le fie pe plac acelor pungași și le-a cântat... Iar ei i-au umplut hurdjinul cu marfă furată, i l-au pus în spinare și l-au gonit...

N'a putut nici măcar să arunce o privire prin târg, n'a reușit să schimbe un cuvânt cu nimeni. Iată de ce tot drumul l-a înnăbușit mânia. După atâtea și atâtea, nu numai în pădure, dar și pe o șosea dreaptă poți să te rătăcești! A uitat să se gândească la casa cea nouă... Cum să mai ții minte că în pădure, tocmai astăzi, munca este în toi?

Numai un singur fapt îl mângâia întrucâtva pe Gvadi: nădăjduia că Arcil o să-l răsplătească cu dărnicie pentru că-i adusesese marfa și, în felul acesta, va reuși să câștige ceea ce pierduse. Dacă ar fi o marfă obișnuită, se înțelege, n'ai prea avea de ce să te aștepti la ceva deosebit, dar ca să transporte lucruri furate, — e cu totul altceva. Pentru asta trebuia plătit de două, dacă nu de trei ori mai mult. Numai să îndrăznească Arcil să-i svârle ceva mărunțiș, așa cum s'a mai întâmplat, și nu odată! Nu, așa ceva Gvadi nu va mai înghiți pentru nimic în lume...

Ajuns acasă, Gvadi găsi lacătul pe ușa djargvaliei. Curtea era pustie. Nu se auzeau nici copiii, nici capra, nici iedul.

Chiar și cățelul Butchia, — și el dispăruse...

Cât de posomorită era djargvalia! Parcă era vie, așa se uita la Gvadi, și'n toată înfățișarea ei era atâta tristețe! O liniște fără margini învăluia și casa și ograda!

Lipsa copiilor nu-l îngrijora pe Gvadi. N'avea niciun motiv să fie neliniștit; le știa rostul; trei erau la școală, doi la grădinița de copii. Dar iedul?... Gândul acesta se svârcolea aprig

unde, în adâncul conștiinței lui. Cercetă cu privirea, ograda...

„Nu, nu se vede! Nu cumva s'a rătăcit și s'a pierdut? se gândi Gvadi. Eh, s'a prăpădit iedul și numai eu sunt de vină!”

Măcar dacă ar fi apucat să intre la doctor, să-și fi făcut injecția, — dar nici asta n'a putut s'o facă... Nu degeaba îl doare astăzi așa de tare splina.

Păși sub șopron. Se lăsă jos chiar lângă ușă și fără să mai scoată hurdjinul de pe umeri îl rezemă de pragul înalt. Se simți mai ușor...

Ah, ce dulce e odihna!

Nu cumva e bătrânețea, Gvadi, ai?

Se liniști. Se închise într'însul.

Bine ar fi să te odihnești, să te descotorosești chiar și de gânduri, să scapi de grijile care-ți strâng inima.

Privea gânditor ograda ce se întindea în fața lui. Uite, curmalul — pe care n'a mai rămas nicio frunzuliță; e gol de tot, jumulit. Pe trunchiul lui se cațără niște viță de vie. Frunzele au căzut. Copiii au mâncat toți, toți strugurii, nici nu i-au lăsat să se coacă. Ciorchinii crescuți mai sus au fost ciuguliți de păsări. Dar Gvadi nu-i supărat pe niște sărmane păsărele. Păsări sunt pretutindeni, în fiecare curte. Așa și trebuie să fie. Să ferească Dumnezeu să nu fie păsări! Adevărat, au ciugulit ele toți strugurii, dar în schimb... cât ciripit, cât ciripit! Face și asta ceva... Tare-i mai place lui Gvadi când aude păsările ciripind!

Și, deodată, își amintește un lucru mai puțin plăcut, chiar neliniștitor... Intr'o vreme se obișnuise să vină la el în ogradă un uliu. Ii răpise toți puii. Tâlharul pusese ochii și pe cloșcă și ar fi luat-o, fără îndoială, dacă Gvadi n'ar fi tăiat-o la vreme.

Era un uliu uriaș. Se vedea bine că venise de departe, de pe alte coclauri... Prin partea locului nu se află asemenea uliu. Cenușiu, întunecat, se lăsa pe pământ; mergea legănându-se, mândru, să nu îndrăznești să te apropii de el! Ciocul lui nu era cioc, ci un cârlig de fier, pe care nu și-l închidea niciodată: era gata de apărare în orice clipă. Nu se sinchisea nici de Gvadi. Se plimba prin ogradă: a mea e gospodăria și gata! Se plimba și tăcea posac. Parcă sunase ceasul cuiva, așa umbla, blestematul! În ultima vreme devenise așa de îndrăzneț, încât nu ținea seama de nimic; răpise și ultimul pui; nu credea că n'a mai ră-

mas niciunul și tot căuta; neluându-și ochii de pe djargvali. Ei, și atunci ochi găina. Când au tăiat-o și au mâncat-o, uliul, înfuriindu-se, se vârî chiar în djargvali; întră pe ușă, se uită într-o parte și'n alta cu ochii săi pieziși, să vadă dacă nu cumva au ascuns-o pe undeva. Chiar în miezul zilei ochii lui străluceau ca niște cărbuni.

Ajunsesse stăpânul ogrăzii, chiar din ziua aceea când a murit Agatia, nevasta lui Gvadi. Câte găini, rațe și găște a prăsit, sărăcuța de ea, în ograda aceasta strâmtă! Și cum a murit, au dispărut și găinile, și rațele, și găștele...

Cirimia n'avea încă niciun an, când mama lui a închis ochii pentru totdeauna. Și ea, sărăcuța, parcă a murit într'un fel neobișnuit!... A bolit puțin, apoi tot corpul i s'a umplut de apă, s'a umflat toată de nu mai încăpea în pat. A fost groaznic! Of-of! Să nu mai dai doamne, nimănui... nici dușmanilor mei nu le-aș dori așa ceva!

Toate sunt din cauza splinei, așa cred, dealtfel de ce s'ar putea întâmpla o asemenea nenorocire? Of, n'am eu noroc! Ei, soartă, soartă! De ce oare, tocmai lui Gvadi, boala blestemată i-a luat nevasta — ca să rămâie cinci copii? La patru, nici cașul dela gură nu li s'a dus. Dacă n'ar fi murit înainte de vreme acum ar fi fost de aceeași vârstă cu Mariam, nu mai mare, nu... Mariam trăește, iar din ea, din Agatia, poate n'au rămas nici oscioare... au ros-o viermii, a topit-o pământul... De ce oare soarta nu i-a dat și Agatiei aceeași putere, aceeași sănătate ca și Mariamei? Ce, ar fi păgubit ceva? Și se mai spune că există Dumnezeu, că este dreptate pe lume!... Ptiu, ce au mai născocit!

Gvadi dădu scârbit din mână, scuipă — și parcă se mai ușură...

Deslegă curelușele mantalei pe care o scoase odată cu hurdjinul, se ridică în picioare ca să tragă zăvorul și să deschidă ușa djargvaliei, dar, în clipa aceea, atenția îi fu atrasă de niște sgomote înfundate, nelămurite. Parcă în ogradă, în dosul djargvaliei, juca sau se bătea cineva. Poate că sgomotul ajungea și înainte până la Gvadi, dar gândurile îi erau cu totul în altă parte. Acum începu să asculte cu atenție. Sunetele când se potoleau, când izbucneau din nou.

Deodată se auzi un tropot, ca și cum prin curte ar fi trecut un cal, în galop. Câțelul începu să scheune și să latre înver-

șunat. Gvadi nici n'avu vreme să se răsucească pe loc, și sub șopron năvăli iedul cu frânghia la gât; în urma lui gonea Butchia, cu limba scoasă. Dând peste Gvadi, iedul se opri nedumerit, își arcui gâtul — întocmai ca un cal de rasă și, frământând din copite, își pironi privirile asupra stăpânului său.

„De unde ai apărut?” — părea că întreabă și, dintr'odată, făcu un salt înlături. Trepăi un timp pe loc, svârli apoi din picioare de câteva ori și, val vârtej, sbughii prin curte. Butchia, lătrând, veni într'o goană la Gvadi. Parcă îi cerea ajutor: Hai să prindem împreună pe diavolul ăsta!... Văzând că nu-i răspunde, cățelul se învârti pe lângă picioarele lui Gvadi, apoi se rostogoli ca o minge în urma iedului.

Ce bucurie pe Gvadi! Lăsa zăvorul și se repezi în curte. Alerga cu mâinile întinse înainte și striga plin de voieșie:

— Cirime! Cirime! Cirime!

Bucuria venise atât de pe neașteptate!... Un spasm îi încleștă gâtlejul. Gvadi repeta mereu același cuvânt: „cirime”. Nu putea să spună mai mult.

Când prima emoție se potoli, se opri în mijlocul ogrăzii și strigă la ied:

— Haide să ne împăcăm! Ia vino încoa! Îți jur pe toți sfinții că n'am să-ți fac niciun rău. Tu te-ai dovedit a fi mai deștept ca mine, cum să mă mai supăr pe tine? Nu am dreptul! Dacă tu ai fi ascultat de mine, acum poate că n'ai mai fi existat pe lume, ca și mandarinele acelea; aici, în orice caz, nu te-ai mai fi înapoiat! Cumințelule, nici frânghia nu ai pierdut-o...

Însă iedul dispăru cu aceeași iuțeală de fulger cu care apăruse. Gvadi n'au timp nici să-l vadă cum trebuie...

Și, dintr'odată, amintirea necazurilor trăite în ziua aceea, se șterse din mintea lui.

— Du-te unde vrei, sări, sburdă! — îi dădu el voie iedului și se întoarse la ușa djargvaliei. Dând laoparte zăvorul, Gvadi scoase încuietoarea secretă și pătrunse în casă târînd după el hurdjinul și mantaua.

Oare unde să ascundă hurdjinul pînă diseară? — iată ce trebuia hotărît numaidecât. — Nu cumva să-l vadă copiii... Poate că cel mai sigur ar fi în pod.

Podul este un loc bun. Acolo e și cufărul în care Gvadi își

păstrează toate comorile — ciohaua și arhalucul ¹⁾), cu toate celelalte lucruri care le completează, — pumnalul și brâul bunicului. Ciohaua și arhalucul fuseseră cusute în vremea când Gvadi își pusese în gând să cucerească inima Agatiei. Le îmbrăcase pentru ultima dată în ziua nunții; iar în ziua aceea fericită se încinsese și cu brâul și se fudulise și cu pumnalul. Dar după aceea, nu-i mai arsese de ciohaua de zile mari! Pusese totul în cufăr, îl urcase în pod și uitase de existența lui. Din când în când, se suie în pod pentru câte ceva, vede cufărul — și-și aduce aminte...

Gvadi se urcă pe marginea patului, făcu o sforțare și aruncă hurdjinul în pod. Se dădu jos și controlează dacă nu se vede. Nu, nu se vedea. Il blagoslovi de câteva ori pe stăpânul acestor lucruri cu niște vorbe de-i fu chiar lui rușine. Se amenință singur cu degetul și începu să bombănească:

— Spune, mă rog, cu ce ești tu mai bun? Știi doar: cine tăinuește hoțul, e și el hoț...

În djargvali era aproape întuneric. Gvadi băjbâi cu mâna pe peretele înnegrit de fum, pipăi un bașlâc ²⁾), îl scutură și se înfășură cu el strâns la mijloc, înnodându-i capetele la spate. Ridicând toporul, din colțul în care era aruncat, ieși în ogradă, încue ușa cu încuetoarea secretă și porni pe drumul care ducea drept la pădure.

7

Parchetul din pădure, la care se lucra acum, era pe povârnișul unuia dintre dealurile împădurite ale Orchetiului, și se asemena cu o peninsulă cu capul îndreptat spre miazăzi. La marginea pădurii se întindea o pajiște care cobora în pantă ușoară spre plantațiile de ceai ce începeau din mijlocul satului și înaintau în rânduri drepte spre dealuri. Pădurea era unul din colțurile cele mai frumoase ale Orchetiului, podoaba lui. Satul crescuse întinzându-se spre marginea pădurii. După gră-

1) *Arhaluc* — Imbrăcămintă din țesătură de mătase sau de bumbac, care se poartă sub cercheză (N. red. ruse). *Cercheză* — haină lungă, fără guler, strânsă pe talie, pe care o poartă muntenii din Caucaz și cazacii din Cuban și Tersc. (N. trad.).

2) *Başlâc* — glugă cu capete lungi care se poartă peste căciulă. (N. trad.).

dini, au luat-o în această direcție și oamenii. Toate drumurile și potecile se întâlneau într'un punct, acolo, pe pajiște, pentruca apoi să se resfire în toate direcțiile.

De aici, se deschidea o priveliște minunată. Depărtările erau conturate precis și sever. Linia orizontului șerpuia pe crestele înzăpezite care se pierdeau în albastreala întunecată. Doar spre apus linia se lăsa în jos și se unea cu marginea cerului. Acolo, uneori, aerul legănat de vânt tremura de părea că'n undele lui, prin cine știe ce minune, se răsfrâng valurile sclipitoare ale mării care nici nu se vedea de-aici.

Pădurea era de sute de ani. În adâncul ei se împletea un desiş de nestrăbătut. Pe margini se aflau tufişuri rare, mai mult frasin și fag. Ici, colo, apărea câte un stejar.

Președintele colhozului hotărîse dinainte ce avea să se taie și unde. Însemnase stejarii și frasinii buni pentru construcție, însemnase fiecare copac, pentruca tăietorii să umble cu ei cu mai multă grijă. Lucrau, ca de obicei, în brigăzi.

Unii tăiau copacii, alții curățau de crăci și de cioturi trunchiurile doborîte, făcând din ei bușteni; alții cărau buștenii pe pajiște; dacă era un copac mai mare, înjugau boii la el; pe cei mai mici îi rostogoleau cu mâna.

Cioatele și rădăcinile vârite mai adânc în pământ, erau scoase de colhoznici cu dinamită. Ghera însuși conducea această parte a lucrărilor.

Până aproape de amiază, doborîseră și scoseseră din pământ tot ce fusese prevăzut pentru ziua aceea. Mai rămăsese să curețe o parte din trunchiuri, să-i taie în bușteni și să-i așeze pe pajiște.

În acel loc pâlpâiau și câteva focuri. Flăcările mistuiău crengile, cojile și surcelele. Prin pădure și deasupra parchetului în tăiere plutea un fum gros.

Gvadi se hotărî să se strecoare prin pădure spre locul lucrărilor. Se piti într'un tufiş și începu să observe ce se petrece pe parcela pe care se tăia. Voia să se lămurească bine asupra situației înainte de a se apuca de lucru. Era mai sănătos să evite întâlnirea cu Ghera, de care lui Gvadi îi era rușine, ba chiar teamă. Astăzi mai ales, întârziase cam mult dela lucru. Undeva, în adâncul inimii, i se înfiripa nădejdea că poate din ascunzișul lui va reuși să descopere pe careva dintre neamuri sau dintre prieteni, să se furișeze în acea brigadă și să se apuce de lucru

ca și cum nu s'ar fi întâmplat nimic. Nu, n'or să-l trădeze, o să-i roage...

Dar pădurea era învăluită în fum și Gvadi nu-i vedea destul de bine ca să-i recunoască, pe oamenii cari lucrau pe parchet. Se muta dintr'un loc într'altul, dela o tufă la alta, dar... degeaba: parcă i-ar fi făcut în ciudă, vântul mâna norii groși de fum tocmai spre pădure.

După câteva clipe, Gvadi se hotărî să se strecoare mai aproape și apoi, acoperit de fum, să intre pe parchet. Dar abia făcu vre-o câțiva pași, și, deodată s'auzi trosnind și pocnind, și pe lângă dânsul trecu ceva, rostogolindu-se năprasnic și clătinând aerul îngroșat de fum. Izbitura curentului de aer fu așa de puternică, încât Gvadi era cât pe ce să fie ridicat și aruncat cât colo.

Tocmai vroia să se ascundă în desiș, când, deodată, cineva veni în goană spre el, îl îmbrânci laoparte și-i strigă supărat:

— Laoparte, tovarășe, laoparte! Ce, ești chior? Ce te tot încurci în picioarele oamenilor!

Gvadi, se înțelege, nu răspunse nimic. Il recunoscuse numaidecât pe cel de care se ciocnise. Era mai bine să nu dea ochi cu el. Dar tocmai în clipa aceea, vântul sfâșie giulgiul de fum și-l împrășteie cu totul. Dintr'odată se făcu lumină.

În fața lui Gvadi, pe jumătate întors spre el, stătea brigadierul Zosime. Pe fața lui, murdară de pământ și de funingine, curgea sudoarea. Fruntea lui Zosime era legată strâns cu o batistă roșie. În mână, ținea o bătă uriașă. Cu ochii înroșiți de fum, Zosime se uită supărat la Gvadi și nu-și mai luă privirile de pe dânsul. Întreaga lui făptură, scundă, bine legată, exprima cea mai mare uimire. Zosime mișcă din umerii largi, îndesați ca niște buturugi, scoase dintr'odată un chiot războinic, apoi coborîndu-și brusc vocea, zise tăragănat, mai mult pentru el:

— De unde o fi apărut aici șmecherul ăsta?

— Dacă m'ai fi doborât, Zosime, ce-ai fi spus copiilor mei, ai? — îl întrebă cu blândețe pe brigadier, și fața i se luminează de un zâmbet plin de mulțumire.

— Noi am fi avut de ei mai multă grijă decât tine... Nu crezi? — răspunse Zosime și se repezi supărat spre el. — Ce cauți aici?

— Caut, ce caută toată lumea, cirime... M'ai fi ucis cu bușteanul tău, dacă nu m'aș fi ferit cu atâta îndemânare...

La cuvântul „buștean”, Zosime se uită înapoi și văzând că bușteanul se rostogolește mai departe la vale și fără ajutorul lui, îi strigă lui Gvadi, arătându-l cu bâta:

— Du-te, mână-l spre pajiște — și se întoarce spre parchet.

Gvadi atâta aștepta. Se repezi în urma bușteanului, uitând cu totul de splină. Însă deodată, bușteanul se împiedică și se opri în mijlocul parchetului curățat. Nu departe de-acolo o pereche de boi căra târîș un trunchi urias. Câțiva colhoznici împingeau și ei. Când Gvadi trecu în fugă pe lângă ei, îl salutară în cor, strigându-i:

— Ia te uită ce mai stejar rostogolește Gvadi! Bravo lui!

Gvadi se hotărî s'o facă pe grozavul. Se repezi ca un nebun spre buștean și, împingându-l cu toată greutatea trupului, se silea să-l urnească. Dar în loc să apese pe mijlocul bușteanului, împinse pe unul din capete, care se mișcă, și bușteanul începu să se rostogolească pieziș. Gvadi nu se mai putu ține în loc, mâinile îi alunecară și fu aruncat într-o parte. Se duse de-a berbeleacul de câteva ori, apoi se prăbuși la pământ și începu să geamă.

S'auziră râsete. Unul dintre țărani râdea cu hohote. Boii fură opriți. Auzind larma, cei care lucrau la capătul celălalt al parchetului veniră în fugă la locul întâmplării. În jurul lui Gvadi, prăbușit jos, se adună o mulțime de oameni. Și toți, molipsiți de veselie generală, râdeau și glumeau.

Gvadi își răsuci cu greu capul. Auzind râsete și glume, se ridică puțin, proptindu-se într'un cot și se culcă pe o parte.

— Râdeți, fraților! — zise el către colhoznicii adunați în jur, și'n voce îi tremurau lacrimi. — Râdeți! Dumnezeu v'a dăruit sănătate și voe-bună — de ce să nu faceți haz? Și eu? Zi și noapte mă sug plozii mei, cinci... splina îmi usucă sângele... Nu mai pot... Știți și voi că nu vă spun decât adevărul... Râdeți, cirime, râdeți!...

Râsul se întrerupse brusc. Fețele asudate, murdare de pământ, se posomorîră.

În mijlocul mulțimii, care tăcea, apărură Ghera și Zosime.

— Ciudat om mai ești, ce să-ți spun! Oare te-am rugat eu să te omori cu bușteanul ăsta! — zise Zosime cu dojană și'n glasul lui se simțea mila. Dar convingându-se că Gvadi era întreg și nevătămat, Zosime, înveselit, începu să vorbească cu

vocea sa obișnuită, tunătoare: — Uită-te, ce bicisnic ești! Scoală-te, voinicule!

Ghera stătea puțin mai încolo. Când Gvadi, holbându-și ochisorii săi înguști, se uită la el pieziș, cu teamă, privirile li se întâlniră și expresia de îngrijorare de pe fața lui Ghera se schimbă fără voia sa într'un zâmbet.

— Te-ai speriat, Gvadi, ai? Nu-i nimica! Ai rămas întreg!... — zise.

Ghera se apropie de el și-i întinse mâna; mâneca îi era suflecată până la cot.

— Scoală-te! Nici nu știam că ești aici, leneșule! Parcă mi s'a spus că te-ai dus la doctor...

— Nu eram doar să înnoptez la el, cirime... Am întârziat eu, dar nu prea mult! — spuse Gvadi repede, pe nerăsuflăte, și se apucă cu toată puterea, de mâna vânjoasă a lui Ghera, care îl ridică ca pe un firicel de iarbă.

— Scoală-te! Desdoai-te! — strigă el și, glumind, îl bătut pe Gvadi pe umăr, zicându-i parcă: Hai, fii mai bărbat!

Gvadi, totuși, nu putu să-și îndrepte șalele dintr'odată. Ținându-se cu o mână de splină, își propti cu cealaltă mijlocul și strămbându-se jalnic se adresă lui Ghera, cu tonul său glumeț:

— Parcă mi-a spus cineva că Ghera îmi construște o casă nouă. Uite, și eu, cirime, mi-am închipuit că sunt un voinic din basme și m'am apucat să târăsc coșcogeamite bușteanul.

Cum împrăștie vântul pâcla de dimineață, așa spulberă și gluma lui Gvadi tăcerea încordată a colhoznicilor. Oamenii răsuflară ușurați, siguri că Gvadi scăpase ușor.

Incepură să curgă înțepăturile, răsunară râsete, dar vocea sonoră, cocoșească, a colhoznicului Onise le acoperi pe toate.

— Lui și în sicriu o să-i meargă gura ca o moară stricată... E grozav! Să te ție dumnezeu, Gvadi! — strigă Onise și izbucni într'un râs răsunător, de parcă ar fi aruncat pe pajiște o mână de pietricele colorate. Era un om noduros și vârtos, ca rădăcina unei vițe de vie: stătea singur, laoparte, cu toporul pe umăr și pufăia din lulea. Părul cărunt îi stătea țeapăn pe cap; barba-i înroșită de fum de tutun, era ca iarba arsă de secetă; în desișul acestui păr cu greu se putea desluși nasul lung, ca un clonț de pasăre și ochii cenușii. Semăna grozav cu o gaiță!

Pe Gvadi îl râcăiau vorbele lui Onise și voia să-i răspundă, dar brigadierul Zosime i-o luă înainte:

— Haide, Onise, să ne ocupăm de stejar; să lăsăm înțepăturile în seama lui Gvadi.

— Hai, flăcăi, puneți umărul! Toți odată! — se adresă el celor care se aflau în apropiere și-și vârî bâta sub buștean. Toți se grăbiră să-i dea ajutor. Onise nu se lăsă nici el...

Și peste puțin timp, la locul întâmplării rămaseră numai Ghera și Gvadi. Ghera îl cercetă pe Gvadi încă odată, din cap până în picioare.

— Mai odihnește-te puțin, liniștește-te și-o să-ți treacă, — zise el încet, apoi ridică glasul destul de tare pentru ca vorbele lui să ajungă și la cei care apucaseră să se îndepărteze: — Iar în privința casei tale noi, să nu-ți închipui că pentru tine o construiește colectivul. Tu n'ai meritat așa ceva, tovarășe. Să-i mulțumești lui Bardgunia și fraților lui. Asta o să fie casa lor, pentru ei o s'o și construim...

De data asta Gvadi nu mai putu să tacă. El, care și așa scăpase prilejul de a vorbi cu Onise și cu Zosime, — răspunse ca să-l audă toată lumea:

— N'am meritat, zici? Te înșeli, cirime... Eu fac mai multe parale. Ce-i o casă? Dar care altul i-a dat, ca mine, statului, cinci voinici? Asta, după tine, nu-i nimica? Cinci voinici — cinci udarnici! Deci, ține socoteală și de avutul meu, dacă-ți place atât de mult să ții socoteala de al tău! Nu, Cirime, cu o singură casă tu n'ai să poți să mă răsplătești pe mine!

Onise se desprinsese dintre țărani care rostogoleau bușteanul, se întoarse către Gvadi și începând iarăși să râdă cu poftă, îi strigă:

— Așa-i, așa-i, vecine! În ce privește puterea, te-a oropsit Dumnezeu, în schimb... ai o limbă, nenicule! Crești cinci plozi și pentru asta capeți casă, iar eu am crescut cinci voinici și mie nimeni nu mi-a făcut măcar o colibă de pae. Inșă, așa...

— Așa era altădată, Onise, dar astăzi lucrurile stau altfel. În afară de asta, voinicii tăi sunt mari, tu n'ai nevoie de ajutor dela alții! Ei, da, ei o să-ți dăruiască nu o casă, — un palat întreg! Să-i crești — asta-i greul... — nu se lăsa deloc Gvadi.

La discursul lui Gvadi, brigada lui Onise răspunse cu stri-

găte de „vaşa“ ¹⁾). Onise își greșise socoteala — de-acum nimeni n'avea să-l mai asculte.

Dându-și seama că nu se poate lua la întrecere cu Gvadi în privința asta, el se amestecă din nou în rândurile luptătorilor, care, cu forțe unite, porniseră ofensiva împotriva bușteanului încăpățânat...

8

Acest stejar, într'adevăr, s'a dovedit a fi parcă un copac răutăcios și primejdios. Pajiștea era acum aproape de tot, când dintr'odată, luându-le-o înaintea colhoznicilor, troznind și vuind, se rostogoli la vale. La început brigada lui Zosime se hotărî să-l lase la voia întâmplării, fiindcă bușteanul tot n'ar fi putut să se rostogolească dincolo de poeniță. Dar, din întâmplare, pe pajiște se afla o cireadă întreagă de vaci. Văcarul Pahvala le adusese aici, apoi plecase undeva. Câteva vaci înaintau pas-când spre parchet, drept în fața bușteanului care se rostogolea. Colhoznicii începură să-l strige pe Pahvala, dar el nu se vedea nicăieri. Se repeziră atunci să ajungă bușteanul din urmă. Toți cei de pe parchet erau îngrijorați; din toate părțile s'auziră țipete, oamenii căutând să sperie vacile și să le alunge.

Și, stejarul, înțelegând parcă aceste țipete, coti la timp spre dreapta și o luă spre râpă. Ridicând un nor mare de praf, bușteanul se desprinsese de pe mal și, rotindu-se ca o sfârlează, se prăbuși în râpă.

O clipă mai târziu, toată brigada lui Zosime era adunată pe marginea râpei. Dar se convinseră numaidecât că scoaterea bușteanului din valea adâncă, prăpăstioasă, nu era un lucru chiar așa de ușor. Hotărîră să aducă boii într'ajutor; altă ieșire nu era.

În timp ce colhoznicii chibzuiau din care parte era mai bine să se apuce bușteanul, în vale se arătă o bivoliță care avea un semn în frunte.

Nicora — căci ea era — păștea netulburată, fără să arate nici cel mai mic interes nici pentru buștean, nici pentru oamenii care se învârteau îngrijorați în jurul lui.

Câțiva oameni porniseră după boi. Când văzu bivolița,

1) *Vaşa* — exclamație corespunzătoare lui „ura“. (N. red. ruse).

care nu era deloc grăbită, lui Zosime îi trecu prin minte un gând năstrușnic. Se apropie de ea și o cercetă cu atenție.

— Mai stați! — strigă după tovarășii care se îndepărtau făcându-le semne misterioase. Apoi i se adresa lui Onise: — Asta parcă-i Nicora lui Gocia? Tu ce spui, Onise?

— Da, ea-i, — răspunse Onise.

Ceilalți întăriră.

Zosime tăcu vreo câteva clipe. Când vorbi din nou, în glasul lui se simțea o dușmănie pe care nu și-o putea ascunde.

Gocia folosește orice prilej ca să fugă de munca grea; nu-i pasă că nouă ni se jupeaie rânduri, rânduri, pielea de pe spinare... De ce nu ne-am folosi de bivolița lui? Măcar ea să ne aine să scoatem bușteanul!

Tovarășii găsiră bună propunerea brigadierului. Incurajat de faptul că toți erau de părerea lui, Zosime începu să dea ordine, energic.

— Hai, la treabă, flăcăi! E timpul să isprăvim cu stejarul ăsta blestemat! S'a pierdut atâta vreme degeaba!... Puneți lațul!

Puțin mai târziu bivolița lui Gocia Salandia scoase, în sfârșit, din vale, bușteanul nesupus.

Când isprăvi treaba asta, Zosime ieși la marginea pădurii. Și deodată văzu un om care, după cât părea, apăruse tocmai atunci pe pajiște. Trecea dela o grămadă de bușteni la alta și-i număra ciocănindu-i cu mânerul cravașei. În urma lui, venea supus un cal cu dârlogii aruncați după oblâncul șei. Uitându-se mai bine, Zosime îl recunoscu pe Arcil Poria.

Larma veseliei celor care încurajau bivolița ajunse până la urechile lui Arcil. Întorcându-se, îi strigă lui Zosime:

— Bravo, tovarășe Zosime! Ești la înălțime, pe dumnezeul meu! Nu mă așteptam să faceți atâta treabă!

Porni în întâmpinarea lui Zosime. Calul, parcă era dresat, așa mergea în urma lui pășind cu băgare de seamă, tacticos.

— Noroc, tovarăși! — salută Arcil și începu să vorbească cu și mai multă însuflețire: — Se îmbogățește Orcheti-ul, nu altceva. Ce stejari, ce frasinii! Și unde, mă rog, ați găsit voi asemenea copaci? Ajunge unul să facă o casă. E ceva strașnic! Intr'adevăr, strașnic! — Apoi urmă mai încet, pe ton de dojană, ce-i drept, pe jumătate ascunsă și cu teamă parcă. — Numai iată ce n'ați făcut bine, tovarășii... Trebuie să vă atrag atenția: nici de data asta n'ați tăiat buștenii cum trebuia. Unii sunt mai

lungi, alții mai scurți... Asta înseamnă o sarcină în plus pentru fabrica mea. L-am rugat doar și pe Ghera să aibă grijă...

Vorba lui Arcil se rupse brusc, de parcă și-ar fi înghițit limba. Mușcându-și buza de jos și clipind, zăpăcit, el își fixă privirile pe bivolița înhamată la buștean, de parcă în fața lui n'ar fi stat Nicora, ci cine știe ce dihanie. Arcil își reveni repede din buimăceală, dar uimirea îi era întipărită atât de viu pe față, încât era prea târziu ca s'o mai ascundă. Totuși, vrând să repare gafa pe care o făcuse, zâmbi lui Zosime, făcu semn din cap în spre bivoliță, și, închizând ochii pe jumătate, zise:

— Mi s'a părut că asta-i bivolița lui Gocia. Și mă întrebam de unde a apărut aici? S'o fi dat oare Gocia, colhozului? — Și râse prefăcut.

— N'ai greșit — asta-i Nicora. Gocia a trimis-o astăzi la muncă în locul lui. Eu n'am timp să viu, zice el, și ca să rămân în urma celorlalți, nu vreau... He-he-he! — răspunse Zosime și începu să râdă tot așa de prefăcut ca și Arcil.

— Ei, bine, dacă-i dă mâna, lasă-l să vină el singur să-i ia locul... — adăugă, nu fără mânie, Onise și, dând în bivoliță cu coada toporului, o mână spre pajiște.

— Dracu' să-i ia pe amândoi! Ce-mi pasă mie? — Arcil înțelese ce se petrecuse pe acolo și se hotărî să schimbe vorba.— Da', ce spuneam?... a... da... că l-am rugat pe Ghera să taie bucățile pe măsură: buștenii trebuie să fie de aceeași lungime. Altfel va fi nevoie să-i potrivim din nou! O să se piardă o mulțime de vreme degeaba!... Tu, Zosime, bagă de seamă măcar acum, te rog... — Se uită jurîmprejur și întrebă: — Cine-mi poate spune unde-i Ghera? Trebuie să-i comunic ceva... M'au rugat la raion... De fapt, eu numai pentru asta am și venit, în trecere.

— Chiar adineauri a fost aici, — răspunse Zosime, arătând cu mâna spre locul în care Gvadi era cât pe ce să fie turtit de buștean.

Gvadi se afla tot acolo. Stătea culcat pe trunchiul unui stejar uriaș, doborât la pământ; rezemat într'un cot, ținând un picior peste celălalt fuma foarte liniștit din lulea.

— Uite, colo, unde se odihnește Gvadi... El știe desigur, încotro a plecat Ghera... — zise unul dintre tinerii colhoznici. Arcil încălecă pe cal și porni la pas spre stejar.

„Desigur, s'a prefăcut iar că-i bolnav“, se gândi Arcil

surâzând. I se părea ciudat și-i venea să râdă vâzându-l pe Gvadi stând la umbră ca un pașă, în ochii întregului colectiv, în timp ce pe tovarășii săi curgeau șiroaie de sudoare.

Nu se apropie de Gvadi, ci de departe, ca un drumeț care trecea pe-acolo din întâmplare, îi strigă:

— Ia spune, prietene, unde l'aș putea găsi eu pe Ghera?

Gvadi îi ghici de îndată jocul.

„Ca să-l vezi cât e de prevăzător... trăzni-l-ar dumnezeul!“ își zise și se hotărî să se prefacă și el ca și cum nici nu l-ar fi recunoscut pe omul care stătea în fața lui. Gvadi nu se grăbea să răspundă; gustând cu plăcere odihna, el se uita nepăsător la Arcil. În sfârșit ridicându-se puțin, Gvadi își mută luleaua în colțul gurii și întinse mâna spre marginea pădurii.

— Naia, fiica lui Gocia, a fost aici și s'au dus împreună uite, într'acolo! — zise Gvadi și clătină cu înțeles din cap, de parcă i-ar fi divulgat lui Arcil cine știe ce taină, o taină pe care n'ar fi încredințat-o nici celui mai bun prieten. — S'au dus, cred, spre plantațiile de ceai. Vezi pădurea? Uite, într'acolo au plecat, de aici nu se vede...

— Ce tot îndrugi? Acolo nu-i nicio plantație! — îi scăpă lui Arcil și fără să vrea, se încruntă. Se vedea bine că vestea pe care i-o dăduse Gvadi, îi umpluse inima de îngrijorare. — Au plecat spre plantații, și au nimerit în pădure? Spui năzbâtii...! — Arcil se uită pieziș, bănuitor, la Gvadi. Însă Gvadi întări neturbat, ceea ce spusese mai înainte.

— Nu știu, cirime. Eu spun cum a fost...

Arcil nu-și mai ascundea neliniștea, se uita mereu în direcția în care-i arătase Gvadi. Dar nu-l vedea nici pe Ghera, nici pe Naia. Fața lui Arcil se schimonosi.

— Hm... — mârâi răgușit. Șfichiuind calul, Arcil se ridică în scări și porni în galop în adâncul pădurii, dar se opri numai-decât.

— Așa, a-ș-a-a! îi strigă Gvadi, îndemnându-l, voind să-i arate lui Arcil că pornise pe drum bun și că nu înțelege de ce se opriese...

Arcil își dădu seama, se vede, că nu prea făcea pentru el să alerge călare după Ghera și Naia, în văzul colhoznicilor. Plesni puternic, — de câteva ori, cu cravașa calul și porni în galop spre sat. Pe Gvadi nu-l mai învrednici cu nicio privire.

Acesta ghici după șuieratul cravașei că săgeata își nimerise

ținta și că inima lui Arcil clocotește de mânie. Se întinse din nou cu plăcere pe locul de odihnă. Numai spatele să i-l fi privit, și-ți dădea seama cât de mâniat era Arcil! Se îndepărta aplecat atât de tare pe gâtul calului, încât părea frânt în două.

Lui Gvadi îi scăpă un râs înveninat. N'avea să-și scoată Arcil așa de repede cuiul care-i intrase în inimă! Ce, era de glumit? Naia și Ghera s'au dus împreună în pădure...

„Așa-i și trebue! Lasă-l să se mai perpelească! — își spunea Gvadi. — Ce-aveai în cap, dragul meu, când îmi înfulecai mandarinele și încă mai cinsteai și pe alții! Ca să-l vezi... dăruia ca dintr'a lui — și pe mine, că erau ale mele, nici nu mă întreba...”

Și Gvadi râse din nou, dar de data asta nu cu râsul scurt de adineauri. Era foarte mulțumit de născocirea lui. Bucuria îi umplu inima; ea nu putea să se reverse numai prin acest hlizit stăpânit. Ar fi vrut să țipe, să povestească lumii întregi cât de strașnic se răzbunase el pe Arcil, ca vestea despre această întâmplare minunată să ajungă până în ultimul colțișor. Dar nu se putea!

Oftă lung, trase adânc aerul în piept și chiui tare de câteva ori, — deocamdată numai așa putea să-și arate bucuria

9

Arcil se grăbea. Ieșind din pădure, nu s'a mai oprit nicăieri. Chiar nici pe acasă n'a trecut și nici pe la fabrică n'a dat. Oprindu-și calul în fața porții lui Gocia Salandia, o deschise singur și intra în ogradă.

Gocia trebuia pe lângă casa neterminată; dădea la rindea, pe teighea, o scândură. Alături, pe un scăunel cu picioare scurte, Tasia împletea un ciorap de lână. Avea pe nas niște ochelari vechi, strâmbi, care, în loc de brațe, erau legați cu niște șireturi înodate la ceafă, pe deasupra basmalei. Andrelele se mișcau așa de repede printre degetele ei deprinse cu acest lucru, încât era greu să le urmărești.

Tasia, cea dintâi, văzu mosafirul care intrase în curte. Iși mută ochelarii pe frunte și făcând sul împletitura, se ridică de pe scăunel. Iși îndreptă rochia și-și potrivea basmaua pe cap.

— A venit Arcil. Ieși înaintea lui... — zise cu jumătate de glas către bărbatul ei și se trase sfioasă laoparte.

Gocia lăasă rindeaua și-l salută el întâi pe mosafir.

— Eu, cu siguranță că aș fi trecut astăzi pe la tine, Arcil. Am o treabă cu tine... — zise Gocia. Se apropie de cal, apucă dârlogii cu o mână, ținu scara cu cealaltă și-l invită politicos pe Arcil să descalece.

La început Arcil făcu mofturi — „n'am timp... am mult de lucru“, apoi primi invitația gazdei, îi mulțumi lui Gocia pentru ajutorul binevoitor și-și legă calul de teighea. Sfârșind această treabă, scoase din buzunarul paltonului o cutie destul de lungă.

— I-am adus fiicei tale un mic dar, însă n'o văd... Te rog să i-l predai, dragă Tasia, căci doar n'am să-l duc înapoi. — zise el adresându-se gazdei.

— Vai ce rău îmi pare! — răspunse Tasia, privind cu atenție cutia aceea neobișnuită. — Naia e la plantație, dragul meu, culege ceai. Ar fi trebuit să mă duc și eu, dar, vezi, nu-l pot lăsa singur pe dânsul!...

Tasia se uita mereu la cutie, parcă i s'ar fi lipit privirile de ea. Răsucind cutia în mâini, Arcil îi zise pe un ton în care era și puțină muștrare:

— Tocmai asta-i, Tasia, draga mea; ea nu-i pe plantație... Se zice că a plecat în pădure și nu singură... — Tăcu brusc, dându-și seama că nu trebuia să spună acest lucru și, după o scurtă pauză, adăugă: — Nu știu ce să spun... Tu ai o singură fată de măritat, Tasia, și știi...

Iarăși nu-și termină vorba, mereu îi veneau pe limbă alte cuvinte, pe care nu trebuia să le rostească... Arcil vroia, sub formă de glumă, să le spună părinților Naiei ceea ce aflate delă Gvadi, dar gluma nu-i reuși. „Nu este demn pentru un bărbat, se gândea el, s'o dojenească pe mama pentru purtările fiicei, în loc să stea singur de vorbă cu ea“... Dar vorba spusă e bună spusă... Pe chipul lui reapăru un fel de zâmbet, care numai zâmbet nu semăna, ci mai mult a strâmbătură și vâri cutia în mâinile Tasiei.

— Am glumit. Doar nu poți fi învinuită pentru că fiica ta se plimbă prin pădure... Ia-o, te rog, și nu-i spune Naiei că-i dela mine.

— Noi și așa suntem îndatorați față de tine, Arcil, — începu Gocia cu vocea domoală, joasă. — Degeaba cheltuești, dragă omule. — Și dintr'odată, ridicându-și brusc glasul, se stropși la nevastă-sa: — Ascultă, muiere, ți se spune un lucru

serios... Nu-i frumos ca o fată de măritat să hoinărească pe câmp și prin păduri. De câte ori ți-am spus: fii cu ochii pe ea... n'o lăsa de lângă tine!... Ai grijă să nu se mai întâmple așa ceva! O să fie mai rău, dacă o să încep să mă ocup eu singur de ea.

Arcil căută să-l liniștească pe Gocia, îl luă de braț și-l conduse spre casă.

— Nici prin gând nu mi-a trecut să te supăr, Gocia... Face oare să te mânii așa, dragul meu? Nu se poate doar, într'adevăr, să ții sub lacăt o fată, o comsomolistă! Nu-i nimic rău în asta. Te rog nu mai fi supărat...

Gocia se stinse tot așa de repede după cum se aprinsese. Se rezemă de tejghea și-și aruncă privirea la nevastă-sa. Tasia ținea pe palmă, cu grijă, ca pe o adevărată comoară, darul lui Arcil; părea buimăcită și nemulțumită. O jignise izbucnirea aspră a bărbatului ei. Totuși prefera să tacă pentruca să nu-i facă vreo neplăcere Naiei. „Dar și, tăcând poți să-i faci rău“... se gândea ea cu îngrijorare. Însă Gocia înmuindu-se îi zise:

— Ce stai? Ia scoate o sticlură de vin și niște fructe, să-l cinstim pe musafir.

— Vai, proastă mai sunt, cum de nu mi-a venit în minte una ca asta! — exclamă Tasia, desmeticindu-se și intră repede în casă.

Ducea cutia cu aceeași grijă, pe palma întinsă.

Gocia dădu jos de pe tejghea rumegușul și talajul, făcându-i loc lui Arcil să se așeze.

— Cum stai cu casa, Gocia? O să-ți ajungă scândurile? Ai să poți face față? — întrebă Arcil așezându-se pe marginea tejghelei. Măsură din ochi cu cât a crescut peretele de lângă el al casei noi.

— Să aibă dușmanii tăi atâtea zile de trăit câte scânduri mi-au mai rămas! Cea pe care o dau la rândeă acum, e ultima...

— răspunse Gocia cu mâhnire... — Nu poți să mă ajuți deloc Arcil?

— Cum să nu?! N'avea nicio grijă! — răspunse Arcil cu vioiciune și, după ce se gândi o clipă, adăugă cu jumătate de glas, parcă s'ar fi temut să nu-l audă cineva. Numai să se desființeze colectivele și am să te ajut...

Gocia crezu că Arcil glumește.

— Păi, asta înseamnă că s'a terminat cu mine. Nu vezi,

peste tot, oriunde te întorci, iau ființă colhozuri. Crezi că e momentul să vorbești de desființarea lor?

— Degeaba vorbești, Gocia!... Comunele agricole au și fost desființate. Cu ce sunt oare mai bune colectivele? — răspunse Arcil prin întrebare, la întrebare.

— Parcă nu-mi vine să cred... Altfel, nu mă poți ajuta. Arcil? De șindrilă am să mă străduiesc eu să fac rost pe delături. Dealtfel, drept să-ți spun, mie nu-mi mai trebuie decât câteva scânduri... Să încercăm, poate îl înduplecăm pe Ghera. Ce zici, Arcil? — întrebă cu îngrijorare Gocia, pe care-l nelinișteau mai mult nevoile lui de toate zilele, decât rolul istoric al gospodăriilor colective.

Însă Arcil se ținea tare pe poziție.

— Câteva scânduri sunt o nimica toată! Dragul meu, o să ne descurcăm noi și fără Ghera, cu toate că mi-au ridicat în cap o comisie întreagă care ține socoteală de fiecare surcea... Ei și?... Cum dădeam înainte, fără să întreb pe nimeni, așa am să dau și deacum, chiar de mi s'ar cocoța în cap Ghera însuși, nu o comisie oarecare! La urma urmelor orice-ar zice ei, — asta-i fabrica mea! Ar mai fi vrut deasemenea să mă mulțumesc cu suma de nimica pe care mi-o plătesc ei. Cum de nu! Dar eu nu înțeleg cum de poți să te îndoești că le-a sunat ceasul colhozurilor? E chiar ciudat, Gocia, doar ești om deștept, îți dai seama de toate! Oare nu vezi ce se petrece în jurul tău? Țăranilor li s'au dat înapoi loturile de lângă casă, — chit că nu în întregime, dar li s'au dat... Li s'au înapoiat grădinile. — Asta după tine, nu înseamnă nimic? Gândește-te mai bine... Asta înseamnă că ne apropiem de sfârșit... Bineînțeles nu se pot desființa colhozurile așa dintr'odată... Orice-ai spune, asta nu-i glumă. Acum după câte-am auzit, se vorbește despre vitele de muncă... Hm... Dacă merge așa, n'o să treacă mult și colhozurile voastre o să se ducă de râpă. Altfel, te asigur că nici regimul n'o să se poată menține... Așa stau lucrurile, Gocia. Până la urmă, dragul meu, acel care n'a intrat deloc în colhoz și acel care l-a părăsit la timp vor fi în câștig. S'ar putea chiar să li se dea și vreo răsplată pentru că au chibzuit dinainte lucrurile cum trebuie... Arcil tăcu pe neașteptate și-l privi adânc în ochi pe Gocia. Apoi, începu să vorbească cu totul pe alt ton: — Mai'nainte veni vorba de vite de muncă. Știi pe Nicora ta, la care ții ca la ochii din cap, tovarășii au pus-o să care bușteni. Am văzut asta mai adineauri

în pădure, chiar cu ochii mei. Trage după ea, nenorocita, cogeamitea bușteni, când încoace, când încolo, prin gropi și hârtoape. Mi s'a făcut milă de vită! Abia se ține pe picioare. Parcă a înnebunit Gocia, m'am gândit! Ce i-a venit să-și dea bivolița colhozului? Tu n'ai pus-o la jug niciodată pentru tine, nu-i așa?

Gocia, care până în clipa aceea stătuse rezemat cu șoldul de tejghea, își îndreptă dintr'odată umerii puternici, înălță capul și ridicându-și uimit sprâncenele, îl privi pe Arcil de parcă ar fi avut în față pe cel mai înverșunat dușman.

— Cum am dat? Cine spune asta? — întrebă el stăpânindu-se, și sprâncenele sale arcuite se lăsară în jos ca niște aripi.

— Mi-au spus-o colhoznicii. Dacă-i minciună, dacă nu le-ai dat-o tu să se folosească de ea, atunci vor trebui să răspundă, nu glumă. Astăzi doar, nimic nu se face decât după lege, ce-i al tău, e-al tău. Ai putea chiar să-i dai în judecată.

— Pentru asta am să-i umplu de sânge! Eu singur am să-i judec, nerușinații! — izbucni Gocia dintr'odată. Apucă de pe tejghea un toporaș mic și se repezi afară din ogradă.

Arcil nu se aștepta la o asemenea izbucnire. Sări de pe tejghea și încercă să-l oprească pe Gocia.

— Gocia, nu trebuie să te iei la bătaie cu dânșii, nu-i bine! Cu vorba bună ai să câștigi mai mult... Ascultă-mă ce-ți spun... — îi strigă el din urmă, însă Gocia făcu doar un semn din mână ca să-l lase în pace.

În clipa aceea apărură Tasia. Mergea grăbită spre casa nouă. În mâini ținea niște farfurii pline cu fructe și cu ciurcihelami ¹⁾, iar cu cotul strângea la piept o sticlă cu vin. Când Gocia trecu pe lângă ea ca o vijelie, amenințând că se va răfui cu cineva, Tasia se opri. Pe chipul ei se citea o uimire fără margini.

— Incotro? Il lași pe musafir singur... Ce s'a întâmplat? — strigă și părăsind poteca alergă și ea către poartă. Însă Gocia n'o auzea. Nu mai era în ogradă.

Arcil o opri și începu să-i explice de ce dispăruse Gocia atât de pe neașteptate.

— I-a spus cineva că vor să-i ia bivolița... Și el a fugit să vadă cum stau lucrurile. Nu te îngrijora, o să treacă și asta, — încercă el s'o liniștească pe Tasia.

1) Ciurcihelami — dulciuri, cofeturi, în limba georgiană (N. trad.).

Ei nu-i veni să creadă. Vestea era atât de neașteptată încât era cât pe ce să scape farfuria.

— Cum se poate? Doar numai pe Nicora o avem! S'a mai auzit una ca asta — să ți se ia singura bivoliță de muls, pe care o ai?

— Și eu tot așa mă gândesc. Nu pare să fie adevărat! O fi vreo greșeală!

Tulburarea Tasiei nu-l mișca câtuși de puțin pe Arcil. El îi luă din mâini farfuria și sticla cu vin.

— Vinul e din via cea nouă? — întrebă Arcil, dorind să schimbe discuția; ridică sticla și o privi la lumină. — Bineînțeles... „Izabella” s'ar fi acrit demult, nu-i bună de nimic...

10

Dacă Nicora, bivolița la care Gocia ținea ca la ochii din cap, cărase un buștean, apoi de ce n'ar mai fi cărat și alții? Și astfel urmând sfatul lui Onise, încă o brigadă, în care lucrau fiii săi, se folosi de bivoliță. Brigada nu putea să birue o buturugă uriașă — groasă, noduroasă, — care nu vroia să se urnească cu niciun preț și, cu toate eforturile pe care le făceau colhoznicii, înainta foarte încet din pădure spre pajiște.

Tocmai la această brigadă se alăturase și Gvadi Bigva după ce se odihnise. Fără să-și cruțe puterile, Gvadi împingea buturuga din spate, ba alerga înainte; făcea însă o gălăgie mai mare decât era nevoie. Când tovarășii, legând buturuga de jur împrejur cu frânghii o aduseră pe Nicora, Gvadi nici n'o recunoscu. „Desigur că colhoznicii și-au adus o vită de muncă! Foarte bine au făcut!” se gândi el. Luând asupra lui să mâne vita, alese din grămada de ramuri tăiate una mai lungă și mai mlădioasă.

Brigadierul Zosime văzu totul și nu-i plăcu.

„Să nu iasă bucluc!” se gândi el cu oarecare teamă, dar nu se opuse.

„Las-o să mai tragă și buturuga asta... Vita e bună, e bine îngrijită, n'are să i se întâmple nimic, — se liniștea singur brigadierul. Ei, dar poți fi sigur că n'o să dea necazul peste tine?” Pentru orice eventualitate se îndepărtă de locul acela prefăcându-se că era ocupat cu totul de altceva.

În clipa aceea, pe pajiște apărură Gocia Salandia. Parcă ar fi

foi un copac izolat, care scăpase teafăr pe poiana desgolită. Punându-și mâna streășină la ochi, ca să se apere de soare, căuta să vadă ce se petrece pe parchet.

O recunoscă numaidecât pe Nicora. Bivolița tocmai târa după ea buturuga uriașă. Gocia fu așa de mirat, de parcă priveștea aceasta ar fi fost ceva cu totul neașteptat pentru el... S'auzi un scrâșnet din dinți și un gemăt. Gocia învârti toporul — ca și cum ar fi scos o sabie din teacă.

Porni înainte, drept, ca un turn; pășea călcând apăsat, căci se temea să nu i se răcească furia înainte de vreme; pașii săi răsunau ca lovituri de barcă; picioarele se îndoiu și se desdolu cu încordare; lăsa urme așa de adânci de parcă pășea nu pe pământ ci pe zăpadă căzută de curând.

Și, dintr'odată, îl străfulgeră un gând: „Nu-i cuminte să dai atacul, așa, la câmp deschis. O să vadă, se gândi, și se vor pregăti să-l respingă”. Gocia coti într'o parte și porni în zig-zag, ascunzându-se în fiecare adâncitură, pitindu-se după fiecare ridicătură. Voia să se năpustească pe neașteptate asupra acelor oameni, să-i pedepsească fără milă pentru purtarea lor tâlhărească.

Umbra lui Gocia pășea amenințătoare în rând cu el. Ea se apropie de Zosime, care stătea la o parte de ceilalți colhoznici. trecu peste el, se întinse pe iarbă, lată, așa cum erau umerii puternici ai lui Gocia, apoi alunecă spre buștenii de care, în clipa aceea, se apropia Nicora târind buturuga noduroasă. Văzând umbra lată pe iarbă verde, pe Zosime îl cuprinse spaima. De unde o fi apărut Gocia? Zosime nici n'apucă să-și pună această întrebare, că Gocia și trecu fulgerător pe lângă el, ca și cum Zosime nici nu s'ar fi aflat la locul acela, și, cu vocea sa tunătoare, strigă colhoznicilor, cari se învârtuau în jurul buturugii:

— Hei, cine a îndrăznit? Stai, nu te mișca, dacă nu ești muier!

Cuvintele lui Gocia răsunară ca un strigăt de atac, care trecu dela un capăt la celălalt al pajiștei, ca bubuitul unei avalanșe. Țăranii se răsuciră toți dintr'odată, Cineva opri bivolița. Toți rămaseră încremeniți la apariția neașteptată a lui Gocia Salandia.

Cel mai tulburat fu Gvadi, care se afla chiar lângă botul Nicorei. El ridică mâna ca să se frece la ochi, așa de necrezut i se păru apariția lui Gocia. Când asupra colhoznicilor se prăvăli ca un tunet vocea lui Gocia, Gvadi, fulgerător, își dădu seama

ce înseamnă cea pată albă, rotundă, mare cât o potcoavă de catâr, pe fruntea bivoliței. Inghetă. Totul era limpede! Repede se îndepărtă de lângă bivoliță, de parcă l'ar fi îmbrâncit cineva. Lepădă, fără să-l vadă nimeni, nuiăua cu care mâna vita și, retrăgându-se încetitor, dispăru în spatele tovarășilor săi, în așa fel, de parcă și-ar fi pus în cap o căciulă fermecată — care te face nevăzut.

Onise își dădu seama că nu trebuia să dea înapoi; dacă el nu-și va păstra sângele rece și nu va răspunde așa cum trebuie, Gocia va lua vânt și-atunci nimeni nu-l va mai putea opri. Iată de ce Onise se hotărî să treacă la ofensivă. El își ridică în sus ciocul, încât semăna și mai mult a gaiță și țipă pițigăiat:

— Tu ești muiere! Deaceea și stai cu zilele acasă, deaceea te ții laoparte de noi... Bărbații, oamenii adevărați sunt toți aici, la lucru! — Onise se sforță să-și îndrepte trupul gârbovit, ca să capete un aer mai impunător. Se apropie de fiii săi, și se așeză înaintea lor; strângând cu toată puterea coada toporului, îl lăsă în jos, gata parcă să răspundă cu lovitură la lovitură...

Gocia îl privi cu coada ochiului pe bătrânul pipiriu. Sprâncenele lui încruntate amenințător nici nu tresăriră, cu toate că bătrânelul îi păru atât de caraghios în aprinderea sa războinică.

— După cum văd, viteaz ești, Onise! — zise el și rotindu-și privirea de jur împrejur, adăugă: — Inseamnă că voi toți, câți sunteți aici, ați lăsat tot greul pe o singură bivoliță? Nu-i așa?

Se apropie de Nicora, pipăi frânghia și întorcându-se din nou către Onise, strigă poruncitor:

— Desleag-o numaidecât! Dă-i drumul bivoliței!

— Am să-i dau drumul, numai dacă te înhami tu singur în locul ei. Altfel să nu te aștepti! Ce-ți închipui? Ia trage singur... E datoria ta! Sau vrei s'o faci pe boierul? Dă-te laoparte! Ia-ți mâinile! Să nu îndrăznești să pui mâna pe bivoliță! — țipă Onise, hotărît să nu cedeze. Nu-i putea ierta lui Gocia jignirea pe care i-o adusese prin părerea disprețuitoare despre vitejia sa, și-l înfrunta fără frică.

— Așa-i! Ia-ți mâinile! — strigă cineva din mulțime, susținându-l pe Onise.

Acest strigăt a fost ultima picătură care umplu paharul răbdării lui Gocia.

— Să nu pun mâna? Să nu pun mâna pe bivolița mea? Cum de îndrăznești?! — urlă el și, cu o mișcare largă, își ridică toporul, parcă s'ar fi pregătit să lovească în stânga și în dreapta. În aceeași clipă în aer sclipi și toporul lui Onise.

Pajiștea răsună de strigăte de mânie.

Zosime înțelese dela început că apariția lui Gocia nu putea să aducă nimic bun. Se luă după dânsul, urmărindu-l îndeaproape, cu gând să sară dacă avea să se iște bătaie pentru Nicora, ceea ce era aproape sigur că se va întâmpla. Totuși nu se aștepta ca vrăjmași să pună mâna pe topoare. Când Gocia ridică toporul, Zosime se înfipse în el cu amândouă mâinile.

— Astâmpără-te, pentru dumnezeu! Incetează! — îi strigă și, înainte ca Gocia să se desmeticească, îi răsuci mâna și într-o clipă, îi înhăță toporul.

Țăranii se așezară ca un zid între Onise și Gocia. Fiul cel mai mare al lui Onise îi zise bătrânului, hotărât:

— Ai răbdare! O să-i dau o lecție, să mă țină minte! — și trecu în fața tatălui său.

Văzându-l pe Gocia desarmat, Onise lăsă toporul în jos.

În scurt timp, toți cei care se aflau pe pajiște aflară de încăierare. Vestea ajunsese până la parchet, de acolo sări la plantațiile de ceai. Colhoznicii care lucrau prin apropiere se grăbiră spre câmpul de bătaie de îndată ce auziră urletul amenințător al lui Gocia. După ei veniră și cei mai de departe. Pe pajiște se adună aproape întreg colectivul din Orchetî.

„Gocia Salandia a sărit la bătaie!” ajunsese vestea până la plantație.

Ghera, care era în control pe teren, abia isprăvisese cu o brigadă și se îndrepta spre alta. Asculta cu nedumerire, atent, larma din depărtare. Cine ar putea să se bată acolo? Pentru ce? N'a trecut mai mult de o jumătate de oră de când plecase de pe pajiște... Ce-ar fi putut oare să se întâmple acolo într'un timp așa de scurt? Din toate părțile, oamenii fugeau spre parchet... Trebuie să se grăbească și el. O luă deadreptul peste straturile cu tufe de ceai, ca dus de o furtună.

Numai singură Naia, fiica lui Gocia, auzind că tatăl ei se luase la bătaie cu cineva, a șovăit un timp neștiind ce să facă. La început, nu-i veni să creadă... Dar, iată că și văduva Mariam, vecina ei de muncă, și-a asvârlit coșul cât-colo și s'a repezit pe urma celorlalte femei. Inima Naiei bătea speriată.

Fata o sbughi din loc și începu să alerge ținând cu mâna poala rochiei plină cu frunze de ceai.

11

Gocia era desarmat. Dar, cu toată intervenția lui Zosime, patimile atâteate nu se mai potoleau. E adevărat, vrăjmașii nu mai încercau acum să se încaiere corp la corp, dar ei se ciocneau cu loviturile unei arme mai puternice — cu vorbe. Onise se dovedi mai puternic decât Gocia și-l rănea cumplit.

Intâmplarea cu bivolița era uitată demult. Schimbul de vorbe se'ntinse și asupra altor lucruri.

Onise îl demasca pe Gocia în numele întregului colectiv; colhoznicii care făcuseră cerc în jurul locului de luptă, îl aprobau; Onise îl învinuia pe Gocia că a trădat cauza comună, că se înstrăinează de colectiv și refuză să ia parte la muncile arte-lului.

— De ce, mă rog, Gocia Salandia nu vrea să înțeleagă cu niciun chip — spunea Onise cu ifose de învingător, adresându-se țaranilor — că ori ce-ar face, tot n'are să ne întreacă? Tot acolo o să ajungă: până la urmă o să se întoarcă la noi..

Exclamările de aprobare ce se auziră din toate părțile îi dădură curaj lui Onise. Vitejia lui însă se datora mai mult faptului că avea în mâini un topor cu o coadă lungă, în timp ce pe toporișca ușoară a lui Gocia pusese stăpânire Zosime.

— Eu îi spun, și el nu trebuie să uite, — urmă Onise cu aceeași înflăcărare războinică, — că oricât s'ar sbate, fără noi tot n'are să poată să-și construiască casa... Vorbesc drept, tovarăși?

— Drept! — tună în văzduh.

— Gocia trebuie să-și bage în cap acest lucru, odată pentru totdeauna... Să nu-mi ziceți Onise dacă nu spun adevărul! -- încheie el cu vorbele sale obișnuite.

— Ha-ha-ha! — răsună rostogolindu-se, răspunsul. — Știu de ce ți se sfâșie inima bicisnică, vecine! Casa mea e aproape gata, în vreme ce tu încă nici nu ți-ai început-o. Te roade invidia, asta-i!... Azi-mâine, ai să holbezi niște ochi, fiindcă mie nu mi-a rămas decât să aștern acoperișul. Ce-ai să spui la asta, ai?

— Am să-ți spun că degeaba nădăjduști. Ți-ai făcut soco-

telile fără a-l întreba pe stăpân. Noi știm bine tot ce ai și ce nu ai. Nu-ți face visuri degeaba. Ține minte ce-ți spun eu: chiar și cel mai de nimica dintre noi — chiar și acela are să ți-o ia înainte, iar casa ta așa are să stea, fără acoperiș. Ai înțeles? Dacă nu va fi așa cum spun eu, uite — declar aici în fața tuturor — renunț la partea mea...

Vorbind, Onise se înfierbânta tot mai tare. Se sburli tot, păși spre Gocia și țipă ascutit:

— Cu cine ți-ai pus tu în gând să te lupți, măi omule? Cu cine, te întreb? Desmeticește-te, uită-te bine în jurul tău... Un bou nu poate să birue un bivoli, își rupe coarnele. Ai auzit? Noi suntem un colectiv! Înțelege odată — un colectiv!

Plin de mulțumirea biruinței, Onise se plimbă de câteva ori prin fața colhoznicilor cari îl ascultau cu atenție. Apoi i se adresează din nou lui Gocia. De data aceasta îi vorbește pe un ton protector...

— Te sfătuiesc încăodată, vecine dragă: nu fugi de noi muncește cum muncim noi. Cărăm noi târiș buturugile, cară-le și tu, — rostogolim noi buștenii, rostogolește-i și tu, — atunci, poate, îți vom da și ție câteva scânduri. Dacă nu...

— Să mi se usuce mâinile dacă am să mă înjosesc într'atâta ca să primesc ajutor dela tine! — îi retează vorba Gocia, revoltat de tonul povățuitor al acestuia și-l privește disprețuitor dela înălțimea staturii sale.

— Așteaptă, dă-mi voie să-ți spun până la capăt, — îl întrerupse Onise, care voia cu orice preț să-și isprăvească gândul nu cu o povață, ci cu o amenințare: Dacă n'ai să vrei, te asigur, vei fi nevoit, — te vor sili —, să înapoiezi chiar și scândurile care ți s'au dat până acum pe nedrept dela fabrică. Să nu-mi zici Onise, dacă n'are să fie așa. Ce-ți închipui?

— Cine să mă silească? — sbieră Gocia stropșindu-se. Dar în glasul său era atâta spaimă și nesiguranță, încât se miră singur. Repetă tăios întrebarea: — Cine să mă silească, asta să-mi spui?

Sprâncenele stufoase se înălțară; stătea la pândă, așteptând răspunsul. Amenințarea lui Onise fusese pentru el ceva cu totul neașteptat. Gocia se gândi că n'ar fi fost de mirare să se întâmple și una ca asta. La gândul acesta îl trecură fiorii.

— Știi tu foarte bine cine poate să facă asta. Nu-i nevoie să-ți mai spun eu...

Onise nu se înșelă asupra impresiei pe care trebuiau s'o producă vorbele sale, și se hotărî să-l lovească pe Gocia mai departe cu aceeași armă:

— În orice caz, nu foștii tăi prieteni, chiaburii...

Dacă până în clipa aceea în mijlocul mulțimii de țărani adunați pe câmpul de bătaie se auziseră ici și colo exclamații de aprobare, apoi ultimul atac al lui Onise provocă râsul nestăvilit al tuturor...

— Tii! Uite ce poate Onise! — strigă cineva.

— Știe să lovească, Onise! — se mirau alții.

Și, dintr'odată, în mijlocul râsului și al glumelor, de undeva, din spate, se auziră încet, mai mult în șoaptă, cuvintele cu două înțelesuri:

— La drept vorbind, coada lui Gocia e înămolită și acum pe la chiaburi...

Vocea hoțască — stăpânită — era plină de un venin ascuns.

Toți începură să se miște, să facă larmă, să se uite înapoi... Cine vorbise? Cei din față căutau în spate, cei din spate își întindeau gâtul înainte, însă fără să afle cine pronunțase acele cuvinte răutăcioase.

Unii bănuiau că numai Gvadi ar putea să născopească asemenea vorbe. După voce era greu de ghicit, iar Gvadi nu se vedea nicăieri.

Gocia, și el, îl căuta cu ochii pe acel care-i asvârlise acele cuvinte atât de jignitoare, despre coada înămolită la chiaburi, însă, de furie, nu mai deslusea nici fețele, nici ochii, nu mai auzea nici cuvintele, și nici exclamațiile izolate care țâșneau aici-colo. I se părea că fețele tuturor celor care erau aici sunt la fel, că toți zâmbesc la fel, cu un zâmbet veninos, că toți în cor și fiecare în parte repetă mereu aceleași cuvinte de batjocură.

Gocia se repezea ca un nebun, dar de fiecare dată se izbea de un zid de neclintit și era nevoit să se retragă. Privirea sa căzu pe Zosime care stătea posomorît deoparte: Gocia se miră. Uite, omul ăsta stă și nu râde. Gocia începu să-l privească cu atenție, parcă îl vedea pentru prima oară de când trăia. Da, așa era, Zosime se uita la el cu vădită părere de rău. Stătea cu mâinile încrucișate și strângea la piept coada unui topor. Gocia își recunoscuse toporul.

— Vasăzică, sunt chiabur, Zosime? Așa-i? Dă-mi toporul înapoi! — Gocia se îndreptă spre el, râsuflând din greu.

Zosime primi liniștit atacul Privindu-l pe Gocia drept în ochi, mută toporul cât putu mai departe și zise cu blândețe:

— Ce-i cu tine, Gocia? Ce te tot repezi la noi? Noi am muncit toată ziua, partea fiecăruia revine câte douăzeci și poate și mai mulți de bușteni și buturugi, și, după cum vezi, toți suntem întregi și nevătămați... Bivolița ta cară deabia al doilea buștean și, nu din pădure, ci dela jumătatea drumului. Oare asta e un necaz chiar așa de mare încât să te facă să cauți să ne curăți pe toți de pe lume? Gândește-te și tu — toți bivolii trag la jug, oare de ce s'ar prăpădi al tău din pricina asta?

Gocia rămase surd la cuvintele împăciuitoare ale lui Zosime. Acum, după ce-i aruncaseră în față cuvântul „chiabur“ și-l amenințaseră că-l vor nimici, nu-i mai ardea de bivol! Zosime, desigur, anume schimbă vorba... A auzit doar și el de ce este bătut Gocia: „la chiaburi, cică, i s'a înămolit coada“. Ceea ce înseamnă că el, Gocia, e un ticăloș?

— Tu, brigadierule, răspunde-mi la ce te întreb și nu mă zăpăci de cap cu bivolița: sunt sau nu sunt chiabur? — vorbea apropiindu-se de Zosime.

Se aplecă înainte, cu tot trupul său uriaș, în așa fel încât urechea i se opri chiar în dreptul gurii brigadierului. Mai mult, își făcu palma pâlnie la ureche, ca să nu-i scape niciun cuvânt din cele pe care avea să i le spună Zosime.

Însă cu Zosime se întâmplă ceva. El nu-i răspunse la întrebare și chiar își întoarse capul în altă parte... Privea înainte, pe deasupra capetelor oamenilor care îl înconjurau, și care începuseră să se frământa.

Dar și pe pajiște se petrecea ceva de neînțeles. Gocia simți cu toată ființa sa, o schimbare. Nu se mai auzeau nici râsete, nici exclamații. Până și Onise tăcea. Se făcu liniște, — o liniște atât de adâncă, încât Gocia își auzi bătăile inimii și răsuflarea grea. La început, crezu că tăcuseră toți pentru că îi interesa și pe ei foarte mult răspunsul brigadierului. Și, se aplecă din nou spre Zosime.

— Ce vrei? Taci odată! — îi strigă Zosime cu ciudă, fără să-l privească. Apoi îl apucă pe Gocia de braț și-l împinse cu hotărîre într-o parte, iar el porni repede în direcția în care-i erau îndreptate privirile.

Gocia începu să fiarbă.

— Asta-i, deci, răspunsul tău, Zosime? — sbieră el ajun-

gându-l din urmă pe brigadier. — Inseamnă că și tu mă socoți chiabur?

Zosime însă dispăruse în mulțime, fără să-i fi aruncat măcar o singură privire.

Gocia se zăpăci cu totul. Totuși, după ce tăcu un timp, începu din nou:

— Acum înțeleg eu de ce nu-mi dați voi scânduri. Așa stau lucrurile! Unui chiabur trebuie să i se ia, nici decum să i se dea, asta cine n'o știe! Cum de n'am înțeles-o dela început? Pentru asta mi-ați luat și bivolița, pentru că sunt chiabur. Nu-i așa, nu?

Mâna lungă a lui Gocia se clătină ca o creangă; oftă și continuă, vorbind tot mai tare:

— Ei bine, dacă sunt chiabur, luați-mi și bivolița. Nu mai este a mea, n'o mai vreau, luați-o!

Așa urla Gocia din răspuțeri, crezând că mulțimea de pe pajiște îl ascultă cu răsuflarea oprită, chiar și Onise parcă amuțise auzind asemenea cuvinte. Dar, numaidecât, Gocia parcă simți ca un nod în gâtlee — văzu că oamenii nu se mai uita la el. Toți, dintr'odată, își îndreptaseră privirile în direcția în care se repezise Zosime. Și mai văzu și altceva Gocia: că numai un singur om îl mai asculta, neluându-și ochii de pe el. Acel om stătea pe un dâmb, cu umerii ridicați de nedumerire. Era Ghera, președintele colhozului.

O clipă mai târziu, Zosime ajunse lângă Ghera. El începu să-i explice ceva arătând spre bivolița și dând repede din mâna în care ținea toporul lui Gocia. Veni fuga lângă ei și Onise, cu pașii săi iuți și mărunți — și se așează în spatele lui Zosime.

Până să se gândească bine Gocia ce să facă și la ce se poate aștepta acum, când venise și președintele, Ghera îl întrerupse brusc pe Zosime și, în mijlocul tăcerii adânci, glasul său răsună clar și sever:

— Deshamă bivolița, Onise... Numaidecât!

Un murmur străbătu mulțimea colhoznicilor și se potoli îndată.

Onise sări într'o parte, de parcă ar fi tras cineva cu pușca în el și s'ar fi ferit.

— Cine a înhămat-o, acela s'o și deshame. Nu e treaba mea, — răspunse el și intră în mulțime ca șoarecele în gaură.

Gocia nu se aștepta la una ca asta.

Vorbele lui Ghera, care îi lua apărarea atât de deschis și fuga rușinoasă a lui Zosime, la început îl liniștiră.

Doar nici el nu ceruse altceva decât ca Onise s'o deslege pe Nicora și — atât! Însă numaidecât îl cuprinse o bănuială: ce mai șușoteau atâta între ei!... Poate se înțelegeau — ce mai la deal la vale — să facă așa ca și cum nu s'ar fi întâmplat nimic.

În minte îi mai veni alt gând: Ghera, desigur s'a speriat. Orice s'ar spune, colhoznicii n'au procedat după lege. Acum Ghera caută o ieșire, vrea să scape mai ieftin.

Însă el nu se va mulțumi în ruptul capului cu o nimica toată și împăcarea n'are s'o primească așa de ușor. Să nu-și mai dea osteneală Onise! Acum, chiar dacă are să deshame el bivolita, asta nu-i va mai fi de niciun folos nerușinatului. Ghera, deasemenea, degeaba trage nădejde. Pe Gocia nu-i așa de ușor să-l prinzi cu momeala... De, mă rog, e șef! A dat dispoziție și gata! Ba, să fie cu iertare! Nu-i chiar așa! Pe Gocia, l-au defăimat, au râs de el, i-au zis „chiabur“; oare pot fi trecute cu vederea toate astea? Și ceea ce-i mai de mirare, e că și puștiul ăsta cu caș la gură, cam tot acolo bate și el, căutând să-l ducă de nas pe Gocia!

Gocia simți că prinde puteri noi. „Dușmanul s'a zăpăcit, e clipa cea mai potrivită să i se dea lovitura hotărîtoare, îi trecu fulgerător prin minte. Nu da înapoi, Gocia! Vezi, fii tare ca o stâncă“.

Cu pași hotărîți, apăsați, Gocia străbătu rîndurile colhoznicilor și-i strigă lui Ghera:

— Nu-i nevoie! Lasă-i să n'o deshame! Am zis: nu vreau, înseamnă că așa trebuie să fie! Eu sunt chiabur. Ia tot, pentru asta te-au și pus unde te-au pus! Viteazule!... Când e vorba de fapte, dai înapoi! Nu vreau nimic dela voi... Poftim... plec...

El se întoarse pe loc și porni pe pajiște, strigând amenințător:

— Vom vedea noi cine va birui!

Dar în drumul său se ivi o piedică neașteptată: Naia, care venise de pe plantația de ceai, în fugă, împreună cu alte fete, vru să se îndrepte către Ghera: alerga ținându-și cu o mână pălăria de paie cu boruri largi, iar cu cealaltă poala rochiei plină și acum cu frunze de ceai. În timp ce sbura spre Ghera,

dădu peste tatăl ei. Se uită speriată la dânsul, cu ochii mari, albaştri, și abia ținându-și răsuflarea, întrebă:

— Ce s'a întâmplat, tată? Ce se petrece aici? Intinse mâna înainte. Gocia se repezi ca un nebun spre ea, o trase smucit spre el și cu o voce răgușită, care se întrerupea de enervare, tipă:

— A-a... Bine c'ai venit! Să nu-ți mai calce piciorul pe aici! Hai acasă! Acuma!... Ii cuprinse umerii, ca o cloșcă care își apără puiul cu aripa și o trase după el.

— Ce spui? Unde să merg?

Naia nu înțelegea ce-i cere tată-său. Se strecură ca o svâr-lugă din îmbrățișarea lui. Sub picioarele ei, se întâmplă însă să fie o moviliță. Se poticni și trebui să se proptească cu mâinile de pământ ca să nu cadă.

Din mijlocul țăranilor se ridică larmă: li se păru că Gocia, în furia lui, își îmbrâncise fiica. Din toate părțile începură să curgă dojeni.

Câțiva oameni se repeziră spre Gocia. Cel mai indignat era tineretul care venise împreună cu Naia.

— Cum Je îndrăznești, tovarășe Gocia? Ce'nseamnă asta! — strigau ei, gata, gata să se năpustească asupra omului care se purta așa de urât cu propriu-i copil.

Văduva Mariam se aprinse și începu, supărată, să-l ocă-rască pe Gocia:

— Ce-ai de gând, dragul meu, ai? Și de unde atâta îndrăzneală? Ce te-a apucat? Pentru ce nu lași fata în pace? Nu ți-e rușine de oamenii ăștia? Ai înnebunit?

Ea i se puse în cale, plină de hotărîre, cu toate că nu era nevoie de asta, fiindcă pe Naia o înconjură și așa o mulțime întreagă de apărători.

— Laoparte! Ce vă privește? Sunt tatăl ei! — urla Gocia, repezindu-se asupra țăranilor, vrând să-și croiască, cu tot dinadinsul, drum până la fiică-sa.

În acest timp Ghera se apropiase de Naia și-i vorbea încet, căutând s'o convingă să-l asculte pe tatăl ei.

Naia nici nu vroia s'audă.

— De ce? Cum se poate una ca asta? Ce sunt eu oare, un copil? — zise ea scoasă din fire.

— Atunci să facem altfel, tovarășă Naia, — îi zise Ghera. — Ia-l cu tine pe tatăl tău. Ce ai de spus? Lasă-l pe Gocia să-și închipuie că te conduce el, iar tu consideră că-l conduci tu, -- ai înțeles? — întrebă el zâmbind șiret.

— Nu-mi arde de glumă, Ghera! Eu nu pot să mă prefac... — se încăpățână Naia.

Atunci Ghera începu să-i vorbească serios:

— În clipa aceasta, Naia, nu putem născoci ceva mai bun. Il cunoști doar pe tatăl tău, n'o să se lase. Pe lângă asta și ai noștri, după cât se pare, au făcut o greșală... Aici miroase a provocare... Dar lasă, asta o s'o lămurim noi mai târziu. Înainte de toate trebuie să punem capăt acestei întâmplări urâte. Ascultă-mă pe mine, nu mai pierde timpul degeaba. Vezi singură ce se petrece aici...

Naia căzu pe gânduri.

Iar Gocia turba. El cerea ca Naia să i se supună numaidecât, amenințând-o cu pedepse groaznice...

— Cum de îndrăznești să nu mă ascuți? Ți sunt tată, sau ce ?

Naia se lăsă înduplecată.

— Bine, tată!... Să mergem!

— Hm... așa da... — îngâimă Gocia, la început parcă nedând crezare celor auzite. Naia se afla lângă el. O apucă de mână și văzând că nu i se împotrivește aruncă o privire triumfătoare celor din jur. Tatăl și fiica porniră deodată, ca la comandă, spre sat.

Colhoznicii îi priveau din urmă, în tăcere.

După ce meraseră așa o bună bucată de drum, fata își iuți pașii luând-o înaintea tatălui său. Rămas singur, Gocia se opri, ca ținut de pământ. Dădu din mână, ridică capul și, supărat, îndreptându-și degetul arătător spre pământ, strigă către fii-că-sa:

— Vino încoace, fetițo! Auzi? Mergi lângă mine...

Naia se uită înapoi. Înțelegând ce-i cere tată-său, dădu din umeri, stătu o clipă pe gânduri, apoi se hotărî să-i intre în voie. O clipă mai târziu, tatăl și fiica păseau din nou unul lângă altul, în cadență...

Colhoznicii râdeau înfundat.

După ce Gocia și Naia dispărură după o cotitură, Ghera se întoarse la bivoliță. Oamenii încă nu se învredniciseră s'o

deslame; ea stătea lângă buturugă și rumega liniștit. Iar Gvadi, ca și cum nu s'ar fi întâmplat nimic, ședea și el acolo, picior peste picior, pe buturuga cu pricina. Iși scosese cuțitul din teacă și acum, neavând ce face, se juca cu el.

Ghera stătu locului câteva clipe, gânditor.

— Tovarășe Zosime! — strigă el apoi.

Din grupul de colhoznici se desprinses statura brigadierului.

Fără să se uite la Ghera, Zosime își vârî la brâu toporul lui Gocia, se apropie de bivoliță și începu să desfacă frânghiile cu care era legată de buturugă. Gvadi se hotărî să-l ajute; își vârî cuțitul în teacă și începu să se învârtă în jurul bivoliței, scoțând la fiecare mișcare câte un icnit prelung „ee-hh!“ parcă ar fi făcut prin acest icnit, un bilanț al tuturor întâmplărilor petrecute pe pajiște.

— Și hazul știi care e, Zosime? — zise el cu jumătate de glas către brigadier, în timp ce desfăcea un nod. Bivoliței puțin îi pasă a cui e — a colectivului, a lui Gocia sau, să zicem, a mea sau a ta... Uită-te la ea: stă ca și cum nu s'ar fi întâmplat nimic și rumegă. Iar pentru Gocia, sau să zicem pentru mine sau pentru tine, nu-i deloc același lucru. Fii hân și spune-mi, de ce?

Zosime însă nu-l învrednici cu niciun răspuns.

Gvadi urmă:

— Vrei să-ți explic?

Zosime trase frânghia pusă'n coarnele bivoliței.

— Ajunge cât ai îndrăgat! — răspunse el supărat și-i aruncă frânghia lui Gvadi, în așa fel, încât îi căzu ca un juvăt în jurul gâtului.

Ghera se apropie de ei.

— Tu, Gvadi, ia bivolița, și du-o numaidecât la stăpânul ei... — porunci el. Apoi, întorcându-se către Zosime, îi spuse muștrător: — Ce-i asta, Zosime? Să știi că nu m'am așteptat la una ca asta dela tine.

— Ce să-i faci? — răspunse Zosime fără să-l privească în ochi.

Scoase apoi dela brâu toporul lui Gocia și-l întinse lui Gvadi.

— Na! Poți să i-l duci plocon și pe ăsta! — zise el apăsând pe cuvintele „să i-l duci plocon“.

Gvadi mâna bivolița.

Indreptându-se spre sat, se hotărî să se abată din drum și să treacă pe acasă. Voia să vadă dacă acolo sunt toate în ordine, dacă copiii se înapoiaseră.

Nu departe de marginea satului, chiar lângă cotitura drumului, se întindea, uitat parcă de lume, mititel cât o palmă, ogorul de porumb al unui țăran cu gospodărie individuală. Pe marginile ogorului se înșiruiău câțiva anini și niște tufișuri. Porumbul fusese tăiat de curând, numai pe alocuri se mai vedeau stând țepeni strujeni închirciți, ca niște pitici. Gvadi mâna bivolița peste câmp. Deodată, atenția îi fu atrasă de un fum care se ridica deasupra tufișurilor. Fumul se întinsese ca o panglică îngustă; — parcă ar fi ars unul dintre copaci.

Gvadi privi împrejur. „Stăpânul ogorului trebuie să fie un-deva prin apropiere, se gândi el și se înveseli. Ce bine ar fi să am cu cine schimba câteva vorbe! În tot timpul acestei gâlcevi fără sfârșit eu nici n'am deschis gura, am tăcut ca un blestemat“. Acum, dintr'odată, începu să-l mănânce limba.

Gvadi se apropie de locul de unde se înălța fumul. Dintr'odată el își desfăcu mâinile larg și holbându-și ochii exclamă:
— Ia te uită la puturosul ăsta! Doarme fără nicio grijă! Și doar sfada din pricina lui s'a iscat!...

Sub un anin, ardea pe sfârșite un foc mic. Nimeni nu vedea de el, vreascurile arseseră aproape cu totul. Chiar lângă foc se afla un știulete de porumb ars pe o parte. Puțin mai încolo, sub copac, dormea văcarul Pahvala; strâns ghem pe un braț de strujeni uscați, era învelit cu poalele unei mantale vechi, care semăna mai mult cu o pătură de pus sub șea. Capul i se odihnea pe bașlăcul făcut ghem. Lângă Pahvala era un mic ulcioraș și niște pănușe de știulete împrăștiat prinprejur. Văcarul dormea greu, trăgând regulat aerul pe nas, și suflându-l pe gură. Buzele lui, umflându-se, se desfăceau desgolind gingiile fără dinți și cădeau iarăși la loc pufăind ca și cum s'ar fi spart niște beșici de aluat bine frământat.

Curios, Gvadi se uită câțva timp la această priveliște. Apoi își aduse aminte de știulete și-i păru rău să ardă degeaba.

Se aplecă să-l întoarcă cu partea cealaltă spre foc. Il luă în mână. Boabele rumenite făcură să-i lase gura apă. Scoase

un bob și-l mestecă. Ce gustos era! Se așeză lângă foc, scoase din știulete toate boabele rumenite și le vărsă în palmă. Potrivii apoi știuletele lângă foc și se ridică în picioare.

Infulecând cu poftă boabele de porumb, Gvadi se uita din când în când la Pahvala care dormea; s'o trezi oare, sau nu?

Pahvala nu se trezea. După ce măncă, lui Gvadi i se făcu sete și se întinse spre ulcior. Era destul de greu, — pesemne că Pahvala n'apucase să-l bea nici pe jumătate. În loc de două pusese un șomoiog de frunze.

Gvadi scoase șomoiogul de frunze și duse ulciorul la gură; cum luă o înghițitură, sări de parcă s'ar fi fript pe limbă. Exclamă:

— Ce-o fi? Vin... Vin să fie?

Plescăi din buze.

— Fără îndoială, e vin!

Ce noroc pe Gvadi!

Sugea din ulcior ca o lipitoare. Da, era vin nu apă, și cât de plăcut gâlgăia în gât! Gvadi desprinsese ulciorul dela gură numai după ce-l goli până la fund.

— Mă întrebam: de ce o fi dormind bătrânul așa de greu, și când colo el era beat ca un porc! — zise Gvadi trăgănat și amintindu-și cât de gustos fusese vinul, fața i se lăți într'un zâmbet de mulțumire. Astupă ulciorul cu frunze, și-l puse la loc. Iși aprinse luleaua, și pufăind dădu drumul la câteva roto-coale de fum, apoi se uită peste umăr la Pahvala și porni mai departe.

Cântând încet, numai pentru el, mâna bivolița la vale. Gândurile începură să-i joace, buna dispoziție îi creșcu.

«Uite cum trăesc oamenii! se gândea Gvadi fredonând ușor. Vinul, i l-o fi dăruit cineva lui Pahvala, „ai grijă mă rog cum trebie, de vaca mea“. Să-l răsplătească dumnezeu pe omul ăsta...și totuși, el e un prost: uitase că vinul te îmbată și din cauza lui te cuprinde somnul. Și dacă ai adormit, se poate să ți se ducă dracului tot, toate vacile! Totuși, dacă Pahvala suga în fiecare zi câte un ulcior de vin, înseamnă că e cineva și i se cuvine toată cinstea! Câte un ulcior de vin pe zi — da, asta-i viață!».

Intr'o vreme Gvadi umblase mult să-l pună pe el văcar la colhoz, dar oamenii l-au ales pe Pahvala. Dacă ar fi știut ce

viață îl aștepta ca văcar, nu s'ar fi lăsat în ruptul capului și până la urmă ar fi căpătat ce voia...

Uite, acum își dă el seama cum ar fi putut să trăiască! Vin și somn — ce poate fi mai bun? Da, deacum se va ține de capul lui Pahvala, n'are să-l slăbească deloc. Ajunge! A mâncat și a băut destul. Gvadi va aduce neapărat la cunoștința lui Ghera cazul acesta. Cum așa? Dacă Pahvala ar fi avut grijă cum trebuie de cireadă, nu s'ar fi întâmplat nimic cu bivolița lui Gocia și n'ar fi avut de unde să se iște bătaie. E un sabotaj pe față! Ți se dă de mâncat și de băut, iei mită — apoi cel puțin muncește, mai fă câte ceva!... Când colo, uite-l, a supt o groază de vin, și-a umplut burta cu porumb în lapte și s'a întins la somn nenisorul, ziua'n amiaza mare și sforăe... — cine ți-a dat dreptul la asta? Și mai aprinzi și focul și-l lași fără nicio grijă, — dar dacă se aprinde pădurea, atunci ce-ai să zici?! Au venit și pentru popor timpuri de acelea că toți își construiesc case, — iar de pe tine ce s'ar putea lua, cu ce-ai putea să răspunzi dacă ar arde pădurea?

— E-e-ri-ei... — încep el, deodată, să fredoneze o melodie.
— E-ri-ei-ei...

Apoi, fără voia lui, acest „e-ri-ei“ deveni cântec în toată legea. Cânta cât îl ținea gura și ascultându-se, tare-i mai plăcea și lui.

— Vinul lui Pahvala parcă mi-a mai curățat gâtița, — zise el ridicând din toată inima un imn de laudă acelei băuturi minunate.

Nicora se opri nehotărâtă; drumul pornea la vale, în trepte. Gvadi o împunse cu coada toporului și țipă la ea. Bivolița începu să coboare, leneș. În fața ochilor lui Gvadi apăru ugerul, mare, plin, tare ca un burduf; se legăna într-o parte și'n alta și plescăia lovindu-se de picioare.

— Ce mai uger! Ia uită-te la el! — se miră ca un prost Gvadi. — Ești grozavă, Nicora! — laudă el bivolița, pipăindu-i ugerul tare, umflat de lapte.

Gândurile sale o luară pe altă cale.

— Ah, la drept vorbind, nu Gocia ci Gvadi ar fi trebuit să aibă o bivoliță ca asta... Ce nevoie are Gocia de ea? N'are să se apuce doar coșcogeamitea bărbat să se îndoape cu lapte? Lui, să-i dai rachiou sau vin, dacă-i bărbat cu adevărat. Tasia?... Gvadi îi cunoaște bine gusturile: din toate bunătățile de pe lume,

cel mai mult îi place fasolea pregătită cu piper și cu tchemali ¹⁾. Naia? Da, ea poate să mai bea lapte... Dar cât lapte ar putea să bea pe zi? Un pahar, nu mai mult. Lucrurile stau cu totul altfel la Gvadi: copiii lui, — și sunt cinci — n'au trecut încă niciunul de vârsta când trebuie să bea lapte. Și el n'are decât o singură capră prăpădită, — cum poate să-i dea o singură capră atâta lapte ca să sature atâtea guri? Nu i-i dat să aibă cel ce are nevoie. Asta-i dreptate?! Dacă Ghera vrea să fie un adevărat socialist, trebuie să ia bivolița dela Gocia și să i-o dea lui Gvadi.

Dac'ar fi el, Gvadi, președinte de colhoz, le-ar pune la punct pe toate de nici n'ar mai fi de recunoscut...

Păi chiar așa, de ce Gocia să aibă bivolița, iar el, Gvadi, nu? De ce?

Să aibă o vită ca Nicora, Gvadi n'ar duce-o la târg pentru nimic în lume. Ar păzi-o, ar avea grije de ea tot așa de bine ca Gocia... Tocmai el să nu știe să îngrijească o vită! Cum să n'o păzești ca pe ochii din cap când îți dă atâta lapte! Un uger ca ăsta se poate spune că e o comoară pentru o familie.

Gvadi admira cu părere de rău ugerul Nicorei, ba apropiindu-se de el din partea dreaptă, ba aplecându-se spre el din partea stângă...

Așa ceva mai înțeleg și eu... Poate că nici în donița aceea, care atârnă degeaba de-atâta vreme, la noi pe perete, n'ar încăpea tot laptele din uger. Și câte și mai câte se pot face din el: iaurt să mănânci pe săturate, brânză dulce, — vreo două sau poate chiar trei bucăți așa de mari, încât să poată lua la târg zece ruble pe fiecare. Și ce brânză! Și zer... Dar ce, mai e nevoie de zer! Parcă o să-l mai bea careva... Și Butchia cum s'ar mai îngrășa! În trei-patru zile, s'ar face cogeamitea, dulăul! Zerul fierț face minuni. Copiii ar începe să crească ca'n povești, -- într'o oră cât într'o zi... vor crește — vor deveni voinici și dintr'odată se vor adăuga la noi cinci zile-muncă, în curtea noastră nici n'o să mai încapă asemenea bogăție! Anul trecut pentru o zi-muncă s'a dat câte opt ruble în bani, și pe deasupra porumb, fasole, ceva orez și multe altele. Înseamnă că partea lui Gvadi ar reveni pe zi de cinci ori câte opt ruble; și porții de fasole și

1) *Tchemali* — zeamă de corcodușe cu care se acrește ciorba. (N. red. ruse).

de porumb de cinci ori mai mari. Asta — după socoteala de anul trecut. Anul acesta, se zice că pentru o zi-muncă va reveni câte unsprezece ruble... De cinci ori unsprezece... dar nici n'ar fi chip să numere... și toate astea, vezi dumneata, s'ar întâmpla datorită unei singure bivolițe. Gocia e stăpân pe această comoară, dar în mâinile lui bivolița nu-i deloc o comoară, se irosește fără folos. Gocia nu are copii, săracul, niciunul... pentru ce-i trebuie laptele?

Oare se poate să nu fie pe lume un om care să repare această nedreptate și să-i dea lui Gvadi bivolița?

Gvadi socotește și iar socotește, nu mai dovedește să-și înghită saliva; ochii săi îndreptați spre uger se aprind tot mai tare.

Iată și gospodăria lui. Oprește bivolița și-și strigă copiii.

Niciun răspuns! Cheamă pentru a doua oară și tot nu-i răspunde nimeni. Și, Gvadi, cu un aer nevinovat, cu ochii închiși pe jumătate, se uită împrejur: prin apropiere nu se vede nimeni! Stă pe gânduri, se întoarce din nou spre djargvali și strigă cu voce tare:

— Hei, oricare ați fi! Veniți încoace!...

Tăcere. Desigur băieții nu s'au înapoiat încă dela școală.

Gvadi stătu pe gânduri un timp, uitându-se iscoditor în jur să vadă dacă nu era cineva prin apropiere.

Mângâie bivolița pe coapsă și coborîndu-și vocea până la șoptă, îi zise blând:

— Vino, dragă... aici, aici, cirime...

Și o mână în curte.

Câteva clipe mai târziu, Nicora stătea sub curmal, nu departe de djargvali.

Insfârșit donița cea mare era iar de folos. Gvadi, stând pe vine, mulgea de zor bivolița lui Gocia Salandia.

13

Gocia și Naia meraseră câțva timp tăcuți. După înfățișare, Gocia părea ceva mai liniștit, dar fierbea în el nu altceva. Asta se simțea până și în mersul lui, apăsător și țeapăn.

Naia aștepta nerăbdătoare o clipă potrivită ca să înceapă să vorbească cu tatăl ei, dar clipa aceea nu mai venea. Fata era cuprinsă de neliniște: cu cât se îndepărta de tovarășii strânși pe

pajiște, cu atât mai puternic îi creștea mânia. Dealtfel ea nu era supărată atâta pe tatăl ei, cât pe Ghera și pe ea însăși.

„Cum de s'a întâmplat asta? De ce l-am ascultat pe Ghera și am plecat cu tata?”

Făcuse o mare greșală. Se lăsase dusă de nas de Ghera.

„Ah ce urât și ce înjositor a fost! se gândea ea. Doar nu sunt un copil...”

Naia nu știa bine până acum pentru ce se certase tatăl ei. Ghera îi spusese ceva în grabă cu privire la Nicora, însă după părerea Naiei, motivul era prea neînsemnat; nu era cazul ca din pricina bivoliței să se facă atâta larmă. Ardea de nerăbdare să-l întrebe pe tatăl ei ce-a fost.

Se apropiau acum de sat. Naia se hotărî să se uite la tatăl ei a cărui statură se ridica alături ca un munte. Gocia pășea fără să întoarcă deloc capul, ca și cum i-ar fi înțepenit gâtul. Parcă nu putea să-și desprindă ochii de pe un punct dinaintea lui, care-l atrăgea spre el, și nu-i putea rezista...

— Tată, pentru ce te-ai certat cu toți? — întreabă în sfârșit Naia, cu un ton sfios, respectuos.

Gocia se prefăcu că n'a auzit întrebarea.

— N'ai făcut bine, tată, continuă Naia și mai încet. — Pentru ce toate astea? A fost nevoie s'o înhame pe Nicora ca să care un buștean...

Adăugă în grabă, ceva mai tare și mai hotărît:

— Bineînțeles, n'o să lăsăm asta să treacă așa, vor trebui să răspundă...

Apoi își coborî iar glasul:

— Numai... face oare să te cerți cu tovarășii pentru o nimica toată?

Gocia se opri brusc și-i aruncă fiicei sale o privire disprețuitoare:

— Ce-i cu tine? Vrei să mă înveți tu pe mine? Mai bine ai tăcea! — mârâi el și-i arată drumul cu degetul. Hai!

Asta era prea de tot! Naia se simți jignită, dar și de data asta căută să se stăpânească. Rămase puțin în urma tatălui său. După câțiva pași, luându-și inima în dinți, Naia întrebă din nou:

— Ce ți-a venit să mă târăști acasă, tată? Asta nu înțeleg eu...

— Ai să înțelegi acasă... — i-o reteză Gocia tot așa de

mânios și, cu același gest poruncitor, îi arătă fie-sii să meargă alături de el.

Nu făcea să mai lungească vorba. Naia se hotărî să rămână în urmă și să se înapoieze la tovarăși.

Dar când să treacă la faptă, simți că o părăsește curajul. Picioarele n'o mai purtau încotro voia ea. Parcă niște lanțuri o țineau lângă tatăl ei. Nu era frică, ci mai degrabă nehotărîre. Și pricina acestei nehotărîri nu era într'însa, nu. I se părea că din tatăl ei pornește o forță de neînțeleas care-i leagă mâinile și picioarele. Fata se uita la el aproape cu ură.

Și chiar avea la ce să se uite! Cu câtă forță, cu câtă încordare se ducea înainte trupul său mare — de parcă ar fi fost nu un om ci o stană de piatră uriașă, grea, de care nimeni n'ar fi putut să se apropie! Această forță își arăta voința sa aspră, de nestrămutat; se rostogolise cu toată puterea ei primitivă asupra fetei, tăindu-i drumul spre libertate.

Naia se gândea nedumerită la aceste trăsături ale tatălui său și la atitudinea ei față de ele. Dar, de ce oare se supusese voinței lui, cu toate că nu voia s'o facă?

Aceste gânduri îi sporeau și mai mult enervarea.

Naia și Gocia mergeau acum pe ulița lor. Vecinii îi urmăreau cu priviri curioase: Cum de tatăl și fiica apăruseră împreună la o vreme așa de nepotrivită? Și de ce aveau oare muțrele așa de ciudate?

Unii dintre vecini veneau până lângă gard cu gândul să schimbe vreo vorbă cu Gocia, dar văzându-i fața, le pierea cheful.

Așa, străbătură tatăl și fiica întreg satul.

Acasă, în afară de stăpâna casei, o găsiră pe Salome, sora mai mică a lui Gocia.

Salome, care locuia și ea în Orcheti, venise să-și vadă rudele. Femeile ședeau în pridvorul casei vechi și curățau de zor fasolea deabia culeasă.

Tasia, cum își văzu bărbatul, înțelese numaidecât că s'a întâmplat ceva rău. Ii aruncă cumnatei sale o privire plină de înțeles.

— Să nu ne lași, Salome! S'au certat, fără îndoială!

Femeile își lăsară lucrul și meraseră să-l întâmpine pe stăpân. În familia lor, Salome era singura care nu știa de frica lui Gocia.

— Ce-i cu tine, Gocia? S'a întâmplat ceva? — întrebă ea liniștit cu vocea ei puternică.

Gocia se îndreptă spre casă, fără ca măcar să-i dea bună ziua. Salome îi făcū loc să treacă și i se adresă Naiei:

— De ce-i fi așa scumpă la vedere, Naia dragă? Unde tot umbli, fetițo? Oare, cât e ziulica de mare nu poți găsi o clipă de răgaz ca să dai și pe la mătușa ta? Ia, vino încoace la mine...

Salome îmbrățișă fata și o sărută apăsător.

— Nu-i arde de tine, soro! De dimineață până seara, umblă brambura pe câmp, iar de seara până dimineața se înfundă pe la ședințe...! Acuma, s'a isprăvit... Să nu-mi ziceți mie pe nume, dacă n'am să știu s'o țin de scurt... răspunse Gocia la vorbele de alint ale sorei lui, apoi i se adresă nevastei pe un ton mai ridicat: Trebuia să te ocupi mai demult de fetișcana asta. E grija ta! Ți-am spus — nu mă amesteca și pe mine în treburile astea. Ce ți-a mai spus astăzi omul acela?

Tasia se hotări să nu răspundă.

În schimb, Salome se năpusti asupra lui Gocia:

— N'ai de gând să ne spui odată, ce s'a întâmplat? Uită-te la fată cum arată la față...

Gocia nu dădu nicio atenție vorbelor rostite de soră-sa și întinzând mâna spre casă, strigă poruncitor fetei:

— Du-te! Să nu îndrăznești să faci un pas afară din ogradă!

Tasia și Salome se repeziră la Naia, o duseră în pridvor și o așezară pe un scaun. Și rămaseră lângă ea, înfoindu-se ca niște cloști.

Gocia se așeză pe o grindă care ieșea de sub podină, în apropierea pridvorului. Punând picior peste picior, tăcu mult timp. Apoi, începu să vorbească încetișor, de unul singur:

— Nu m'a învrednicit Dumnezeu să am un fiu... Nădăjduiam — are să mai crească fata, o să am o mângâiere... A învățat, a terminat șapte clase. M'am bucurat: copiii învățați — sunt fericirea părinților, cine nu știe asta. Am iubit-o, am răsfățat-o cât am putut... Dar bucuria mea n'a ținut mult... Cum s'a făcut mai mărișoară mi-a spus: eu, vedeți, mă rog, sunt comsomolistă și, ba trebuie să mă duc colo, ba trebuie să fac cutare. Nu i-am zis niciun cuvânt. Las-o să petreacă, să nu rămână în urma celorlalți. Și, uite unde am ajuns! La ce m'am gândit eu, unde mi-a fost capul!... După aceea a început să se

împrietenească cu unii ca d'alde Bigva și-a început să mă învețe ea pe mine. Au ajuns colhozurile până la noi, a început să se țină de mine — înscrie-te și înscrie-te, chiar dacă nu vrei: vom avea, cică, o viață bogată! Și femeia asta, — el arată cu degetul spre Tasia, — tot într'acolo, după ea. S'au ținut de mine ca scaiul...! Și uite, surioară, vezi bine, unde m'au adus!

— Dar unde te-au adus? Cum sunt toți, așa ești și tu... Toți facem parte din colhoz! Gândește-te bine; oare ai fi putut tu altădată să-ți construiești o casă ca asta? Uite unde te-au adus, dragul meu. Nu ți-au făcut niciun rău... — îl dojeni Salome cu blândețe.

Gocia se ridică, se propti cu picioarele larg desfăcute și punându-și pumnii în șolduri, zise:

— Tu nu știi ce mi-au spus: „ești chiabur, nu ți se cuvine nimic! Nici bivolița nu este a ta!”. Mi-au luat-o, nici nu m'au întrebat!

— Ce spui? — țipă ascuțit Tasia.

— Nu se poate să fie așa, Gocia! Fugi de-aici! O fi glumit cineva! — răspunse isteasă Salome.

— Fii-mea — și ea a mers împotriva mea, m'a făcut de rușine cum nu se mai poate! — continuă Gocia. — Toți erau acolo; și mincinosul și gura aia spartă de Onise și d'alde Bigva, și ea, de partea lor. Abia am luat-o de acolo... Asta n'am să i-o iert niciodată... Nu, n'am să i-o iert. Vrând-nevrând, trebuie să mi se supună...

Gocia se plimbă de câteva ori prin fața pridvorului, apoi, întorcându-se iar spre Naia, îi strigă:

— Să nu-mi calci un pas afară din ogradă, ai auzit?!

Tasia ardea de dorința de a se amesteca, de a-și potoli bărbatul, de a spune un cuvânt în apărarea fetei, dar se temea să nu încurce lucrurile mai rău și să-l audă că urlă și mai tare.. Gocia se plimba prin fața pridvorului. Tasia, care se hotărâse să folosească clipa asta de liniște, și mângâind-o cu curaj pe Naia pe cap, îi zise cu alintare:

— Ascultă-l pe tata, fato!... Cine altul să te învețe de bine ca el?... Prietenii, draga mea, sunt cu totul altceva... — Văzând că vorbele ei n'au urmări rele, ea continuă cu mai multă îndrăzneală: — Tatăl tău îți spune: fato, să nu pleci nicăeri — să-l ascuți. Și eu te-am rugat doar același lucru... nu-i așa? ...Mai stai pe-acasă, îngrijește-te; nu mai ești o fetiță, e timpul

să te măriți. Sunt mulți care au pus ochii pe tine... Toți întreabă unde ești, ce-i cu tine. Și ar dori să mai stea de vorbă cu tine! Nu mai găsești în întreg Orcheti-ul una ca tine!... Astăzi ți-a trimis cineva un dar. Vrei să ți-l arăt? Un dar minunat... Are să-ți placă... Are să-ți placă foarte mult!

Tasia se mișcă grăbită, se repezi în odaie și aduse, cu un aer solemn, cutia oferită de Arcil Poria.

„Mi-am amintit la timp, se gândi Tasia. Poate că asta va aduce sfârșitul tuturor neplăcerilor”.

Deschise cutia și i-o întinse fetei, apropiindu-i-o de față.

Naia simți în nări un parfum necunoscut. Cercetă cu nedumerire eticheta rotundă de pe fața interioară a capacului și inscripția „Teje” desenată cu litere mari.

— Eu, fato, nici nu știu măcar cum le zice la astea, uită-te cât îs de minunate!... — începu Tasia din nou. — Asta, care stă pe vată, aici în colț, ca într'un cuib, este desigur un săpun pentru față. Il vezi, e învelit în hârtie de mătase, iar pe hârtie este pictată o față frumoasă. Ce mai coade are, ce zici? Nu-i așa, Salome? Ia vino să vezi și tu dragă! Vino încoace! Ah, ce bine miroase, fir'ar să fie...

— Cine a adus asta? — întreabă Naia, tăios. Tremura toată de ciudă și nerăbdare să afle.

Tasia cumpănea în gând: „Să-i spună sau să nu-i spună?” — și se uita întrebătoare la Salome.

— Are să-ți spună tata, draga mea... A adus-o omul pe care l-a îndrăgit el... Cum ar fi îndrăznit altfel să-ți aducă daruri...

Atunci se întâmplă ceva cu totul neașteptat.

Naia, mânioasă foc, sări de pe scaun și împinse cu putere mâna mamei sale. Cutia sbură cât colo, tocmai în colțul pridvorului. Flaconul cu apă de colonie se izbi de perete, săpunul care o făcuse pe Tasia să se minuneze atâta, ieși din învelișul de mătase înflorată și se rostogoli spre picioarele lui Gocia.

— Să nu îndrăznești! Să nu mai îndrăznești niciodată! — îi strigă Naia mamei sale, care se uita la dânsa speriată apoi dispăru în casă.

Toate acestea se petrecură într'o clipă. Tasia parcă amuțise. Nu se aștepta deloc la una ca asta. Până și Gocia se zăpăcise. Ochi-i fugeau dela săpunul roz la ușa care se trântise

în urma fetei. Nările i se umflară, pieptul i se ridica și i se lăsa ca niște foale. Și, dintr'odată, s'auzi un sbierăt turbat:

— Fato, ridică-le! Acum! Îți spun...

Nu s'auzi niciun răspuns.

— Hei, ridică-le, n'auzi?! — tună din nou Gocia și păși către ușă.

— Las'o, frate, nu trebuie.. Are să le ridice mai târziu, — se grăbi să spună Salome. Ii aținu calea, punându-i mâna în piept, ca să-l oprească dacă n'ar asculta-o.

Iar Tasia șoptea, ca prin somn, de parcă s'ar fi rugat:

— Numai eu, proasta, sunt de vină de toate astea...

Se întinse după cutia goală, în care se aflau cioburi de flacon, apoi voi să se dea jos din pridvor, în curte, — ca să ridice săpunul.

— Să nu îndrăznești să-l atingi! — o opri strigătul poruncitor al bărbatului, tocmai când era să pună mâna pe el.

Tasia încremeni.

— Lasă, Gocia, asta-i prea de tot! — se amestecă Salome, încercând să-l liniștească pe frate-său. — Parcă nu-i tot una cine-o să le ridice de jos? Potolește-te odată...

— Să mă potolesc? Și asta mi-o spui tu, Salome? Vremurile noi mi-au făcut un singur bine: acum toți suntem egali, și Salandia și Poria. Îți aduci aminte, cum toată lumea tremura în fața lui Zurab Poria... Cum de nu te miri că fiul lui vine astăzi la mine cu daruri și mă roagă să i-o dau pe fiica mea de nevastă. Principalul nu-i săpunul, femeie. Atenția, asta-i totul. Iar această fetișcană zăpăcită și-a luat-o în câp! Cine crede ea că e? Cum de îndrăznește, obraznica?...

Vru s'o dea pe Salome laoparte, căutând din nou să ajungă la ușă.

— Auzi, ia-le de jos! Îți poruncesc...

Însă Salome nu se lăsa. Și nu era chiar așa de ușor ca să scape de ea.

— Ei, o să le ridice. Țsta-i greul? — om ciudat ce ești! O să le ridice ea mai târziu. Las'o în pace...

— Pentru ce-mi irosesc eu toată puterea cu casa asta? Ce, pentru mine m'am apucat eu de construcție? Șaizeci de ani m'am chinuit în cocioaba asta, aș putea să mai trăesc în ea până la moarte! Dar m'am gândit, omul s'a obișnuit cu case mari de piatră — cum să-l bag într'o șură care nici măcar

tavan n'are?... El m'a ajutat: a făcut tot ce i-a stat în putință. Și nici eu nu mi-am făcut obrazul de rușine față de el! Nu, el nu mă disprețuește, dar și eu trebuie să fac față. Adevărat: sunt țăran, am fost iobag, însă tot om sunt, știu câte parale îmi face pielea. Ai putea să zici că Poria a pierdut tot — și pământ și casă? Prostii! Nu acestea au importanță. Oare dibăcia lui nu face mai mulți bani? Și deșteptăciunea lui? Și experiența lui? Nu-i frumos la față? N'avea nicio grija, o să agonisească de două ori mai mult decât tot ce a avut în trecut. Și de învățat — nu-i mai puțin decât fiică-mea. Ce pasăre rară e dumneaei de dă cu piciorul unui om ca ăsta? Nu, nu, o omor cu mâinile mele... Vino'ncoa, fată, — cui îi spun eu? N'auzi?

— Dar, Gocia, nici în timpurile vechi nu se cădea să măriți fata cu deasila. Ce ți-a intrat asta în cap? — zise Salome, dojenitor.

— Să nu te-aud că vorbești, Salome! Pentru nimic, pentru nimic în lume n'am să-l primesc în casă pe haimanaua ăla de Ghera. Un argal, un vagabond, — cum se poate să-l pui alături de Poria? Ce, ne vrei răul?

— Nu mai scorni, Gocia! Nimeni nu te sfătuește s'o măriți numaidecât cu un Bigva... Insa ce poți să faci dacă ea nu-l vrea pe Poria?...

— Nu-l vrea? Da' cine-o s'o întrebe! Să-mi aduc în casă un ginere, să-i dau binecuvântarea, bunurile bunicului, casa bunicului — și acest ginere să fie un Bigva? Las-o numai să pome-nească de așa ceva! De s'o întâmpla ziua — n'are să trăiască nici până în amurg, — de s'o întâmpla noaptea — n'are să mai vadă zorile. Hei, fato, ai auzit? Vino, vino de ridică lucrurile de jos, ridică-le cu mâinile tale!

Naia însă nici nu se vedea, nici nu se auzea.

Cine știe ce întorsătură ar fi luat lucrurile și ce mijloace ar fi născocit Gocia ca s'o cumintească pe fiică-sa, dacă în clipa aceea n'ar fi scârțâit poarta și n'ar fi răsunat, atrăgând atenția tuturor, vocea lui Gvadi...

— Hai, cirime... Iată-te și acasă...

Toți se întoarseră în direcția de unde se auzise vocea...

Nicora intră pe poartă, iar Gvadi, ridicându-se în vârful picioarelor și întinzându-și gâtul, strigă:

— Ehei, Gocia! Ia te uită'ncoa!

Gvadi, după câte se vedea, n'avea de gând să intre în ogradă.

Recunoscând bivolița, Salome se înveseli. „Gocia o să se ocupe de bivolița și are să uite de Naia”, se gândi ea.

— Vezi, Gocia! Și tu parcă spuneai că ți-au luat-o. Du-te de vezi ce vrea... și îl îmbrânci ușor...

Tasia se învioră și ea. Ștergându-și lacrimile cu poala rochiei și scâncind încet, porni schiopătând spre bivoliță.

— Nicora! doamne iartă-ne și ne mântuește!

— Ce vrei, Gvadi? — se răsti într'un târziu, Gocia, răgușit, și cu același aer războinic și apoi se îndreptă spre poartă.

— Ghera a poruncit... Numaidecât — mi-a spus — să duci bivolița la stăpânu-său! — începu să-l lămurească Gvadi, văzându-l pe Gocia venind spre el. — Spune-i, a zis, să nu se amărască. Pe toți dușmanii lui am să-i pun eu la locul lor. Așa le-a și făgăduit: au să se sature de plâns mamele voastre! L-am auzit eu cu urechile mele... Ia-ți-o în primire din mâna mea să n'o pătesc și eu. Ți-ai mai lăsat și toporașul... Zosime mi-a poruncit să ți-l dau — să i-l duci, mi-a spus...

Gocia îl ascultă cu atenție; cu atenție și cu mulțumire. Gvadi vorbea cu cel mai mare respect și povestea lui suna așa de convingător, încât Gocia nu se îndoi nicio clipă că tot ceea ce-i spunea era adevărat.

— Așa-i, așa-i! — mormăi Gocia, ascunzându-și simțământul de mândrie ce-l cuprinsese și veni lângă bivoliță. O mângâie pe gât, o pipăi ca să vadă dacă n'are cumva, pe undeva, vreo rană sau vreo sgârietură; să n'o fi ros cumva jugul. Și abia acum găsi prilejul să răspundă la exclamația Salomei: — Auzi Salome ce vești a adus omul ăsta? Au crezut că vor scăpa cu una cu două! Mie, dealtfel, mi-i tot una... Oricât s'ar strădui Bigva, ori ce-ar zice, pe mine n'are să mă înduioșeze...

Bivolița păștea lacom iarba proaspătă, nebătătorită.

— A flămânzit bietul animal! Cum să nu flămânzească! O zi întreagă a tras la jug... Mănâncă, mănâncă, draga mea! — zicea cu duioșie Gocia, mângâind-o.

Tasia începu s'o mângâie și ea. Dădu jos noroiul care se prinsese și i se uscaseră pe coadă, îi pipăi ugerul. Și, dintr'odată, dându-se un pas înapoi, începu să strige:

— Vai, blestemații, mi-au muls-o! Până la ultima picătură! Ii atârnă ugerul ca o cârpă... uită-te la el!

Auzind văicăreala Tasiei, Gvadi intră în ogradă și începu să râdă cu hohote: toți se întoarseră spre el.

— Tasia dragă... ce-ți închipui tu, de unde să aibă vita lapte? Din iarbă, sau din jug? Dacă ai să pui vaca să umble toată ziua la jug, o să ajungă un fel de bou, n'are să-ți mai dea lapte, orice-ai face. Nici nu poate fi altfel...

Lui Gocia, aceste explicații i se părură adevărate și bine venite. Zâmbi ușor, în mustață.

— Nu vezi cum înfulecă? A răbdat de foame, de unde să aibă lapte? — îi zise Gocia nevastei sale. — Am să le arăt eu lor! Cum de au îndrăznit!

Gocia îmboldi bivolița și o mână într'un colț al curții unde iarba era mai deasă și mai grasă. Totodată îi strigă Tasiei:

— Du-te și spune-i fiicei tale să poștească aici! Să vadă și ea ce respect i se dă tatălui ei, de ce prețuire se bucură! Adu-o încoa...

Salome ghici după vocea lui, că Naia poate fi liniștită. Primejdia trecuse. Gocia o chema pe fiică-sa, nu ca să strângă de pe jos darurile lui Arcil Poria; Tasia înțelegea deasemenea, că Gocia era gata să se împace. Totuși, ea stătea încă la gânduri dacă să se ducă după fiică-sa. Dar Salome îi făcu semn din ochi și-i arătă spre ușă, parcă i-ar fi zis: adu-o, poate că s'or împăca.

Tasia îi ascultă sfatul și intră în casă. Naia nu era în odaia de musafiri, dar Tasia nici nu se aștepta s'o găsească aici. Părinții îi dăduseră fetei o cameră mică, într'o parte a casei, lipită de pridvorul din spate; o cămăruță ca un cuib. Ușa dela odaia de musafiri, care dădea în cămăruța Naiei, era deschisă. Tasia o strigă; nu-i răspunse nimeni. Dar nici asta nu o neliniști.

— Ei, ajunge, mai las-o încolo! Doar n'ai vrea să-l întreci în încăpățănare pe tatăl tău. Hai să mergem, că i-a trecut supărarea, — strigă ea din prag.

Dar Naia nu era nici în cămăruță. Lipsa fetei i se păru ciudată. Nu cumva plecase de acasă? Tasia se întoarse în odaia de musafiri. Abia acum observă că ușa odăii de musafiri, care dădea în ograda din spatele casei, era larg deschisă. Bănuiala ei se schimbă în spaimă. Se uită afară, în curte. Nici în apropierea casei, nici în fundul curții nu se vedea nimeni. Bătrâna își aruncă privirea peste gardul de nuiele și era cât pe ce să scape un țipăt. O văzu pe Naia mergând repede în lungul uli-

cioarei, îndepărtându-se de casă. Se ducea fără să se uile înapoi, aproape fugea.

Bietei Tasia i se păru că-și pierde mințile. Ce însemna asta? Oare n'o înșelau privirile? Ieși în ogradă și ocolind casa, o luă spre pârleaz, șontâc-șontâc, — cât putea de repede. S'o strige, s'o cheme înapoi — nu îndrăznea.

„Dacă află bătrânul că i-a fugit fata așa, o să facă praf tot, de n'o să rămână piatră pe piatră...”

Să încerce s'o ajungă din urmă? Degeaba, n'o să izbuștească! Tasia se opri la jumătatea drumului; inima îi amorțise, picioarele i se împleticeau...

„Ce era de făcut? Cum să-i spună lui Gocia?”.

Iși ciupi mâinile, își sgârie fața cu unghiile, așa cum fac bocitoarele la înmormântări.

Nu putea să mai întârzie. Gocia aștepta răspunsul. Tasia își pierdu firea cu totul. Fără să se mai gândească ce face și cum se poartă, se întoarse în odaia de musafiri și de-aici ieși repede în pridvorul din fața casei.

Salome, care se plictisise de atâta așteptare, pornise în întâmpinarea nepoatei. „Unde-o fi nepoata?” se întrebă Salome nedumerită, ciocnindu-se de Tasia.

Tasia tăcea... Lucrurile stăteau așa, încât nu era ușor să vorbească de ele, iar ca să tacă era și mai greu. Făcu din mână un gest desnădăjduit, care spunea: nu-i acasă. Salome răstălmăci acest gest în felul său: „Nu vrea să iasă; se încăpățânează”.

Ca să preîntâmpine o nouă izbucnire de mânie, Salome se repezi la Gocia:

— Gocia, te rog, fă-mi plăcerea asta, lasă fata în pace. N'ai să-ți pui mintea cu ea, e încă un copil... Ii este rușine, pesemne, și nu vrea să apară în fața noastră. Ai să stai de vorbă cu ea mai târziu, dragul meu!

Gyadi, fu de aceeași părere cu Salome.

— Bun copil ai tu Gocia, pe cuvântul meu! Acuma e co-geamite fată! Ești un om fericit: ai trăit să apuci bucuria asta. Să-ți dea Dumnezeu zile ca să-ți vezi nepotul. Știi, cirime, se zice că nepoții îți sunt mai dragi chiar decât copiii tăi. Imi vine să plâng când mă gândesc că Bardgunia al meu nici n'a împlinit doisprezece ani... Dacă ar fi de aceeași vârstă cu ea... Mai știi... Tu, ce-i drept, nu prea ai în cinste familia Bigva, însă

Bardgunia al meu, n'ar fi un ginere rău, nu-i de aruncat. E grozav, cirime, poate orice: și de lapte de pasăre ar face roști pentru fiica ta. E-he-he.

Toți izbucniră în râs. Chiar și Tasia își învinse spaima care o stăpânea și zâmbi.

— Ce limbușoară mai ai și tu, Gvadi! — zise ea și abia târîndu-și picioarele, veni până la Salome.

— Ah, tu, coțcarule... Ieși afară de-aici! — strigă Gocia și, ca să-l sperie și mai tare, făcu o săritură spre el cu atâta ușurință și sprinteneală, de parcă ar fi fost un flăcău.

— Pentru mine, toți Bigva la un loc nu fac o ceapă degerată și tu îmi vii cu Bardgunia al tău!

Salome se bucură în taină că Gocia uitase de ambițioasa de fii-sa, care nu voise să vie când o chemase.

Însă Tasia parcă stătea pe jar: să recunoască sau să nu recunoască față de bărbatu-său că Naia fugise de-acasă?

Și se zăpăcise în așa hal, încât nu putu să ia nicio hotărîre.

14

Ajungând acasă, Gvadi stătu câțva timp lângă pârleaz. După toate semnele, copiii se înapoiaseră dela școală. Ascultă cu atenție — curios să știe ce fac ei în lipsa lui...

Din ograda din spatele casei se auzi vocea lui Bardgunia. Băiatul striga ceva, dar ce anume nu se putea desluși.

— La cine o fi urlând așa? — se miră Gvadi.

Păși cu băgare de seamă peste gardul de nuiele, și se furișă spre casă.

Incepea să se însereze. Umbrele se așterneau peste Orcheti. Un vânticel răcoros de toamnă sufla cu un foșnet încet.

— Alinierea! — comandă Bardgunia cu glas tare, aspru.

Gvadi se opri ciulind urechile.

— Cuciuia, treci la loc! Ia vezi, acuși mănânci bătaie. Cirimia, lasă mâna jos! Pe cea dreaptă... Unde ți-e mâna dreaptă? Nu știi? Atunci uită-te cum se întoarce Chitunia și fă și tu ca el!... La loc! Nu-i bine, — îi muștruluia Bardgunia pe frații lui mai mici.

„Strașnic îi instruește!” se gândi Gvadi cu mulțumire. Îi plăcea să privească cum fac băieții gimnastică și cum mărșă-

luesc la comanda fiului său cel mare. Bardgunia îi ținea din scurt și chiar Cirimia cel mic asculta de fiecare cuvânt al comandantului, de parcă era un ostaș în toată regula.

Gvadi se ghemui în șanțulețul ce înconjura djargvalia ca să guste din plin, în liniște și nestingherit, această priveliște. În colțul îndepărtat al ogrăzii din spatele casei, cei patru copii, aliniați în front, făceau exerciții. În acest colț se aflau și mandarinii — cinci la număr — și Gvadi era nedumerit: de ce oare îi adusese Bardgunia pe frații săi tocmai în locul acela? Locul din fața casei era mult mai larg! Și, totuși, câtă plăcere îi făcea să-și vadă odraslele ce strașnic se țin în front.

— Drepti! — se auzi din nou vocea lui Bardgunia — la dreap-ta!

S'au încurcat.

— La loc! Nu-i bine! — strigă Bardgunia amenințător. Spintecă aerul cu nuiua care scoase un șuierat, făcu un pas înapoi, luă poziția de drepti și strigă și mai fioros. — Drepti! La dreap-ta!

Copiii, toți ca unul, se întoarseră la dreapta.

Bardgunia continuă:

— La stân-ga!... Înainte marș!... Unu, doi... Unu, doi! Drept înainte! Unu, doi...

Unul după altul, copiii ocoliră mandarinii.

— Stai! — comandă Bardgunia când șirul se înapoie la punctul de plecare. Apoi ridică în sus mâna în care ținea nuiua și-i salută: — Fii gata!

— Gata oricând! — se auzi răspunsul, împrăștiat.

— Dece rămâi în urmă, Cirimia? — zise Bardgunia supărat. — Rău! — Și strigă din nou salutul: Fii gata!

— Gata oricând!

Cirimia rămase și de data asta în urmă, dar Bardgunia nu se mai ocupă de el. El îi inspectă pe toți la rând, uitându-se drept în ochii fiecăruia. Astăzi Bardgunia era deosebit de pretențios și aspru, — se vedea că el caută cu tot dinadinsul să bage spaima în micuți. Se purta cu ei așa, de parcă ceea ce făceau n'ar fi fost un simplu joc. Starea sufletească a lui Bardgunia trecuse și la frații lui: toți se sileau din răspuțeri să-și execute ordinele.

Bardgunia veni în fața frontului.

— Cirimia! — îl strigă el pe cel mic. — Ia, vino încoa!

— De ce? — întrebă Cirimia, uitând că se află în front.

Bardgunia i se adresase numai lui, și asta-l zăpăcise. Dar el își aduse aminte numaidecât că nu se cuvine să vorbești în front și, ducându-și mâna la gură, porni legănat spre comandant.

— Stai acolo! — îi ordonă Bardgunia, oprindu-l la jumătatea drumului.

Cirimia luă poziția de drepți și încremeni.

— Iacă: dacă ești în stare rupe o mandarină și adu-mi-o aici — zise Bardgunia. — Din oricare pom... Hai iute!

Cirimia veni la pomul cel mai apropiat și-și ridică în sus botișorul. Nu poate să ajungă la mandarine — sunt prea sus...

Dându-și seama că ceea ce trebuia să facă întrecea puterile lui, Cirimia își vârî degetul în gură și căzu pe gânduri.

— Cirimia nu poate să ajungă acolo, orice-ar face... — zise Gutunia, cel mai vârstnic dintre frați. Își holbă ochișorii și întreaga sa făptură spunea că e gata să îndeplinească el, numaidecât, însărcinarea. Auzind vorbele fratelui său, Cirimia se simți jignit. Se repezi la pomul cel mai mic și-și întinse mâinile spre creanga cea mai de jos. Nu, prea-i sus! Micuțul tot nu voia să se împace cu gândul că nu putea. Trecu dela pom la pom, dar fără să poată avea vreun rezultat mai bun.

— Treci la loc! — strigă Bardgunia.

Ștergându-și lacrimile cu pumnișorii și plângând cu sughițuri, Cirimia reveni în front.

— Acum, tu, Cuciunia! — zise Bardgunia, adresându-se celui de-al doilea, după vârstă.

Cuciunia dădu și el târcoale pomilor, dar nici el nu reuși să facă mai mult. Reveni la loc cu bărbăție, fără să verse vreo lacrimă.

— E rândul tău, Chitunia!

Chitunia nu izbuti să ajungă fructele care se aflau pe cei doi pomi mai apropiați. Trecu la cel de-al treilea și aplecă o creangă. Dar când să pue mâna pe fruct ca să-l rupă, Bardgunia îl opri:

— Văd eu, — zise el, — că tu ai putea să faci asta. Ia stai aici, deoparte...

Când veni rândul lui Gutunia, se văzu că el poate să rupă cu ușurință fructele din oricare pom.

Dar Bardgunia nu-l lăsa nici pe el să rupă vreo mandarină și-i spuse să treacă alături de Chitunia. Apoi s'auzi din nou:

— Drepti!

Când copiii luară poziția de drepti, Bardgunia se repezi ca un uliu asupra lui Gutunia și Chitunia cari stăteau alături, îl apucă pe Gutunia de cravata de pionier, și-l întrebă, luându-l din scurt:

— Știi tu, tovarășe, ce înseamnă cravata asta?

— Știu, tovarășe comandant, — răspunse cu vioiciune Gutunia, care mai învățase câte ceva la detașamentul de pionieri dela școală.

— Știi că un pionier nu trebuie să mintă?

Bardgunia privi adânc în ochii fratelui său.

— Știu! — răspunse Gutunia răspicat.

— Știi? Atunci spune-mi, tu te-ai atins de mandarinele coapte? Tu ești acela care le-a rupt și le-a mâncat?

Pe fețele celorlalți frați apărură cea mai mare uimire. Cu gurile căscate, ei se uitau țintă la comandantul lor. Gutunia, de buimăcit ce era, parcă-și înghițise limba.

„Iată-l, în sfârșit, l-am descoperit pe hoț!“ se gândi Bardgunia cu mulțumire. Apoi repetă întrebarea cu și mai multă asprime și insistență.

— Ai rupt mandarine? Hai, recunoaște! Chiar acum!

— N'am rupt! — răspunse Gutunia, îndreptând către frațele său o față nedumerită.

— Minți!

— Nu mint!

— Și eu îți spun că minți...

— Nu!

Bardgunia se înfurie:

— Scoate-ți cravata! Nu meriți s'o porți!

Își puse nuiua subțioară și-și înfipse amândouă mâinile în cravata lui Gutunia. Acesta însă nu se lăsă.

— Dă-mi drumul! — strigă el tare, apoi se smuci cu toată puterea și scăpând din mâinile lui Bardgunia cu cravata la gât, o rupse la fugă ca un nebun.

— Stai! — strigă Bardgunia, dar copilul fugea mâncând pământul.

Bardgunia trecu la al doilea vinovat. Observând că și aces-

ta e gata s'o ia la fugă, Bardgunia, fără să stea mult pe gânduri, îl apucă de ureche:

— Te-ai atins de mandarine?

— Nu, zău.

— De câte ori ți-am spus până acum să nu îndrăznești să zici zău... Spune-mi!

— Nu m'am atins!

Chitunia începu să plângă, urlând.

— Atunci, cine?

— Nu știu.

— Știi...

— Nu știu-u-u...

— Spune-mi, că altfel...

Gvadi privea scena din șanț. O urmări cu mulțumire, până ce faptele luară o întorsătură serioasă. Când Bardgunia le poruncise fraților lui să rupă mandarine, Gvadi nu pricepuse numai decît ce urmărea. „O fi vrînd să-i învețe să sară...” își zise el.

Dar, iată că Bardgunia puse întrebarea pe față și Gvadi pricepu înțelesul și țelul jocului pus la cale sub mandarinii de fiul său mai mare. Gvadi rămase uluit.

„Tii, afurisitul! Ce mai om o să mai iasă din el, își zise în gând. Ce-a fost în stare să născopească! Ce iscusință! Unde-o fi învățat el toate astea?”

Dar când Bardgunia, în indignarea lui, își înfipse degetele în urechea lui Chitunia, care nu era deloc vinovat, și fiindcă fără îndoială n'avea să se mulțumească numai cu atît, Gvadi se simți nu tocmai în largul său. Se ridică încetișor din șanț și se îndreptă spre copii, ca și cum s'ar fi înapoiat chiar atunci acasă.

— Vai, vai, ce se întâmplă aici cu voi, fiule? — îi strigă celui mai mare dintre copii, grăbindu-se să-l scape pe Chitunia dela ananghie. — Tu ești mare, și el e micuț. Nu ți-e milă de el? Dă-i drumul, cirime...

— Nu-i dau drumul! E un hoț! El și Gutunia au furat mandarinele, babaia... Pe toate câte s'au copt, pe toate le-au înfulecat... Eu is în întrecere cu Ghio, la cine-or să se coacă mai devreme. Acum o să câștige Ghio. Și eu, ce vină am? Asta, numai ei mi-au făcut-o. N'am să-i dau drumul! Să-și recunoască

vina, cel puțin n'au să mai pună mâna altădată, — se plângea Bardgunia, cu amărăciune, tatălui său.

— Tu, lasă-mă mai bine pe mine să văd despre ce-i vorba: n'au să ascundă de babaia dacă au făcut vreo pozna — zise Gvadi către băiat care trebui să ia mâna de pe urechea fratelui său.

Dându-l ușurel laoparte pe Bardgunia, Gvadi îl trase spre el pe Chitunia, care plângea.

— Nu plânge drăguțule! — zise el mângâindu-l pe cap. — Bardgunia a vrut numai să te sperie...

Simțind înduioșare în vocea tatălui său, Chitunia începu să plângă și mai tare.

— Te doare? Ia arată-mi unde te doare?

Gvadi se aplecă și suflă pe locul unde copilul arătase că-l doare.

— Ei, uite că nu te mai doare. Nu-i așa? Așa-i totdeauna după ce te mângâie babaia. Vezi cât de repete ți-a trecut...

Se așează pe vine alături de Chitunia și-l privi în ochi.

— Uită-te drept în ochii mei, drăguțule... Așa, bravo, voinicule, nu mai plânge. Ce voinic are tata! Nu trebuie, dragă! Nu mai plânge, dragul meu!

Chemându-i la el și pe Cuciuia și pe Cirimia, îi îmbrățișă pe toți trei și luând un aer serios, își încruntă sprâncenele, își închise ochii pe jumătate, amenințător și zise:

— Copii, Bardgunia e cel mai mare dintre voi, trebuie să-i dați ascultare. El vă învață lucruri bune. Să nu furați. Să nu mințiți. Să nu cumva să faceți vreodată așa ceva. Să n'aud vreodată că ați furat ceva sau că ați spus un neadevăr! Nici măcar prin gând să nu vă treacă așa ceva! Altfel, n'o să creșteți, o să rămâneți mici toată viața, asta-i!... Și chiar dacă veți crește, n'o s'aveți un nume frumos. Toți or să spună: sunt oameni răi. Și pe oamenii răi, nu-i iubește nimeni. Ferească dumnezeu — la dracu' peste nouă mări și nouă țări și chiar și mai departe cu cel care-o să mintă, sau o să fure. Și acum hai, spuneți: care dintre voi a pus mâna pe mandarine? Ce-o să-mi spuneți, înseamnă că așa-i, eu am să vă cred... Poate că ați rupt numai una... sau o pereche? Poate că nu le-ați rupt voi pe toate...

— Nu, babaia! Nu!... Eu n'am pus mâna!... vocea lui Chitunia suna atât de sincer, încât chiar și Bardgunia începu să se îndoiască. Socoti că trebuie să-i mai repete odată poveștele:

— Ar fi mai bine să recunoști, Chitunia! Tot o să se descopere... N'ai să spui tu, are să spună Gutunia. Un hoț străin n'are să se bage la noi!

Dar Gvadi îl întrerupse:

— Ei trebuie să spună adevărul, nu-i așa, fiule? Și dacă el n'au pus mâna și-or spune că au pus, — asta tot minciună e. Mai stai, draguțule, lasă-mă să isprăvesc...

Apoi spuse încă odată, apăsând, adresându-se micuților:

— Ia arătați-mi burțile. După burtă o să se cunoască numai decît dacă ați mâncat sau nu mandarine...

Copiii, nevinovați, își ridicară cămășuțele până la gât și-și scoaseră în față burțile tari — ca niște burdufuri umplute până la gură cu vin. Gvadi pipăi pe fiecare și-i bătu ușor cu palma a alintare.

— Of, măcar de ar fi nimerit cu adevărat mandarinele alea în burțișoarele voastre... Cel puțin ne-am fi ales cu un oarecare folos de pe urma lor... Și când te gîndești ce ticăloși le-au hăpăit! Ei, dar n'o să le priască lor mandarinele astea, — zise el cu amărăciune. Il trase spre dînsul pe micul Cirimia, a cărui burtă ieșea în afară mai mult decît a celorlalți, își lipi fața de ea și-l sărută drept pe buric, plescăind tare din buze.

— Știu, știu că nu le-ați luat voi. Deaceea mă și doare inima! — spuse Gvadi, cuprins de o tulburare de neînțeles și-și lipi fața și mai tare de burtica băiatului. O clipă mai târziu din gâtul său se slobozi acel răs gâlgâitor, atât de obișnuit la el, dar care, de data aceasta, părea mai mult plîns.

Copiii simțiră că e ceva la mijloc. Chitunia privi cu sfială fața lui babaia. — Ce i s'o fi întîmplat oare?

Din ochii tatălui curgeau lacrimi. Copilul stătu pe gânduri o clipă. Apoi se smuci din loc, fugi la Bardgunia și arătă spre tată-său.

— Vezi, babaia plînge. Asta pentru că ne-ai bătut tu. Vezi! — și, cu fața roșie ca sfecla, Chitunia înainta amenințător spre fratele său mai mare.

Cum și de unde au putut ei să jefuiască atâtea lucruri de preț! Pesemne că nu sunt păzite, de poate să ia cineva din ele.

Câtă bogăție se mai află pe lumea asta!

Și nu-i o marfă oarecare, se vede prea bine că e aleasă: numai mătăsuri și lânături. Sunt și lucruri cum nu s'au văzut la cooperativa noastră. Pesemne că le-a adus omul acela cu ochii spălăciți, care luase gustarea împreună cu Arcil și cu Maxim. Așa se pare...

Uite cine poate să spună despre el însuși: sunt un hoț, un hoț adevărat.

— Ah, ce prost ești Gvadi, vai de capul tău! Furi mandarine din propria-ți grădină!

Bunăoară lucrul ăsta — o femeie nu s'ar mai putea deslipi de el... pare a fi bluză, dar nu-i bluză. Altădată nu se purtau asemenea lucruri...

Pe vremuri, oamenii își făceau câte ceva în casă și puneau pe ei. Se vede că lucrul ăsta a fost născocit de curând și trebuie s'o recunoaștem că nu-i urît. Jumătate mătase, jumătate lână, cred că așa-i. Dacă-l strângi, încape tot într'un pumn, și când colo, uite-l cum arată!... Uită-te la el cum se întinde.

Gvadi desfăcu ia lumină în fața vetrei, o jachetă nouă-nouță, care scliffea în culori vii. O netezi și-o încercă să vadă dacă-i vine bine. Mânele jachetei erau cam lungi. Acest amănunt, nu se știe de ce îi atrase atenția...

Gvadi ședea pe un scăunel scund în fața vetrei, lângă el se afla hurdjinul deschis, același hurdjin pe care-l adusese mai devreme dela târg. Scosese din el o parte din lucruri și începuse să le cerceteze cu băgare de seamă, pe fiecare în parte.

Era târziu. Trecuse de ora cinei. Focul abia pâlpâia în vatră, aruncând o lumină palidă în mijlocul odăii. Prin unghere era întuneric. Gvadi se așezase în așa fel ca lumina să nu ajungă până la copiii care-și dormeau somnul adânc, în colț pe o canapea lată; și, în adevăr, nicio rază de lumină nu ajungea până la ei.

Gvadi cerceta jacheta, și nu mai putea să-și ia privirile de pe ea; o întorcea și pe față și pe dos. Ii plăcea nespus de mult. Ce bine s'a potrivit, să fie așa de lungă și de largă.

După ce se sătură s'o admire, Gvadi puse jacheta de o parte și încrucișându-și mâinile pe piept, își țintui privirea pe cărbuni. Acum nu se mai gândea; visa.

Și frumoase trebuie să-i fi fost visele că buzele-i șopteau ceva și el zâmbea...

Luă jacheta din nou, o petrecu peste mână și-o întinse în față; parcă înaintea lui stătea cineva, și el îi oferea respectuos jacheta în dar. Zâmbea șiret și buzele îi șopteau:

— Jur pe tine, cirime, am îndrăznit numai pentrucă te respect din toată inima. Să nu crezi altfel... Nu mă refuza, căci chiar dacă ai să mă refuzi, tot cum vreau eu am să fac. Și așa mă simt nedreptățit, mereu mă ocărăști, deși ai putea să mă bucuri măcar odată cu un cuvânt de mângâiere. Nici prin minte nu-ți trece că dacă o să înceapă culesul mandarinelor, am să fac la zile-muncă, de o să ajung la nu mai puțin de trei sute! Ba poate chiar și patru sute, ca să nu mai îndrăznești să zici că Gvadi ar fi slab și că n'ar fi bun de nimic. Dar ce să mai vorbim! Chiar și pentru splina mea munca e mai de folos decât orice fel de doctorie. Mi-am dat seama de lucrul ăsta în pădure; m'am mișcat, am mers, am dat din mâini — tot corpul parcă mi s'a ușurat, și splina nu mă mai stingherește. Vasăzică... Chiar nici tu n'ai să ai patru sute de zile-muncă, cirime. Recunoaște: nu-i așa că n'ai să ai? Nu te sfii, ei și ce dacă n'ai să ai... Eu sunt bărbat, cirime, tu nu poți să te pui cu mine! Acest dar e în contul celor patru sute... La ce-mi trebuesc patru sute zile-muncă? Eu și puișorii mei vom putea să facem față și cu două sute. Îți jur pe viața ta! Ascultă ce-am să-ți mai spun: fiindcă lucrurile au început să se aranjeze, eu n'am să fiu ultimul din colhoz... O să mi se construiască casa, așa cum mi s'a făgăduit și atunci...

Atunci, tu ai să apari în balconul înalt, așa cum iese luna plină în unele nopți, și căutându-mă cu privirea ai să mă strigi:

— Hei, unde ești, Gvadi! Hai, vino mai repede la masă totul e pregătit...

Ai să ieși, desigur, chiar în bluza asta...

Și plopii, care cresc dincolo de gardul de nuiele, îndată ce-au să te vadă... o să se usuce până la rădăcină de invidie... Ci-rime, până și urzica auzindu-ți glasul are să înflorească și ea ca o tufă de trandafiri...

Din când în când Gvadi nu mai vorbea, dar buzele lui se

mișcau singure și atunci continua să vorbească cu el însuși. Și era întocmai ca un copil furat cu totul de jocul său; tot ceea ce vorbea i se părea că trăește cu adevărat.

Și de ce nu s'ar îndeplini visurile sale? Doar toate bogățiile astea, toate lucrurile astea nemaivăzute, înșirate prin djargvali — toate există cu adevărat, doar nu le vede în vis! Și, dacă-i așa, de ce să nu ajungă această jachetă minunată în cu totul alte mâini, decât cele pentru care era pregătită? Marfa asta, desigur, o să fie vândută cuiva. Și Gvadi ar putea și el s'o cumpere. Poria o să-i plătească pentru că adusese până aici marfa, și Gvadi o să mai adauge ceva lângă acei bani, cât o trebui — și totul o să fie în regulă. Se înțelege dela sine că Arcil o să trebuiască să mai aștepte puțin... vreo lună-două, până ce Gvadi o să aibă trei sute de zile-muncă. Așa fiind, de ce n'ar opri Gvadi câte ceva pentru el? Uite, asta, bunăoară: când o atingi, parcă te mângâie cineva pe mână.

O luă, o desfăcu; — erau niște ciorapi de mătăasă. Și-i apropie de ochi — ciorapii erau așa de lungi, încât era cât pe ce să nimerească cu vârfurile în foc; Gvadi îi ridică ceva mai sus, ca să nu se aprindă cumva.

Ii plăcură!

— Încearcă și ciorapii, cirime! Îți vin bine? Ca lungime, ajung până la sold, dar sunt cam strâmți; te pomenești că n'are să-ți încapă piciorul, tu ești voinică, uite cât de voinică-mi ești... — și mâinile și picioarele și trupul. Ei, hai, hai, să încercăm... Ciorapii se mai întind. Slavă domnului! Totuși ar fi mai bine să-i încerci, asta, ar fi un lucru mai înțelept! De ce să plătesc banii degeaba, dacă nu ți-s pe măsură...

Așeză ciorapii peste jachetă. Se vede că și jacheta și ciorapii trebuiau să meargă în același loc. Gvadi se uită, compară lucrurile puse deoparte cu cele care se aflau în hurdjin, și i se păru că și-a ales prea puține; într'adevăr, înăuntru mai era un morman întreg de felurite mărfuri, — iar afară numai o jachetă și o pereche de ciorapi.

Dacă Gvadi ar fi un om fără rușine și de nu i-ar fi scârbă de asemenea îndeletniciri, n'ar fi mare lucru pentru el să pună stăpânire pe jachetă și pe ciorapi. Sunt atâtea lucruri, că nimeni n'ar băga de seamă că lipsește ceva. Însă Gvadi n'are să facă asta. El o să-și mai aleagă câte ceva și o să-i achite lui Poria cu bani peșin. Desigur, asta e procedeul cel mai bun. Ceva

mai bun nici n'ar fi putut să-i treacă prin minte. La un om care scoate câte trei sute, poate chiar patru sute de zile-muncă nu contează că trebuie să plătească un fleac de sumă; pentru transportul mărfii i se cuvine o sumă destul de mare! Acești bani, el o să-i scadă neapărat cu ocazia socotelii definitive.

Dacă situația financiară a lui Gvadi e așa de bună, de ce să nu mai pună el câte ceva deoparte?

— Cel de-ai treilea lucru, cirime, norocul tău, o să-l alegă mâna mea. Ce-am să nimeresc aceea am să iau. N'am să-mi iau vorba înapoi pentru nimic în lume, orice s'ar brodi...

De data asta lumina slabă a vetrei luminează un obiect ciudat de culoarea coarnei. Țesătura de mătasă parca se topea în mâini. Gvadi rămase cu gura căscată de uimire. Or fi nădragi — n'or fi; o fi coadă — n'o fi... Ei, la ce-o fi folosind asemenea drăcovenie?!

Deodată, râse tare.

— Cirime, dacă mă iubești cât de puțin să-mi spui: pentru ce-o fi bună o astfel de îmbrăcăminte! Să fie oare pentru coada unui drac? Unui om, la ce i-o fi buni acești nădragi, dacă nu pot să-i acopere nici măcar șoldurile? — vorbea Gvadi, râzând și învărtind mereu în mâini nădragii de drac. Apoi, deodată, își încruntă sprâncenele cu un aer hotărât și zise:

— Nu, să nu îndrăznești să mi-i porți, altfel... Țiți jur pe tine: dacă o să te văd îmbrăcată cu ei, n'o să te mai iubesc! Ptui, drăcie! Biata Agatia purta izmenele mele cu șireturi — ei, și asta n'o făcea mai urâtă. Mai avea ea, e-adevărat, o pereche de nădragi mai scurți, de șifon, pe care și-i cususe pe când era fată... Inșă despre ăștia nici n'ai putea să spui că sunt scurți, fiindcă n'au niciun fel de lungime, asta-i nenorocirea! Nu, cirime, n'am să-ți dau voie! Trebuie să ții seamă de familie, știi, copiii! Nu, nu s'ar putea în niciun caz... Dar haide să mai vedem și altceva — nu te teme, în hurdjin mai sunt destule lucruri! Vrei? Am să mai scot ceva tot pentru tine! Nu te supăra! Principal e să nu-ți închipui că m'am calicit...

Gvadi vârî „coada dracului“ în fundul hurdjinului. Nu voia s'o lase nici măcar să se vadă. Scutură hurdjinul, scotoci în el și mult timp căută ceva.

— La noroc, la noroc! — repetă el de câteva ori și trase brusc mâna, de parcă ar fi smucit un pește prins în undiță. Aduse lângă foc prada luată la întâmplare și începu s'o cerce-

teze. Dintr'odată fața lui se lăți într'un zâmbet larg, și începu să se frământa neliniștit pe scăunel.

Avea în mână o bluziță pestriță de copil, făcută dintr'o împletitură deasă dar ușoară și moale ca puful; lângă guler se bălăbăneau niște ciucuri de diferite culori, ca niște mărgelile înșirate pe un fir de aur.

— Sst... stai, stai! — rosti Gvadi hotărît și făcu un gest cu mâna, ca și cum ar fi poruncit cuiva să tacă din gură. — Lasă-mă în pace, cirime, nu-mi arde de tine în clipa asta...

Dădu laoparte scăunelul, cu piciorul, și se lăsă pe vine chiar lângă foc. Ochii i se aprinseră de o dorință nerăbdătoare. Împături bluza, o strânse ghem, vrând să și-o vâre în sân. Scormoni cu privirea ungherele întunecoase ale djargvaliei, să vadă dacă nu cumva o iscodesc niște ochi străini. Și dintr'odată trupul i se desdoi ca un arc: arăta ca și cum ar fi respins niște dușmani, apărându-și comoara ce-i încăpuse pe mâini.

— E pentru Cirîmia... Pentru el e!... — exclamă fierbinte și, deodată, aruncă jacheta și ciorapii pe hurdjin, păși pe deasupra lui și se îndreptă spre colțul unde dormeau copiii.

Dar, deodată, de undeva, se auzi:

— Gvadi!

Înghetă pe loc. Asculta. Nu se putea hotărî să-și întoarcă capul.

Nu-i nimeni... Poate că i s'a părut!...

Dar chemarea s'auzi din nou... Era cineva la ușă și vorbea în șoaptă:

— Poate că doarme. Bate mai tare!

Nu cunoștea vocea. Gvadi se înfricoșă și mai tare. Cine să fie oare, cine?

Ar fi leșinat pe loc dacă n'ar fi recunoscut bine vocea care răspunse:

— Doarme? Ce să-i fac! Trebuie să-mi predea lucrurile. Hai, Gvadi!

Era vocea lui Arcil Poria.

Gvadi își veni în fine. Creierul paralizat de frică începu din nou să lucreze cu înfrigurare. Înțelese ce anume îl adusese pe Arcil la el, la o oră așa de târzie și nu se mai sperie auzindu-i strigătele mânioase. Las'să sgâlțâe ușa, las'să bată nerăbdător; știe el ce are de făcut, cum să-l primească pe Arcil.

Gvadi se apropie tiptil de hurdjin și începu să îndese în-

tr'însul, în grabă, lucrurile pe care le scosese afară. Când isprăvi, răspunse cu o voce speriată, ca și cum ar fi fost pe jumătate adormit:

— A-a! Cine-i acolo?

— Am să-ți arăt eu cine-i! Deschide ușa! — țipă Arcil cu mânie.

— Îndată, cirime, îndată... — răspunse Gvadi, căscând mereu și îndreptându-se fără grabă spre ușă. Se opri. Pipăi bluza vârită în sân, stătu pe gânduri. I se citea pe față lupta care se dădea în sufletul lui: s'o dea, să n'o dea? Lupta nu dură mult. — Se înapoie lângă vatră, scoase bluza din sân și o băgă în hurdjin. Se grăbi spre ușă. O deschise.

— Mă gândeam să ți-l aduc ceva mai târziu, dar m'a furat somnul, cirime! — zise el, cercetând cu privirea din cap până'n picioare, cu neliniște, pe omul venit cu Arcil și care se ascundea în întuneric.

— Bardgunia doarme? — întrebă Arcil șoptind șuierat.

Aflând că doarme, intră în casă fără a aștepta să fie poftit. După el venea sluga credincioasă și complicele său, Andrei, care era cărauș la fabrică.

— Unde-i hurdjinul? — întrebă Arcil, dar în aceeași clipă dădu cu ochii de el.

— Uite-l, aici e, cirime. Ți l-aș fi adus demult, dar m'a furat somnul.

Arcil îl măsură pe Gvadi cu o privire dușmănoasă și-i porunci lui Andrei să ia hurdjinul în spinare.

— Hai, să mergem...

Dar, în prag, Gvadi îl opri pe Arcil.

— Ai uitat, cirime... Mi-ai făgăduit doar... — începu el cu o voce sfioasă, lingușitoare. Și îndoiindu-și trupul ca un arc, privea de jos în ochii lui Arcil, întocmai ca un câine credincios.

Arcil zâmbi disprețuitor, își răsuci mustața cu un gest nepăsător, scoase din buzunar o hârtiuță și i-o svârli lui Gvadi.

Gvadi ghici pe loc că era o bancnotă de trei ruble.

Hârtiuța îi căzu la picioare, dar nici nu se uită la ea. El urmărea atent mâna lui Arcil: se va îndrepta oare încăodată spre buzunar? Arcil înțelese.

— Trebuia să mi-l aduci acasă, nemernicule... Ia-ți banii de jos!

— E prea puțin, cirime.
— Nu vrei, nu-i lua... nu-mi pasă!
— Dar darurile pentru copii? Doar mi-ai făgăduit!
— O-ho! Prea ți s'au deschis poftele, țopârlane!
— Ciucuri, acolo... e un lucrușor cu ciucuri... chiar deasupra, dă-mi-l Arcil, te rog... Ce mult o să se bucure mitite-lul!

— Ai scotocit în hurdjin? De unde știi tu ce-i într'însul? Stai, trebue să controlez. Dacă mi-a dispărut ceva te omor... Te mai sfătuiesc încă odată — ia-ți banii de jos!

— Nu-i iau, cirime.

— Lasă că ai să-i iei.

Arcil îl lăsă pe Andrei să treacă cu hurdjinul înainte, ieși în urma lui și închise bine ușa după el.

Gvadi stătu multă vreme fără să se clinească din loc... Buzunarul lui Arcil parcă era și acum în fața lui și nu-și putea lua ochii de pe el.

Aruncă o privire piezișă pe hârtiuța dela picioarele lui, apoi o împinse cât colo cu piciorul.

— A-a! O dau de pomană pentru odihna sufletului tatălui tău! El arde în focul iadului, blestematul, și ni l-a lăsat pe fecioru-su care nu-i mai breaz...

Se liniști. Iși mai ușurase sufletul.

Gvadi se apropie de pat. În timp ce-și scotea ciohaua, în minte îi veni un gând: „Nu cumva m'am înșelat eu? Poate că-i mai mult?” Se învioră. Ochii îi străluciră. Păși spre hârtiuță, o ridică: „Da' de unde, trei ruble, — nici mai mult, nici mai puțin“.

Voi s'o arunce, dar nu-l lăsă inima.

— Ce să-i faci: am ridicat-o înseamnă că s'a terminat! — își zise el. Pe buze îi apărură o expresie de scârbă, gura îi amuți.

Și, dintr'odată, îi scăpă un geamăt:

— Hurdjinul!

Da, hurdjinul, hurdjinul lui!

Îl apucă furia. Să fi împrumutat numai un hurdjin și tot l-ar fi costat mai mult. Și amenințând cu pumnul în care strângea hârtiuța de trei ruble, strigă:

— Nenorocire ție, Arcil Poria! Mi-ai luat hurdjinul! Dă-mi înapoi hurdjinul! — Apoi cu și mai multă înverșunare strigă: dă-mi hurdjinul înapoi, m'auzi, dă-mi-l înapoi!

Puse mâna pe-o bâță de corn care se găsea lângă păt și era atât de mare că semăna mai mult cu un par de gard și se repezi afară, în ogradă...

Plecând de acasă, Naia o luă pe cărarea ce ducea spre parchetul de pădure în tăiere. Voia să-l vadă neapărat pe Ghera...

Era însă târziu. Soarele apusese, brigăzile care lucrau în pădure se risipiseră pe la casele lor. Nici pe plantații nu mai era nimeni. Pe toți câți întâlnea, îi întreba de Ghera, dar toți îi dădeau același răspuns:

— A fost, dar a plecat demult...

Totuși trebuia cu orice preț să-l găsească pe Ghera, să stea de vorbă cu el între patru ochi. Dar cum să-l găsească așa de târziu, aici, între dealuri și râpi? Să-l aștepte până ce-o să treacă spre casă? Nu, ar fi trebuit să aștepte prea mult.

Se hotărî să se înapoieze în sat și să se ducă la administrația colhozului: poate că Ghera era acolo.

Nu putea să se împace în ruptul capului cu vorbele tatălui ei.

„Inseamnă că tata i-a și făgăduit că o să fiu nevasta lui... se gândi revoltată. Cum se poate? Să-i făgăduiască mâna mea fără să mă întrebe măcar? E de neînchipuit!”

Purtarea lui Arcil Poria n'o mira deloc! Vinovați pentru toate astea nu erau decât părinții ei care-l încurajaseră. Puteai să te aștepți la altceva dela el? În tot satul nu găsești un al doilea trândav și muieratic ca Poria. În adâncul sufletului însă, se simțea jignită că el îndrăznise să se lege tocmai de ea.

În casa nouă cu etaj, în afară de administrația colhozului, se mai afla și biblioteca pentru care se repartizase una din camerele de jos. Responsabila bibliotecii era Elico, prietena Naiei. Elico era orfană. În familia fratelui ei, împovărată de o mulțime de copii, nu mai fusese loc și pentru ea. Deaceea, consiliul de conducere îi dăduse încuviințarea să locuiască în casa colhozului. Ea ocupa o odăiță lângă bibliotecă. Elico era prețuită mult în colhoz, mai ales pentru că era pictoriță, înzestrată cu un talent rar, puternic și original.

Tablourile și placardele ei erau vestite în tot raionul.

Văzând de departe că în odaia Elicăi arde lumina, Naia își iuși pasul.

Elico stătea în fața unui tablou neterminat atârnat pe pereți. Tabloul îi fusese comandat de Ghera pentru meetingul care urma să se țină în ziua încheierii contractului de întrecere socialistă dintre colhozurile Sanaria și Orcheti.

Auzind vocea Naiei, Elico îi ieși în întâmpinare.

— Mi s'a spus că tatăl tău te-a luat cu forța și te-a închis în casă. Cum de-ai ajuns aici, Naia? — întrebă Elico. — Știi ce mânioși sunt băieții pe tatăl tău! Tocmai mă pregăteam să vin la tine... Ghera a trecut pe-aici... M'a rugat să-ți transmit că s'a fixat pentru diseară o adunare de Partid; trebuie să vii și tu.

Această veste i se păru Naiei foarte importantă. Incepu să-î ceară Elicăi amănunte.

— Ghera alerga ca un nebun prin tot satul, — povestea Elico. — Chiar el îi adună pe tovarăși. Il căuta de zor pe Gheorghe, organizatorul de Partid, care trebuia să se înapoieze demult dela raion...

— Și nu știi de ce era așa de grăbit?

— Ghera nu mi-a spus nimic. Eu, însă, am fost la celula comsomolistă și Beso mi-a povestit că azi, mâine, o să vie sanarienii ca să încheie contractul, așa că trebuie să ne pregătim. In afară de asta, o să trebuiască, zicea, să discutăm și despre încăierarea de astăzi. Zosime cere ca tatăl tău să fie stăpânit într'un fel...

Naia tăcu un timp, apoi zise:

— Nu, eu n'am să mă duc la adunare. Să meargă Beso din partea Comsomolului...

— De ce?

— Nu face, Elico, să fiu și eu împotriva tatălui meu...

Se așeză.

— Ce mai vrea? De unde s'au iscat toate astea?

— Ah, Elico, îmi pare rău că n'ai fost și tu. Dacă ai fi văzut ce s'a petrecut acolo! Eu am sosit abia spre sfârșit. Tata cum m'a văzut s'a și repezit... Pleacă acasă, zice, să nu te mai văd pe-aici... Poate că ți s'a și povestit despre asta? Și eu habar n'aveam ce se petrecuse înainte de venirea mea. Tu îl cunoști pe tata. Pe el nu-l poți potoli cu una, cu două... Deaceea Ghera mi-a și cerut: fă ceva și du-l de-aici. Il vedeam pe tatăl

meu că spumegă, că nu puteai să te înțelegi cu el — și am făcut o prostie...

Naia tăcu, zâmbi, apoi zise pe neașteptate:

— Acasă însă s'au lămurit lucrurile: m'a făgăduit de ne vastă.

Elico făcu ochii mari.

— Ce vrei să spui? Cum te-a făgăduit de nevastă?

— Uite-așa Elico, și ia ghicește cu cine vrea să mă mărite tata?

Elico știa că Naia și Ghera se iubesc și deaceea nu putea să spună alt nume care să se potrivească cât de cât.

— Nu mă chinui Naia, spune-mi singură, — o rugă Elico.

Și Naia îi povesti tot ce i se întâmplase acasă.

Când Naia îi povesti de cutia ce-i fusese oferită în dar de Arcil Poria, Elico tresări. Zâmbetul îi pieri de pe față și își privi prietena cu nedumerire, dar ca să-și ascundă de Naia emoția care o cuprinsese, o apucă de mână și-i spuse nerăbdătoare, înghițind cuvintele:

— Zi mai departe, Naia, mai departe. E foarte interesant!

Își mută scaunul mai aproape și începu să asculte cu atenție.

Însă când Naia îi descrie cum aruncase pe jos cutia, Elico iarăși nu se mai putu stăpâni. Aprinsă la față, trânti bărbătește cu pumnul în masă:

— Bravo Naia! Așa-i trebuie!

Elico era o fată sănătoasă, rumenă, bine legată, care nu stătea o clipă locului, activă, iute ca focul; ochii veseli, umezi, sclipeau atât de tare încât nici nu se putea să nu-i compari cu stelele. Pe fața ei vioaie flutura un zâmbet șiret care o făcea și mai drăgălașă.

Naia voia să continue; exclamația prietenei o ațâțase, dar dintr'odată observă starea sufletească neobișnuită a Elicăi.

— Dar ce-i cu tine, fato! Stai puțin, eu n'am isprăvit încă!

Elico n'o mai asculta. Se lăsă pe speteaza scaunului și izbucni în râs. Râsul ei curgea ca un torent; i se umflaseră vinele la gât; pieptul i se ridica furtunos — de te așteptai ca năstureii bluzei să sară dintr'o clipă într'alta. Naia nu înțelegea ce înseamnă purtarea asta a prieteniei sale.

„Ce-o fi cu ea?“ se întrebă Naia și tăcu.

Dar Elico râdea și iar râdea. Apoi deodată sări dela locul ei și se apucă cu mâinile de pânțece.

— Vai, nu mai pot... Mai stai, draga mea... — îi zise înne-cându-se de răs.

Dar, în sfârșit, accesul de răs nebunesc se potoli. Elico se îndreptă, și răsuflă adânc; lacrimile i se prelingeau pe față ca niște boabe de mărgăritare.

— Dar ce te-a apucat? Ce istorie o mai fi și asta? — întrebă cu oarecare asprime Naia, enervată de râsul Elicăi.

— Da, bine zis istorie! Și uite cât e de mare ! — răspunse Elico și ridicând mâna în sus, desenă în aer un cerc mare.

Apoi trase aerul adânc în piept, de câteva ori, ca să se liniștească.

— Ai să mă înțelegi numaidecât!

Elico se apropie repede de masa care se afla puțin mai încolo, apucă de pe un vraf de cărți o cutie lungă, cafenie și se înapoie la Naia.

Pe capacul cutiei se vedea chipul unei femei cu părul lăsat în voie pe umeri. Elico deschise cutia. Intr'un colț erau câteva bomboane — se vedea că cele mai multe fuseseră mâncate; în alt colț se afla o scrisoare îndoită.

Elico o luă și o desfăcu.

— Dar o scrisorică de felul ăsteia n'a fost în cutia ta Naia? — întrebă ea fluturând hârtiuța și izbucnind din nou în răs. — O fi fost, dar n'ai observat-o tu. Să nu crezi că asta-i pur și simplu o hârtiuță oarecare... Ia-o... citește-o! — Elico vârî scrisorica în mâinile Naiei și adăugă: — Ca să vezi ce lucruri se petrec, draga mea!...

Acum, ea nu mai râdea. Cu priviri fixe urmărea chipul prietenei sale cufundată în citirea scrisorii.

Pe hârtie era desenată o viorea, vopsită în culorile cele mai țipătoare; ceva mai jos — inițialele Elicăi, cu un scris mare, caligrafic; apoi urma o poezie.

Fiecare strofă era înconjurată de un chenar; între ele se aflau desenate niște inimi de diferite mărimi, vopsite deasemenea în mai multe culori; inimile erau străpunse de niște săgeți cam de aceeași mărime; din ele curgeau picături de sânge...

Naia citea, mișcând ușurel din buze:

*Sunt gata să mă fac socialist
Iubirea ta' să-mi fie doar răsplata.
M'aş face-orice, pe legea mea!
Să-mi crăp şi capul, zău că aş fi gata,
Dar credincios pe veci ți-oi rămânea.
Arcil — mi-e numele cel din naşcare
Şi Poria — pronumele şi el.
Sunt autentic proletar, pe-onoare,
Din satul Orcheti de fel.
Te chem deci la un match şi-s mândru tare,
Sunt sigur că vom reuşi
Programul de şapte copii;
De noi recorduri chiar am fi în stare,
Şi nopţi şi zile'n muncă vom trăi!*

*Nerăbdător, aştept răspuns să-mi vină
Chiar mâine, la această scrisorea.
Aştept răspunsul tău, o steaua mea divină,
Nu'ntârzia, draguţa mea!*

Elico îşi urmărea cu atenţie prietena şi se părea că repetă pe de rost versurile din scrisoare. Când Naia isprăvi de citit scrisorica, Elico o întrebă nerăbdătoare:

— E un nemernic! Nu-i așa?

Naia aruncă scrisoarea pe masă, cu scârbă, ferindu-se parcă să nu se murdărească, şi-şi ridică spre Elico ochii întunecaţi de indignare. O întrebă:

— Totuşi, spune-mi Elico, ce te-a făcut să râzi atâta?

Elico răspunse fără înconjur:

— Tu eşti singura, zice el, pe care o iubesc mai mult decât orice pe lume, mărită-te cu mine şi am isprăvit! Eu, zice, sunt cel mai nefericit dintre muritori. Sufăr peste măsură. Mi s'a luat tot şi deaceea nimeni nu mă mai iubeşte. Trăesc cu o singură nădejde — cu nădejdea că tu ai să mă iubeşti şi-ai să fii a mea... Iată ce-mi tot repeta zi şi noapte, de când m'am mutat aici şi am o odaie separată. În fiecare seară stătea popândău la uşa mea. Ei, nu-i oare caraghios? Şi eu, proastă ce eram, credeam, că tot ce spune e adevărat. Inchipuie-ţi cum m'am simţit eu când mi-ai spus că ți-a adus şi ție o cutie, în dar... M'am gândit că darul tău e mai scump decât bomboanele mele.

Nu-ți vine să râzi de toate astea, Naia? Câteodată mă gândeam: Naia îl are pe Ghera, dar nici al meu nu e mai prejos. Înțelegi, mă gândeam la căsătorie, iar pezevenchiul ăsta avea în minte cu totul altceva! Oare nu-i de râs? Ah, or fi având dreptate acei care spun că mintea femeii nu face prea multe parale! Tocmai eu să pățesc una ca asta? Eu — comsomolistă? Și desigur că m'ar fi păcălit, dacă tu, Naia, nu mi-ai fi povestit totul. Uite unde eram s'ajung! Și cât de șmecher a fost! Și crezi că asta e singura epistolă în versuri? Aproape în fiecare zi îmi scria scrisori sau versuri ca astea și mi le strecura pe fereastră... Versuri în cinstea mea. Acum, am să i le arunc drept în nas! Să se mai fudulească atunci cu mustăcioara lui, să și-o mai răsucească în sus. Ce-o să mai râdem atunci!

Elico se aprinse toată de mânie. Puse mâna pe cutie și începu să dea cu ea de parcă în fața ei ar fi stat chiar Arcil Poria în persoană și l-ar fi lovit peste obraz. De mânie și de furie, buzele i se strâmbară, nările i se umflară.

— Inseamnă că te mințea și pe tine, Naia, nu-i așa? — o întrebă ea pe prietena ei, de parcă ar fi chemat-o să lupte împreună împotriva lui.

Naia își încruntă sprâncenele și clătină din cap:

— Pe mine, nu, dar pe tatăl meu, desigur, îl zăpăcea de cap.

Și, dintr'odată, în mintea Naiei se făcu lumină. Abia spusese cu glas tare că Poria îl zăpăcea de cap pe tatăl ei, și o și străfulgeră gândul: aici era deslegarea tainei vechi, pe care n'o putuse lămurii până acum!

Descoperirea o întristă, dar o și bucură.

— Elico, omul ăsta e un ticălos! E un ticălos nu numai față de noi... Tu trebuie să înțelegi acest lucru, auzi? — exclamă Naia, ridicând vocea.

— Ce vrei să spui prin asta: că nu numai față de noi? — întrebă Elico nedumerită.

— Mi s'au deschis ochii pe neașteptate, în clipa când ți-am spus că el îl zăpăcea de cap pe tata. Probabil că Poria îi șoptea la ureche tot felul de ticăloșii... Numai așa se explică purtarea atât de ciudată a tatei, din ultima vreme; se poartă așa de ciudat de parcă n'ar fi în toate mințile. Se vede că astfel de purtări sunt rezultatul prieteniei cu Poria. Arcil — e un om periculos. De asta nu trebuie să ne mai îndoim.

Bănuielile Naiei o înfricoșară pe Elico.

— Nu, nu, Nai... Să fi avut el atâta îndrăzneală? — spuse ea căutând să-și liniștească prietena.

Însă Naia, turburată de bănuiala care-i trecuse prin minte, luă în mână scrisoarea lui Arcil, pe care cu o clipă mai înainte o svârlise cu scârbă pe masă, trecu repede cu privirile peste ea, apoi reciti cu atenție unele rânduri și zise:

— Oare nu simți tu, Elico, că versurile astea sunt o batjocură rău mascată? Ce înseamnă fraza: „M'aș face-orice, pe legea mea!“. Dar: „Programul de șapte copii”? — se vede cât de colo că nu-i decât o bătaie de joc la adresa activității noastre! Auzi: „De noi recorduri chiar am fi în stare”... Eu am înțeles totul, Elico... Am să arăt versurile astea lui Ghera...

Naia împături scrisoarea și îndreptă mâna spre buzunar.

Elico se tulbură. Nu-i plăcea planul Naiei. Pentru ce să mai amestece și pe alții în treaba asta?!

„Dacă va afla toată lumea în primul rând numele meu va fi compromis și-atunci va fi vai de capul meu”, se gândi.

O rugă cu sfială pe prietena ei:

— Nai, mă gândesc că poate n'a fost decât o glumă nevinovată! Face oare să-i dai atâta importanță?!

O clipă, vru să-și întindă mâna după scrisoare, dar nu se putu hotări.

— Cum se poate glumi cu asemenea lucruri, tovarășe Elico? Trebuie să lămurim cu cine avem de-aface! — o întrerupse Naia cu asprime și vârî scrisoarea în buzunar.

— Eu n'aș vrea să știe toată lumea, Naia... Îți închipui, ce vor începe să vorbească oamenii străini!

Elico își spuse cu sinceritate îndoielile care o chinuiau. Însă mărturisirea ei nu reuși să trezească de data asta niciun fel de compătimire. Naiei i se părea că Elico caută, într'un fel sau altul, să-l scoată pe Arcil cu fața curată.

— Ghera nu-i un străin, Elico. Dacă o să știe el, asta nu înseamnă că o să știe toată lumea. La drept vorbind, nici n'avem ce să mai discutăm. Cred că-ți dai seama și tu că lucrurile astea și-au pierdut caracterul particular... Și nu uita, noi trebuie să fim vigilenți, — zise Naia, subliniind și cu tonul și cu expresia ochilor, că nu era mulțumită de purtarea Elicăi.

— Tu ai înțeles greșit, Naia, draga mea... Cum să-ți explic... Vezi... Cred că nu te îndoiești de mine, că...

Elico se încurcă în vorbă și tăcu neputincioasă. Voia să găsească cuvinte cât mai convingătoare, cât mai potrivite și hotărâte, care să împrăstie toate îndoielile Naiei. Dar asemenea cuvinte nu-i veneau pe limbă. Ochii i se umplură de lacrimi, așa de abătută se simțea. În cele din urmă își adună toate puterile și începu să vorbească mult mai sigură pe sine:

— Trebuie să mă crezi — Elico își biruise tulburarea și vorbele ei începură să curgă ușor și liber, — că între mine și acest ticălos, nu poate fi nimic comun, așa cum nu poate fi între Patria noastră și țările capitaliste.

Cu toate că Elico vorbea pe un ton cam pretențios și se exprima ca din carte, totuși cuvintele ei erau spuse cu atâta sinceritate și căldură încât Naia se înmuie și se grăbi să răspundă:

— Să-ți fie rușine, Elico! Ce înseamnă toate astea? Desigur că te cred...

Totuși nu-și schimbă hotărârea de a arăta președintelui colhozului scrisoarea lui Arcil.

17

Venise vremea cinei. Tasia și Gocia își petreceau seara lângă vatră. Deasupra focului atârna un ceunaș cu gomi¹⁾, din care ieșea capătul unui făcăleț și-al unei linguri de lemn. Gomi-ul era gata.

Tasia ședea pe un scăunel cu picioare joase, cu coatele rezemate de genunchi și privea țință în foc.

De cealaltă parte a vetrei, pe un scaun vechi cu spetează înaltă, ședea Gocia picior peste picior și, neavând ce face ascuțea un bețișor.

Nu vorbeau și nu se uitau unul la altul, de parcă ar fi fost certați.

În casă era o liniște atât de adâncă, de se auzea forfoteala gomi-ului care fierbea în ceunaș. Dar astăzi parcă și gomi-ul bolborosea cu totul neobișnuit; când fâsâia ușor, când sâsâia, când scotea niște șuierături stridente, — din pricina aburului care răbufnea prin pasta ce forfotea făcând deasupra păsatului niște umflături mici; când se spărgeau bășicile, s'auzeau alte

1) *Gomi* — un păsat gros din mei. (N. red. ruse).

sunete care semănau cu bâzâitul unui țăntar. Se ridicau foarte multe bășici și fiecare cânta în felul ei, de parcă în ceaunaș s'ar fi ascuns o orchestră cu zeci de instrumente.

Aceste sunete îi aminteau Tasiei melodia tristă a unui nai, auzit de undeva de departe. Melodia se potrivea foarte bine cu ceea ce simțea ea. Ascultând-o, povara îngrijorărilor care o apă-sau, i se părea mai ușoară.

Și cum să nu fie îngrijorată când tot mai ținea ascunsă fuga de-acasă a fiicei sale! Acum, însă, se apropia clipa când taina trebuia dată în vileag. Mai de vreme sau mai târziu Gocia avea să ceară să i se servească cina și pentru nimic în lume n'avea să se așeze la masă fără fiică-sa alături... Pe Tasia o rodea amarnic gândul: ce minciună să-i spue în clipa când Gocia va întreba unde-i fata.

Dar clipa hotărâtoare nu sosise încă și Tasia asculta cu atenție cântecul gomi-ului care-i adormea durerea. Cu ochii închiși, cu buzele strânse, ea se legăna dintr'o parte în alta, de parcă ar fi dirijat pe muzicantul nevăzut care cânta din nai.

Dar Gocia, nemaiputând suferi fâsâitul trist al gomi-ului, se înfurie:

— Mi-a scos sufletul. Mai mută din loc ceaunașul, ăla, femeie! — strigă el mânios.

Tasia tresări, trezită parcă dintr'un somn adânc, și privi în jur, năucă. Se supuse și acum ca de obicei; fără voie, mâna i se întinse spre vatră, scoase din foc o surcea și împinse ceaunașul agățat de un lanț. Dar simți numai decât că a făcut-o împotriva voinței sale. Iși trase mâna înapoi și svârli surceaua în foc, în așa fel de parcă ar fi vrut să-și arunce și mâna, nu numai surceaua.

Și din nou încremeni pe scăunel.

Gocia își urmărea cu atenție nevasta. I se părea că era o purtare nelalocul ei. Iși ridică o sprânceană a mirare și-și privi femeia, vrând să-și dea seama ce înseamnă asta: fusese un gest voit sau ceva întâmplător?

Dar nu părea a fi ceva întâmplător! O văzu însă pe Tasia așa de tristă și de supărată, încât nu mai spuse nimic.

„I-o fi somn pesemne! E obosită”, se gândi el și rămase un timp cu privirile cercetătoare ațintite asupra ei. Nu, nu-i nimic neobișnuit. Sprinceana i se lăsă în jos și începu să se ocupe din nou de bețișor.

O clipă mai târziu, Gocia întrebă:

— Toate ca toate, nevastă, dar de ce nu pui cina? Nu cumva aștepți musafiri, acum noaptea?

— Ce musafiri? Ce ți se mai năzări! — răspunse ea morocănoasă și cu o mișcare repezită se întoarse cu spatele la el. Asta era o provocare pe față.

„Oare mi-o fi declarând femeia război?” se întrebă Gocia în gând. Se încruntă și începu s'o urmărească pe Tasia cu priviri și mai iscoditoare.

Dar ea nu mai spuse nicio vorbă, parc'ar fi amuțit.

Gocia își aminti că mai toată ziua nevastă-sa parcă nu fusese în apele ei. Și în timpul certeii cu Naia, și după aceea, parcă se ferea să vorbească cu el. Abia acum îi trecu prin minte că toate acestea or fi având o pricină.

S'ar putea ca Tasia să aibă alte planuri în privința căsătoriei fie-si. Poate i se par mai potrivite gândurile surioarei Salome, în legătură cu dalde „Bigva”, se gândea el.

Și, ca deobicei, în colțul gurii, sub mustață, îi apăru un zâmbet batjocoritor. Il îndemna gândul s'o întrebe pe nevastă-sa despre lucrul acesta, deadreptul, necruțător, așa cum obișnuia el. Inșă lui Gocia îi convenea acum mai mult să tacă. Ce ar fi dacă bănuielile sale s'ar adevăra și s'ar dovedi că nevasta lui credincioasă a trecut de partea dușmanilor? Asta n'ar fi un fleac!

Și deodată, el apăsă cuțitul pe bețișor așa de tare, că bețișorul se rupse în două, apoi își puse picior peste picior, se mișcă cu tot trupul și se așază mai bine pe scaun. Trebuia să-și descarce într'un fel supărarea.

În casă se făcu iar liniște...

Dar s'ar putea să nu fie vorba de căsătoria Naiei!

Bănuielile lui Gocia se potoliră; începu să se gândească la alte pricini, mai obișnuite.

„Oricum, e mamă, și-i pare rău că m'am supărat așa de tare pe fii-mea”, își zise și i se făcu milă de nevastă-sa.

— Tasia, dacă nu aștepți musafiri, am putea să cinăm. Ia adu gomi-ul încoa și să mâncăm, — zise el cu tonul cel mai pașnic.

Tasia se ridică în picioare. Trecu în tăcere în fundul odăii. își îndreaptă basmaua, își scutură ușurel rochia și-si suflecă mânecile. Se înapoie lângă vatră fără să se uite la bărbatul ei; scoase lingura din gomi, o înfipse într'unul din inelele lanțului

de deasupra ceaunașului și luând făcălețul în mână, se pregăti să mestece mâncarea. Se vede că voia să facă treaba asta fără să mai scoată ceaunașul de pe lanț, dar dădu greș, căci nimeri cu făcălețul tocmai în mijlocul focului. Iși pierdu echilibrul și era cât pe ce să cadă în foc, după făcăleț.

— Ce-i cu tine, femeie? — strigă Gocia ridicându-se în picioare.

— Ce-i cu mine? Nu mai pot, iată ce-i! Nu mai pot, — și nu mai pot! zise Tasia cu disperare în glas și svârli făcălețul în vatră. Apoi căzu pe scăunel, parcă i-ar fi retezat cineva picioarele: — Nu mai pot și gata!

Gocia nu-și credea ochilor și urechilor. Tasia izbucni în plâns. Lacrimi mari, și grele, i se prelingeau pe obraji.

— Cel puțin de mi-ai fi spus totul, pe șleau, nenorocito! Dacă nu mai dovedești cu lucru spune, ca să te ajute fii-ta! — îi zise Gocia dojenitor, dar în glasul lui se simțea duiosia și grija. Deodată se întinse spre vatră ca să scoată făcălețul căzut între lemne, aproape de flacăra, dar numaidecât se opri, fie că se răsgândi, fie că i se păru rușinos să facă o treabă care nu era demnă de un bărbat.

Apoi se întoarse spre ușa odăiței în care locuia Naia, și strigă:

— Hei, fato, n'auzi! E timpul să cinăm, vino încoa...

Nu-i răspunse nimeni. Gocia se repezi la ușă și o deschise smucit. În odaie ardea o lămpiță. Dar Naia, nicăeri...

Și, dintr'odată, în spatele lui Gocia, răsună vocea Tasei:

— Nu-i aici, nu-i! Ei, iată că ți-am spus... Ce mai vrei acum? — aruncă ea vorbele pe nerăsuflăte, ca niciodată.

Uimit peste măsură de această veste neașteptată, Gocia porni înapoi spre vatră; Tasia întinse mâinile spre el, își aplecă într-o parte capul, îndreptându-și spre bărbatul ei privirea care spunea atât de limpede și necruțător: „Uite, vezi ce nenorocire s'a abătut asupra capului tău? Asta-i adevărul și n'are niciun rost să-l ascund... Culege ce-ai semănat!...”

— Unde-ai ascuns fata? — strigă Gocia.

Ins de data asta Tasia nu se lăsă.

— Și tu ți-ai închipuit că o să stea să te aștepte? Te pregăteai să-i tragi o bătaie! A plecat! Nu mai e aici! Mi-a pierit și graiul nu mă mai țin nici picioarele; mi-e și teamă să-ți spun și nici nu mai pot de îngrijorare pentru ea... De unde să știu eu

unde a plecat? Aștept mereu, — doar-doar are să se deschidă ușa și are să intre. Și la gard mă uit, și la poartă, dar n'apare de, nicăieri! Deaceea nici nu-ți dădeam să cinezi... Tot una-i, n'o să mai avem noi bucuria ca să se înapoeze... Ah, de-aș fi căzut eu în foc și nu făcălețul, să fi ars toată, ca să se sfârșească odată cu chinurile! — bocea ea amestecând muștrările cu gemete și oftări.

— Când a plecat? — întrebă Gocia înfundat.

Tasia continua, fără să-l asculte:

— S'o fi gândit că ai s'o bați. I-o fi fost rușine de mătușa sa: fată mare, și să fie bătută! Cum să nu plece? Doar nu-i legată cu lanț.

Și deodată Tasia se umflă ca un curcan, își scoase pieptul înainte și ridicând mâna, zise cu vocea groasă imitându-l pe Gocia:

„Ieși afară, fato! Acu de îndată! Te omor dacă nu ieși!”

Lăsă mâna în jos, apoi punându-și amândouă mâinile în șolduri se năpusti fără sfială asupra bărbatului ei:

— Cine a urlat la ea — tu sau eu? Sau crezi că glăsciorul tău subțirel nu se aude până la vecini? Și Gvadi, crezi că a apărut așa deodată la poartă, crezi că n'a ascultat dela început tot ce-ai spus? Știi și tu ce limbă lungă și ascuțită are Gvadi! Iaca pentru asta a și plecat fata. Vai de mine, ce nenorocită mai sunt! Și câte nu mi-au trecut în vremea asta prin mintea mea înnebunită! De rușine, nu cumva să se arunce fata în apă! Poate i s'a întâmplat ceva și mai rău și eu nu știu nimic. Poate că ne-a părăsit pentru totdeauna?! O fi plecat la cineva, numai să nu mai stea cu noi? E doar mare acum, e stăpână pe ea... Revolta și năvala de cuvinte a nevستی-si nu-l uluiră pe Gocia mai puțin decât fuga fetei. Trăiseră mulți ani sub același acoperiș și iată că Tasia, totdeauna supusă și stăpănită, începuse dintr'odată să vorbească cu atâta lipsă de respect...

Gocia se uita la ea cu nedumerire și după fiecare frază a ei, plină de muștrare, repeta pentru el: „ia auzi ce tot îndrugă muierea?”

Insă cea mai puternică impresie asupra lui Gocia o făcură cuvintele de încheiere a discursului: „Poate că ne-a părăsit pentru totdeauna?! O fi plecat la cineva...”

De ce i-a intrat ei în cap că Naia o fi plecat la cineva? De ce or fi pornit gândurile ei tocmai pe calea asta?

De ce nu s'a gândit că Naia e poate la o ședință și că va veni acasă mai târziu? Asta nu s'a întâmplat numai odată ci aproape în fiecare zi și ar fi fost mult mai potrivit din partea Tasiei să-și fi arătat o astfel de presupunere.

„Știe ceva muierea, dar nu se hotărăște să-mi spună, altfel nu poate să fie, — se gândi Gocia — Dacă nu știe, atunci de ce plânge, de ce nu se poate stăpâni?”

Toate astea îi dădură de bănuiră.

Luă la rând, în minte, întâmplările zilei trecute și bănuirile lui se întăriră și mai mult.

Intr'adevăr, toată purtarea Naiei, fiecare pas al ei, prevestea acest sfârșit.

Gocia rechemă în amintire și le cântări una câte una, toate faptele și cuvintele fetei îndreptate împotriva lui: în timpul certei cu colhoznicii, ea stătuse lângă acel Bigva, și de tatăl ei nici nu vrise să se apropie; le zvârlise părinților în orbaz, darul pe care i-l oferise Arcil; i se împotrivise lui, tatălui ei, îi nesocotise porunca și nu ridicase de jos darul.

„Cum de-a îndrăznit să facă una ca asta”, se gândi el îndurerat, când îi veni în minte cea din urmă ispravă a fetei.

Așa-i, așa-i!... Dar și pe el, pe Gocia, parcă-l vrăjise cineva, de i-a înghițit totul, încă a și iertat-o în vreme ce ea a făcut tot ce-a vrut, și n'a dat un pas înapoi!

Vinovat e Gvadi, acest națarchechia care a adus bivolița chiar când a început cearta, înainte ca el să fi reușit s'o pună la respect pe îndărătnică. Văzând că-i merge, ea a luat-o razna cu totul. Și uite ce necaz a dat peste dânsul!

Și, într'adevăr de ce încăpățânata n'ar pleca la acel Bigva? Să fie asta ceva așa de necrezut? Ca să vezi cum a înțeles nerecunoșcătoarea să-și răsplătească pe tatăl ei și toată familia, pentru tot binele pe care l-a avut dela ei...

Această bănuială i se păru lui Gocia cu atât mai apropiată de adevăr, cu cât chiar el, în ultimul timp se temuse în sufletul său, de ceea ce Tasia îi spusese acum în față.

Dacă Gocia nu se lăsase până acum pradă acestor temeri, asta se datorase numai faptului că el fusese sigur de supunerea fiicei lui: „N'are să îndrăznească să nu mă asculte!”

Acum simțea că această convingere se clatină.

„Să zicem că a îndrăznit și a plecat la cineva, — atunci? Atunci, în adevăr ce-i de făcut? Ce măsuri să iau?”

Cântărilor bine în minte toate faptele, își dădu seama că are o singură ieșire: să închidă ochii și să tacă.

Dar în clipa următoare îl cuprinse revolta. Cum? Adică el, Gocia, să stea ca o stană de piatră în mijlocul odăii într-o clipă atât de hotărâtoare? În loc să facă ceva, să ridice în picioare, până nu-i prea târziu, tot satul, s'o găsească pe îndărătnică ori unde ar fi ea și s'o aducă pe sus acasă, — el mai stă pe gânduri, se încurcă în fel de fel de bănuieli!

Gocia se scutură, își îndreptă umerii, smuci mantaua din cui și porni spre ușă.

Tasia tresări speriată.

— Incotro? — strigă ea, ridicându-se de pe scăunel ca o cloșcă de pe cuiabar.

Dar Gocia trânti ușa după el.

Tasia își dădu seama că nu trebuie să-l lase pe bărbatu-său să plece singur. Incepu să se învârtască ca o sfârlează în jurul vetrei, punea mâna fără niciun rost pe lucruri, la nimereală. Dar în cele din urmă, gândurile i se limpeziră, chibzui bine ce are de făcut. Mai întâi luă de pe vatră bucățile de lemn aprinse, innăbuși focul, luă făcălețul și-l puse pe poliță. Ridică cât se putea de sus, cârligul cu ceaunul ca să nu se ardă gomi-ul. Privi împrejur ca să vadă dacă toate erau la locul lor, ca nu cumva să se întâmple cine știe ce în urma ei! Abia după asta apucă basmaua de pe laviță, și-o puse în cap și se repezi după bărbatul ei.

Pe cer sclipeau stelele și, cu toate că nu era lună, noaptea nu era întunecoasă.

Tasia ieși pe poartă. Se uită după Gocia. Il văzu pe șosea mergând cu pași așa de mari încât își pierdu numaidecât orice nădejde că-l va mai putea ajunge. Totuși porni în urma lui, fără să-și deslipească privirea de pe umbra care se mișca departe, în față. Te pomenești că o să dispară deodată în întunerecul nopții, — ce-o să mă fac atunci?

În acest timp, Gocia vrând să-și scurteze drumul, lăsă șoseaua care făcea o mulțime de coturi și începu să urce pe o cărare care ieșea într-o ulicioară în partea satului în care locuiau mulți cu numele de Bigva.

Inima Tasiei începu să bată mai repede: era sigură că Gocia o să năvălească, la Ghera și-o să-și facă de râs întreaga familie.

Să-l strige, să-l oprească! Se îngrozi. Trebuia să se grăbească! Incepu să alerge cât putea.

Urcușul rămase în urmă. Era încă departe, pe cărare, în timp ce Gocia mergea de-alungul ulicioarei.

Și, deodată, o lumină un gând: aici, aproape de tot, se afla fundătura în care locuia cumnata sa, Salome. Poate că Gocia mergea la sora lui?! Și ea care își făcea griji fără niciun rost!

Dar Gocia nici nu se gândi să cotească în fundătură. Pierzând și ultima nădejde că lucrurile se vor aranja pe cale pașnică, Tasia strigă:

— Unde te duci, unde? Trebuie să fie la mătușă-sa! În altă parte unde ar putea să fie?

Lui Gocia nu-i venea să-și creadă urechilor: să fie într'adevăr vocea Tasiei? Se întoarse repede, o văzu pe nevastă-sa care îl ajungea din urmă, și se mânie. Dar Tasia nici nu-l lăsa să deschidă gura.

— Spune-mi unde te duci? Vino-ți în fire odată, omule! Ți-am spus: sigur că s'a dus să se culce la Salome. N'auzi?

„Până acum se tot plângea că fiică-sa a dispărut și nu știe unde-i și acum îndrugă de Salome... Ce bazaconie o mai îi și asta? se gândi Gocia. Mi-e că și-a sărit din minți!”

Dar, cu toate astea, auzind cuvintele Tasiei, inima i se ușură. Că de nu-i trecuse și lui prin minte că Naia ar putea să fie la mătușă-sa?! Aruncă o privire în ulicioară la capătul căreia se afla casa Salomei. La una din ferestre scliepa o lumină. Și, într'adevăr, deodată Gocia începu să creadă că fiică-sa, e, desigur, acolo și când în cele din urmă Tasia ajunsese în dreptul lui, îi zise:

— Unde te duci? Du-te la Salome și ad'o pe fii-ta.

Ascultătoare, Tasia se repezi pe ulicioară.

Nu trecu niciun minut și Gocia auzi vocea Salomei. Venea spre el aproape alergând, strigându-i ceva și văicărindu-se... În urmă venea Tasia. Naia nu era cu ele.

— Ce s'a întâmplat Gocia? Unde ți-e fata? — îi strigă de departe Salome, tulburată.

Frângându-și mâinile, începu să-și dojenească aspru fratele:

— Te-ai făcut de rușine în tot satul, frate, asta-i! Ți-a fugit fata de acasă! Și ce fată! Un înger, nu fată! Vrei să fie numai așa cum îți trăznește ție prin cap; te cerți, nu vrei să asculți de

nimeni, și uite că ți-ai făcut-o singur! Dacă nu te-ai fi purtat așa, pentru ce ar fi fugit de-acasă?

De data asta Salome nu se mai sfia, era gata-gata să sară la el.

Gocia tăcea, dar Salomei nu-i scăpară privirile lui vinovate de sub sprâncenele încruntate. Salome prinse curaj și începu să vorbească cu și mai multă îndrăzneală. Ii aruncă în față, fără să-l mai cruțe, tot ce ținuse ascuns până atunci în inima ei, de frica lui.

— Lumea te socoate om deștept, Gocia, dar se vede acuin că-i o vorbă deșartă — zicea ea. — Nu ești în stare să te înțelegi cu fiică-ta! Ce mai vrei dela ea? Ce tot te ții de capul ei? Tot satul o laudă, se poate spune că o răsfată și tu vrei s'o pui sub lacăt, s'o desparți de prietenele și tovarășii ei, n'o lași să trăiască... S'a scurs atâta vreme de când s'au schimbat atâtea în lume și tu tot nu poți să înțelegi că Arcil nu e pentru fiică-ta, chiar dacă ea nu l-ar fi iubit pe Ghera. Eu nu m'aș mira de loc, dragul meu, dacă vom afla că Naia s'a dus și s'a căsătorit cu Ghera. Astăzi nimeni nu-și mai bate capul cu fleacuri de astea, dragul meu! Nimeni nu mai cere consimțământul tatălui! La ce le-ar folosi? Își încheie Salome vorbele-i pline de mustrare.

Tasia era adânc tulburată.

— Salome... Cum de te lasă inima să vorbești așa? — murmură ea, scâncind.

Gocia oftă din greu, lucru care nu-i scăpă Salomei...

Era limpede: întrecuse măsura.

— Nu, eu nu zic că s'a petrecut chiar așa... — urmă ea pe un ton mai împăciuit. — Cum de ți-a venit asta în minte, Tasia? Ți-am spus numai că se întâmplă asemenea lucruri, dar eu sunt convinsă că Naia n'o să facă niciodată așa ceva. Nu m'am îndoit niciodată de înțelepciunea ei... Drept să-ți spun am tras și eu o spaimă bună din pricina voastră. Văd deodată că alergați amândoi: bărbat și nevestă. Mi-a sărit inima din loc! De ce, în drum, n'ați trecut pe la Elico? Poate că Naia o fi întârziat la ea?

Drept răspuns urmă o tăcere adâncă.

— Doamne, dar de ce tăceți oameni buni? Nu cumva ați aflat ceva? Atunci, vorbiți odată! Nu înțeleg, Gocia, de ce te-ai speriat așa? Hai să mergem; pun capul că Naia e la Elico... Haide odată Tasia, nu te mai frământa atâta pe loc!

Il apucă pe Gocia de manta și-l trase după ea.

Ieșiră din ulicioară. Porniră pe șosea, spre administrația colhozului. Merșeră o bucată de drum fără să-și vorbească.

— Și ți-a intrat în cap Poria ăsta! — începu să vorbească iar Salome. — Înțelege odată... azi, nobilul tău la care te uiți ca la ochii din cap, nu face nici cât degetul cel mic al lui Ghera. Până și ziarele publică portretele unora ca Ghera și ție, ca să vezi, nu-ți convine. Ți-ai băgat în cap: „Il vreau pe Poria”. Și el nici nu-i om de-ai noștri: nu-i nici după situația lui, nici după firea lui. Pe lângă asta oare, nu știi ce vorbe urâte umblă pe socoteala lui în tot districtul? Puzderie! Unii spun una, alții, alta... Până nu faci foc, nu iese fum. Sunt sigură că vorbele astea au ajuns și la tine, dar pesemne tu nu vrei să ții socoteală de ele... Știi tu singur cum sfârșesc oameni ca el... Te pome-nești că-l mai și arestează. Ce-ți închipuiai? Ba o să te mai încurce și pe tine. O să tragi ponoasele altuia! Mai bine te-ai mai feri de el, dragul meu, uite ce te sfătuiesc eu!

18

Ședința se ținea la etaj, deasupra odăii Elicăi. Organizatorul de partid, Gheorghi, înapoiat cu mare întârziere dela oraș, făcuse un raport amănunțit asupra conferinței raionale a organizatorilor de partid, care ținuse două zile încheiate. După raport urmaseră discuții și abia după ce acest punct de pe ordinea de zi a fost epuizat, trecură la celelalte probleme.

Ședința se prelungea. Din camera Elicăi se auzeau bine vocile tovarășilor care discutau sus. Naiei îi părea foarte rău că nu putuse să asculte raportul lui Gheorghi în întregime, cu toate că nu-i scăpaseră decât doar câteva fraze răzlețe.

Se pusese problema organizării meetingului și a întâlnirii cu sanarienii. Ziua încheierii contractului de întrecere socialistă nu mai era departe și orchetienii încă nu-și fixaseră punctele din contract. Ghera vorbise mult în legătură cu asta.

Naia cunoștea planul lui Ghera, fiindcă luase și el parte la întocmirea lui. Punctul următor al ordinei de zi o interesa mai mult: ce-or să spună oare tovarășii despre purtarea tatălui ei din ziua aceea?

Chestiunea în legătură cu Gocia stârni, într'adevăr discuții

vii. Colhoznicii se înfierbântară și țipau. S'auzea mai ales, glasul brigadierului Zosime.

Zosime, care era obișnuit cu întinderea nesfârșită a pădurilor și câmpiilor, nu putea, cu niciun chip, să-și potrivească glasul după locul strâmt dintre cei patru pereți. Brigadierul nu era supărat numai pe Gocia, îl critica deasemenea și pe Ghera, care după părerea lui, avusese întotdeauna o atitudine prea blândă față de Salandia și acesta și-o cam luase în cap...

— Nouă ni s'au jupuit șapte piei de pe umeri, cărând bușteni și buturugi, iar Gocia nu vine la lucru zile dearândul și nu se ia nicio măsură împotriva lui! Nimeni nu i-a zis nici măcar o vorbă! — țipa Zosime. — Ce pot să mai cer eu dela membrii brigăzii mele, când ei au în fața ochilor un astfel de exemplu? Ori să înceapă Gocia chiar mâine să lucreze așa cum lucrăm toți, ori trebie pedepsit ca să fie de învățătură pentru toți care-or face ca el.

Câtiva fură de aceeași părere cu Zosime, dar Ghera și Gheorghii nu. Ghera aruncă toată vina pentru ceartă asupra lui Zosime și a brigăzii lui. Socotea ca o greșală foarte mare nescotința lui Zosime, care poruncise să fie înjugată bivolița; așa de mare greșală încât lui Ghera îi venea să-l bănuiască pe brigadier, nici mai mult nici mai puțin, de „deviere stângistă“.

Naia nu putea să înțeleagă de ce dădea Ghera atâta importanță acestui fapt neînsemnat? De ce-i ia partea tatălui ei, cu atâta înflăcărare, dacă acesta e într'adevăr vinovat? Oare nu cumva Ghera se poartă așa, pentru că e prieten cu ea? Nu, una ca asta, nu se poate. Ghera și părtinire — sunt două lucruri care nu pot sta unul lângă altul.

Naia se întinse pe patul Elicăi și se rezemă cu cotul de pernă. Se străduia să nu scape niciun cuvânt din discuția care se încinsese sus; își dădu chiar laoparte părul de pe ureche, ca să audă mai bine.

Elico ședea la masă. În fața ei era un caiet plin de schițe. Învârtea mecanic creionul în mână. Intreaga ei atenție era deasemeni îndreptată la cele ce se discutau în ședință.

— Ei, ia spune-mi Naia, ce s'a petrecut acolo? — întrebă Elico, cu jumătate de glas; se plictisise forțându-se să audă vorbele care se învăluiau, nedeslușite. — Nu prea înțeleg despre ce-i vorba...

Naia nu-i răspunse; stătea culcată, cu fața în sus cu privirile ațintite în tavan și asculta cu cea mai mare încordare.

— Cineva a înjugat bivolița tatălui tău ca să tragă mai încolo un buștean și asta-i tot. Ce crimă-i asta? — întreabă Elico din nou.

Neprimind răspuns nici de data asta, începu, parcă în joacă, să schițeze repede ceva pe marginile caietului; și numaidecât apăru un cap de bivoliță cu coarneau foarte încovoiate.

Controlă. Semăna cu Nicora. Mulțumirea reușitei o învioră. Desenând pe fruntea bivoliței un semn de întrebare în locul semnului alb, Elico se adresează din nou prietenei sale:

— Ei, cum stau lucrurile, Nai? Ei?

— Lasă-mă, Elico! Acum vorbește Ghera... Lasă-mă să-l ascult până la capăt! — zise repede Naia și dădu din mână, ca și cum s'ar fi apărât.

Elico trebui să se supună... Adăugă pe schiță trunchiul și picioarele; și bivolița apăru de parcă ar fi fost vie.

— Auzi, Elico, l-au însărcinat pe Gheorghii să vorbească cu tata, pentru ultima dată... Pe tine, zic ei, te crede. Poate că are să te asculte... Mi se pare c'au hotărât să-l pedepsească pe Zosime cu muștrarea — zise Naia după câțva timp și începu să asculte din nou.

Acum, însă, gândurile Elicăi erau cu totul în altă parte.

— Da, dacă bivolița ar fi fost folosită de vreun dușman, atunci ar fi fost cu totul altceva... — zise ea și mișcând repede creionul pe hârtie, desenă pe gâtul bivoliței un jug de care prinse și ștreangurile. Dar, deodată, vârful creionului îi încremeni. Pe față îi flutură un zâmbet șiret, ochii îi scânteiară; și, râzând încetișor, o întreabă pe prietena ei:

— Naia, poate că Ghera al nostru s'a supărat așa de tare, pentru că Nicora e bivoliță? Și-o fi zis: cum de-au îndrăznit să pună la jug o bivoliță? Înțelegi? Nicora e o reprezentantă a sexului nostru...

— Nu te prosti fato! — răspunse Naia — ș-ș-ș... Inchipuieți, și Gheorghii îi face cu ou și cu oțet pe toți: cum de-au îndrăznit să-i zică tatei că e chiabur! Da, asta e just. Intr'adevăr tovarășii au cam sărit peste cal.

— Și știi ce-am să-ți mai spun? Numai la bivoli există o adevărată egalitate între sexe! Și bivoli și bivoliță merg în jug, la fel, de nici nu-i poți cunoaște. Vezi bine, ce înseamnă natura!

Iar între noi oamenii, mai sunt și acum mulți care vorbesc așa și pe dincolo, zicând că femeia ar fi o ființă slabă. Intr'un cuvânt, îndrugă tot felul de prostii! Ia, uită-te la mine: sunt eu o ființă slabă? Oare n'am să-l snopesc în bătai pe pezevenchiul ăla?

Naia nu auzi ultimele cuvinte. Sus, scaunele începură să se miște, dușumelele începură să scârțâie sub pașii grei ai colhoznicilor. Naia sări repede din pat.

— Pleacă... Trebuie, neapărat, să-l văd pe Ghera! — exclamă ea, apoi își netezi părul și deschise larg ușa.

— Parcă aveai de gând să dormi la mine! — zise Elico, luându-se după ea.

Poala paltonului descheiat al Naiei se agăță de mânerul ușii. Trebui să mai întârzie o clipă...

— Cred c'am să mai trec și pe la mătușă-mea... Tu să nu te culci încă, poate că mă întorc... — răspunse ea, și desprinzându-și paltonul, alergă în curte.

În mișcarea ei repezită pe care o făcu, din buzunarul paltonului căzu jos o foaie de hârtie împăturită în două. Elico o ridică numaidecât. Întâi vru s'o oprească pe Naia ca să i-o dea, dar apoi se gândi că poezia lui Arcil Poră totuși nu trebuia să ajungă în mâna lui Ghera.

„Ce bine s'au brodit lucrurile! Să mă duc după ea? Sau să nu-i spun nimic?” se gândea privind scrisoarea.

Elico, stăpânită de teamă și de o ușoară bucurie, ba se înroșea, ba pâlea.

— A pierdut-o, și gata! — zise ea cu glas tare de se auzi în toată odaia.

Se vede că bucuria învinsese teama.

„Ar fi putut s'o piardă și'n altă parte, de ce numaidecât în odaia mea? Sigur! Iar eu nu știu, n'am văzut!”

Elico ținea scrisoarea în vârful degetelor, gata s'o rupă în bucăți. Își încleștă cu putere dinții. Dar deodată, bucuria ei pâli; începu să șovăe...

— Nu, poate că scrisoarea o să le trebuiască tovarășilor... Dacă versurile sunt într'adevăr așa...

Elico se stăpâni. Se hotărî să nu rupă scrisoarea, s'o ascundă atât de bine încât nimeni să nu mai dea de urma ei.

„Dacă le-o fi de mare, mare, trebuință... atunci... Atunci am să le-o arăt...”

De pe suflet i se ridică o greutate; îndoielile i se împrăştie. Impături din nou hârtia şi o ascunde la piept.

Naia era cât pe ce să se ciocnească cu tovarăşii care coborau în grup scara. Abia avu timp să sară de pe cerdac. Se lipi de perete, ocoli în vârful picioarelor casa şi dispăru după colţ. Aici, nu era nevoie să se mai ferească. O luă la fugă, cât putea, străbătu ograda, se strecură printre parii gardului şi ieşi în poieniţă. Pe marginea pajiştei, pe lângă pădure, şerpuia o potecă îngustă, pe care, după câte ştia ea, Ghera se ducea de obicei acasă dela administraţia colhozului... Fără să mai stea pe gânduri, Naia se îndreptă spre potecă... Işi încetini mersul abia când pajiştea rămase în urmă şi văzu înălţându-se lângă ea trunchiurile copacilor.

Stelele liţăreau viu şi lumina lor tremurătoare destrăma uşor întunericul. Naia era îngrijorată: să n'o fi văzut cineva! Incepu să sfredească cu privirile întunericul nopţii: nu se vedea nimic în nicio parte; numai copacii se vedeau ca nişte umbre; niciun sunet, niciun glas. Naia se linişti, dar ca să fie mai sigură, se ascunde după fagul cel mai apropiat.

Timpul trecea şi Ghera nu mai apărea. În depărtare se auzeau glasurile tovarăşilor care se strigau unii pe alţii şi-şi luau rămas bun între ei.

Inima Naiei bătea neliniştit: de jur împrejur se întindea pădurea şi ea era singură, singurică. Nu-i era frică, dar, totuşi, părea că nu se simţea în largul ei.

Timpul trecea.

Fără să vrea, Naia începu să tragă cu urechea la tăcerea care parcă se revărsase de undeva şi învăluisse într'o clipă pământul.

Era ceva ciudat în această tăcere. Cu fiecare clipă care trecea, auzul fetei se încorda tot mai mult şi tăcerea, care îi păruse mai înainte fără viaţă şi lipsită de glas, se umplea tot mai mult de freamăte şi şoapte misterioase. Dar ceea ce o uimea mai mult era că aceste freamăte şi şoapte nu tulburau deloc liniştea; dimpotrivă, parcă din pricina lor liniştea era şi mai adâncă. Oare ce însemna asta? Sau se auzea licăritul stelelor, sau poate, răsuflarea pământului! Sau vântul, adiind — suşo-tea în ramuri, în tufe şi în iarbă! — De unde din altă parte ar mai fi putut veni acest svon ciudat?

Şi Ghera nu mai venea...

Naiei i se păru că în spatele ei foșnetul devenise mai puternic. Și după câteva clipe, simți cu tot trupul că ceva se apropia de ea.

De data asta Naia se sperie deabinelea!

O luă la fugă înainte, apoi se întoarse cu fața spre pădură — să vadă dacă cu adevărat era cineva acolo! Dar nu văzu pe nimeni!

Acum însă Naia nu mai avea încredere nici în pădure nici în ea însăși. Frica are și ea ochi. Fata nu mai avea nicio îndoială că în pădure se afla cineva. Să fugă spre pajiște? Nu, îi era frică! I se părea că ar fi fost de ajuns să se întoarcă cu spatele spre pădure ca dihania nevăzută să se năpustească asupra ei.

Se lipi de un copac și-l cuprinse cu mâinile. Se mai liniști puțin.

O clipă mai târziu, în apropiere trozni ceva și în întuneric apăru forma unei ființe uriașe.

Slavă domnului, nu era chiar lângă ea ci puțin mai departe... Deodată, Naiei i se păru că dihania se apropie... Și-ar fi pierdut mințile de spaimă, dacă în clipa următoare n'ar fi văzut că namila se ducea încolo, pe marginea pădurii.

Cu tot întunericul, Naia văzu cocoșa din spatele dihaniei; era așa de mare încât mereu i se agăța de ramuri. Un singur lucru nu putu cu niciun chip să vadă fata care tremura de spaimă: dihania aceea avea patru sau două picioare?

Văzuse bine două picioare... dar parcă mai erau și alte două în spate... Și cele din spate — era ceva cu totul de neînțeles — ba rămâneau în urmă, la o depărtare destul de mare de cele din față, ba le ajungeau din urmă. Parcă ar fi fost o omidă care când se lungește, când se scurtează.

Naia închise ochii: dacă toate nu erau decât o părere, atunci năluca se va mistui... Deschise ochii și, într'adevăr, nu mai văzu dihania. Dispăruse fără urmă.

Naia oftă ușurată. Parcă îi mai trecuse și spaima.

„Acum ar fi timpul potrivit să mă întorc și să fug“, se gândi ea.

Dar, ași! În pădure, deodată, se iscă o învălmășeală, ceva începu să se miște și se auzi larmă și trosnete. Printre copaci apăru altă dihanie și mai înfricoșătoare decât prima — un fel de animal negru a cărui formă se pierdea în întuneric; i se vedeau numai ochii galbeni, scânteietori și coada care stătea

teapănă ca un băț. Dihania mormăia, gâfâia, coada i se izbea de copaci troznind...

Și, dintr'odată, dihania urlă cu voce omenească.

— Hurdjinul, n'auzi, dă-mi înapoi hurdjinul!

Om să fie? Nu, nu se putea! Dar, dacă n'o înșeală auzul, dihania asta, oricât de necrezut ar părea, sbiară așa de parcă ar fi glasul lui Gvadi Bigva. Naia nu putea să se înșele — vocea aceea era a lui Gvadi și nu a altuia! Ce-i trecu prin gând? Și-a pierdut mințile?

Încă o clipă — și dihania cu coadă avea să ajungă în dreptul copacului în dosul căruia se afla pitiță ea.

Să fugă, — altă ieșire nu era!

Naia se întoarse cu spatele și o luă la fugă. Alerga cu trupul aplecat, aproape de pământ, sbura ca vântul peste pajiște. Își ținea pumnii strânși pe piept, ca o pavăză. Alerga cu ochii închiși, răsuflând din greu. De spaimă, parcă îi crescuseră aripi; aproape că nu mai atingea pământul cu picioarele. Gândul că scăpase cu viață, că n'o urmărește nimeni îi dădea putere.

Pajiștea rămase în urmă. Naia se apropia acum de curtea colhozului. Simți asta și deabia acum deschise puțin ochii — și tocmai la timp: căci o clipă de-ar mai fi întârziat s'ar fi izbit de gardul înalt de ostrețe bătute una lângă alta. Ah, ce bucurie o cuprinsese când îl văzu. Parii stăteau în rând, ca niște soldați, gata s'o apere, să-l lovească pe vrăjmaș. În sfârșit, era în afară de primejdii!

Observă însă că trecuse de poartă fără s'o vadă. Trebui să se întoarcă. Uite și poarta! Cineva era acolo. Și acel cineva își întinse mâinile spre dânsa ca și cum ar fi vrut s'o prindă.

Naia tresări și se opri.

— De unde vii, Naia?

— Ghera!

Sau i se năzare din nou, cum i s'a năzărit și în pădure când a crezut că aude vocea lui Gvadi?

Naia voi să treacă pe lângă el, dar Ghera, dintr'o săritură, fu lângă ea și o apucă de mână.

— De unde vii așa de târziu?

Naia încercă să scape. Dar Ghera o ridică în brațe ca pe un copil și o lipi de el.

— Naia, ce-i cu tine, fetiço? Te-a speriat cineva?

Se aplecă mult spre ea și o privi drept în ochi. Inima Naiei bătea să-i spargă pieptul.

Se uită la Ghera cu niște priviri ca de nebună. Nu-i venea să creadă că era el.

Lui Ghera i se făcu milă de ea și-i zise cu duioșie:

— Ia uită-te bine la mine, Naia! Uite, așa... Încă odată, draga mea...

— Ghera... — strigă în cele din urmă Naia, cu bucurie. Il cuprinse de după gât cu mâna și i se lipi de piept, ca un copil.

Se liniști repede. Uitase dintr'odată și grozăviile din pădure și necazul ce-l avea pe Ghera și faptul că așteptase toată ziua prilejul ca să-l ocărase.

Ghera o lăsă din brațe și prima lui grije fu s'o întrebe cine o speriasse așa de rău de nici nu-l mai recunoscuse.

Naia îi povesti pățaniile din pădure.

— M'a cuprins o spaimă atât de mare încât, în cele din urmă, colac peste pupăză, mi s'a năzărit că-l văd pe Gvadi al nostru, nenorocitul! Una din acele dihanii, striga cu o voce care semăna grozav cu a lui „Hurdjinul, n'auzi, dă-mi înapoi hurdjinul!” Ce aiureli, dumnezeule! Inchipuie-ți numai, Ghera, prin ce spaimă am trecut... Ce să caute în pădure noaptea, de parc'ar fi căzut din cer, Gvadi cu hurdjinul lui! Nu-i așa că e ceva ciudat?

— Poți să știi: poate că cel pe care l-ai văzut o fi fost chiar Gvadi? — zise Ghera, mai mult în glumă decât în serios.

— Cum s'ar putea una ca asta?!

— Vezi, să nu vorbești cumva despre astea: o să râdă toți de tine, fricoaso! Grozavă comsomolistă, ce să spun! — glumi Ghera.

— Dar tu, pe unde ai umblat? Doar ședința s'a isprăvit demult!

— L-am condus pe Gheorghi până acasă. Am discutat despre tatăl tău. A trebuit să mă sfătuiesc numai cu el și în privința lui Gvadi... Apoi am trecut pe la plantații...

Când Ghera pomeni de plantații, Naia luă dintr'odată o atitudine războinică.

— Bine că veni vorba, domnule! Mi-o făcuși astăzi! În jurul nostru era atâta popor și tu m'ai silit ca pe o fetiță să

mă duc după tata! Ce rușine! Pentru ce ai făcut asta? Lămu-
rește-mă, te rog...

Amintindu-și de toate câte se petrecuseră pe parchet, Ghera râse cu veselie. Aprinsă de mânie, Naia îi povesti despre ciocnirea pe care o avusese acasă cu tatăl ei.

— Tata a crezut, desigur, că dacă m'am supus odată n'am să mai îndrăznesc să mai fac un pas fără voia lui. „Mărită-te, zice, cu Arcil Poria și să nu te mai văd cu tovarășii!” Inchi-
puie-ți numai: a vrut să mă încuie în casă! Până aici au ajuns lucrurile !

— Nu mai spune!

Ghera fu uimit la culme. Se încruntă, dar peste-o clipă și această întâmplare i se păru caraghioasă și de necrezut.

— Și tu ce i-ai spus? — o întrebă el pe un ton așa de vesel de parcă s'ar fi jucat de-a întrebarea și răspunsul. De data asta, Naia se supără deabinelea.

— Tu habar n'ai de îndeletnicirile lui Poria, — zise ea cu hotărîre, ca și cum ar fi vrut să-l prevină pe Ghera. — Tu nici până acum nu te-ai lămurit cu ce ticălos ai deaface! Nu numai că-l zăpăcește de cap pe tata, dar te duce de nas și pe tine și tu nici nu bagi de seamă... Am să-ți dovedesc numaidecât că toate astea sunt adevărate, stai...

Naia vârî mâna în buzunarul paltonului, însă scrisoarea pe care Arcil i-o trimisese Elicăi nu era nici în primul buzunar, nici în al doilea. Ghera deveni curios:

— Ce cauți?

Naia nu-i răspunse. Se aplecă și începu să caute cu mâinile prin iarbă. Ce întâmplare neplăcută!

— Poate a căzut când m'ai luat în brațe, — zise ea conti-
nuând să caute peste tot, dar „opera” lui Arcil Poria parcă in-
trase în pământ.

Naia îi ceru lui Ghera cutia de chibrituri.

— Spune-mi ce cauți, și-ți dau...

Tulburată, Naia îi povesti repede despre purtarea josnică a lui Arcil față de Elico: despre versuri, despre cadoul făcut.

— Cum de îndrăznește stârpitura asta de chiabur să umble după comsomoliste! — adăugă ea, scoasă din fire.

— Doar nu se poate, Naia, să-l oprim să facă curte fete-
lor!

— Dar de ce umblă cu înșelăciuni?

— De ce judeci așa? Poate că n'o înșeală pe Elico ci pe tine !

— E tot una! Tu nu înțelegi că versurile acelea au cu totul alt înțeles, un înțeles ascuns... Iși bate joc de noi. Asta e o mârșăvie... Să le fi rătăcit oare cu adevărat? Ce-am să-i spun acum Elicăi!

— Lasă, Naia, ce importanță au versurile acelea! Haide, mai bine, să vorbim despre tatăl tău. Asta e mai important!

— Dar tu și cu Gheorghe i-ai luat doar apărarea.

— În orice caz, nu pentru că e tatăl tău... Și cine ți-a spus că noi i-am luat apărarea?

— Voi îl socotiți pe Zosime vinovat de toate...

— Asta e altceva, Naia. Știi ce mi-a spus Gheorghe când i-am povestit amănunțit întâmplarea de azi? A spus că în jurul lui Gocia uneltește o mână vrăjmașă. Pentru noi asta e o deso-noare și o rușine. Pe oameni de felul lui Gocia trebuie să știi cum să-i iei. Cu ei trebuie procedat mai ușurel, zice Gheorghe. Face oare să ne certăm cu Gocia pentru niște scânduri? Ii mai trebuiesc doar câteva ca să-și poată isprăvi casa. Il putem cuceri foarte ușor, trebuie numai să-i mai batem în strună câte-odată. Să știi că și eu sunt de aceeași părere. Am dat anume în Zosime, ca să-l impresionez pe Gocia. Gheorghe și-a luat sarcina să ne împace cu tatăl tău. Dacă va reuși — o să fie foarte bine, dacă nu va reuși — înseamnă că Gocia, fără doar și poate, nu este un om de-ai noștri. Dragă mai stai și tu de vorbă cu el...

— În ultima vreme a devenit așa de ciudat... încât nimeni nu se mai poate înțelege cu el. Înainte mai puteai să stai de vorbă... Imi vine să cred că numai Arcil e de vină, el e buba... Tu, ține minte ce-ți spun, ai să vezi cine are dreptate...

— Poria, bineînțeles nu-i de-al nostru... Noi, Naia, știm cu toții acest lucru. Și, într-o oarecare măsură, eu sunt de vină că el a rămas până acum la fabrică; n'am avut cu cine să-l înlocuiesc... — zise Ghera.

Mergeau alături.

— Așa-i, așa-i, Naia, ai dreptate, nu-l bănuiești tu degeaba... Mai sunt și alte dovezi că Poria nu-i decât un sabotor, — mai spuse el întunecat.

După o bucată de drum, Ghera coti spre gospodăria lui Gocia. Naia își încetini pașii.

— Eu nu mă duc acasă, Ghera, — zise ea și dintr'odată se mânie.

Ghera o privi nedumerit.

— Cum, nu te duci acasă?

În loc de răspuns, Naia ridică ușor din umeri: „Uite-așa, fiindcă nu vreau! Greu mai înțelegi și tu!“ Dar, arăta ca o condamnată.

Ghera începu să meargă în pas cu ea; o trase spre el. Dorea atât de mult să-i vorbească despre acel lucru, așa de mare și de important! Cuvintele îi veneau în minte, dar nu le putea rosti cu glas tare: Naia era prea aproape de el și i se tăiase răsufarea. Își birui însă emoția, se aplecă spre ea și o întrebă încet, cu voce nesigură, tremurătoare:

— Știi ceva Naia?

Naia își ciuli urechile.

— Ce-i Ghera?

Ghera tăcu câteva clipe. Apoi spuse cu greu:

— Vino la mine... Pentru totdeauna... înțelegi?

Și o îmbrățișă cu putere. Tăceau. Mai merseră o bucată de drum.

— Nu, Ghera, nu se poate, — zise Naia hotărâtă.

— De ce?

— Știi și tu, doar...

— Ce?...

— În afară de toate celelalte, ce-o să spună mama ta?

— Mama numai pe tine te visează... Nici nu poți să-ți închipui, Naia! Mereu îmi repetă: Isprăvește mai repede, cât mai sunt eu în viață, construște-ți casa și ad'o pe fata ceea...

Naia râse.

— Ai o mamă bună, Ghera!

Străbătuseră aproape toată poienița.

— Ghera... acum, eu am să mă duc la mătușă-mea. Însă, dacă tata n'are să se lase și o să înceapă din nou să mă sâcâie cu Arcil, atunci...

Se uitară adânc unul în ochii celuilalt și tăcură...

19

Salome, Gocia și Tasia se apropiau de fereastra luminată a Elicăi. Salome mergea înaintea celorlalți.

— Cine altcineva, decât Naia, poate să fie la Elico la ora asta? — zise Salome. — Mai dă drumul la pas. Tasia!

Femeile începură să se grăbească; Gocia rămase în urmă.
— Mai stai, Salome, — o strigă el pe soră-sa, chiar în clipa când ea ajunsese în fața ușii. — Mai stai, vreau să-ți spun ceva.

— Ce, nu vii și tu cu noi? — se miră Salome, văzându-l pe Gocia oprindu-se mai încolo. — Haide mai repede, dragă...
Și îl așteptă pe frate-său.

— Surioaro, o să vă descurcați și fără mine. Uite ce-am vrut să-ți spun!... Te rog pe tine, lămurește-o... Te pricepi, doar. Povățuește-o, convinge-o să fie înțeleaptă; o să te asculte... Spune-i: „Pentru ce să stai la străini, du-te acasă“. Și să nu-i pomenesci că sunt aici, cu voi...

Tasia se bucură peste măsură auzind vorbele bărbatului ei. Se vedea bine că el vroia să se împace. Până și glasul îi era mai dulce, de parcă îi curgea miere din gură... Tasia se hotărî să-și spună părerea:

— Da, și eu am să-i spun: „Tatăl tău nici nu știe unde ești; crede că ești acasă“... Așa o să fie mai bine, te asigur... — zise Tasia și-l bătui pe bărbatul său pe braț, ca și cum i-ar fi zis: „Am găsit-o pe fiica noastră, — și, slava domnului, poți să te liniștești“.

Gocia se duse puțin mai departe și se rezemă de un copac.

Salome și Tasia urcară în pridvor. Fără să știe de ce, mergeau în vârful picioarelor. În sfârșit ajunseră la ușa Elicăi.

Elico se pierdu într'atâta, încât uită chiar să poștească musafirii în odaie. Salome și Tasia intrară fără să mai aștepte să fie poftite. Trecură pe lângă gazda care stătea încremenită în prag. Privirile lor cercetară nerăbdătoare odaia. Naia nu era acolo! Nu cumva se ascunsese de ele?

— Elico unde-i Naia? Unde-i, de ce nu apare? — întrebă Salome, temându-se că s'a întâmplat ceva rău.

Elico care înțelesese ce anume îi adusesese pe musafiri la dânsa la ora aceea, întârzia cu răspunsul... Acum ce să născocească ea ca să nu-și dea de gol prietena?

— Naia? — începu bâlbâindu-se. — Of, ce m'ați speriat! dumnezeule... da, a fost la mine. Adineauri. Trebuia să meargă la adunare, însă s'a răsgândit. Asta o știu sigur. Nu știu de ce n'a vrut să se mai ducă. Zicea că e obosită, că o doare capul... — dar deodată nu-i mai trecu prin minte ce-ar putea să mai spună

și zise pe nerăsuflăte: Și după adunare, ea voia să stea de vorbă cu Ghera.

— Tss... taci! — șopti Salome speriată, acoperind cu palma gura Elicăi. Se repezi la ușă și o închise cât putu mai bine, pentruca vocea Elicăi să nu ajungă până la Gocia. După ce se mai liniști, se înapoie și începu să iscodească fata:

— Ei, și-apoi, și-apoi, draga mea? Spuneai: să stea de vorbă cu Ghera?

— Da.

Tăcură.

— Și încotro s'au dus cei doi? Nu știi?

Elico nu știa.

— Mătușă Salome, dacă Naia n'o să se întoarcă la mine, atunci neapărat, o să treacă pe la dumneata. Chiar așa mi-a și spus, — își aduse aminte Elico.

Salome ridică un deget în sus și zise cu strășnicie: ferească dumnezeu să suflă un cuvânt lui Gocia; auzi Tasia?

— Aud, aud, vai de mine și de mine... Și ce-o să-i spunem, draga mea? Căci blestemata de fată nu-i aici! — zise Tasia și disperată se lăsă pe dușumea.

— Scoală-te! Scoală-te numaidecât! — țipă Salome la ea. — Ți-ai și găsit când să-ți pierzi capul! Ce, parcă noi nu putem născoci ceva? Nu, draga mea, să n'ai grijă de asta!... Pentru ce ai cap pe umeri? O să-i spunem: Naia e aici la Elico... și gata. A fost la adunare, a întârziat, i-a fost lene să mai vie până acasă pe întuneric. Așa... Când am ajuns noi, ea era în pat... Dormea așa de dulce, încât ne-a fost milă s'o mai trezim: las-o ne-am gândit, las-o să doarmă. Măine dimineată, când o să se scoale, o să vină acasă. N'ai de ce să fii îngrijorat pentru ea. Așa o să-i spunem. Tasia, draga mea, ceva mai bun n'am putea să născocim. Numai dacă faci rău cuiva... e păcat să minți. Hai, uită-te și tu cu o privire mai veselă, o să fac și eu la fel, ca și cum ne-am bucura că totul s'a isprăvit cu bine. Vezi ca nu cumva să-i dai ceva de bănuț lui Gocia. Să nu-ți fie teamă... N'o să i se întâmple nimic Naiei! Și tu, fetițo, dacă o să vină Naia pe la tine, n'o mai lăsa să plece; să rămână la tine în noaptea asta. Dacă o să vină la mine, — că doar așa a făgăduit blestemata asta de fată, știu eu cum s'o iau... Tasia, hai să mergem! Îți spun, stăpânește-te, șterge-ți lacrimile. La necaz trebuie

să ai curaj. Fii tare, n'o să ți-o iert niciodată dacă Gocia va băga de seamă și va înțelege...

Salome chibzuise bine. Chiar dela primul cuvânt, Gocia le dădu crezare, convins că fiică-sa rămăsese să 'nnopteze la prietena ei; se liniști și se înveseli. Se bucură mai ales când Salome îi povesti cât de dulce dormea fata! Salome o descrise așa fel încât Gocia se înmuie cu totul.

— Să-ți dea Dumnezeu, soro, tot atâta bucurie, câtă mi-ai dăruit tu astăzi! — zise el solemn.

Porniră spre casele lor, vorbind liniștit.

Gocia și Tasia o conduseră pe Salome.

Când soții rămaseră singuri, Tasia fu cuprinsă din nou de neliniște: dar dacă Gocia va începe s'o întrebe din nou de fată? Ce-o să se facă atunci! Ea nu era în stare să-i toarne o minciună cum trebuie. Ca să nu se întâmple așa ceva, o luă spre casă înaintea bărbatului.

Gocia vroia s'o ajungă din urmă ca să mai vorbească cu ea, dar încetul cu încetul duișia trezită în sufletul lui de pălăvrăgeala Salomei se răci și în cap începură din nou să-i roiască bănuielile... Chiar ai pentru ce să te bucuri! Orice s'ar zice, se întoarce acasă fără să fi făcut nicio ispravă... Gocia începu să se întrebe dacă făcuse bine lăsând-o pe Naia la Elico. Cântări pe rând în minte, toate cele întâmplate și ajunse la convingerea că n'aveau nimic liniștitor, ci dimpotrivă, ca și povestea surorii sale, aveau multe părți care-i stârneau îndoiala. Și, oricât de ciudat s'ar părea, cel mai îndoielnic era tabloul Naiei adormite, zugrăvit de Salome în culori așa de vii, chiar tabloul care-l înduioșase pe el atât de mult!

Da, dacă stai și te gândești bine, iese o poveste de neînțeles! Două prietene într'o odaie: una doarme, cealaltă nu. Dacă Naia doarme, atunci de ce nu doarme și Elico? Ea ce face? Aici e ceva necurat... Da, desigur, totul e-o minciună. Mai mult ca sigur că Naia nu dormea, ci numai s'a prefăcut că doarme pentruca mama ei să n'o cheme acasă. Da, așa trebuie să fie.

Dacă fiicei lui îi fusese chiar așa de somn, era nevoie să se ducă la oameni străini? Ii fusese lene să se înapoieze acasă? Să se fi dus la mătușă-sa; până la casa ei era o azvârlitură de băț. Ce i-a venit să înnopteze la sediul colhozului, fără să anunțe pe nimeni, într'o clădire publică, s'ar putea spune, unde e un du-te vino neîntrerupt? Din gură, toți spun „tova-

răse“ încolo, „tovarăşe“ încoace, dar ce-i în mintea lor? Şi măcar de-ar locui în familie blestemată asta de prietenă a ei! Nu are pe nimeni, nici măcar o rudă, care să aibă grijă de ea, s'o îndrumeze pe calea cea dreaptă... Ia, uitaţi-vă şi voi, nu se aude niciun câine prin apropiere, iar fereastra e luminată, de se vede dela o poştă! Pentru ce? Dacă i s'ar năzări numai să afle ce înseamnă asta, şi s'ar duce la luminiţa aceea, — atunci, ce s'ar întâmpla? alde Bigva, bunăoară, nu lasă să treacă nicio noapte fără să colinde domeniile sale. Ochiul lui de gospodar e pretutindeni, în orice oră din zi şi din noapte!

Gândurile lui Gocia porniră pe un drum periculos. Se opri, parcă ţintuit de pământ.

În depărtare s'auzi poarta scârţâind. Se vede că Tasia intra-se în ogradă. Gocia făcu un pas înainte.

— Mai stai! — vru el să-i strige nevasti-si. Ar fi vrut s'o ajungă din urmă şi să-i împărtăşească gândurile sale pline de îngrijorare. Dar chiar în clipa aceea bănuielile sale nesigure se transformară în convingere deplină şi cuvintele i se înţepeniră în gâtleej.

„Lumina din fereastră e pentru Ghera. E un semn de înţelegere între ei: te aştept, poţi să vii. Iar cât despre somn, e o scornitură vicleană...”

În aceeaşi clipă, Gocia uită că voise s'o ajungă pe nevas-tă-sa: Se întoarse pe loc şi-şi îndreptă paşii tocmai în direcţia din care abia venise.

Gocia ştia foarte bine că pe Tasia era uşor s'o duci de nas. Asta îi întărise şi mai mult bănuielile. Numai pe Salome nu poţi s'o înşeli. E prea deşteaptă. Atunci, cum de nu ghicise? — se miră Gocia. Dealtfel, în adâncul sufletului avea o bănuială că nici Salome nu era străină de şiretenia pusă la cale de fiică-sa dar nu îndrăznea încă să ia drept fapt această bănuială a lui.

„Salome, s'a prefăcut c'o crede, pentruca Tasia să nu mai aibă nicio îndoială...” se gândi Gocia.

Nu trecu mult şi ei se afla din nou în faţa administraţiei colhozului. Încă de departe, se vedea fereastra odăii Elicăi luminată ca şi mai înainte. Înseamnă că el Gocia, are dreptate. Simţi o mulţumire răutăcioasă. Intră în ograda scufundată în întuneric. Stătu o vreme sub fereastră. Privi cu atenţie în toate părţile, apoi se ascunse printre copacii deşi, sub care era o beznă de-ţi scoteai ochii. Incepu să sfredelească întunericul

noptii cu cea mai mare încordare, ca o sentinelă în așteptarea vrăjmașului. Gocia nu se mai îndoia că reușise să prindă firul și că mai devreme sau mai târziu, Ghera Bigva o să cadă în cursă.

Nu trebui să aștepte mult. Lângă gard se auziră pași furiați. În ogradă căzu ceva greu. Vrăjmașul sărise gardul.

Se făcu iar liniște. Gocia sfredelea cu privirile întunericul dar nu vedea nimic. Ceva mai târziu se auzi o fluierătură scurtă, care se repetă; o umbră alunecă aproape de tot de Gocia și se repezi spre fereastra luminată.

„Fără îndoială, nu poate fi altcineva decât Ghera Bigva...” se gândi Gocia.

Dar umbra n'apucă să se furișeze până lângă casă când, fereastra zăgăni și apăru capul Elicăi.

— Cine-i acolo? — întrebă ea așa de încet încât abia se auzi.

— Ce, nu mă așteptai? Deschide ușa, Elico!

Oare cum s'ar putea numi simțământul care-l cuprinse în clipa aceea pe Gocia? Nu era uimire. Parcă l-ar fi lovit damblaua, așa fu de uimit auzind acel glas.

— Mai așteaptă domnule, viu numaidecât! — răspunse Elico repede și cu asprime și dispăru în fundul odăii.

Umbra se apropie de scară și începu să urce treptele. O clipă mai târziu ea nimeri în fâșia de lumină care ieșea pe fereastră. Și ochii lui Gocia adevăriră faptul uimitor pe care-l auziră urechile lui cu o clipă mai înainte. Nu mai era nicio îndoială că acel om era Arcil Poria, Arcil Poria în carne și oase.

Ieșind în pridvor Elico îl opri pe Arcil care urca mai departe pe scară.

— Ei, cum vine asta tinere!... Umbli după două deodată, — și după mine și după Naia? Hai? — întrebă Elico amenințătoare.

— Care Naia? — zise Arcil și urcă încă o treaptă. Capul său ajungea acum în dreptul pieptului Elicăi, care stătea cu o treaptă mai sus.

— Stai! — strigă Elico, vârîndu-i sub nas o cutie. Cui ai adus tu... acest zălog al dragostei tale? Mie sau Naiei? Vorbește!

Elico îi aruncă cutia, drept în față. Dar el își lăasă capul în jos și cutia trecând pe alături, căzu pe scară.

— Stai, Elico, am să-ți explic numaidecât! Toate astea sunt prostiile! — zise Arcil apucând-o de mână.

Elico își trase mâna, apoi îi plesni o palmă, de-i țiură până și lui Gocia urechile. Ba încă Gocia își și acoperi urechile ca și cum Elico i-ar fi dat lui palma și nu lui Arcil.

— Iți ajunge că-l ai pe Gocia: zăpăcește-l de cap pe el, netrebnic ce ești! Iar de noi, să nu îndrăznești să te atingi... Mai așteaptă... O să ți se mai întâmple și altele! Ai să te sature! — strigă ea în urma lui Arcil și dispăru în casă.

Gocia slătea încă încremenit, fără să-și ia mâna de pe ureche.

Acasă, pe Gocia îl aștepta altă surpriză: în poartă, se ciocni cu Salome.

— Pe unde-mi tot umbli? — îi zise ea, dojenindu-l. — Nu cumva vrei să pornim acum și în căutarea ta? Adineauri ți-am adus-o acasă pe fii-ta și-am dat-o în primire mă-sii... Poți să nu mai fii îngrijorat! După ce-am plecat noi dela Elico, ea s'a trezit, a aflat că e așteptată, s'a speriat și a venit în fugă la mine. Eu n'am vrut s'o opresc și am adus-o acasă. Du-te du-te și-o vezi... Numai, te rog să n'o mai cerți. Nu-i cu nimic vinovată față de tine. Și iată ce am vrut să-ți mai spun... Ar fi bine, Gocia, să te împaci cu colectivul... Apucă-te de lucru, altfel n'o să te cruțe, o să te declare dușman. La mânie, ai fi făcut o mulțime de încurcături! Ce a fost, a fost, dar e vremea să-ți bagi mințile în cap! Dacă ai spus ceva la mânie, uită, nu mai repeta mereu același lucru. Ai să ne faci rău la toți, asta ai să faci. Tu îi tragi într'una cu casa, dar ei au dreptate, gândește-te bine și tu: mulți dintre colhoznicii noștri n'au nici măcar o djargvali ca lumea și ție ți-a intrat în cap să ai neapărat două case! Și doar n'ai decât o singură fiică. De ce te grăbești? Nimeni nu-ți refuză nimic, o să vină timpul să primești tot ce ți se cuvine. Ce mai vrei?

Gocia asculta, cu capul plecat. Era numai urechi, dar pe fața lui nu se vedea nicio tresărire; numai ochii săi priveau într'un fel ciudat, pieziș, urmărind fața surorii sale, fără să-și ia privirile dela ea.

Salomei i se păru ciudată purtarea lui; niciodată nu mai fusese Gocia așa de tăcut și de nepăsător.

— Parcă nu te simți în largul tău în întunericul ăsta! Spune-mi măcar un cuvânt... Ce-i cu tine?

Gocia tăcea.

— Pe unde ai umblat? Sau nici asta nu vrei să-mi spui? — urmă Salome.

Tăcea ca pământul.

— Du-te în casă, poate ești obosit, e timpul să te odihnești. Naia o să-și găsească fericirea și fără tine, atâta-ți spun frățioare! Nu te mai omori degeaba. Ia adu-ți aminte, nici tata n'a vrut să mă mărite cu cel pe care-l alesesem eu. Inșă... Așa că nu trebuie să te mai frământți Gocia... Multe se întâmplă în viață... — Gocia, care, stând pe loc, își lăsa greutatea trupului când pe un picior când pe altul, își scoase mâna de sub manta și o puse pe umărul vorbăreței sale surori. Mâna lui tremura. Salome băgă de seamă asta cu îngrijorare.

— Nu cumva ești bolnav? Hai frate să mergem, în casă...

Il apucă de manta ca să-l conducă în curte, însă Gocia o trase înapoi.

— Mai stai, soro, mai bine să te conduc eu... Numai să nu taci, vorbește ceva, povestește-mi ceva... Oricе, fie și o minciună, numai povestește... Eu n'am nimic de spus; un singur lucru numai: ai dreptate, sunt vinovat... Hai, să mergem, — spuse el răgușit, cu voce înceată, tremurată.

Își îmbrățișă sora, apoi o conduse până aproape de casă...

Arcil Poria pornise spre fabrică. Drumul lui trecea prin fața gospodăriei lui Gocia. Era dis-de-dimineată. Soarele nu răsărise încă. Gocia stătea pe o buturugă mai mult lată decât lungă, sub șopronul de lângă casa veche și ascutea un topor. Strângea tare între genunchi gresia de ascuțit, fixată într'un toc de lemn. Avea în față un ulcior cu apă.

Arcil vroia să se întâlnească cu Gocia, dar fără ca dânsul să știe că a vrut anume; să fie ca din întâmplare. De obicei, dimineața, Gocia era în grădină sau trebuia pe lângă casa în construcție; deaceea Arcil fără să se uite măcar la ce se petrece sub șopron, trecu înainte; dar îndată se întoarse. În apropierea porții își încetini pașii și aruncă o privire spre casa veche.

Se întâmplă ca tocmai în clipa aceea Gocia să întindă mâna

spre ulcior și-și înălță capul. Il văzu pe Arcil, Arcil îl văzu pe Gocia și se opri.

După întâmplările din noaptea trecută nu numai că Gocia nu vroia să vorbească cu Arcil Poria, dar nu voia nici măcar să-l vadă în fața ochilor.

Dând ulciorul laoparte, își lăsă capul în jos și-și văzu mai departe, zorit de treaba lui ca și cum Arcil nici n'ar fi fost pe acolo. Totuși îl pândea pe sub sprâncene. Dar dacă lui Arcil o să-i treacă prin minte să intre în curte? Gocia încă nu știa bine ce-ar fi trebuit să facă, așa de mare era sila din sufletul lui față de acest om.

Lui Arcil i se păru că Gocia îl vede, dar că-și întoarce anume ochii în altă parte. Și el se întrebă: „Ce-o fi având Gocia că nu vrea să se uite la mine? Sau poate, mai știi nu m'a observat“.

Arcil zâmbi și fluieră încet, așa cum fluierase și în noaptea trecută, când o chemase pe Elico.

„Ca să vezi derbedeul! Mai îndrăznește... să și fluier!“ se gândi Gocia cu mânie. Vrând să pară că nici n'a auzit că cineva fluierase acolo, deodată strigă cât îl ținea gura:

— Hei, femeie! Dă-mi niște apă. Auzi?

Se ridică în picioare și fără să-și întoarcă măcar capul, urcă în cerdac cu toporul în mână.

„Să fi auzit oare?“ se gândi Arcil nedumerit și strigă tare:

— Gocia!

Nu se poate ca Gocia să nu fi auzit! Și cu toate astea el rămase mut și dispăru în casă, legănându-și umerii puternici.

Nu mai încăpea îndoială: Gocia era nemulțumit de ceva și nu voia să se întâlnească cu el.

Arcil se simți jignit.

„Desigur din pricina scândurilor! E supărat că încă nu i-am făcut rost de scânduri“, căută el să-și explice purtarea lui Gocia. Gândul acesta făcea să i se pară jignirea mai mică, totuși inima i se umplea de o mare îngrijorare.

Indărătnic, încăpățânat mai e Gocia ăsta... Poți să te aștepți dela el la orice: nu, înseamnă că-l vorbești de rău dacă spui că e în stare să nu recunoască nimic din ceea ce-i datorează lui Arcil. Și asta nu-i glumă. Dacă Gocia o să-i scape din mâini tocmai acum, când totul e aproape aranjat, nu numai Naia, ci și toate celelalte lucruri or să fie pierdute: și casa nouă și gospo-

dăria și grădina și toate bunurile pe care Arcil se aștepta să le aibă odată și odată dela Gocia.

Nu trebuia să piardă nicio clipă!

Nu odată reușise Arcil să iasă neatins din situațiile cele mai complicate: bizuindu-se și de data asta pe îndemânarea lui, nu se îndoia că avea să birue necazul ce-l încolțise pe neașteptate.

Mergea încet spre fabrica de cherestea, gândindu-se în ce fel ar putea să facă rost de scândură pentru Gocia, ca să-l poată împăca.

Nu mai avea decât câțiva pași până la fabrică, deodată, îi veni o idee grozavă; și exclamă bucuros:

— Da, asta-i ce-mi trebuia! Totul se poate aranja atâta timp cât mai e Gvadi pe lume! În felul acesta te pomenești că eu și Gocia vom putea construi chiar două case!

Se îndreptă în grabă spre locuința lui Gvadi. Trebuia să ia cu el ceva mărunțiș, ca să-l îmbuneze pe Gvadi.

Nici nu dispăruse bine Arcil Poria după cotitură, când pe drum, lângă gospodăria lui Gocia, apărură Gheorghe, organizatorul de Partid. Era îmbrăcat cu o scurtă și purta pe cap un bașlâc legat cum poartă gurienii ¹⁾. Pe umăr avea un topor cu coadă lungă.

Gheorghe mergea cu pas sigur; parcă pornise la asalt împotriva unei cetăți vrăjmașe, hotărât să nu dea înapoi orice s'ar fi întâmplat.

Cu ochii pe jumătate închiși, privea fix casa lui Gocia, ca și cum ar fi tras țintă în ea...

20

Gvadi nu se aștepta deloc să-l vadă pe Arcil așa de dimineață. Copiii erau plecați la școală. Era singur. Se pregătea să se ducă în pădure, la lucru când, deodată, îl văzu stând lângă pârleaz pe Arcil. Arcil în carne și oase!

Dacă în fața lui ar fi apărut o stafie, Gvadi nu s'ar fi mirat atâta.

În noaptea aceea, mult timp el nu putuse să închidă ochii,

1) *Gurienii* — o ramură a poporului Georgian. (N. trad.)

tot frământându-se să nascocoască ceva ca să se răfuiască cu Poria pentru supărarea pe care i-o pricinuisese. Născoccea chinuri unul mai groaznic decât altul. Mânia nu i se mai potolea și adormi deabia după ce-l ucisese pe Arcil de vreo zece ori, cu cea mai mare cruzime, și de fiecare dată altfel.

Întâi, îl spânzurase. Reușise să facă asta într'un chip foarte iscusit. Pentrucă Arcil nu putea fi biruit prin forță, se folosisese de șiretenie.

— Maxim ți-a mai trimis ceva marfă, — îi spuse Gvadi. — Am ascuns-o în pădure, într'un copac, haide să mergem s'o iei în primire.

Lui Arcil i s'au aprins ochii și s'a dus cu el fără pic de șovăială. Gvadi l-a dus la copacul sub care stătuse culcat în ajun, ca să salveze lucrurile furate, ale lui Arcil. S'a suit în copac. La spate avea ascunsă o frânghie cu un juvăț la capăt; Gvadi a ales o creangă mai groasă, s'a așezat cât mai bine și într'o clipă a aruncat lațul de gâtul lui Arcil care stătea sub copac cu capul ridicat, uitându-se la el. Apoi Gvadi a smucit frânghia în sus. Odată și încăodată. Arcil atârna, n'a avut timp nici măcar să strige „vai“ și a început să se sufoce. A mișcat de câteva ori din picioare, a dat din mâini, capul i s'a aplecat într'o parte, lațul s'a strâns și Arcil și-a dat duhul. Atunci Gvadi a legat bine capătul frânghiei de creangă și și-a privit, vesel, dușmanul. Buzele spânzuratului începură să spumege. Asta i-a făcut lui Gvadi atâta plăcere, încât a început chiar să cânte „Hasanbeguri“ aducându-și aminte de mandarinele pe care i le-au mâncat prietenii lui Arcil.

— Hai, cântă, cirime, mai ține-mi isonul cu glasul tău de bas și-atunci am să-ți dau drumul! — i-a strigat el lui Arcil și-a izbucnit într'un hohot de râs subțirel. Însă lui Poria nu-i mai ardea de cântece!

Gvadi trăia toate acestea cu atâta putere de parcă lucrurile s'ar fi petrecut cu adevărat. Nu degeaba începu chiar să cânte „Hasanbeguri“ în vreme ce stătea în pat, culcat pe spate. Dar tăcu numaidecât ca să nu-și trezească copiii.

De spânzurat l-a spânzurat el pe Arcil, totuși nu era sigur că pierise pentru totdeauna.

— Nu, trebuie să-i mai vin de hac odată! — hotărî el.

De data asta îl duse pe Arcil la malul râului, un râu lat și adânc ademenindu-l la el.

— Ți-au trimis prietenii din oraș niște marfă și mi-au poruncit să ți-o predau așa, ca să nu vadă nimeni...

Mergeau pe un mal înalt. Gvadi alese din ochi un loc mai potrivit și când îi veni bine, îl îmbrânci pe Arcil cu toată puterea, și Arcil se prăbuși în vâltoare.

— Marfa-i ascunsă la fund, ia-o de-acolo! — îi strigă Gvadi din urmă.

Dar Arcil, desigur, e înnotător foarte bun, deaceea e Arcil. Innoată voinicește, are un aer înfricoșător, va ieși la mal, și n'are să i-o ierte!

— Cum? Vii cu mâinile goale? — se mânie Gvadi.

A pus mâna pe-o piatră și-a aruncat în Arcil.

— Vără-te în apă și scoate marfa dela fund!...

Avea țeasta spartă și creierii ieșiți afară. Arcil dispăru în apă iar creierii s'au întins ca o panglică cenușie dealungul curentului apei; și în curând fură și ei împrăștiați de valuri.

De data asta Gvadi își mai potoli mânia. Oftă ușurat și se întoarse pe-o parte. Dar nu trecu mult și-l cuprinseră din nou îndoielile.

„Naiba-l știe?! Dar dacă sub țeastă i-a mai rămas neatin-să o bucățică de creier, una cât de mică, și el a ieșit la supra-față lângă malul celălalt? Nu, n'am să-mi găsesc liniște, până ce n'am să-l nimicesc chiar eu, cu mâinile mele!“ își tot spunea Gvadi, pornit.

Înainte de toate trebuie să-și ascută cuțitul. S'a înarmat cu un cuțit și a început să aștepte clipa când soarta îl va pune față în față cu Arcil. În sfârșit, a sosit și clipa așteptată. Arcil a venit până lângă ușa djargvaliei — se vede că avea vreo treabă cu el. Gvadi s'a năpustit numaidecât asupra vrăjmașului său și l-a târit în casă. Poria s'a zăpăcit... Gvadi a profitat bineînțeles de buimăceala lui, l-a trântit pe dușumea și i-a tăiat gâtul ca unui porc, apoi a înfipt cuțitul într'însul adânc, l-a răsucit, a apăsat — până ce vârful cuțitului a străpuns inima. Sângele țâșnea mânjindu-l pe mâini, pe față, pe haine... Nu mai putea fi nicio îndoială că, în sfârșit, Arcil e mort.

Nu, n'are să se mai scoale niciodată, avea beregata tăiată, sângele i se scursese până la ultima picătură...

Totuși Gvadi l-a mai tăiat și în bucăți și l'a împachetat în același hurdjin în care adusese el marfa din oraș... Corpul lui Arcil abia a încăpuș în cele două despărțituri. Gvadi a luat

hurdjinul în spate și l-a dus tocmai în fundul pădurii. Și ce greu era blestematul, — mult mai greu decât lucrurile furate. Însă Gvadi nu s'a lăsat. Mergea, mergea mereu, prin pădure...

Noaptea era întunecoasă iar în pădure întunericul era și mai adânc. Gvadi începu să cheme lupii. Erau flămânzi. Ochii lor lacomi scânteiau ca niște luminițe. Când simțiră mirosul cărnii începură să urle și să scheaune.

Gvadi rămase în mijlocul pădurii și lupii se înghesuiau în jurul lui.

— Dă-ni-l încoa, ce tot o lungești!

Gvadi aruncă la fiecare lup câte o bucată, nici mai mult, nici mai puțin. Când a isprăvit, a văzut că erau tocmai atâția lupi, câte bucăți fusese în hurdjin.

— Slavă ție, doamnel!

Lupii crăntăneau oasele și plescăiau din gură de se auzea în toată pădurea. Ei nu erau pretențioși: pentru ei era tot una, oase sau carne. Lui Gvadi îi place să audă cum îl mănâncă lupii pe Arcil; în viața lui n'a trăit o bucurie mai mare. Lupii au mâncat totul, n'a rămas nici urmă, apoi s'au apropiat din nou de Gvadi, parcă ar fi zis: „mai dă-ne!“ Cu câtă plăcere i-ar mai fi cinstit Gvadi, dar spre marea lui părere de rău hurdjinul era gol.

Gvadi, nici el singur, nu bănuia ce era în stare să facă... Și de unde atâta putere la el?! Și ce îndemânare a arătat, cu cât vicleșug a chibzuit totul! Și câtă mânie, câtă înverșunare s'au găsit în inima lui! A fost un bărbat Arcil, și încă ce bărbat, și el îl întorcea și îl svârlea ca pe o minge...

Sau poate că Gvadi, întocmai ca un ȧap, avea o putere ascunsă, de care el însuși nu știuse nimic până în clipa aceea?! ȧapul e viclean — când nici nu te aștepți, îți face o figură, de te dă gata! Așa și Gvadi... A avut destulă putere ca într'o singură noapte să-l ucidă de-atâtea ori pe un om voinic ca Arcil Poria, pentruca să se simtă răzbunat și mulțumit.

Arcil Poria nu mai este; Gvadi a scăpat pentru vecii vecilor de Arcil Poria!

S'a isprăvit!

Gvadi închise ochii și nu se mai gândi nicio clipă la Arcil, nici în somn nu-l mai visă așa se ștersese din mintea lui orice amintire.

În dimineața aceea, se sculă înaintea lui Bardgunia. Dor-

mise puțin, nu se săturase de somn, totuși sărise din pat sprinten ca o sfârlează. Simțea în tot trupul un șuvoi de puteri noi, iar în cap îi roiau gânduri și planuri neobișnuite.

Se îmbracă repede și se apucă de trebăluit, de parcă toată viața lui n'ar fi făcut decât asta.

Mulse capra, făcu foc în vatră, puse la copt niște mciadi ¹⁾.

Când se treziră copiii din somn, rămaseră cu gurile căscate de uimire. Să fie chiar el, babaia lor, cel ce aleargă prin djar-gvali cu mânecile suflecate, — sau, poate, e altcineva?

În dimineața aceea, Bardgunia nici n'a mai avut ce face. Gvadi făcuse rost chiar și de frunze proaspete de ferigă, ca să strecoare laptele.

Dar lucrul cel mai uimitor pentru copii, era faptul că'n tot acest timp babaia tăcea de parcă și-ar fi înghițit limba și trecea dela o treabă la alta fără să se mai gândească la nimic altceva, fără să mai vadă nimic în jurul lui. Impotriva obiceiului său, nu schimbă niciun cuvânt cu Bardgunia, nu glumi cu Cirimia, nici chiar nu-l mângâie pe cap. Totuși bababia nu arăta deloc supărat, — dimpotrivă, — judecându-l după înfățișare și după felul cum se purta, părea într'o stare sufletească foarte bună.

Deși copil, Bardgunia văzuse și trăise multe în viața lui și acum îl urmărea pe tatăl său cu niște priviri pline de neîncredere, temându-se mereu ca nu cumva, până la urmă, să facă vreo pozna de felul celei de ieri, când răpise iedul.

Însă de data asta așteptările lui Bardgunia nu se îndeplîniră.

În schimb, Cirimia era cât pe ce să-l facă de rușine pe tată-său. Din pricina lui, o clipă mai lipsea ca să se aleagă praful din toată munca și grija pentru copii a lui Gvadi.

După ce așezase copiii la masa lungă, joasă, și le împărțise, după vârstă, câte o strachină plină de lapte fierbinte, cu bucățele de mciadi, Cirimia își ridică deodată capul și ochisorii lui începură să alerge în toate părțile ca și cum ar fi căutat pe cineva.

— Dar unde-i mătușa Mariam? — întrebă el cu sfială, oprindu-și privirea asupra tatălui său. Părea că lui Cirimia nu-i

1) *Mciadi* — turtă de porumb. (N. red. ruse).

vine deloc să creadă că farfuria cu lapte i-a fost întinsă de babaia și nu de mătușa Mariam.

Intrebarea lui Cirimia luminează fulgerător și mintea celorlalți copii; înțelesesă că tatăl lor trebuia în dimineața aceea, așa cum trebuia de obicei mătușa Mariam, care-i mai cinstea pe copii, din când în când, cu câte o mâncare caldă tot așa de gustoasă.

Uneori dimineața în orele libere, ea mai venea pe la Gvadi și făcea repede ordine prin casă. Rămasă fără gospodină casa lăsa mult de dorit în privința curățeniei.

Cea mai mare atenție și grijă, îi arăta Mariam lui Cirimia. Câteodată, vecina asta atât de bună la inimă, îl conducea chiar până la grădinița de copii. Deaceea socotise băiețelul că și astăzi mâncarea fusese pregătită de mâinile Mariamei.

Gvadi se tulbură.

„Ca să vezi ce șmecher crești!“ se gândi fără să se supere dar, ca să-și ascundă tulburarea, luă o bucată de turtă, o înmuie în laptele rămas pe fundul ceaunașului și o svârli în colțul în care-și avea culcușul Butchia; cățelul se tot învârtea fără să-și piardă răbdarea, la picioarele lui Cirimia.

Copiii mâncară în grabă, își strânsesă lucrurile și plecară la școală pe drumul lor obișnuit.

Gvadi isprăvi repede treburile de dimineață. Fărâmiță resturile de mciadi în oala cu fasole rămasă de ieri, adăugă niște piper și amestecă cu lingura. Curăță până și bucățile uscate de fasole fiartă care se prinseseră de marginile oalei. Isprăvind de mâncat, umplu din nou oala cu fasole și o puse pe vatră aproape de jăratec. Luă toporul și trecând pragul, dădu să încuie ușa. Trecu cuiul prin urechea zăvorului, apoi se întoarse cu fața spre pârleaz; după gard stătea Arcil.

— Ferească dumnezeu! O fi vreo stafie, fire-ar să fie de blestemat! — zise Gvadi tare.

Nu-i venea să creadă că săvârșise numai în închipuire isprava lui din noaptea aceea și că Poria stă din nou în fața lui viu și nevătămat.

Vesel Arcil, îi dădu bună ziua:

— Iacă, am venit eu la tine, Gvadi... hai noroc tovarășe!... Trecu fără grabă peste pârleaz, și străbătu ograda, senin și liniștit, parcă nu s'ar fi întâmplat nimic.

În mâini ținea hurdjinul lui Gvadi, împăturit cu grijă. Zâmbea prietenos.

Gvadi stătea în fața casei, strângând cu îndârjire coada toporului. Nu se clinti din loc, nu scoase nicio vorbă.

— Noroc, Gvadi! După câte văd nu mă așteptai? — zise Poria, și mai prietenos. Apropiindu-se de Gvadi, îl privi în ochi.

Gvadi tăcea.

— Ce-i cu tine, dragul meu, ți s'a înțepenit limba? De ce nu-mi răspunzi la bună ziua?

Stăteau acum față în față. Arcil deveni mai atent. Gvadi arăta cu totul altfel, nu ca de obicei. Fața îi era încruntată. Nu scosese niciun cuvânt de salut. Tăcu și Arcil.

Clipele treceau. Și deodată, și unul și altul se simțiră stingeriți.

— Poftiți, — zise Gvadi, în cele din urmă. Ospitalitatea lui învinse. Deschizând gura ca să-l poștească să intre, era cât pe ce să scape și obișnuitul său „cirime“, dar își mușcă limba la timp.

Arcil râse și-i întinse mâna. Făcu asta așa de repezit, încât Gvadi n'avu încotro: aruncă toporul și strânse mâna lui Arcil.

— Am venit să-ți mulțumesc, Gvadi! N'a dispărut nimic, mi-ai adus toată marfa — îi zise Poria, pe un ton, parcă i-ar fi adus cine știe ce veste. — Văd că ești supărat... Ce s'a întâmplat? Copiii îți sunt sănătoși?

Fața ticălosului lucea ca soarele. Din ochi îi țâșnea dragoste, din gură-miere; cel puțin... așa părea.

Stăteau de vorbă lângă curmal.

Gvadi își desfăcu larg brațele și se dădu înapoi, parcă ar fi vrut să spună: „Nu merit să te ostenești!“ De data asta însă limba lui nu mai vroi cu niciun chip să-i dea ascultare. Niciodată în viața lui, nu i se mai întâmplase așa ceva. Nu mai putea să rostească nici măcar un singur cuvânt.

Gvadi se rezemă de trunchiul curmalului și-l privi pe Arcil, clipind repede, de parcă atunci s'ar fi trezit din somn.

— Pentru asta, ți-am adus câte ceva, Gvadi... Odată ce ți-am făgăduit, trebuia să mă țin de cuvânt. Ți-am spus, doar, cuvântul meu e lege.

Arcil deschise hurdjinul și scoase din el un pachetel învelit în hârtie.

Hârtia era ruptă puțin într-o parte și Gvadi recunoscu

bluza aceea cu ciucuri, pe care o alesese pentru Cirimia, atunci, noaptea, când cercetase marfa adusă din oraș.

Acum, la lumina zilei, bluza avea culoarea florilor de liliac.

„Astea-s curate minuni“, își zise în gând Gvadi și făcu un pas înapoi...

— Primește-l, dragul meu, — zise Poria. — Ia-ți și hurdjinul. Apoi, pentrucă veni vorba... mi-a spus Andrei că ieri, când treceam prin pădure, cineva striga din urmă: „Hurdjinul, dă-mi înapoi hurdjinul!“ „Cred că e Gvadi“, mi-a spus el... Și mie mi s'a părut vocea ta însă, drept să-ți spun, nu mi-a venit să cred! Dar dacă o mai fi auzit și altcineva și s'o interesa de afacerea asta, ce-ai să faci atunci? Desigur, că te-ai mâniat, totuși, știi... Și astăzi, la fel parcă m'ai întâmpinat nu cu prea multă prietenie... Se vede că te-ai supărat, aseară... Însă judecă și tu Gvadi, — doar ești un om deștept — pân'ce nu iau în primire marfa — toată — și n'o număr, cum aș putea să mă ating de ea și să dau vreun lucru cuiva? Tu știi doar foarte bine că ea nu-mi aparține numai mie. Acum, ia asta te rog, și micuțul tău s'o poarte sănătos...

Gvadi tot nu era hotărât; Arcil îi întinse pachetul. Dar mâna lui Gvadi fără voia lui se strânse. Arcil îi desdoi degetele și-i vârî pachetul în mână:

— Să-mi fii prieten și nu cumva să spui cuiva că-i dela mine.

Gvadi nu spuse nimic. Era greu să citești vreun gând în ochii lui tulburi, care alergau buimăciți în toate părțile.

Purtarea ciudată a lui Gvadi îl neliniști pe Arcil. Crezuse că bucuria îl va zăpăci cu totul, și că-l va câștiga pentru totdeauna cu darul pe care i-l făcuse.

Se mai uită odată în ochii lui Gvadi... și sări deodată în sus dându-și o palmă peste frunte, — ca și cum atunci și-ar fi adus aminte de ceva foarte însemnat, și zise:

— He-hei! Dar tu nu știi încă ce încurcătură s'a întâmplat ieri. Intr'adevăr, sunt vinovat față de tine, — ia un cuțit, și poftim, beregata... Ascultă: mă înapoiez acasă dela tine, mă pregătesc să mă culc; mă gândesc ia să număr câți bani am în buzunar, doar știi obiceiul meu... I-am numărat și era cât pe ce să înnebunesc, îți jur pe sufletul mamei mele. Pregătisem pentru tine o hârtie nouă-nouă de zece ruble și o vârîsem anu-

me, aici, în buzunarul ăsta. Vroiam să ți-o dau ție... Mă uit și blesternata, e la locul ei. Uite-o ici...

Scoase din buzunarul din dreapta al ciohalei o hârtie care foșnea, o flutură prin aer și spuse pe nerăsuflăte:

— Mi-am dat seama că, fără să vreau, în locul ei ți-am dat o bancnotă de trei ruble, — ți-am dat-o fără să mă fi uitat la ea!.. Mi-am dat cu pumnii în cap, dar era prea târziu... Mi-a fost lene să mă întorc... și apoi mă și desbrăcasem de tot. Tu desigur, m'ai înjurat sdravăn, — nu-i așa Gvadi? Ești un om rău, pe cuvânt de onoare, om rău... Trebuia să-mi spui pe șleau: „Dragul meu, ce-mi dai?“ Numai tu ești de vină! Imi aduc aminte că tu ai mormăit ceva, dar eu am crezut că nu ești mulțumit de cele zece ruble și m'am stropșit la tine. Asta nu-i bine Gvadi, nu-i bine. Intre noi trebuie să fie încredere și sinceritate deplină. N'a ia-ți-o — e a ta...

Gvadi se trezi cu biletul de zece ruble în mâna cealaltă. Biletul era într'adevăr nou-nouț, nemototolit și foșniturile sale răsunau în urechile lui Gvadi ca o melodie dulce.

Gvadi se desmetici. Se uită la mâini, întâi la una apoi la cealaltă.

— E prea mult, cirime, — zise el apoi, și dintr'odată, parcă împotriva voinței lui, izbucni într'un răs scurt.

Ochilor atenți ai lui Poria nu le scăpară un amănunt care îl bucură mult: fața lui Gvadi se luminează o clipă, ochii lui turburi se limpeziră, dar râsul se întrerupse prea repede și asta îl neliniști din nou pe Arcil.

Arcil nu-l lăsă să-și isprăvească vorba:

— Că-i mult, sau puțin, ce să mai stăm să socotim, dragul meu Gvadi.

Și îl bătu prietenește pe umăr.

— La urma urmelor, ce-i al meu e și al tău. Cine poate să spună ce-i al meu, și ce-i al tău... În afară de asta, noi trăim în vremea socialismului, — Arcil îl privi în ochi. Tăcu un timp — și dintr'odată izbucni într'un răs așa de neașteptat și fără rost, încât Gvadi tresări. Era greu de spus dacă acest răs ascundea sau nu o amenințare...

Arcil se opri din răs tot așa de pe neașteptate și fără nicio legătură își aținti privirile pe toporul care era jos, la picioarele lui Gvadi. Se aplecă și-l ridică.

— Să nu ruginească cumva și să se strice! — zise el cu jumătate de glas.

Se rezemă apoi de coada lungă a toporului și întorcându-se cu spatele la Gvadi, începu să cerceteze cu atenție ograda din fața casei.

— Tu, desigur, ai să-ți construiești casa în fața curmalului, — spuse el cu tonul unui gospodar priceput. — Merge, ai ales destul de bine... Am să te rog și eu ceva Gvadi, și să fii bun, să nu mă refuzi. Dacă vorba mea are cât de cât trecere la tine, să nu tai acest curmal! Să-l lași în amintirea nefericitei Agafia. Ii plăcea, sărăcuței, să stea sub el. De câte ori se întâmpla să trec pe lângă ograda ta, ea ședea totdeauna pe un scăunel, sub curmal și lucra câte ceva. Tu, Gvadi, să faci casa ceva mai în față, mai aproape de gard, și-atunci n'o să mai fie nevoie să-l tai. Să-l lași, să-l lași să crească mai departe, dacă-mi ești prieten! Așa o să fie mai bine și pentru casă și ai să te simți și tu mai bine. Se zice că se vor construi case înalte. Șoseaua cea nouă o să se vadă ca în palmă! — O să ieși pe balcon și-o să stai picior peste picior; o să tot privești și n'o să te mai sature... Ce să-ți mai spun, e un loc încântător! Imi place... Dacă ai să vezi că nu-ți încape casa aici, atunci ai să mai ieși cu ea puțin și dincolo de gard. Cine o să te oprească? Doar azi nu mai există stăpâni...

Se întoarse din nou către Gvadi. Il privi iscoditor: „Ei, ce mai spui acum?” Văzând că Gvadi îl ascultă cu plăcere, se bucură; Gvadi era vesel, și ochii lui holbați străluceau de lăcomie. Iși îndreptă privirea spre locul de dincolo de gard, parcă făcându-și socoteala cât să mai ia din el ca să-și lărgască gospodăria.

Arcil nu se aștepta ca Gvadi să ia 'drept bune, cu atâta ușurință, vorbele sale și se hotărî să-i facă chiar cu ochiul.

— De-aici, când ai să ai chef, dragul meu n'ai decât să pășești deadreptul în ograda văduvei, — urmă subliniind înțelesul ascuns al cuvintelor sale și izbucni din nou în râs din toată inima.

Arcil întinse toporul și-l împunse pe Gvadi în burtă cu coada.

— He-hei! Ce pungaș mai ești! — exclamă el. — Nu vrei să te lipsești de nimic, ai? De mine n'ai de ce să te ascunzi! Eu știu doar că în astfel de treburi tu nu dai greș nesătulule!

Doar și pe Agatia ai adus-o în casă însărcinată. I-ai dus pe toți cu dibăcia ta... N'ai putut să mai rabzi până la nuntă, ai?

Pe fața lui Gvadi se răsfărâse o mare mulțumire de sine. Socotea vorbele lui Arcil drept laude meritate pentru virtutea lui bărbătească.

— Totuși, ce ți-a venit acum, la bătrânețe să-i faci curte tocmai Mariamei, ai? Dintr'o pulpă a ei se pot croi o duzină de Bigva, femei și bărbați tot unul și unul. Așa udarnică zic și eu! Și tu ce ai de gând? Te întreb pe tine, coada dracului, ce nădejdi tragi? Și eu am trecere la partea femeiască, însă de Mariam chiar mi-e teamă să mă apropiu.

Își închise ochii pe jumătate, se aplecă spre Gvadi și-i șopti la ureche:

— Ei, și...? Se prinde sau nu se prinde?

Gvadi auzi deslușit: Arcil plescăi din buze și înghiți în sec.

— În ce privește... în ce privește pe Mariam, fii bun cirime și nu mai vorbi așa!... — îl întrerupse Gvadi pe Arcil ale cărui priviri căpătaseră o strălucire ciudată.

Gvadi spuse aceste vorbe cu blândețe, dar se vedea după ochii lui cât era de hotărît ca, pentru nimic în lume, să nu ia parte la o astfel de convorbire...

La drept vorbind, pe Arcil nu-l interesau toate astea. El vroia numai să-l înveselească pe Gvadi și atâta tot. Și numai-decât începu să vorbească pe alt ton:

— Eu am glumit, Gvadi și nu-i nimic rău în asta! — se desvinovăți el. — Așa e doar obiceiul întotdeauna, bărbații glumesc pe socoteala femeilor...

Și luând din nou aerul unui om preocupat, începu să vorbească iarăși despre casă.

— Da, uite ce-am vrut să-ți spun: tu ai noroc, Gvadi... Acum or să înceapă construcțiile peste tot... Cu larmă, cu zarvă... Sanarienii sunt doar în întrecere cu ai noștri. Vom vedea cine va câștiga, cine va construi case mai multe. Mi se pare că mâine, duminică, vor veni delegații lor ca să stabilească condițiile întrecerii. Știi cât de mult le place să se laude! Are să fie o serbare de o să se ducă vestea. De când se tot pregătesc!

— Crezi tu, cirime, c'au să ne bată? — întreabă Gvadi alunecând fără să vrea în discuție.

— O să vedem...

— Cirime, noi o să-i strângem pe sanarienii ăștia, o să le sucim gâtul! De când îi știu, tot umblă să ne-o ia înainte...

Crezând că'n inima lui Gvadi se stinsese cu totul obida din noaptea trecută, de vreme ce stătea de vorbă cu dânsul cu atâta voioșie, continuă:

— Ghera va face tot ce-i va sta în putință, ca să le smulgă victoria... — urmă și mai înviorat. — De ne-ar ține dumnezeu, că o să ne pună să muncim de-o să ne treacă rânduri-rânduri de sudori, iar la sfârșit, o să-și agațe o decorație pe piept. Ghera și-a făcut socoteala că are s'o capete pentru șosea, dar a dat greș — decorația a luat-o raionul. Așa că, uite, Gvadi, te-ai gândit la timp să-ți construiești casa. Peste vreo două luni, cel mai târziu, o să fie gata și casa ta; vei avea timp chiar să te și muți în ea.

— Ah, eu n'am nevoie de casă, cirime... Însă copiii da, vor putea locui în ea — asta e adevărat... Deaceea mă și bucur, — răspunse Gvadi, oftând.

— De ce, Gvadi, de ce? Nici ție nu ți-ar sta rău ca să locuiești într'o casă nouă... Când mi-a venit dispoziția, cât material, pentru cine și când anume trebuia pregătit, închipue-ți, tu nu erai pe listă. Eu, se înțelege, am alergat la Consiliul de conducere. Cum așa, zic, de l-ați scăpat din vedere pe Gvadi Bigva? Mi s'a răspuns că nu te-au trecut pentru că nu ești udarnic. Ce beșteleală le-am mai tras eu atunci! — minți Poria.

— Apoi, crezi că eu nu știu, cirime, că tu n'ai să lași pe nimeni să-mi facă vreo nedreptate? Să-ți dea dumnezeu viață lungă! — zise Gvadi ridicându-și privirile spre cer.

— Așa-i, fabrica tatălui meu vă e de mare ajutor! Să vă fi văzut eu ce-ați mai fi construit voi, fără ea? Ce spui, ai?

— Fabrica ne e de mare folos, nimic de zis.

— Sanarienii și-au făcut și ei o fabrică... Dar sunt de asemuit lucrurile de mântuială care se fac azi cu construcțiile vechi! Dealtfel, ce să mai vorbim, știi tu singur... Și, uite, te întreb pe tine, Gvadi — care ești un om cinstit și n'ai ce să ascunzi de mine; oare n'ar trebui ei să mă respecte și să mă prețuiască pentru toate astea?

— Dar cine nu te prețuește, cirime? — Mai este cineva în Orcheti care să se bucure de mai mult respect și prețuire decât tine?

— Știi ce mă omoară? — se plânse Arcil. — Da, tu mă

prețuești, eu știu asta, și alți vecini ca tine mă prețuesc deasemenea, și-ți mulțumesc Gvadi pentru vorba cea bună... Dar inchipue-ți cât de mult mă stingheresc ei... Câteodată ai nevoie de două, trei scândurele, și uite că eu, în fabrica mea, nu îndrăznesc să mă ating de ele, așa de tare m'au strâns în ultimul timp! Nu pot să iau nici măcar cu bani... Cu toate că mi-au luat și gospodăria tatei și au înființat acolo niște centre, niște ferme... Însă mie nu-mi pare rău de asta, pe cinstea mea... Vrei — mă crezi, nu vrei — nu mă crezi...

— Hei, ce să mai vorbim, cirime... — Gvadi oftă cu atâta părere de rău, încât se miră și el singur.

Apoi, își vârî repede în sân pachetul pe care-l ținea strâns în mână și-și băgă adânc în buzunar hârtia de zece ruble. „Prea a început Arcil să se plângă, nu cumva să-mi ceară înapoi banii“, se gândi Gvadi. Ascunse așa de repede banii și pachetul, încât Arcil abia avu timp să bage de seamă.

Purtarea lui Gvadi îl liniști cu totul pe Arcil. Ii făcu o deosebită plăcere să-l vadă pe Gvadi, aruncând asupra banilor, înainte de a-i ascunde, o privire lacomă, întocmai ca un câine flămând care apucă un os. Se vedea cât de colo ce lucrător era Gvadi că pusese mâna pe ei.

— Doar sunt și eu om!... Nu-i așa, Gvadi? — continuă Arcil să se plângă de soarta lui. — Eu vă slujesc pe voi, oameni buni! Vă pun la dispoziție toate cunoștințele mele, toată experiența mea. Mă silesc cât pot... Ar trebui să prețuiți acest lucru. Pentru ce mă nedreptățiți? Dacă suntem tovarăși, apoi să fim tovarăși. Gvadi, vorbesc despre asta numai pentru că mi-a ajuns un svon pe la ureche, că omul care poartă același nume ca și tine, are de gând să mă concedieze din fabrică. Și știi pe cine vrea să-l puie în locul meu? Ai să mori de răs: Pe Beso, pe nenorocitul ăla de comsomolist, pe care mi l-au dat anul trecut ca brigadier! Au hotărît să-l pună în locul meu! Ei socotesc că a învățat acum tot, că ar cunoaște toată fabrica...

Gvadi sări în sus ca ars și plesnindu-se peste coapsă se înecă de răs. Vorbind serios, în tot ce spunea, erau prea puține lucruri de răs, însă Gvadi voia să-i facă plăcere lui Arcil.

— Adevărat, că-i de răs, cirime! Băiețandru ăsta, feciorul prăpăditului de Djamuia, n'are să fie niciodată la înălțimea ta! — spunea el printre râsete, în timp ce se legăna și topăia într'un fel cu totul anapoda. Apoi se gândi că n'ar strica să se arate și mă-

nios și revoltat și furios. — Toate astea sunt minciuni! Să nu crezi! Să nu crezi, cirime! Cine are să îndrăznească, cine își va îngădui să se poarte cu tine în felul ăsta? Asta nu se va întâmpla... Noi ce păzim? Oare nu suntem bărbați nu purtăm căciuli? Nu vom îngădui să se atingă de tine!

— Da, Gvadi, tu ești un om pe care mă pot bizui, totuși... Știi, când calci câinele pe coadă, te mușcă... Mai bine să nu mă facă să-mi ies din sărite; sunt eu blând ca un mieluşel, dar odată, îmi iau pușca și mantaua și plec în pădure, iar pădurile noastre, din mila domnului, nu au nici început, nici sfârșit. Dacă lucrurile or să ajungă aici, atunci am să-i las dușmanului meu cenușă în loc de fabrică; mai am atâta putere ca să șterg de pe fața pământului până și amintirea unor oameni... Ține minte, Gvadi: dacă voi fi nevoit să plec în pădure, am să ard fabrica, să nu rămână nimic din ea. O să vedem atunci ce fel de case o să vă mai construiți voi. Imi pare rău de tine, dar n'am încotro!

— Ah, să ne ferească dumnezeu, cirime! Când îmi vorbești de Ghera tu spui: „omul cu același nume ca și tine“. Dar ascultă-mă! Altădată, când se vorbea de Bigva, nimeni nu-și aducea aminte de tată-său, de Tem. Acuma toate s'au schimbat... Nu cred că Ghera e un Bigva adevărat, dacă a pornit împotriva ta. Și-o fi rătăcit vreunul sămânța și acum se laudă: să știți că sunt Bigva. Nu, cirime, crede-mă n'are să îndrăznească să ridice mâna asupra ta...

Ochii lui Gvadi nu mai aveau acea căutătură care la început, îi dăduse atâtea griji lui Arcil Poria. Gvadi se lăsase iar prins de deprinderile lui vechi, rele, de care încercase să se desbаре, smulgându-le cu rădăcină cu tot. Dar venirea lui Arcil Poria redusese la zero toate eforturile lui.

În fața lui Arcil, stătea vechea lui cunoștință — Gvadi Bigva. Tocmai asta urmărise și Poria. Și atunci socoti că a venit momentul când putea să înceapă a vorbi despre ceea ce-l adusesese aici...

21

— Las', să nu mai vorbim despre mine, puțin îmi pasă; se vede că trebuie să pier... Pentru ei eu sunt un străin. Nici acum n'au încredere în mine. Dar, de ce-l nedreptățesc pe Gocia al nostru? Ia, explică-mi tu, ca un om cinstit ce ești...

— Nu pricep, zău nu pricep nici eu! — zise Gvadi pe un ton de parcă ar fi vrut să aducă vorba despre acest lucru, dar Poria i-o luase înainte:

— Mi-e milă de Gocia! Nici nu-ți poți închipui Gvadi ce mult mă doare sufletul din pricina lui... S'a mai pomenit una ca asta! Omul aproape și-a isprăvit casa și, deodată, îl strâng de gât: încetează construcția, zic ei, noi n'o să-ți mai dăm materiale. Inseamnă că Onise și-a ajuns scopul, iar un om ca Gocia trebuie să sufere. Asta e drept oare? Pe lângă asta fata lui e comunistă. Ce e drept, fata... Inșă...

Gvadi privi cu coada ochiului spre Arcil, închizând ochii pe jumătate, ca și cum l-ar fi cercetat dela distanță.

— Fata? Perlă, nu fată. Niciodată n'a mai fost prin părțile noastre una ca ea.

Gvadi tăcu anume o clipă, dându-i să înțeleagă că el ar fi putut să folosească și vorbe mai tari, dar n'o făcea din respect pentru cel cu care vorbea. Făcu un pas înapoi și, schimonosindu-se, spuse:

— Ochii tăi, cirime, sunt dintre acei care văd totul singuri, ochi fericiți; și minte ai destulă, nu pot eu să mă măsoar cu tine, totuși trebuie să-ți spun...

— Spune, Gvadi, spune... Dacă nu poți să mă ajuți cu fapta, mângâie-mă măcar cu vorba...

— Din toată inima, cirime. Mult m'am gândit eu, deaceea îți și spun. — Pe fata asta, pe fiica lui Gocia Salandia, dumnezeu a făcut-o parcă anume pentru tine. Oricât te-ai opune, eu tot am să te însor cu ea. Am să te însor neapărat, o fericire mai mare nici n'ai putea să găsești. Doar și tatăl tău, fi-ei țărâna ușoară, așa mi-a și spus cu limbă de moarte: să ai grijă de băiat...

Se uită muștrător la Arcil. Tăcu puțin, apoi adăugă: — mă mir, cirime, cum de nu te-ai gândit până acum. Ah, ce e tânăr — e crud... Da, asta-i adevărata pricină!

— După câte văd, Gvadi, n'ai niciun pic de milă de mine. Eu și așa am pierdut tot ce-am avut, iar tu, pe deasupra, vrei să mă însori cu fata unui oarecare Salandia... Cum de nu ți-e rușine! Oare nu s'ar găsi pentru mine mireasă mai bună? — răspunse Arcil, prefăcându-se jignit; el nu se aștepta deloc ca Gvadi să-i facă o asemenea propunere.

— Și soarele are pete, cirime! Ce are aface că e Salandia!

O să te însori, o să-ți poarte numele tău și nimeni n'o să-și mai aducă aminte că ea a fost odată Salandia. Nu, cirime, nu mai sta la gânduri, fă cât mai repede treaba asta, măcar în amin-tirea tatălui tău...

Și, dintr'odată, Gvadi se tulbură peste măsură. Ochii îi scânteiară, sângele îi năvăli în obraji. Se apropie de Arcil și se ridică în vârful picioarelor, ca să-i ajungă chiar la ureche. În-cepu să-i șoptească misterios:

— Tu ești cuminte, cirime, deaceea îți spun. Știi că numeri tot așa de bine ca și răposatul tău tată. Ei, uite, Gocia nu are niciun fecior; ai să moștenești amândouă casele lui; și pe cea veche și pe cea nouă... Tot ce are o să intre în mâinile tale. N'am dreptate?

Se trase înapoi și izbucni în hohote de râs și încă ce râs!

— Cine o să se mai atingă atunci de tine, cirime, cine să mai râvnească la bunurile tale? Cel care te prigonește o să lo-cuiască doar la un loc cu tine, chiar sub același acoperiș. Ai înțeleș?

Râdea, râdea neconținut tot mai ascutit, mai subțire până ce, în cele din urmă, înecându-se începu să chițcăe ca un șoarece. Se părea că în creierul său nu știu ce gând hazliu se învârtea ca o sfârlează. Se ținea cu amândouă mâinile de burtă, care i se scutura de râs, și îndoit de șale, se învârtea în fața lui Arcil ca un titirez.

Arcil nu pricepea de ce Gvadi era așa de vesel. Dar el râdea cu atâta poftă și așa de molipsitor, încât începu și Arcil să râdă. Asta îl ațâță și mai tare pe Gvadi.

— Să nu crezi, dragul meu, că am să-ți cer pielea boului, care o să fie tăiat la nunta ta, cu toate că după adat¹⁾ și după legea dumnezeiască ea mi se cuvine mie, începând chiar de azi. Nu-mi trebue, cirime, și-ți spun asta de pe acum. Totuși nu se face ca să rămâi cu mâinile goale, când peste tine are să dea atâta bogăție și fericire. Dealtfel, chiar tu singur n'ai să îngădui o asemenea nedreptate! Eu am o rugămintă... Una mititică... te rog din tot sufletul în amintirea tatălui tău, împlinește-mi-o.

Arcil nu mai putea de curiozitate! Lui Gvadi îi tremurau mâinile din pricina dorinței lacome ce-l cuprinsese.

1) *Adat* — rămășițele legislației și ale obiceiurilor feudale la unele popoare musulmane. Acest drept cutumiar a fost abrogat în U.R.S.S. (N. trad.).

— Ce'nseamnă asta Gvadi? Ce te-ai aprins așa? Nu te rușina, dragă, spune-mi tot. Doar nu suntem străini — cum aş putea să-ți refuz ceva, când tu îmi arăți atâta grijă?

Arcil îl privi cu căldură, deschis, ca și cum s'ar fi învoit dinainte, la toate.

Gvadi lăsă laoparte orice sfială. Pentru a fi și mai convingător, el îl împunse pe Arcil în piept, cu degetul arătător.

— La o afacere mare, cirime, — e și câștig mare.

Oftă din adâncul inimii, apoi zise pe nerăsuflăte:

— Indată ce se vor aranja toate... dacă este vreo dreptate pe lume... trebuie să mi-o dai pe Nicora, mie și copiilor mei.

Spunând aceste cuvinte, astupă cu mâna gura lui Arcil, care nici n'apucă să-și arate uimirea.

— St, st, st...! Taci! Cirime! Să nu zici nu, chiar în glumă! Să nu-mi nenorocеști puіșorii !

— Stai, Gvadi, — îl opri Arcil. Apucă mâna lui Gvadi și i-o dădu în jos.

Arcil se zăpăci — așa de pe neașteptate venise rugămintea lui Gvadi...

— Așa-i, așa-i... — începu el nereușind să găsească cuvinte potrivite.

— Da sau nu? Da sau nu? — nu-l mai slăbea Gvadi, repetând mereu aceleași vorbe, ca un copil.

Arcil nu știa ce să răspundă, nu fiindcă era vorba de bivoliță. La urma urmei de ce n'ar dărui lui Gvadi o bivoliță străină? Inșă el nu pricepea, cum de putuse să încolțească în mintea lui Gvadi un asemenea gând.

— Pe dumnezeul meu Gvadi că m'aș fi mirat mai puțin dacă mi-ai fi cerut să ți-o las ție pe mult lăudata Naia. Nu pot să te înțeleg; sau ești un mare pungaș, care-i joci pe toți pe degete, sau ești un mare înțelept, cum n'au mai fost pe lume. Și dacă lucrurile stau așa, atunci mai bine învață-mă singur ce răspuns să-ți dau: bivolița doar nu-i a mea, are un stăpân!

— Când are să fie a ta, cirime, când are să fie a ta! — răspunse Gvadi scurt și hotărît.

— Ei, atunci n'are să-mi pară rău să-ți dau nu numai bivolița ci și viața mea, dragul meu Gvadi! Bine. Primesc.

Arcil luă un aer grav ca de boier, își duse mâna la spate și-l privi pieziș, de sus, pe Gvadi. Apoi îl întrebă, zâmbind în-

tr'asa fel, de parcă i-ar fi pus cine știe ce ghicitoare greu de deslegat:

— Toate sunt în cea mai mare regulă, Gvadi, dar ce-al să spui dacă Gocia are să-și vândă până atunci bivolița?

— El n'are s'o vândă pentru nimic în lume. — Mai de grabă o să se scufunde pământul. Nu, cirime, asta n'are să se întâmple...

— Și dacă totuși o s'o vândă? Ce-o să ne facem noi?

— Nu se va întâmpla asta, nu poate să se întâmple. Gocia e'n stare să vândă orice, numai bivolița, nu...

— Gocia gândește altfel, dragul meu. El a venit pe la mine aseară; s'a plâns iarăși de necazul lui. Dacă n'o să se poată face nimic aci, am să fiu nevoit, zicea, să caut materialele undeva în altă parte, oricât m'ar costa. Am să vând, zicea, bivolița, altceva n'am ce să fac. Doar nu poate să rămână casa fără acoperiș!

Gvadi se făcu mic, se chirci. Nu mai știa ce să spună.

— Eu, zicea, am spus sus și tare în fața oamenilor că o să-mi ajung scopul. Acum nu mai pot da înapoi. Atâta ar mai lipsi ca să râdă Onise de mine... Așa mi-a spus. Și are dreptate. Omul nu are altă ieșire...

— Nu pot crede în ruptul capului, cirime, că tu n'ai putea să-l scapi... dacă ai vrea...

Gvadi părea distrus cu totul, ochii i se umplură de lacrimi. Ce vești rele îi adusesese Arcil!

S'ar putea oare, să nu fie a lui, niciodată bivolița asta, cu ugerul tare ca piatra de mult lapte ce are? O socotise ca și a lui...

— Eu am să caut, Gvadi, dar numai atât nu ajunge. N'are niciun rost să mă ascund de tine. Cât s'a putut, am ajutat... Acum însă toate sunt pe dos. Nu mai sunt timpurile de altădată! Dar, ce să mai lungim vorba, mai bine să-ți spun fără înconjur... Pe când mă îndreptam încoace, mi-a venit un gând... Și, închipue-ți, acum îmi dau seama că gândul acesta e foarte potrivit și pentru tine. S'ar putea ca bivolița, după cum spui tu, să nu scape de ograda ta. M'am gândit: am să-i spui lui Gvadi; de-o să-i convină — bine, de nu — atunci ducă-se dracului, Gocia, cu casa lui cu tot! E adevărat, Gocia nu e dintre oamenii pe care să nu-i bagi în seamă. Doar și familia ta are destule obligații față de el. Nu-i bine ca omul să uite binele ce i s'a făcut, nu-i așa? În tot Orcheti-ul nu mai găsești un vecin mai bun ca Gocia: nici la nenorocire nu te lasă, și la bucuriile tale ia parte.

Iată, un om adevărat! Și un om ca ăsta, când e la ananghie, trebuie ajutat, fără să te mai târğuești... altfel, ce fel de vecin îi mai ești! La nevoie se cunoaște adevăratul prieten...

— Cu ce-aș putea să-l ajut, prietene? Eu singur sunt ruinat, n'am lețcae, altfel, să știi, nu m'aș uita, aș da ultimul ban!... Ieri, i-am și spus lui Gocia: de ți-aș fi adus și eu măcar o scândură, tot m'aș simți cu sufletul mai împăcat... Deaceea și zic că mă doare inima. Așa-i, cirime!

— Dacă te doare inima cu adevărat, atunci ajută-l. Dacă îl scoți dela ananghie, n'are să-și vândă bivolița; dacă n'ai să-l scoți, are s'o vândă. Eu ți-am spus, dacă n'are s'o vândă până la urmă ea o să fie a ta...

Gvadi ciuli urechile. Nu cumva Poria râdea de el? Inșă Arcil vorbea foarte serios și se vedea asta și după chipul lui încruntat. Nu, nu râdea...

— Ascultă bine; când am primit dispoziția Consiliului de conducere în ce cantitate și cui trebuiesc date materialele, eu, se înțelege, m'am gândit întâi de toate la tine și chiar i-am spus lui Andrei al meu: asta e partea lui Gvadi Bigva, tu s'o încarci în cotiugă înaintea celorlalte... Să zicem că ți se dau pentru construcții patruzeci de scânduri. Eu însă am să poruncesc să se încarce șaizeci, adică cu douăzeci de scânduri mai mult... Greutatea cea mare, Gvadi, este cum să scot scândurile din curtea fabricii. Controlul verifică foaia de însoțire și notează pentru cine este materialul. Nu putem spune că ducem scândurile la Gocia: el nu figurează pe lista Consiliului de conducere. Dar dacă materialul e pentru Gvadi, poftim, drumul e liber... Așa că atunci când Andrei are să-ți aducă cele șaizeci de scânduri ce-o să ți se trimită dela fabrică, tu, fără să crâcnești un cuvânt, ai să semnezi de primire; dar să ții minte, că cele douăzeci de scânduri mai mult sunt ale lui Gocia, ale tale sunt numai patruzeci. Asta-i totul. Dacă vom reuși să facem lucrul acesta măcar de două ori, Gocia are să fie mulțumit pe deplin, — lui nu-i trebuiesc mai multe. In felul ăsta, amândoi — și tu și el — o să puteți construi casele. Ai înțeles?

Gvadi tăcea și clipea încruntat, ca și la începutul întâlnirii, când Arcil încercase să-i vâre cu deasila darul în mână.

— Nu, cirime, n'am înțeles! — răspunse el în cele din urmă, cu o figură așa de prostească și de nevinovată, încât oricine

și-ar fi dat seama ușor că dela un om cu o mutră ca asta nu te poți aștepta la un altfel de răspuns.

Poria se posomorî.

Ce era de neînțeles aici? Cum se putea ca tocmai Gvadi să nu înțeleagă tâlcul propunerii sale, acel Gvadi care înțelegea întotdeauna chiar dela primele vorbe cele mai întunecate afaceri ale lui Arcil.

— Dar ce nu înțelegi, Gvadi? — zise Arcil, pierzându-și în mare parte voioșia de până atunci. — Din fiecare trei scânduri două rămân la tine, iar pe a treia tu ai s'o dai lui Gocia. Ia gândește-te bine! Ce este de neînțeles în asta!

Gvadi se prefăcu adâncit în niște socoteli încurcate. Iși respiră degetele dela mână dreaptă, îndoi două din ele iar pe celelalte trei și le apropie de ochi, privind-le cu atâta atenție, de parcă le-ar fi văzut pentru prima oară. Arcil socoti împreună cu el.

— Așa e, chiar așa e, Gvadi... Uite ai trei degete. Indoaie unul, uite, așa. — Arcil îl ajută să îndoiaie unul din cele trei degete. — Înseamnă că tu l-ai scos din socoteală... Câte degete ți-au mai rămas?

— Două, cirime, e lucru limpede!

— Asta-i totul. După cum vezi, nu prea ai ce socoteli să faci... Și Cirimia al tău ar fi putut face o socoteală ca asta...

Însă Gvadi își îndreptă deodată degetul îndoit de Arcil, se jucă apoi un timp cu cele trei degete respirate, privind-l îngrijorat pe Arcil, parcă dându-i să înțeleagă că tocmai cel de al treilea deget îl îngrijorează.

— Dă-l laoparte!... Îți spun — asta nu e al tău.

— Dar, atunci, cum am să iscălesc, cirime?

— Nu ți-i tot una? Ce-i al tău nici n'are să scadă, nici n'are să sporească. Grozav te mai crezi! Pui cam mare preț pe semănătura ta!

— Deaceea mă și îndoesc, cirime, pentrucă nu sunt un om învățat. Mă gândesc să nu mă înșel cumva...

Arcil își pierdu răbdarea.

— Cum îți îngădui? „Mă îndoesc, să nu mă înșel cumva!” — îl îngână el pe Gvadi. Drept cine mă iei? Ce înseamnă asta? Și bluza, care costă bani mulți, și cele zece ruble — tot înșelătorie sunt? Se vede că tu ai uitat cu cine ai deaface? Nu-ți pasă de grijile mele. Injuri, te cerți — ce folos ai tu din toate

astea? Rușine! — strigă deodată Arcil, prefăcându-se că și-a pierdut cumpătul de furie; își răsuci mustața, ridică din umeri, se jucă cu tocul revolverului, făcu vreo câțiva pași mărunți încolo și încoace în fața lui Gvadi, și zise: — Să mă trăznească Dumnezeu, dar păcătuiești când îți îngădui să spui astfel de lucruri.

Gvadi crezu că Poria fusese cu adevărat cuprins de furie și se grăbi să-și îndoiaie din nou al treilea deget.

— Parcă eu refuz, cirime? — zise el bătând în retragere.

— Cum, nu refuzi? Tu nu vrei să iscălești, și fără iscălitură cine o să-ți dea materiale? Gvadi nu ești copil!... Sau poate așa mă consideri pe mine! Ba să-ți dăruiesc una, ba alta. Chiar adineauri m'ai făcut să-ți dăruiesc bivolița. Și eu am primit, din prostie. Ei, da' pentru ce să-ți dau eu bivolița dacă tu nu vrei să miști niciun deget? Ce?! O să le fac eu pe toate în locul tău? Cum de îndrăznești?!

Când Arcil îi pomeni pentru a doua oară de bivoliță, Gvadi îi zise mai hotărît:

— Eu ți-am spus că nu refuz...

Însă Arcil vroia să scoată dela el mai multe.

— Hm... Ce ți-a intrat în cap semnătura asta? Ce tot vorbești aiurea? Doar nu te rog să te iscălești pe o hârtiuță goală. Și nu-i mare lucru să-i dai lui Gocia scândurile alea pentruca să nu mai fie nevoit să-și vândă bivolița... Cu atât mai mult cu cât bivolița asta... — Și schimbă vorba anume, nevrând parcă să știe Gvadi ce credea el în chestiunea cu bivolița. — Casa ta, te asigur, n'are să sufere cu nimic din pricina asta... Ce-ți mai trebuie?

Gvadi își apropie mâna de fața lui Arcil, întinse cele trei degete, apoi îndoind unul din ele spre palmă, zise cu cea mai mare hotărîre:

— Așa cirime... Poți să te convingi cu propriii tăi ochi de cele ce ți-am spus eu. Numai să nu uiți ce mi-ai făgăduit.

Când colhozul din Orcheti porni construcția caselor noi, evenimentul stârni o vâlvă nemaipomenită printre sanarieni. La început, toate certurile și discuțiile se duseră între ei, fără să treacă dincolo de marginile colhozului. „Orcheti ne-a luat-o

Înainte, spuneau sanarienii. Ce să facem, că doar nu putem rămâne în urma orchetienilor?"

Însă după aceea ei se năpustiră asupra vecinilor, muștrându-i cu patimă ca de obicei.

— Avem și noi pădure și fabrică de cherestea. De case avem și noi nevoie. De ce nu ne chemați la întrecere? De ce ați uitat de metodele de muncă care se aplică astăzi? Acum nu mai sunt timpurile acelea, ca să întreprinzi ceva de unul singur. Vă convine sau nu vă convine, noi propunem ca să vă luați la întrecere cu noi și veți vedea că n'o să puteți să ne-o luați înainte.

Se înțelege că Orcheti primi chemarea lor la întrecere.

Legăturile între cele două sate vecine aflate în întrecere, aveau povestea lor lungă, care se pierdea în negura timpurilor. Pornirea cu care sanarienii chemară la întrecere Orchetiul, putea fi înțeleasă numai de acei care cunoșteau această poveste.

Locuitorii celor două sate trăiau în bună vecinătate totuși rivalizau între ei demult, folosindu-se de fiecare prilej ca să învețe câte ceva unii dela alții.

Înainte vreme, din pricina asta se întâmplau dese ciocniri. Nu arareori între vecini se iscau vorbe și neînțelegeri care ajungeau până la dușmănie pe față și chiar certuri în toată legea.

De când veniseră timpurile noi, această dușmănie hrănită de invidie, își pierduse vechile temeuri. Rivalității nesănătoase îi luă locul întrecerea. Victoria era când a unui colhoz când a altuia. Și victoriile acestea, fără certuri, erau multe. Nu odată numele celor două colhozuri apăruse pe tabela de onoare a republicii.

Veni și Duminică; dis-de-dimineață colhoznicii din Orcheti începură să se pregătească pentru întâlnirea cu delegații colhozu'ui din Sanaria. Era ziua fixată pentru încheierea contractului de întrecere socialistă. Hotărâseră ca întâlnirea să se desfășoare într'un cadru festiv. Mulțimea fremăta, așteptând cu nerăbdare marele eveniment.

Dealtfel locuitorii Orchetiului erau dispuși să petreacă chiar dacă nu s'ar fi întâlnit cu Sanarienii în ziua aceea.

Era o zi de odihnă, și în asemenea zile, oamenii se distrau de obicei în curtea administrației — cântând, dansând, jucându-se cu mingea. Când se lăsa întunericul, sau dădeau comso molistii o reprezentație sau se rula un film.

Abia trecuse de amiază și'n Orcheti nimeni nu mai era

pe-acasă. Oamenii se îndreptau spre sediul conducerii colhozului unde trebuia să aibă loc întâlnirea cu delegații satului vecin.

Bardgunia plecase de-acasă dis-de-dimineată. Tineretului îi reveni sarcina să pavoazeze clădirea sediului, iar Naia și Elico îl chemaseră să le ajute. Cei mai mici nevrând să stea singuri acasă, se duseră și ei după Bardgunia.

Astăzi, Gvadi nu era în apele lui.

Cu o zi înainte, se hotărîse să-l îmbrace pe dragul său Ciri-mia cu bluza dăruită de Arcil și să-l trimită la serbare, îmbrăcat așa. Dar nu-i suflă niciun cuvânt copilului despre asta. „Lasă, se gândi Gvadi, bluza asta să fie o bucurie neașteptată pentru micuțul meu!...”

Dimineața însă, nu numai că nu făcu așa cum se gândise, dar nici măcar nu-i arată darul; își zise: „Dacă dau la unul, o să se supere ceilalți... Și nu-i frumos din partea mea să fac una ca asta, că doar toți sunt copiii mei...”

Dar în clipa următoare, îi veni în minte alt gând care-l tulbură și mai tare. Ce-o să se întâmple când Bardgunia o să vadă bluza asta neobișnuită? O să se uite cu neîncredere la tatăl său și-o să-l întrebe: „De unde ai făcut tu rost, babaia de o bluză ca asta?”

Să zicem că Gvadi va reuși să potolească, într'un fel oarecare, curiozitatea fiului său mai mare. Dar Mariam? Ei n'are să-i poată spune: „Am cumpărat-o în târg”. Convinge-o, dacă poți! De când se știe, Gvadi nu cumpăraseră în târg asemenea lucruri.

Se gândi mult la asta, cântărind faptul în fel și chip și în cele din urmă ajunse la convingerea că bluza lui Arcil era ceva cu totul nepotrivit pentru el, și ar fi putut să-i aducă pe cap cine știe ce necaz. O să i se năzărească vreunui că Gvadi a furat-o și te pomenești că-l și arestează...

Nu-i era ușor să se împace cu acest gând. O să se prăpădească degeaba un lucru ca ăsta! Și ce s'a mai chinuit până ce a pus mâna pe el!

Poate că și degetele lui, cu ajutorul cărora Arcil împărțea scândurile, nu-l mai ascultau tot din pricina unor presimțiri rele. Gvadi simțea că și în privința asta, ca și în privința bluzei, nu trebuie să se aștepte la nimic bun.

Toată neliniștea și toate grijile acestea îl apăsau atât de tare, încât poate nici nu s'ar mai fi dus la ședință dacă n'ar fi

fost un vechi partizan al luptelor îndârjite cu sanarieni. În inima lui mai ardea și acum dorința de neînfrânt de a-și provoca într'un fel sau altul adversarii.

La drept vorbind, el nici nu-i îmbrăcat cum s'ar cuveni pentru o zi măreață ca asta. Îi cunoștea el bine pe sanarieni și nu se îndoia că ei se vor înfățișa în toată frumusețea lor — cu bărbi lungi, în cercheze, cu pumnale la brâu. Nici altădată ei nu preocupău nimic numai să se îmbrace cât mai frumos.

Care dintre gospodarii Orchetiului ar putea să se măsoare cu ei în această privință?

Poate numai Gocia Salandia; altul n'ai să mai găsești în Orcheti, ori cât ai căuta.

În cufărul vechi, pe care-l aruncase pe vremuri în pod, Gvadi păstra niște haine cusute în vremea când se pregătea să se însoare cu Agatia. Dar, se îndoia că hainele acelea s'ar putea să-i mai vină acum.

De câți ani n'a mai deschis el cufărul și n'a mai aerisit lucrurile acelea! Desigur că demult au năpădit moliile și le-au mâncat.

În cufăr, se mai afla la păstrare și un pumnal vechi, moștenit dela tatăl său. Gvadi ținea bine minte acest pumnal, dar ar fi fost caraghios să-l agațe deasupra ciohalei lui vechi și pono-site. Și apoi, el nu purta de obicei armă la brâu.

Totuși nu se putea să nu se ducă la adunare și Gvadi se hotărî să-și mai aranjeze puțin hainele de toate zilele.

Trebuî să se chinuiască mai mult cu ciohaua. Prinse cu ață găurile mai mari, mută nasturii — ciohaua parcă se mai strâmtă și pânțele nu-i mai ieșea înainte așa de tare. Își mai îndreptă calamanii și-i trase în picioare fără să-i mai prindă, ca de obicei, cu curelușe.

„Ei, pentru Gvadi Bigva, nu-i chiar așa de rău”! se gândi el, cercetându-se cu atenție.

Așa îl cunoșteau toți, așa o să apară și la serbare.

Hei, dac'o fi să intre în gura lui careva dintre sanarieni, Gvadi n'o să se facă de rușine; să-i dea dumnezeu atâția ani de viață, de câte ori o să strălucească el astăzi cu vorbele lui de duh.

Porni, fără să se grăbească, spre sediul colhozului.

Măhnirea din dimineața aceea, din cauza bluzei, fusese uitată. Totuși, era gânditor și mergea cu mâinile la spate. Din

împ timp în timp mișca din cele trei degete ale mâinii drepte; degetele astea nu mai aveau liniște, din clipa când Arcil îi făcuse propunerea.

„Ca să vezi, blestematul dracului! Câte și mai câte nu născocesc oamenii!” îi trecea lui prin minte din când în când.

Cercetându-și degetele, băgă de seamă că unul din ele, — tocmai cel despre care Poria spusese: „Asta nu-i al tău”, nu se înțelegea deloc cu celelalte două. Oricât se silea Gvadi, degetul acesta tot căuta să nu stea la un loc cu celelalte. În general Gvadi nu-l credea pe Arcil nici cât negru sub unghie. Se îndoia de tot ce spunea acesta. De data asta se îndoise chiar și de faptul că două și cu unu ar face într'adevăr trei. În afară de asta ar fi oare cu puțință și drept ca să împarți pe trei în două și să nu iasă părți egale?

Dela degete, gândurile lui Gvadi săriră la bivoliță.

Își aminti pe rând toate vorbele pline de viclenie și de întorsături, cu ajutorul cărora îi smulsese lui Arcil Poria făgăduiala de a-i dărui bivolița, după ce Arcil va intra în stăpânirea gospodăriei lui Gocia.

Cu câtă dibăcie născocise totul! Și cât de repede le-a chibzuit toate! Fulgerător!

Dar uite, cu bluza a dat greș, cu toate că așa ceva nu i se întâmplă des. Mintea lui e ascuțită ca un brici; taie, nu se încurcă.

Da, a dat greș, mai ales din pricina lăcomiei și neștiinței lui. Niciodată nu i se mai întâmplase să țină în mână un lucru așa de frumos. Nu s'a sfătuit așa cum se cuvine cu înțelepciunea sa. Uite astăzi i-a cerut ei, înțelepciunii sfatul și ea l-a prevenit: nu trebie să o arăți la nimeni.

Gvadi își reaminti din nou convorbirea de ieri. Își laudă în gând deșteptăciunea. Se înveseli, prinse curaj.

— Dar cum de-ai măritat-o pe Naia cu Arcil? — se întreba el. — Ia adu-ți aminte, cum s'a întâmplat asta.

El se opri, privi în jur să vadă dacă nu-i cumva cineva prin apropiere. Își supse burta și se îndoii gata să se pornească pe răs, să tot rădă și să nu se mai sature.

Râse și râse până ce-i dădură lacrimile.

— Ai pețit pe una gata pețită, cirime? — zise el înneecându-se de răs, sforăind și pufnind.

Dar de ce Poria nu s'a dat de gol. Parcă niciodată nu i-ar fi trecut prin gând să pună mâna pe Naia și pe casa cea nouă a lui Gocia.

Aici e ceva necurat la mijloc... Banditul a pus desigur la cale vreo pungășie... — altfel, pentru ce s'ar fi lăsat așa de ușor înșelat?

— Nu-i nimic, are s'o descurce Gvadi.

— Auzi? „poștește”, zice „te rog”, „să fie așa cum vrei tu”. S'a învoit nemernicul, așa, dintr'odată, fără să mai stea deloc pe gânduri, să-i dăruiască lui, bivolița!

Gvadi nu-i așa de prost ca să ia o simplă făgăduială drept un dar adevărat. Însă, ca să faci pe om să-ți făgăduiască ceva, să-l faci să-și dea cuvântul, nu-i un lucru de nimic. Făgăduiala își are și ea însemnătatea și puterea ei.

Vorba omenească e ca o undiță: peștele nu se prinde de fiecare dată, dar undița trebuie aruncată. Lui Gvadi, n'are de ce să-i pară rău. Dacă Arcil se va ține de făgăduială, atunci, slavă domnului! — iar dacă n'are să se țină — Gvadi tot n'are să fie în pagubă.

Același lucru a fost și cu bluza. Arcil nici n'avea de gând să-i dăruiască bluza. Nu numai că nu avea de gând — dar e sigur că nici nu voia. Deasemeni, cu siguranță că nu i-a fost prea plăcut nici să se despartă de bani. La urma urmelor, Gvadi tot a agățat în cârlig hârtia de zece ruble și bluza.

Acum, că Arcil s'a înțeles cu Gocia, o să se însoare neapărat cu Naia. Lucrul e hotărât. Ei, și atunci Gvadi are să-i spună:

— Dar cu făgăduielile cum stăm?

Nu, nimic de zis, nu degeaba a pus la cale Gvadi această afacere bună pentru el: mai devreme sau mai târziu, el tot o să-și ia partea care i se cuvine.

Un singur lucru însă e mai greu — scândurile pentru Gocia... Trebuie să mai numere... pe degete... Două și unul...

Gvadi are să se mai gândească, are să chibzuiască.

Numai nu cumva să se întâmple ca alergând după bivoliță, să piardă casa, care i-a căzut, așa, plocon.

Ferească Dumnezeu, să nu alerge după doi iepuri și să nu prindă niciunul...

Dar nu, el trage nădejde să nu scape din mâini nici casa, nici bivolița.

Iată și sediul conducerii colhozului. Parcă ar fi în flăcări — atâtea steaguri fâlfâie pe balconul de sus și la intrare.

Lângă poartă se afla adunată o mulțime de oameni...

„Se vede că au și sosit. Am cam întârziat”, se gândi Gvadi, iuțindu-și pașii.

Se apropie. Nu, era de ai lor, din Orcheti. La poartă, de o parte și de alta, se afla câte o scară. În vârful fiecăreia stătea cineva; alții stăteau agățați de trepte. Se auzeau strigăte. Răsuna mai ales vocea Elicăi. Trăgeau în sus o pânză, trecând-o din mână în mână.

În cele din urmă, o ridicară, o desfășurară.

În fața ochilor lui începu să sclikească o mulțime de lumini. Culorile străluceau în soare — una mai orbitoare decât alta.

„Ce-o mai fi și asta?” se întrebă Gvadi venind lângă poartă.

Începură să întindă pânza. O prinseră de stâlpi.

Și, deodată, Gvadi îl văzu pe Bardgunia cățarat tocmai sus, stând chiar pe marginea treptei. Vai, să nu cadă!

— Vai, vai! — începu să țipe Gvadi și alergă într'un suflet spre scară.

Dar Bardgunia își găsi singur un locșor sigur. Gvadi se liniști și începu să privească atent pânza care sclikea în culori vii. Hei, ce-mi văd ochii!

— Un sanarian în carne și oase și nu alta! Ia uitați-vă numai cum l-au zugrăvit afurisiții! Tii, grozavi mai sunt! Juri că-i un sanarian adevărat! Și barba... Și pumnalul... O-o! Cine l-o fi făcut oare? Ce mâini de aur? Stai, stai... Ghicesc eu numai-decât pe cine l-au pictat... și se silea să recunoască după trăsăturile feței, pe care dintre sanarieni îl desenase pictorul din Orcheti.

Ghera se afla și el acolo, lângă poartă. Auzind vocea lui Gvadi, își întoarse capul și punând mâna streășină la ochi, ca să se apere de soare, strigă:

— Hei, Gvadi! Tocmai de tine am nevoie...

Când îl văzu, Gvadi își dădu seama că Ghera avea, cu adevărat, o treabă urgentă.

— Vezi, tovarășe Gvadi, — începu el încă de departe, — să nu ne faci de rușine... — dar nu isprăvi cele ce voia să spună... — Bună ziua, tovarășe! — zise Ghera apropiindu-se, și-i întinse lui Gvadi mâna.

Și, deodată... pe fața lui Ghera se răsfrânse o nedumerire

fără margini. Strângând cu putere mâna lui Gvadi, îl privi drept în ochi. Nedumerirea de pe chipul lui lăsă locul unui zâmbet.. Ghera izbucni în râs, în vreme ce continua să-i strângă mâna lui Gvadi.

— Ia, vino încoace Naia, am să-ți arăt ceva grozav... zise el, întorcându-se spre poartă.

Gvadi rămase încremenit; îl treceau sudori reci. „Uite nenorocirea! se gândi el. O fi hotărît să mă aresteze! Asta să fie oare?”

Naia veni în fugă lângă ei. Ghera întoarse mâna lui Gvadi cu palma în sus și i-o arată fetei:

— Măi, măi, uită-te numai cât de repede și-a luat-o în cap Gvadi... Imi întinde numai trei degete...

— Și eu credeam că într'adevăr s'a întâmplat cine știe ce... — zise Naia desamăgită, fără să facă haz de gluma lui Ghera.

— Pii, cum de îndrăznește el să întindă numai trei degete președintelui! Am să-l trag la răspundere, — continuă Ghera să glumească, prefăcându-se mâniat și jignit.

— Pesemne că i-o fi spus cineva că noi ne-am gândit să-i așezăm la aceeași masă cu sanarienii, — zise Naia, însă Ghera o întrerupse:

— Prostii! O să-l fac eu să mă lămurească ce înseamnă toate astea. — Il apucă pe Gvadi de cot și vru să-l ia laoparte. Gvadi încrămeni, totuși își aruncă asupra mâinii o privire piezișă, cu un singur ochi.

Degetul mare și cel mic stăteau lipite de palmă iar cele trei degete dela mijloc — complicele combinațiilor misterioase ale lui Poria — stăteau țepene, ca de lemn.

— Ptiu, drace! — numai atâta izbuti el să zică. Incercă să-și tragă mâna din mâna lui Ghera, dar în zadar.

— Naia, ia întreabă-l pe Gvadi, ce-a fost atunci când strigase în mijlocul pădurii, la miezul nopții: „Hurdjinul meu, dă-mi hurdjinul!” — și când tu l-ai luat drept o nălucă? — urmă Ghera privindu-l pieziș pe Gvadi.

Era prea mult! Gvadi se făcu pământiu la față. O licărire de nebunie îi apăru în ochi! Părea că în clipa următoare se va prăbuși în nesimțire.

— Lasă-l, Ghera! — zise Naia. — De ce-l chinuiești? Nu vezi că ia totul în serios!

Abia acum observă Ghera, ce efect avuseseră glumele lui asupra lui Gvadi.

— Ce-i cu tine? Oare nu ești tu Gvadi? — întrebă el cu blândețe, dând drumul mâinii lui Gvadi, care tremura.

— Da, cirime, eu sunt, Gvadi, — răspunse el foarte serios, ca și cum în fața lui ar fi stat nu Ghera, ci altcineva, — un străin care-i lua un interogatoriu sever.

— De ce te-ai speriat? — îl întrebă Ghera pe Gvadi și-i zâmbi, vrând să-l liniștească, însă fără să-și ia de pe el privirile iscoditoare.

„De ce l-o fi tulburat așa de tare gluma mea? se gândea președintele colhozului. Nu cumva se ascunde ceva necurat în dosul acestei purtări ciudate?”

— Glumă, glumă, tovarășe Gvadi, dar eu chiar am o treabă cu tine, — continuă el ca și cum n'ar fi observat nimic. — Ia, să mergem să stăm de vorbă.

Insoțiți de Naia, ei se înapoiară spre grupul de colhoznici care fixau placarda uriașă deasupra porții. Gvadi mergea mai în urmă, tăcut.

Ghera se opri puțin la poartă. Elico era nemulțumită de ceva și discuta aprins cu tovarășii urcați pe scară. Ghera începu să vorbească cu Elico. Naia intră și ea în vorbă. Văzând că Ghera și Naia au uitat de el, Gvadi începu să se retragă încet-încet deandaratele, apoi se amestecă în mulțimea colhoznicilor. Ascunzându-se pe după oameni, porni pe lângă gardul înalt, aruncând din când în când câte o privire spre Ghera. „Oare nu cumva mă urmărește?” Nu, Ghera nu-l urmărea. Și se vede că nimeni n'avea grija lui. Convingându-se de asta, o luă deabinelea la fugă, cât îl țineau picioarele...

23

Sanarienii intrară în Orcheti cu mare alai. Și colhoznicii orcheteni nu se lăsară mai prejos.

Sanarienii veniră cu mașina lor proprie. Era un camion de trei tone, deabia vopsit în culoarea oțelului. Colhoznicii îl împodobiseră cu steaguri și cu placarde frumoase. Pe laturile mașinei fluturau fâșii de pânză roșie, pe care scribeau, în razele soarelui, literele argintii ale lozincilor.

Sărea în ochi mai ales lozinca: „Înainte, sub steagul întrecerii socialiste!”

Delegația sanarienilor era destul de numeroasă. Stătuseră în mașină în picioare și totuși deabia încăpuseră.

Și, deodată, în fața ochilor musafirilor, apărură pânza multicoloră, opera Elicăi, întinsă deasupra porții.

Toate privirile sanarienilor se opriră asupra ei. Placarda pictoriței orchetiene puse în umbră frumoasa pavoazare a mașinei lor. Dar oaspeții nu puseră asta la inimă, că doar pe tablou era înfățișat un sanarian și încă într-o lumină foarte prielnică.

Elico se gândise să înfățișeze pe tablou întâlnirea frățască a colhoznicilor. Unul dintre aceștia, acela în care Elico vroise să întruchieze pe sanarieni, strălucea prin toată măreția proprie sanarienilor și era înfățișat așa de natural, încât sanarienii recunoscură numaidecât în el pe unul de-al lor. Era un bărbat înalt, bine legat, cu barba deasă, revărsată pe piept, îmbrăcat într-o cercheză de culoare închisă, cu un pumnal la brâu. Cu o modestie plină de demnitate, alături de el stătea un locuitor al Orchetiului de o statură mijlocie, îmbrăcat mai simplu. Cu un zâmbet respectuos, gazda îl întâmpina pe oaspete, urându-i bun sos, așa cum arăta și scrisul din partea de jos a tabloului.

O singură privire aruncată pe tablou nu lăsa nicio îndoială asupra faptului că la pictarea oaspetelui, gazdele nu preocupaseră culorile. Cu ei, însă, fuseseră mai modești.

Acest fapt se datora nu numai îndatoririlor de gazdă și de politeță a colhoznicilor orchetieni, ci dorind să le facă plăcere oaspeților, pictorul ținuse socoteală și de unele fapte întru totul reale.

Toți știau că sanarienilor le place să se îmbrace bine și să poarte arme. Rar se putea vedea un sanarian îmbrăcat simplu, — și asta, doar pe-acasă... Niciunul dintre sanarienii care se respectă, nu se arată în lume altfel îmbrăcat decât cu cercheză și cu pumnal. Afară de asta, ei erau vestiți prin mărimea bărbilor lor, pe socoteala căroră, până de curând, se spuneau multe povești și anecdote. Ce-i drept, în ultima vreme, sanarienii nu mai țineau așa de mult la cercheze și la pumnale, iar tineretul părăsise obiceiurile vechi; dar, cu toate acestea, delegaților le făcuse plăcere că pictorul îi înfățișase într'un chip așa de măgulitor.

Colhoznicii care se salutau ocupau o mare parte a pânzei, cu toate acestea Elico reușise să deseneze mai în fund și contururile întreprinderilor gospodărești ale celor două colhozuri.

Intr'un colț al placardei, apăreau șiruri verzi, drepte, de mandarina și lămâi. În alt colț se aflau câteva tufe rotunde de ceai. Pe marginile tabloului se înălțau spre cer niște coșuri de fabrică. Pe alocuri, pe albăstreala luminoasă a cerului, pictorița împrăștiase rotocoale de fum alb ca vata.

Elico folosisese cu multă iscusință fiecare colțișor al pânzei; la picioarele sanarianului pictase o șosea pe care goneau un șir lung de mașini încărcate cu vârf; sub mâna locuitorului din Orcheti, pictorița făcuse niște siluete de case în curs de construcție.

Mașina intră încet pe poartă, șoferul vrând să le dea călătorilor puțința de a se uita bine la placardă și de a citi cele scrise pe ea.

Strigăte puternice de — „vașă” și ropotul de aplauze ce izbucni deodată, cutremurată văzduhul. Mulțimea porni valuri-valuri în întâmpinarea oaspeților.

— Bine ați venit, fraților!

— Trăiască frații noștri sanarieni! — răsună din toate părțile.

Solemnitățile cu care fură întâmpinați întrecu chiar cele mai îndrăznețe așteptări ale sanarienilor.

Strigătele de „vașă” și aplauzele răsunau până și din copacii plini cu băetani și fetișcane din Orcheti care salutau oaspeții fluturând stegulețe.

Mașina se opri. Președintele colhozului sanarian, bine cunoscut în Orcheti, emoționat, ridică mâna cerând cuvântul. În aceeași clipă, în fundul curții, apărură deasupra gardului capul lui Gvadi Bigva.

Gvadi cercetă curtea cu o privire iscoditoare ca de hoț și apoi cu un curaj sălbatic s'ar putea zice tâlhăresc, își făcu vânt peste gard, și sări jos.

Mulțimea se pregătea să-l asculte pe președintele sanarian și nu-și mai desprindea privirile de pe mașină. Nimeni nu era curios să știe ce se petrece prin alte colțuri ale curții.

Nici oaspeții, nici gazdele nu-l observară pe Gvadi.

Cu pași mărunți și cu cea mai mare grijă, el străbătu în

luga curtea și se amestecă în rândurile din spatele colhoznicilor. Era foarte tulburat și-și stăpânea cu greu suflarea.

Din clipa când se furișase de lângă Ghera, el se simțea ca un tâlhar care și-a părăsit casa și satul în care s'a născut și stă ascuns în pădure, ferindu-se de oameni.

Se afla în această stare de mai bine de o oră... Dar în cele din urmă, nu mai putu să se stăpânească și se hotărî să arunce, măcar pe furiș, o privire la serbarea colhoznică.

Era dela sine înțeles că într-o altfel de împrejurare Gvadi ar fi stat în primele rânduri și n'ar fi pierdut ocazia de a înjgheba o convorbire plăcută cu sanarienii. Dar acum se temea să dea ochii cu Ghera.

Se piti după oamenii din față. Din partea cealaltă, îl acoperea trunchiul unui bătrân anin.

Nimeni nu-l băgă în seamă, atenția tuturor fiind îndreptată spre mașina cu oaspeți. Gvadi se liniști, prinse curaj și începu să se uite la rândurile din față.

Il văzu pe Gocia stând chiar lângă mașina sanarienilor. Impunător, înalt cu barba lungă — cum era — semăna și el a sanarian, de parcă ar fi fost cu ei. Era cu un cap mai înalt decât consătenii săi. Gvadi fu cuprins de invidie.

«Ca să vedeți, mă rog, unde s'a înfipt! era cât pe ce să-și strige cu glas tare, indignarea. Oare nu cumva a prin atâta curaj, pentru că s'a împăcat cu Zosime și a lucrat apoi cot la cot cu el, în pădure, o zi întreagă? Atunci, dragul meu, de ce te-ai lăudat: „Nu-mi trebuie nimic dela voi!...” Te-ai speriat? Și ai uitat cum mi-ai trimis în taină solul să mă roage să-ți dau o parte din scândurile mele? Eu par'că n'am ghicit, dintr'odată că tu ai fost acela care mi l-ai trimis pe Arcil. Odată ce așa stau lucrurile, mă rog frumos, așează-te și tu și Poria al tău nu în față ci aici alături de mine. Eu sunt fugăr, dar și voi sunteți cu musca pe căciulă și tu nu ai ce căuta în față...»

Așa se gândea Gvadi și ochii lui cercetau rândurile cu cea mai mare nerăbdare, vrând să vadă dacă nu cumva și Arcil Poria s'a așezat pe undeva, printre prea cinstiții oaspeți.

Insă Poria nu se vedea. Gvadi era nedumerit.

„Ce poate să însemne asta? Nu s'a întâmplat până acum niciodată ca Arcil să nu fie de față la o adunare solemnă, se gândi Gvadi, bănuind că s'a întâmplat ceva. Oare nu cumva o fi arestat, afurisitul?”

Președintele colhozului sanarian începu să vorbească și cuvântarea lui atrase atenția lui Gvadi.

Vorbitorul înșiră succesele atinse de sanarieni datorită întrecerii socialiste cu colhozul vecin.

— Voi, tovarăși, sunteți frunțași și pentru asta noi suntem gata oricând să vă urmăm pilda... — spuse el, dând întâietate conducerii colhozului din Orcheti.

Gvadi ascultă cuvântarea cu încredere, începu să se gândească la unele probleme ridicate și, fără să-și dea seama ce face, ieși la vedere; dintr'odată, deasupra capului său, răsună glasul lui Cirimia:

— Uită-te babaia unde sunt eu!

Surprinderea lui Gvadi fu atât de mare, încât se lăsă chiar pe vine. Privi în sus.

Cirimia se vârise între trunchiul aninului și o viță de vie bătrână, care se încolăcise pe copac. Din brâu îi ieșea țeapănă o sabie făcută din șindrila; în mână ținea un steguleț.

— Și eu sunt aici, babaia! — se auzi glasul lui Cuciumia care se suise și el pe undeva.

Privirea lui Gvadi alerga în sus, dealungul trunchiului: toți puii lui se cocoșaseră pe ramuri, unul mai sus decât altul. Lipsea numai Bardgunia. Gutunia se instalase tocmai în vârful aninului, încât aproape nici nu se vedea. Lui Gvadi i se strânse inima de teamă că nu cumva copiii să-i cadă din copac. Uită și de faptul că era fugar, rătăcitor prin păduri și că ar putea fi acum demascat.

— Dați-vă jos! Dați-vă jos numaidecât trăzni-v'ar Dumnezeu! — zbieră Gvadi și începu să caute un băț ca să-i gonească din copac.

În clipa aceea apărură de undeva Bardgunia cu o cravată nouă-nouță și, o ceată întreagă de băiețandri de vârsta lui.

— Nu te teme babaia! — vru el să-l liniștească pe tatăl său. Pe Cirimia, chiar eu l-am ajutat să se suie. Jos se tot bagă în picioarele oamenilor; acolo stă mai liniștit... Te-a căutat Ghera, adineauri. Tot mă întreba unde ești... Am treabă, zicea, cu tatăl-tău... L-ai văzut?

— Sșt... șusui Gvadi, vrând parcă să-l oprească, și-i astupă gura cu mâna.

Apoi se îndepărtă repede în căutarea unui locșor mai sigur, mai ferit.

Intre timp președintele colhozului sanarian își terminase cuvântarea de salut. Sanarienii săriseră din mașină și se salutau cu vecinii, strângându-și mâinile.

— Poștiți, vecinilor, poștiți! — se auzi până la Gvadi, cu toată larma, vocea răsunătoare a lui Gocia Salandia.

— Ia uitați-vă la el! Ca să-l vedeți cine-i! Ai? — exclamă Gvadi.

Gocia deschidea drum sanarienilor prin mulțime. Era îmbrăcat ca și ei într'o cercheză neagră, cu pumnal la brâu.

— Grozav mai e Gocia al nostru! — se mirau unii din mulțime. — Nici nu se pot asemui sanarienii cu el!

Pentru onoarea colhozului lor, țăranii orchetieni nu numai că-l iertară pe Gocia pentru toate neînțelegerile și certurile dar chiar uitaseră de ele, așa de mult îi încânta cu ținuta lui frumoasă și cu purtările pline de demnitate.

Iar pe Gvadi îl rodea ciuda: „De ce nu sunt și eu cu ei?” Simțea o atracție fără margini spre oaspeți, dorind să mai stea de vorbă și cu alți oameni, să schimbe păreri, dar, ce să-i faci?

Odată cu sanarienii se urcară în pridvor cei mai de vază oameni din Orcheti.

Meetingul începu. In cuvântările lor, delegații celor două colhozuri vorbiră despre scopurile și condițiile întrecerii. Apoi se trecu la alegerea membrilor comisiei.

Sanarienii începură să strige numele candidaților lor. Printre ele, Gvadi auzi unele nume cunoscute. Propunerile sanarienilor fură întâmpinate de aplauzele tuturor.

Nu înțeleg despre ce-i vorba; pentru ce-i strigă pe nume?...

Cuprins de curiozitate, Gvadi începu să-și croiască drum, mai în față. Apoi înțelese că sanarienii anunță numele candidaților propuși de ei ca membri în comisia care avea să supravegheze construirea caselor și îndeplinirea întocmai a contractului de întrecere. Aleșii vor trebui să dea rezultatul definitiv al întrecerii.

„Ehei! Ei au ales pentru treaba asta pe oamenii cei mai vrednici, tot unu și unul!” își zise Gvadi. Intre candidați erau și câțiva buni prieteni de-ai lui.

Mulțimea se frământa iar și toți începură să bată din palme.

— Tovarășul Ghera! Ura! Să trăiască tovarășul Ghera!

Gvadi își mușcă buza. In inima lui începu să încolțească ura împotriva lui Ghera. Din pricina lui inima îi era strânsă de

spaimă, din pricina lui era el nevoit să se ascundă așa de rușinos!...

Gvadi se ascunse din nou.

De pe balcon Ghera striga numele candidaților colhozului din Orcheti. Deasupra mulțimii răsună numele lui Zosime. Toți începură să bată din palme. Ghera o strigă apoi pe Marian. Aplauzele se întetiră.

— Iu-iiuu... — chiui Gvadi vesel. Se bucură atât de tare de alegerea Mariamei, încât, uitând toate spaimele, începu din nou să-și facă drum în față. Intinzându-și gâtul, se ridică în vârful picioarelor. Mulțimea se dădu cu respect înlături, făcând loc să treacă Zosime și Mariam.

— Poștiți încoace, încoace! — li se striga din pridvor.

Când Gvadi o văzu pe Mariam urcându-se, inima i se umplu de mândrie, fața i se luminează.

„Ce mers... Parcă ar fi djeiran,¹⁾ nu femeie...”

Și deodată, deasupra capului său, parcă bubui tunetul. Din pridvor se strigase cu glas tare:

— Gvadi Bigva!

Ghera strigase numele lui.

În clipa următoare, întreaga curte începu să vuiască clo-cotitor.

— Gvadi Bigva!

Gvadi închise ochii.

— Ce-o fi însemnând asta? O mai fi pe lume și alt Gvadi? Din toate părțile se auzeau strigăte repetate:

— Unde-i Gvadi Bigva? Chemați-l pe Gvadi!

Gvadi privi în jur speriat... S'ar fi repezit înapoi — acolo unde stătuse ascuns la începutul meetingului, dar vai, locșorul acela salvator era departe!

Gvadi își lăasă capul în jos și se aplecă, ghemuindu-se: n'avea decât o singură scăpare — să se piardă în mulțime.

Deodată însă, simți că toți cei din preajma lui, care ar fi putut să-l ascundă privirilor, se dădură laoparte și rămase singur.

Își înalță capul.

Înțelese că oamenii se dăduseră laoparte pentru el, ca să-i facă loc să treacă spre pridvor; făcând zid de o parte și de altă, se uitau la Gvadi, zâmbindu-i și toți aplaudau.

1) *Djeiran* — animal de stepă asemănător cu căprioara. (N. trad.)

Și el stătea în fața pridvorului, ca o țintă de tragere așezată în mijlocul unui câmp deschis, săgetat de privirile oaspeților și ale oamenilor din sat.

Gvadi își dădu seama că nu mai poate fugi.

— Vino înapoi, Gvadi, poftim! — îl strigau din nou cei din pridvor.

Cei care se aflau mai aproape de el, văzându-i purtarea, își închipuiau fel de fel de lucruri și voind să-l încurajeze, îi strigau:

— Du-te, Gvadi! Ai fost ales!... Ce-i cu tine? Du-te odată, nu te teme...

Inseamnă că l-au ales cu adevărat!

Sau, poate, era numai o cursă? Au să-l aresteze și au să-l facă de rușine în fața întregului popor!

Cum putea să creadă una ca asta? Pentru ce această cinste pe care n'o merita? El... el să stea alături de cei mai vrednici oameni din colhoz?...

Nu izbutea de loc să se trezească din buimăceală.

Gvadi ridică iar capul, trase cu coada ochiului neîncrezător într-o parte și'n alta, apoi își îndreptă privirile spre colhoznicii care îl așteptau în pridvor.

Așa era, se întâmplase o minune! Fusese ales! Pe el îl aplaudau, în cinstea lui se striga „vașă!”

Mai întâi își îndreptă în grabă, cu amândouă mâinile, ciohaua. Găurile ei prinse la iuțeală cu ață se căscaseră iarăși și atârnavă pe alocuri în sdrențe. Când s'a putut întâmpla asta? Pe semne în ora aceea, în care se crezuse tâlhar. Nu, nu se mai poate face nimic cu ciohaua asta!... Incepu din nou să se retragă, deandaratele și făcu semn din mână spre cei care ședeau în pridvor: „Nu trebue! Lăsați-mă tovarăși!”

Dar înapoi n'avea unde să se mai retragă. Calea îi era închisă în toate părțile.

— Unde te duci? Unde?

Cineva îl împinse înainte.

Il strigară din nou, aplaudându-l și strigând „Vașă”, ca să-l îmbărbăteze.

Atunci Gvadi strigă odată cu toți: Vașă! Vașă! — și începu să aplaude și el din toate puterile.

„Parcă eu nu știu că toate aplauzele și uralele astea nu-s pentru mine”, spuneau privirile sale buimăcite. Priveliștea

aceasta — Gvadi aplaudând pentru propria lui alegere — îi puse în mișcare pe toți. Colhoznicilor le plăcu gluma și începură să strige, cu veselie:

— Vașă Gvadi! Vașă!

— Trăiască Gvadi!

Scena aceasta se prelungi mult.

Naia coborî din pridvor și veni în fugă la Gvadi:

— Ce-i cu tine, Gvadi? Hai mai repede! Nu vezi că te-au ales... Vin' de-ți ocupă locul!

— Nu-i nevoie de mine, cirime... Nu-i nevoie! — zicea Gvadi, scâncind, în timp ce tot aplauda mereu.

Deodată, din rândurile colhoznicilor apăru Bardgunia; — se repezi la tată-său și-i zise încetișor:

— Ce stai, babaia! De când te așteaptă oamenii!

Văzându-l pe fiul său, Gvadi se agăță de el cu amândouă mâinile:

— Du-te tu, puiule... Du-te, cirime, în locul meu... — se ruga el.

Ochii lui Gvadi erau plini de lacrimi; își încordă toate puterile ca să nu izbucnească în hohote de plâns. Pe băiat îl tulbură așa de tare înfățișarea tatălui său, încât se ascunse numaidecât din nou în mulțime.

Naia îl apucă pe Gvadi de mână și, cu toată împotrivirea lui, îl târî spre pridvor. Dar el bodogănea într'una buimăcit, ca și cum ar fi bocit.

— Inseamnă că mă socot și pe mine om, cirime? Nu-i mare lucru de capul meu și cu toate astea m'au ridicat, nu-i așa? Merit eu atâta cinste?

Acum, Gvadi se agăța singur de Naia și numai rămânea în urma ei nici măcar cu un pas.

Când se apropiară de pridvor, mulțimea începu să se frământa și mai tare. Gvadi își întorcea capul fără încetare când la dreapta când la stânga și se înclina adânc.

— Nu-s vrednic, fraților... Nu trebuia... pe mine, cirime! — repeta el aproape plângând.

Și, deodată, zări fața lui Onise. Parcă l-ar fi mușcat ceva de inimă, văzând că Onise nu-l aplaudă, că ochii îi sunt plini de ciudă; că i se lungise peste măsură nasul coroiat și-i tremura bărbuța ciufulită, de culoarea paiului.

— Mergi mai repede, omule, pierdem vremea degeaba din pricina ta! — îi svârli Onise cu vocea lui ascuțită.

Gvadi își încetini pașii.

— Mai bine ai merge tu, Onise! Ție ți-ar sta mai bine acolo. Tu ai și barbă, — zise el chicotind într'un fel ciudat și porni mai departe.

Toți cei care se aflau pe aproape, i-auziră vorbele și fără să vrea se întoarseră spre Onise ca să-i vadă barba strașnică.

Când i-o văzură se porniră pe râs. Atâta-i mai lipsea bărbuței lui Onise, — să fie pusă alături de bărbile bogate ale sanarienilor.

În timpul acesta, un sanarian, îmbrăcat într'o cercheză neagră, cu pumnal la brâu, îl salută pe Gvadi, ridicându-se în întâmpinarea lui.

— Să trăești, tovarășe Gvadi! Greu te-am adus aici! Și doar ești acasă la tine, — parcă n'ai avea de ce să te sfiești! Fii bun și postește! — zise el și-i întinse lui Gvadi mâna.

Nici până la urmă n'a înțeles Gvadi dacă preacinstitul sanarian i-a întins mâna ca să-l salute sau ca să-l ajute să urce în pridvor; nimănui nu-i scăpă că Gvadi călca nu tocmai sigur și că picioarele lui se cam împleteceau.

Oricum ar fi fost, Gvadi îi dădu mâna numai după ce se convinse că și degetul cel mic și cel mare dela mâna lui dreaptă erau desdoite și stăteau la fel cu celelalte trei.

24

Când se întoarse acasă, după ședința aceea solemnă, Gvadi se hotărî să-și dea jos din pod, chiar atunci noaptea, cufărul său de care nimeni nu putea să se atingă. Trebuia să scoată la lumina zilei comorile care erau păstrate în el și să le încerce dacă-i mai vin sau nu.

Un lucru era sigur: că de azi înainte nu mai făcea să umble în sdrențe. Ii făcuseră o mare cinste, îi încredințaseră o sarcină așa de însemnată: să urmărească construcțiile la amândouă colhozurile... Gvadi trebuia să aibă grijă să nu-și păteze obrazul, să nu se facă de râs față de popor.

Să zicem că nu va trebui să facă niciun pas afară din Orcheti. Dar și așa chiar printre consăteni ciohaua asta care se

desface la toate cusăturile, pălăria ruptă și calamani scâlțiați nu sunt deloc potriviți cu titlul de onoare ce i se încredințase.

Dar dacă îl vor pofti pe neașteptate la Sanaria?

Asta nu-i un lucru care nu se poate întâmpla — dimpotrivă, ar fi ciudat și de neînțeles dacă nu l-ar chema deloc.

Dealtfel, chiar fără să fie poftit, el trebuia să se ducă pe acolo, asta intră doar în îndatoririle lui.

Ei iată, să zicem, trimit după el: — Vino, te rugăm, să vezi cum și ce se face la noi...

Și merge la ei nu oricine, nu primul ieșit în cale, ci un om cu titlul înalt, merge să le controleze lucrul...

Oamenii își scriu jalbele, își aduc aminte de toate nevoile câte le mai au și toate acestea ca să i le aducă la cunoștința lui.

Și iată-l și pe el, în sfârșit! Și o să se uite la el, o să se uite și o să spună:

— Ce-o mai fi însemnând și asta? De unde o mai fi venit pe capul nostru și sdrențárosul ăsta? Parcă ar fi o haimana... ăsta să ne ajutel...

Și-l vor lua în răs pe bunul nostru Gvadi, îl vor face de rușine pentru totdeauna... Nici nu-l vor lăsa să-și spună și el părerea, chiar de-ar avea înțelepciunea și mintea lui Solomon.

Aceeași soartă îl aștepta și aici, în sat. Batjocura n'ar fi nimic, dar s'ar putea întâmpla să-i dea și un genunchi în spate, dacă ar cere să se facă numaidecât un lucru anume sau chiar s'ar pune contra cuiva... Nu degeaba se spune că pe sdrențáros și câinii îl latră...

Dacă Solomon n'ar fi fost rege, dacă n'ar fi umblat în brocart brodat cu mărgăritare și cu aur, dacă n'ar fi ținut un paloș ascuțit în mână lui puternică, cine i-ar mai fi recunoscut înțelepciunea, cine ar mai fi ținut seama de judecățile lui istețe?

S'au născut pe lume mulți oameni, poate mai înțelepți și mai clarvăzători decât Solomon, dar soarta lor vitregă le-a hărăzit să trăiască în sărăcie și nimeni n'a știut de viața lor. Așa că nimeni nu mai știe nici măcar cum i-a chemat.

Faptele petrecute în ziua aceea îi arătaseră încă odată lui Gvadi cât adevăr era în toate acestea.

După meetingul solemn, într'una din camerele administrației avu loc o ședință a aleșilor poporului. La consfătuire fu chemat și Gvadi. Afară era tot mai întuneric.

Incăperea era scaldată de lumina electrică. Când Gvadi intră din întunericul de-afară în odaia puternic luminată, atenția tuturor celor care se aflau acolo — a oaspeților ca și a consătenilor lui, — se îndreptă fără voia lor asupra lui: parc'ar fi apărut între ei cine știe ce sperietoare... El simți bine asta: toți îl cercetau cu privirile și se gândeau: „Cum de s'a rătăcit și ăsta printre noi?“

Gvadi tresări. Parcă anume era pusă lumina aceea afuri-rită, ca să i se vadă toate găurile hainei! Cei care luau parte la consfătuire, se vedea bine, se țineau deoparte de el... Și el nu era supărat pe ei pentru purtarea lor... Dacă s'ar fi putut, chiar el singur, în clipa aceea, ar fi vrut să fie cât mai departe de el însuși... Vai ce rușine i-a fost!

Dar poate le-ar fi suportat pe toate — s'ar fi făcut că nu vede nimic din ce se petrecea în juru-i — dacă nu l-ar fi dat gata Mariam. Ea se apropie de el și-i șopti încetisor:

— Tu, Gvadi, ar trebui să te ții mai laoparte. Nu ești deloc îmbrăcat cum ar trebui...

Spunând acestea, ea holbă niște ochi de parcă-i arse cu fierul roșu ciohaua ruptă și calamanii scâlciați; iar buzunarele din cârpe, — prinse în locurile unde de obicei se află gazării, — parcă luară foc dela snopul de scântei care țâșni din ochii negri ai Mariamei.

Avea dreptate Mariam! Nu putea să zică nimic!

Și Gvadi, nu numai că cuteză s'o contrazică, dar tot timpul cât ținu consfătuirea stătu într'un colțișor și nu scoase un cuvânt. Iar când între cei prezenți se încinse o discuție aprinsă, atunci, slavă domnului uitară de tot de Gvadi!

Și totuși era greu de înțeles de ce-l cinstiseră pe el cu atâta încredere și-l aleseseră cu atâta pompă, punându-l în acelaș rând cu cei mai de seamă oameni? Toți nici nu voiseră s'audă de refuzul lui. Toți se omorau aplaudând și strigând cât îi ținea gura: „vașă“...

Ce ispravă făcuse el? Ce merite avea?

Cum de-i venise în minte lui Ghera să-l propue mulțimii pe el? Ghera îi cunoștea foarte bine și faptele și purtările.

— Gvadi Bigva!...

Parcă bubuise tunetul!

Pe ceilalți nu i-a strigat așa. Și tonul lui fusese altfel;

parcă le așteptai să spună: „Bucurați-vă și veseliți-vă tovarăși! Gvadi e alesul nostru!...”

Și doar nu mai departe decât adineauri, se pregătea să-l aresteze. În clipa aceea, Gvadi se gândise că, fără îndoială, taina lui era cunoscută și că era pierdut. A tras o spaimă, nu glumă! Dacă Ghera s'ar fi apucat să-l ia mai din scurt cu întrebările, privindu-l tot așa în ochi: „De ce ți s'au îndoit două degete spre palmă, iar celelalte trei stau țepene înaintea?” sau: „De ce ai țipat în pădure?” — Gvadi ar fi mărturisit, fără îndoială, totul.

Ghera n'are o privire ca toți oamenii; nu-i ușor să te uiți în ochii lui: ți-e și teamă și rușine.

Teama sau rușinea — dacă nu una, cealaltă — l-ar fi făcut pe Gvadi să spună tot adevărul. Noroc că a luat-o repede la picior...

E drept că numai decît s'a desmeticit și chibzuind bine și-a dat seama că nu are niciun motiv să se teamă. Ghera nu-i nici sfânt, nici vrăjitor, deci de unde să cunoască el povestea celor trei degete? Dar iată că, în ce privește hurduinul, lucrurile sunt de neînțeles! Se vede că a răsuflat ceva. Dealtfel, Ghera nu știe nimic sigur. Dacă ar fi știut, atunci n'ar mai fi rămas nici picior de-al lui Gvadi prin Orcheti.

Totuși, de ce l-au ales?

Cu un an înainte, Ghera n'a vrut să-l facă nici cioban. A spus: „Nu-i bun” și l-a găsit bun pe Pahvala. Astăzi, ce să mai vorbim de Pahvala? Prin bunăvoința lui Ghera, Gvadi le-a luat-o înainte chiar și udarnicilor recunoscuți, iar pe Onise, pe gaița asta îl cufundase într-o astfel de mahnire încât, bietul de el te pomeneshi c'o să-și scoată ochii de invidie dacă fiii lui nu i-or opri mâinile la timp. S'a înșelat cîcă Ghera ridicându-l pe Gvadi la asemenea cînstel!

Se întunecase, se făcuse noapte și Gvadi nu se gândea decît la același și același lucru, în timp ce se grăbea spre casă cu mersul său obișnuit, legănat, bălăbănind din mâini. Nu mergea, sbura; parcă bucuria fără margini din sufletul lui făcuse să-i crească aripi! Ce puteri noi clocoteau într'însul!

Pe lângă asta, îi mai dădea brânci și gândul la cufărul aruncat de atîția ani, fără folos, în podul prăfuit. Iși punca multe nădejdi în cufărul acela. Credea că-i deajuns să-și lepede

hainele vechi ca să se simtă ca nou născut, să devină alt om și să se bucure de o cu totul altă prețuire, de altă cinste.

Legăturile lui cu Mariam au să se schimbe și ele.

Luna, care trebuia să apară, se mai ascundea încă după munții și dealurile din depărtare. Razele ei se ridicau pieziș în sus, din partea cealaltă, luminând crestele de undeva de jos; deasupra munților cerul era luminat, pe când pământul se afla învăluit în întuneric. În văzduh se dădea lupta între alb și negru. Ieșea biruitor când albul când negrul și depărtările erau cotropite pe rând când de argint când de smoală.

Cu toate că luna nu se vedea încă, se simțea totuși că era acolo pe aproape, în spatele lui Gvadi. Când răzbea printre dealuri, lumina ei îl ajungea din urmă și-i întindea umbra înainte...

Ce ciudată umbră avea! Lungă-lungă! Pășea pe niște picioroașe uriașe. Nu vroia să știe de nimic. Sbura cu ușurință pe deasupra copacilor, a gardurilor, a grămezilor de prundiș și a șanțurilor — parcă se juca de-a capra.

De fiecare dată când umbra i-o lua înainte, lui Gvadi i se părea că pământul, — acest pământ care îi era cunoscut, de când ... nu mai știa nici el de când, — pe care-l colindase atâta și despre care credea că nu se poate mișca, începu să joace acum odată cu umbra, să se învârtă ca o roată, ademenindu-l să facă la fel.

Dar Gvadi n'avea nevoie să se ia după umbră. Toate lucrurile cu care era el obișnuit se răsturnaseră cu capul în jos, și gândurile lui făceau niște salturi de parcă toată lumea asta devenise prea strâmtă pentru ele...

Nici nu putea fi vorba ca Ghera să se fi înșelat când îi acordase încrederea.

Indoielile care-l chinuiseră în timpul meetingului i se păreau acum fără rost și caraghioase. În mintea lui se întărea tot mai mult convingerea că în tot Orchetiul nu era om mai potrivit decât el ca să fie ales. Gândul i se înălța chiar și mai sus. Poate că în lumea toată nu se găsește un om mai dârz, mai devotat și mai pătrunzător decât el...

Cum de nu-și dăduse seama Ghera mai devreme de asta! Cum se făcuse că până acum el nu-i pătrunsese în adâncul sufletului!

Nici nu putea fi vorba ca Ghera să se fi înșelat. Dimpotrivă, astăzi el își reparase numai o veche greșală...

Și nu-i deloc îngâmfare ceea ce simte el acum. Vezi dumneata, l-au ales — și el a început să se umfle în pene... Nu...

Nu, ceea ce spune nu e decât adevărul. Nu se înșeală, n'a înnebunit. Doar nimeni nu-l cunoaște așa de bine pe Gvadi cum se cunoaște el singur.

Laoparte cu îndoielile!

Așa gândea Gvadi, în timp ce mergea spre casă. Când, în care clipă anume se produsese schimbarea asta în conștiința lui, nu-și dădea seama nici el. Totuși făcuse saltul uriaș din lumea veche în lumea nouă.

— Oho — ho!... Așa, cirime! — îi striga Gvadi umbrei sale când, ca o nebună, se suia în vârful vreunui copac înalt.

Grozave mai erau aceste salturi! Cum să nu se bucure Gvadi? Când umbra i se înălța sus, i se părea că se înalță el însuși. Și deodată Gvadi nu-și mai dădu seama care-i el și carei umbra lui...

25

În fața vetrei în care ardea focul, se afla acum comoara lui Gvadi pe care o dăduse jos din pod: un cufăr lung, scund, ferecat la colțuri cu fier.

Pe din afară cufărul se înnegrise din pricina funinginei și a vechimii. Dar nici funinginea nici vremea nu se atinseseră de fața dinăuntru a pereților, în care acum se răsfărâgeau flăcările focului, dând galbenului lor deschis o strălucire fină de fildeș.

Pe capacul ridicat sunt așezate ciohaua, arhalucul și bașlâcul. Tot pe el se află o pereche de ciuviachi unși adineauri cu grăsime.

Un pumnal lung, vechi, prins de o centură, împodobită cu o mulțime de plăci de metal, stă pe colțul cufărului.

Copiii lui Gvadi, toți, dela cel mai mare până la cel mai mic, stau îngrămădiți în colțul ăsta. Cinci perechi de ochi negri strălucind de uimire și admirație privesc pumnalul.

De când e djargvalia, niciodată n'a fost luminată ca astăzi. Nici chiar în noaptea nunții lui Gvadi cu Agatia, n'a văzut atâta foc și lumină.

În toată casa — dela podea până la gura de fum căscată în acoperișul de paie — nicăieri n'a rămas ungher neluminat.

Vreascurile uscate se aprindeau numaidecât, pocnind asurzitor și limbile flăcărilor se ridicau până aproape de pod.

Câteodată, lui Gvadi i se părea că'n pocniturile vreascurilor aude explozii de râs vesel, puternic, ca și cum duhul străvechi, păzitorul casei, care sălășluia în adâncul de foc al vetrei ar fi adus bucurie în această casă și acum se grăbea s'o împărtășească lumii întregi. Și bucuria asta izbucnește în stolul de scânteii care luminează colțurile înnegrite de funingine ale djargvaliei.

Deasupra culcușului copiilor ardea o lampă. Flacăra tremura, parcă s'ar fi luat la întrecere cu focul jucăuș din vatră: „Ia să vedem care din noi se va înălța mai sus?“

Fitulul opaițului de pe măsuta cu trei picioare de lângă celălalt perete ardea cu toată puterea de parcă ar fi nădăjduit că se va găsi cineva care să-l ia drept cine știe ce făclie.

Lucrurile din casă — străchinile, cănila, ceaunele, ciuberele — toate străluceau ca aurul și ca argintul.

Vechiturile aruncate prin toate colțurile de atât amar de vreme încât nimeni nu-și mai aducea aminte de ele — parc'ar fi simțit dintr'odată că mai e ceva de capul lor și începură să sclipească în culori vii, cerându-și partea lor de bucurie și de lumină. „Uite că suntem și noi pe aici, ia uitați-vă!“ strigau parcă acești vechi martori ai trecutului; parcă ar fi fost și ele gata, gata să părăsească colțurile lor prăfuite și să se îndrepte spre cufărul deschis.

Aici, în ploaia de lumină, au reînviat cioburile tigăilor și ale oalelor; dincolo, vestesc că mai trăesc și ei niște calamani ponosiți și niște moletiere care abia se mai țin bucată de bucată, dintr'o crăpătură se sgâește parcă cu ochi curioși un richi, iar dincolo surâde tapela, ¹⁾ aruncate acolo de copii.

Se lupta parcă în ele bucuria cu nedumerirea: „Cine a mai scos-o că ne-am fi pierdut înfățișarea și că am fost dați uitării?“

Lumina focului cade pe căpriori, răsfrângându-se în țururi negri, ca de agată, ai funinginei pietrificate, sclipind în mii și mii de stele... Oare nu cumva deasupra capului lui Gvadi stă acum o boltă cerească în locul acoperișului de paie?!

Numai în cămașă, Gvadi stă lângă cufăr și se pregătește să se îmbrace cu ciohaua și arhalucul. S'a spălat pe mâini și

1) *Richi și tapela* — bețele cu care copiii joacă țurca. (N. red. ruse.).

pe față și n'a uitat să se folosească și de săpun. S'a spălat și pe picioare, până la genunchi, cu aceeași grijă, apoi, s'a suit pe o grămadă de vreascuri, ca să nu-și murdărească tălpile de lutul de pe jos. După ce s'a spălat, l-a cuprins dorința să mai stea lângă vatră, ca să se încălzească puțin. Și-a pieptănat cu un piepten des, de lemn, barba și mustățile, fapt care-i făcea o plăcere tot așa de mare ca și căldura. Gvadi, gema chiar de plăcere, când dinții pieptenului, pătrunzând prin desigurul părului, sgârliau pielea care-l mânca.

— Ei, copii, ia îngrijiți-vă să ardă focul mai tare cât mă îmbrac eu! Mai aduceți niște vreascuri, că sunt destule sub curmal. Azi să aveți toată grija de babaia al vostru... E destul gaz în lămpiță, Bardgunia? Mai pune, dacă e prea puțin. Puteți să nu bateți din palme, puteți să nu strigați „vașă”, nimeni nu vă cere una ca asta, dar să știți că de azi înainte trebuie să îndepliniți tot ce-am să vă cer.

În clipa aceea, copiii nu se gândeau deloc când și cum se cuvenea să-și dovedească respectul față de tatăl lor. Nici măcar nu auzeau ce le spunea el, — așa erau de preocupați de pumnalul neobișnuit și de centura tot așa de neobișnuită.

Pe Gvadi îl miră tăcerea îndelungată a copiilor. Îi făcu plăcere când îi văzu cu cât interes se uitau la pumnal și îi privi câțva timp în tăcere.

— Copilașii mei dragi, bunicul vostru nu v'a lăsat nimic de seamă în afară de acest pumnal, — zise el pentru dânsul și, pesemne, nevrând să-i turbure, își întinse mâna spre cioha, pe deasupra capetelor lor. Însă nu ajungea la ea; ciohaua era prea departe. Ca s'o poată lua trebuia să calce pe lutul de pe jos și să se murdărească pe picioare.

— Bardgunia! — îl strigă el pe fiul său cel mai mare. — Dă-mi cirime, ciohaua și arhalucul.

În jurul cufărului se produse o învălmășeală cumplită. Copiii se repeziră toți deodată ca să îndeplinească porunca tatălui... Cei mai mici nu vroiau să-i lase numai lui Bardgunia această cinste. Dar el nu se lăsa; doar, tată-său, pe dânsul îl rugase.

— Dă-i drumul!

— Doar, eu am luat-o întâi!

— Ia-ți mâinile de pe ea! Auzi!

— Las-o!

Și ciohaua și arhalucul, pe care adineauri Gvadi le tot scu-

turase, curăţase şi le aşezase cu evlavie, sburau acum din mână în mână ca nişte mingi. Rivalii se înghesuiau unul peste altul şi se părea, că cearta, n'o să se isprăvească decât prin lătaie. Bardgunia lupta singur împotriva a trei inamici. Rezultatul luptei era tot mai îndoielnic.

Cirimia socoti că e mai bine să nu ia parte la luptă. El nu-şi scosese încă sabia de lemn cu care se împodobise în timpul meelingului solemn. Puştiul judecase cu multă înțelepciune că în timpul încăierării, s'ar fi putut ca vreunul dintre fraţii lui mai mari să-i rupă fără să vrea sabia şi se retrase cât mai departe de ei. Totuşi nevrând să rămână cu totul deoparte, stătea cu degetul arătător în gură şi urla cu înverşunare.

— Am să ţi le dau eu, babaia.

Totul se deslăşura cu o iuţeală fulgerătoare.

În cele din urmă, Gvadi îşi dădu seama că lucrurile nu se vor potoli dacă n'o să se amestece el.

— Hei, o să-mi rupeţi ciohaua! Plecaţi de aici! O să-mi desfaceţi gazării! strigă el mânios. Însă, ce e drept el nu putea să se supere deabinelea, pentru că dragostea copiilor de a-i aduce lucrurile nu putea să-i facă decât plăcere. Dacă nu i-ar fi fost teamă că micuţii ar putea să-i rupă ciohaua n'ar fi stat la îndoială să le mai admire lupta şi să râdă cu poftă.

În cele din urmă, însă trebuî totuşi să se dea jos de pe grămada de vreascuri şi să-şi ia cu deasila lucrurile din mână copiilor. Îşi luă totodată şi ciuviachii şi, înapoindu-se lângă vatră, începu să se îmbrace.

Copiii se liniştiră numaidecât. Toţi odată, ca unul singur, se repeziră înapoi la cufăr şi începură din nou să se ocupe de pumnal. Căci pumnalul îi vrăjise pe toţi, în timp ce ciohaua şi arhalucul le aţâţaseră numai un interes întâmplător.

Pumnalul bunicului era neobişnuit de mare. Mânerul de corn, destul de lung şi el, ros din pricina întrebuintării, era înfăşurat cu sârmă subţire, pe două rânduri, ca să poată fi ținut mai bine. Partea de sus a mânerului era împodobită cu două bobite de metal. Şi partea metalică a mânerului şi vârful tecii sclipeau scânteind mărunţ ca stropii; — pumnalul fusese pe vremuri împodobit cu incrustaţii de argint, din care însă aproape nu mai rămăsese nici urmă. Pielea în care era învelită teaca, se rosesese şi se vedea lemnul dedesubt, dar vârful care se sfârşea cu o bombiţă, strălucea la lumina vetrei de parcă ar fi fost de argint.

Această bombiță, mare cât un ou de porumbel, abia se mai ținea de capătul de fier care se bălăbănea.

Lui Cirimia îi plăcu mai ales această bombiță. Băiatul puse mânerul săbiei sale de lemn alături de vârful pumnalului așa fel încât de departe, îți venea să crezi, că nu pumnalul ci sabia avea drept podoabă bombița aceea minunată, care îi dădea înfățișarea unei arme adevărate. Copilul nu-și mai lua ochii de pe ea și se vedea că făcea mari eforturi ca să nu întindă mâna spre podoaba ispititoare. Micuțul când se înroșea, când se îngălbenea și ochii lui, care se făcuseră acum rotunzi ca de bufniță, se învârteau neliniștiți.

Aștepta clipa prielnică pentruca să înșface bombița și să n'o mai dea înapoi în ruptul capului.

Frații ghiciră gândurile ascunse ale lui Cirimia și parcă-i spuneau în gând: „Încearcă numai să te atingi!“; unii îl pân-deau neînterupt, alții se uita uita la bombiță dar și unii și ceilalți erau gata să se repeadă asupra lui Cirimia, cum o îndrăzni să se miște.

Ca să nu se întâmple asta, Gutunia se așeză din vreme în fața micuțului încercând să-l împingă deoparte, dar Cirimia nu-și părăsi locul, se încordă tot și trupușorul lui deveni tare ca piatra.

Gvadi nu știa de ce se cumintiseră așa, dintr'odată, dar acum nu mai avea timp să mai caute pricina acestui fapt neobișnuit. Imbracă arhalucul, fără să-l mai încheie, apoi își aruncă pe el ciohaua. Mai de seamă, desigur, era ciohaua, și pentru asta se grăbi Gvadi ca s'o încerce. Ce noroc! Ciohaua parc'ar fi fost turnată pe el. Bucuria lui Gvadi era fără margini. Incepu să îndrepte gazării, ridică mai sus capetele unora dintre ei, pe alții îi mută jos. Își îndreptă umerii, îi scutură și-și scoase pieptul în afară...

— Așa, așa, minunat!... — zise el mulțumit și începu să încheie nasturii arhalucului și ai ciohalei. Se încheiau ușor. Mâna lui cobora tot mai jos, spre burtă. Și deodată pe fața lui se citi uimirea și spaima. Mâna îi rămase atârnată în aer cu degetele încremenite. Nici arhalucul, nici ciohaua nu-l ajungea peste burtă.

„E de neînchipuit!“ își zise Gvadi, după ce se munci câteva clipe... Zadarnic însă Gvadi răsuflă cât se putu își supse burta și încercă din nou să petreacă peste nasture cheutoarea care

venea la rând. Dar și cheutoarea și nasturele îi alunecară printre degete. Se gândi că de vină sunt degetele lui nedibace. Scuipe pe vârful lor, dar nici asta nu-i folosi la nimic. Cei doi nasturi de jos nu se puteau încheia cu niciun chip.

Gvadi își aplecă ușor capul și privi de sus — să vadă ce-i de făcut!

Ciohaua, încheiată la piept, apăsa pe burtă, forțând-o să se lase în jos; găsind loc liber, burta se revărsa umflând și trăgând cămașa drept în locul în care trebuia încheiată haina.

Gvadi văzu ceva, ca o bășică umflată peste măsură, care ieșea de sub ciohaua încheiată până la jumătate.

Il cuprinse disperarea.

„Nu, nu așa ceva nu se poate! Mă înșeală ochii, — e prea întunerici!”

În ultimul timp, Gvadi aproape că nici nu mai simțea bârdăhanul ăsta blestemat, așa de mult scăzuse, și apoi, nici splina nu-l durea; se prefăcea numai câte odată că-l doare...

— Focul! — țipă el — Ațâțați focul! Nu văd!

Și se năpusti cu gura asupra lui Bardgunia:

— Ești un copil rău! N'auzi, cu tine vorbesc Bardgunia!... A trecut atâta timp și n'ai fost în stare să faci să ni se instaleze și nouă lumină electrică. La copiii lui Onise sunt sigur că arde până și în grajd. La ce mai ești bun! Nu vezi, nu pot să mă închei la cioha!

Bardgunia nu răspunse. Atunci Gvadi țipă și mai tare:

— Vino încoace mai repede, ajută-mă!

Uitându-se la tatăl său, Bardgunia se zăpăci: „Nu cumva era un străin omul pe care-l avea în față?” Gvadi era de nerecunoscut în ciohaua, arhalucul și ciuviachii noi. Oricât de rău i-ar fi părut lui Bardgunia să-și părăsească postul de observație de lângă pumnal, el tot trebui să se grăbească în ajutorul tatălui său.

— Aveți grijă de el! — porunci fraților lui, arătând spre Cirimia.

Infățișarea tatălui îi impunea lui Bardgunia atâta respect, încât nici nu îndrăzni să vină chiar lângă el. Gvadi se liniști numaidecât, când văzu respectul întipărit pe fața fiului său.

„Pesemne că-mi stă bine în cioha!”

— Apropie-te fiule, apropie-te! Sunt eu, babaia. Ce te-ai fâstăcit așa? — zise el cu blândețe, și îi arătă lui Bardgunia

cheutorile și nasturii îndărătnici. — Ia, încheie-mă — se rugă el cu aceeași blândețe în voce.

Când Gvadi simți pe burtă mișcându-se iute degetele îndemânaticale ale băiatului, disperarea lui se schimbă în nădejde. Ca să-l împace cu totul pe Bardgunia, — doar îl jignise degeaba, — îi spuse cu glas alintător:

— Uite ce am vrut să-ți spun eu, cirime... Dacă tu l-ai ruga cum trebuie pe Ghera, el nu te-ar refuza și ne-ar instala și nouă lumină electrică... Dar tu ce-ți zici: „mi-e rușine, să mă rog“. De, ești cineva!

Gvadi râse și urmă:

— La drept vorbind, cirime, tu, într'adevăr, ești cineva, cu toate că ești încă mititel... Ghera e primul între oamenii mari, — tu ești primul între copiii mai marișori, de-aceeași vârstă cu tine. Tu ești conducătorul lor. Și cum ziceam... Mariamei, i-au și pus lumină electrică, și noi, cu ce suntem mai prejos decât ea?

— Mariam e udarnică, babaia, până și în ziar i-au pus fotografia... — răspunse Bardgunia.

— Acum eu sunt mai cu vază, cirime... Îți aduci aminte cum m'au ales, cu câta cinste? Toți strigau numai: „Trăiască Gvadi Bigva!“ Cine-i Gvadi Bigva? Eu sunt, cirime. Da!... Tu ce-ai crezut, că-i altcineva?

— Mai taci, babaia; când vorbești ți se umflă burta, îi zise Bardgunia, încercând să vâre nasturele în cheutoare. Scrâșnea din dinți sforțându-se și apăsă pe burtă așa de tare, încât lui Gvadi i se tăie respirația.

— Lasă-mă cirime, lasă-mă! Nu mai pot — se rugă Gvadi dând băiatul laoparte. Știi ce, draguțule, afară de Mariam, nimeni n'ar putea să mă ajute acum. Am s'o rog să mai dea drumul în talie sau s'o mai înnădească într'un fel. Doar n'am să mut nasturii — ar fi o prostie. Dacă mă iubești fugi la gard, și vezi: mai arde lumina la Mariam sau s'a culcat?... Dimineața n'are vreme, că pleacă la lucru de cum se crapă de ziuă. Poate că are să găsească o clipă liberă acum...

— S'o chem la noi? — întrebă Bardgunia din fugă, întorcându-și capul din ușă.

— Nu, cirime ,tu vezi numai dacă mai e lumină la ea. Am să mă duc eu... nu se cade s'o obosim prea tare...

Bardgunia dispăru pe ușă; Gvadi se apropie de copiii care

stăteau grămadă în jurul cufărului. „Nu se mai satură uitându-se!”

Se uită un timp tăcut la ei, apoi zise înduioșat:

— Uitați-vă copii, uitați-vă! E pumnalul bunicului vostru; el, săracul, nu se despărțea niciodată de dânsul... Il purta și acasă și pe uliță. Ba nici la câmp nu ieșea fără pumnal. Așa îi era obiceiul. Au fost timpuri tulburi, copilașii mei, și deaceea se obișnuise așa. Ca să vorbim drept, așa a și trăit până la moarte, dar de ucis n'a ucis pe nimeni. Și, în vremurile acelea, copii, aveam mulți dușmani! Poate ar fi trebuit chiar să trimetă pe vreunul dinăștia pe lumea cealaltă, dar nu avea curaj. Era plugar și un om tare sfios. Se temea, se vede, ca apoi să nu-i fie prigonită familia. Se gândea la copii, se sbuciuma pentru nepoți, săracul. E drept că nepoții nu erau veniți încă pe lume, dar pentru voi muncea peste puterile lui, pentru voi trăgea la jug. Da. Când se întâmpla ca toporul să nu tzie, până și parii îi cioplea cu pumnalul. Zicea că-i făcut în Turcia, că taie și fier. Uneori tăia cu el și coardele la vie, când se urcau prea sus. În copac ți-e mai ușor să tai cu pumnalul decât cu toporul.

În vocea lui Gvadi tremura plânsul. Vorbind se asculta cu plăcere, stăpânit de un sentiment tulburător care se înfiripa și creștea în inima lui. Șuvoiul de amintiri n'ar fi secăt așa repede dacă în odaie n'ar fi intrat în fugă, Bardgunia.

— Babaia, Mariam nu doarme, — îl vesti el.

Gvadi își luă în grabă bașlâcul. Se legă cu el la cap, după moda veche, își vârî mâna printre copii și cu un gest hotărât luă pumnalul și centura.

Cirimia, reuși totuși să se agațe de bombiță ținând cât îl ținea gura, cu înverșunare:

— Dă-mi-o!

Fără să mai spună vreun cuvânt Gvadi îi smulse pumnalul, se trase laoparte și se încinse cu centura. Burta parcă nu-i mai ieșea în afară. O parte din ea era acoperită de mânerul pumnalului. Vârful acestuia îi ajungea aproape la genunchi, bombițele mânerului se sprijineau în gazări.

Cirimia nu s'ar fi despărțit de bombiță pentru nimic în lume, mai ales ca să le facă în ciuda fraților lui. Dar văzându-l pe babaia îmbrăcat în arhaluc și cioha, cu pumnalul la brâu, mititelul se fâstâci.

— Cine-i ăsta? — se bâlbâi el cu spaimă și se ascunse după fratele lui mai mare.

— E un lezghin ¹⁾, Cirimia, e un lezghin! Nu-l supăra, că te omoară! — zise Gutunia în batjocură găsină prilejul să râdă de tratele lui.

— Ia, scoate-ți sabia, Cirimia, — îi zise Gvadi. — Tu ai sabie, eu pumnal... Hai să ne batem, dacă ești erou adevărat.

Auzind vocea tatălui său, Cirimia se liniști.

— Păi, ăsta-i babaia — îl lămurii el pe frățior și făcu un pas înainte.

— Scoate-ți sabia, — urmă Gvadi, prinzând gust de joacă. — Să vedem cum arată sabia ta și cât de viteaz ești!

Gvadi puse mâna pe mânerul pumnalului gata de încăerare.

Copiii strigau în cor:

— Nu te teme, Cirimia, scoate-ți sabia!

Cirimia trase sabia și luă poziția de luptă.

Gvadi dădu să-și scoată pumnalul, dar era înțepenit tare în teacă și nu ieși. Mai trase odată și încăodată, însă tot nimic.

— Vai de mine, copii! Nu merge și gata. Se vede că a ruginit. Ajută-mă, Bardgunia!

Copiii izbucniră în râs.

Cirimia se folosi de încurcătură și-l atinse cu sabia peste cioha.

— M'a ucis! Mi-a sunat ceasul! — zise râzând Gvadi, continuând să se muncească cu pumnalul.

Trebuia să-l scoată din teacă cu orice chip. Il desfăcu de pe centură și-l apucă de mâner. Bardgunia apucă de teacă. Frații lui săriră să-l ajute. Trăgeau cât puteau, într-o parte, ceilalți în alta...

Deodată teaca căzu zăngănind pe podea; în mâinile lui Bardgunia rămase numai vârful cu bombița, Gvadi stătu mult, cercetând cu atenție tăișul scânteietor al pumnalului.

— Aduceți-mi niște grăsimi repede! — strigă Gvadi către copii. — A ruginit pe sub mâner, deaceea nu ieșea.

Alergă singur la dulap și începu să scotocească.

Cirimia întărâtat la vederea bombiței dorite, care ajunsese

1) *Lezghini* — nume dat unor tribuni din Daghestan, care făceau incursiuni în Georgia. (N. trad.).

în mâinile lui Bardgunia luă din nou sabia și strigă către frațe-su:

— Dă-mi-o... Dă-mi-o!

Reușise doar să-l doboare pe tata, de ce n'ar putea să-l de-a gata și pe Bardgunia!

26

Nu i-a fost ușor lui Gvadi să-și astâmpere copiii, care prinseseră gust de joacă. Ii dădu în grija lui Bardgunia să-i culce și el se grăbi spre Mariam.

Se bucura ca un copil.

Ce-o să spună Mariam, când o să-l vadă așa de gătit? Poate că nici n'o să-l recunoască pe întuneric, nici n'o să-l lase să intre în casă, și-o să creadă că cine știe ce străin i-a bătut în ușă. Iar când o să vadă pumnalul uriaș, o să-i vie rău de spaimă, nu alta.

La drept vorbind, n'ar fi rău ca Mariam să se poarte față de Gvadi cu mai mult respect... Pentru ea, el nu face nici două parale. Nu-l mai slăbește cu îndrumările și povețele ei. Gata, ajunge! Știe Gvadi cum trebuie să fie și cum să se poarte. Doar nu-i un terchea-berchea, nu-i un oarecare.

Ce mers viori, voinicesc, are Gvadi! Cât de vajnic îi bate inima! Trece prin ogradă, îndreptându-și umerii largi; scoțându-și pieptul înainte — cum ar putea să meargă altfel un om care și-a pus o cioha nouă și un arhaluc nou? Și mâna lui stă pe mânerul pumnalului, așa cum trebuie.

Dar abia ieși Gvadi în uliță, abia văzu înălțându-se nedeslușit în față casa Mariamei și-și pierdu dintr'odată încrederea în el; fără să vrea își încetini pașii. Faptul care-l îndemnase să pornească spre Mariam la o oră așa de târzie, i se păru acum a nu fi tocmai convingător, căci repararea unei ciohale prea strâmte, nu era un lucru care nu se putea amâna, care să te facă să pătrunzi în casa unei femei cinstite, aproape la miezul nopții.

„Nu, asta nu se face! își zise Gvadi. N'are să iasă nimic, doar numai neplăceri“.

Incepu să caute un motiv mai serios. Dealtfel atârna mult și de cuvintele pe care o să le folosească atunci când o să-i explice de ce venise; atârna și de ce mutră o să facă cu acest

prilej. Însă lucrul cel mai de seamă, da, cel mai de seamă — era ca Mariam să nu-i ghicească gândurile ascunse.

Gvadi nădăjduia că limba lui avea să-l ajute și de data asta să găsească dela început cuvintele cele mai potrivite. Dar dacă dădea greș? Era pregătit și pentru o împrejurare și pentru alta. El și-a ales cuvintele, și-a închipuit frazele, le-a învățat pe de rost. Totul era în regulă! Totuși nevoia unei transformări urgente a ciohalei, nu devenise mai convingătoare.

Gvadi căzu pe gânduri.

Și deodată, se trezi în fața porții gospodăriei ei.

Își pierdu curajul cu totul. Până la fereastra luminată a Mariamei mai avea o nimica toată; tocmai din pricina asta îi pierise curajul. Ah, poate era bine să se mai plimbe puțin, sau, și mai bine, să se mai gândească la Mariam, să mai viseze cum a mai visat de atâtea ori. Să treacă oare înainte pe lângă poartă? Și-apoi, încotro?

Nu se putea hotări: să se întoarcă acasă, sau, totuși, să îndrăznească?

Este greu de spus la ce hotărîre s'ar fi oprit Gvadi, dacă tocmai în clipa aceea nu s'ar fi repezit spre poartă, mărîind amenințător, Muria, câinele credincios care-i păzea gospodăria.

Nu se mai putea gândi la fugă. În asemenea împrejurări, Muriei nu-i plăcea să glumească.

— Muria! — strigă Gvadi câinelui. Bună seara, Muria!

Muria îl recunoscuse după voce. Și nu mai mârâi. Totuși câinele constată cu nemulțumire că cel venit era îmbrăcat într-o haină necunoscută. Acum și vocea i se păru a fi suspectă și se pregăti de atac. Atunci Gvadi porni în întâmpinarea primejdiei cu un aer prietenos — așa ca Muria să-i vadă fața cât mai bine!

Gvadi îi vorbi cu vocea cea mai dulce, folosind tot felul de cuvinte și alintături și chiar o mustră. „Cum se poate să nu-ți recunoști tu vecinul cel mai apropiat!“

După ce reuși să împrăstie cu totul bănuielile câinelui, de care nu era chiar așa ușor să scapi, își vârî mâna prin crăpătura porții. Muria începu să dea din coadă. Gvadi prețuisese totdeauna legăturile de bună vecinătate cu Muria, dar de data asta era deosebit de mulțumit de purtarea păzitorului credincios al Mariamei... Intredeschise poarta și continuând să mângâie câinele, se strecură în ogradă.

În timp ce stătea de vorbă cu câinele, îi veni în minte alt gând.

„Știi cel se gândi el. Ia să încep eu să vorbesc cu glas tare cu câinele. Mariam o să audă și o să se uite pe fereastră“.

Gândul acesta îi plăcu. El nu putea, doar, să dea buzna în casă! Dar în felul acesta — Mariam, auzind pe cineva vorbind în ograda ei, se va uita neapărat pe fereastră, sau va ieși pe cerdac și va striga: „Cine-i acolo? Ce s'a întâmplat?“

Atunci Gvadi va veni mai aproape și-i va spune:

— Treceam întâmplător pe lângă poarta ta, cirime și i-am dat Murei, bună seara... Am intrat în vorbă cu ea și nu știu singur cum am ajuns în ogradă...

O va ruga totodată să-l ierte că a scos-o din casă la o oră ca asta din noapte... Și pe urmă, toate or să meargă ca pe roate.

Principalul era că în cazul acesta, Gvadi nu va mai trebui să dea lămuriri de ce și pentru ce venise la ea la o vreme așa de nepotrivită. Întâmplarea și Muria sunt de vină și nicidecum el!

Gvadi își îndeplini întru totul gândul; chemă câinele lângă cerdac și începu să-l întrebe de una, de alta.

Timpu trecea și în casa Mariamei nu se auzea nimic. Nici nu deschidea fereastra, nici nu ieșea în cerdac.

„Poate că doarme?“ se gândi Gvadi în cele din urmă și despărțindu-se de Muria, se urcă în cerdac.

Nimeni din casă nu-i auzi pașii. Se furișă încet spre fereastră. Oblonul era întredeschis. Își strecură o privire prin fereastră, dar sări înapoi ca trăznit.

Ghemuindu-se ciudat începu să se retragă încet de lângă fereastră, cu gândul de a părăsi cât mai repede aceste locuri. Dar nu rezistă ispitei și ridicându-se în vârful picioarelor mai privi odată înăuntru.

Mariam, în cămașă, cu brațele goale, ședea pe un scăunel scund, în fața vetrei. Părul negru, și des i se revărsa pe umeri și pe piept; un păr așa de bogat, încât aproape că-i acoperea fața.

În fundul odăii, Tuțunia dormea adânc, cu gura deschisă. Abia acum Gvadi văzu totul cum trebuie.

Pesemne că Mariam se spălase pe cap cu câteva minute mai înainte și acum își pieptăna părul lângă vatră, ca să-l usuce. În fața ei, pe un scaun înalt, se găsea o oglindă.

Niciodată până atunci, Gvadi n'o mai văzuse așa pe Mariam. Și doar o văzuse de nenumărate ori: acasă, în ogradă, pe arșiță, pe răcoare, pe pajiște sau la câmp, pe plantație; dar niciodată nu fusese așa cum era astăzi.

„Aidoma maica domnului din icoană...”, spuse Gvadi cu evlavie în inima sa.

Ce bucurie ar fi pe el, să se pomenească în fața ei, în genunchi și să-i vorbească despre iubirea nemărginită și despre adorația pe care le tănuia în adâncul inimii lui.

Stătea încremenit, fără să-și mai desprindă privirile de pe Mariam. În cele din urmă, când ochii se săturară de privit, se gândi că ar fi timpul să-și vadă de drum; într'adevăr, venise într'o vreme cu totul nepotrivită.

Dar în ultima clipă, îl uimi o mișcare neașteptată a Mariamei. Mâna ei, în care avea un pieptene, parcă încremeni în aer. Apoi, deodată, Mariam svârli pieptenele și cu cea mai mare încordare începu să ia fir cu fir, şuvița ce-i cădea peste obraji.

Gvadi se lipi cu fața de fereastră.

Ce-o fi văzut ea oare în oglindă?

Câteva clipe mai târziu, printre degetele ei sclipiră niște fire argintii.

Femeia își strânse buzele și cu o iuțeală uimitoare smulse firele albe, le înfășură pe deget, le apropie de foc și începu să le privească cu cea mai mare încordare.

Gvadi văzu că o tristețe nesfârșită se așternu pe chipul Mariamei și ochii i se întunecară de mâhnire. Cu o mișcare înceată scoase firele de păr albe de pe deget și făcându-le ghemotoc, le aruncă în foc.

— Hm! — pufni Gvadi. Se sperie: să nu-l fi auzit cumva! Se îndepărtă repede de lângă fereastră, îndreptându-se spre scară. Treptele cerdacului scârțâiră.

Gvadi intră din nou în vorbă cu Muria, care dormita sub cerdac.

Fereastra se deschise, Mariam apucase să-și lege capul cu o basma și să-și arunce o broboadă pe umeri. Strigă cu glas tare, neliniștită:

— Cine-i acolo?

Lumina care ieșea prin fereastră nu ajungea până la scară. Mariam nu-l văzu pe Gvadi și mai întrebă odată și mai neliniștită.

Gvadi chicoti ca deobicei și abia după aceea răspunse:

— Prietenia, cirime, numai prietenia și dragostea ce o porți pentru Muria ta credincioasă m'au făcut să mă abat din drum și să intru în ograda ta. Iartă-mă, dacă te-am tulburat...

Mariam se liniști.

— Incotro ai pornit așa de târziu? Nu cumva li s'a întâmplat ceva copiilor? — îl întreabă ea pe Gvadi, care nu se vedea în întunericul nopții.

Fără să răspundă, Gvadi se urcă repede în cerdac. Nimerind în fâșia de lumină, apăru în fața Mariamei în toată strălucirea lui. O mână i se odihnea pe mânerul pumnalului, iar cu cealaltă strângea teaca.

— Dumnezeule! Cine ești? — țipă Mariam și dădu să închidă fereastra.

Gvadi se înneacă de râs.

— M'am și așteptat, cirime, să nu mă recunoști și să te sperii!

— Ah, afurisitul, tu ești! Intr'adevăr, tu ești? Sau mă înșeală ochii. Cu ce te-ai gătit? De unde ai tu un pumnal așa de mare? — întreabă Mariam, examinând cu nedumerire îmbrăcămintea ciudată a oaspetelui.

— Ia intră, să te văd la lumină... Ești de nerecunoscut.

„Am învins!“ se gândi Gvadi.

Toate se petreceau așa cum își făcuse el socoteala. Schimbă numai ceva în planul său: nu voi cu niciun chip să intre în casă.

— Nu face... — zise. — Nu vreau să te tulbur.

Folosi acest vicleșug, fiindcă era sigur că deabia atunci Mariam avea să-l facă să intre în casă.

„Las-o să mă roage cât mai mult“.

O clipă mai târziu Gvadi stătea în mijlocul odăii, iar Mariam îl întorcea pe toate părțile cercetându-i ciohaua cu atenție.

Făcând asta, râdea ca un copil și repeta mereu:

— Nu-mi vine să-mi cred ochilor.

Gvadi îi istorisi de la început până la sfârșit povestea lungă a ciohalei și a arhalucului.

— Zău, Gvadi, arăți cu totul alt om. Și ce bine îți stă cu pumnal! Numai că-i prea mare. De ce nu l-ai purtat până acum, ce-ai așteptat, prostule? Eu nici nu bănuiam că aveai ascunse pe undeva atâtea lucruri! Pentru cine le păstrai? Măcar de te-ai

fi gătit de dimineață, când i-am avut de oaspeți pe acești mândri sanarieni. Cel puțin nu ne-ar fi fost rușine. Mai întoarce-te odată... — Ca să-l vedeți, mă rog! Așa mai zic și eu, ai și o statură frumoasă. Da, și gâtul e cum trebuie... M'ai făcut să mă fâstăcesc de tot! Nici nu știu ce să mai spun, cum să te laud. Ești ca un mire, zău așa...

Gvadi îi asculta în tăcere laudele și nu mai putea de plăcere. Incepu, chiar să i se învârtă capul. Și când mai auzi și ultimele ei cuvinte, nu mai rezistă și-i răspunse oftând din greu:

— Ah, crime...

Și tăcu; ori că nu găsea cuvintele potrivite, ori că îi era teamă să le rostească. Însă își făcu cunoscut gândul pe altă cale: își luă mâna de pe pumnal și cu aerul cel mai desnădăduit, făcu un gest plin de amărăciune. Din pricina mișcării, cheutorile și nasturii neîncheiați, pe care îi acoperise cu atâta grijă cu mâna și cu pumnalul, ieșiră la iveală, dând pe față lipsurile îmbrăcăminții lui. Mariam spuse mirată:

— Ce-i asta, Gvadi? Nasturi deschiați? A, ce înseamnă asta? Ia, lasă-mă să te închei!

Cu o mișcare repezită, ea se apropie de el, dădu la o parte teaca pumnalului, care o împiedica, și apucă cu o mână cheutoarea iar cu cealaltă nasturele. Dar nici ea nu fu în stare să facă nimic; prinse din nou, cum putea mai bine, dar burta lui Gvadi nu vroia să se dea înapoi cu niciun chip.

— Hei, tu tot n'ai scăpat încă de splina asta, sau cum i se mai zice... spuse Mariam dojenitor.

— Poate ar trebui să i se mai dea drumul de undeva? Sau să fie înnădită, crime? — întrebă Gvadi cu sfială.

— Ferească dumnezeu, la ce-ar mai fi bună o cioha înnădită? Ți-am spus că ești ca un mire însă nada te-ar face de răs și gata! Ia, stai, să mai încercăm cu o pană... Am eu aruncată pe undeva o pană de găscă...

Mariam trase sertarul mesei, plin cu fel de fel de lucruri, scotoci câțva timp, găsi pana și se înapoie bucuroasă la Gvadi.

— Glumești, crime... Ce fel de mire sunt eu? Nimeri nu are nevoie de unul ca mine. O știi și tu... — spuse Gvadi Mariamei, care se apropiase de el cu pana în mână; apoi ridică spre ea o privire iscoditoare: „Ce-o să-i răspundă, ce-o să-i spue?”

Se vedea, după fața lui serioasă, că așteaptă cu neliniște, răspunsul.

— Cum să nu aibă nevoie, nimeni? De ce, Gvadi? — îl întrerupse Mariam. — Nu se cade să vorbești așa când ai cincizeci de ani! Nu te necăji, o să se găsească cineva dacă o să vrei și n'o să aștepți să-ți cadă mură'n gură.

— Depinde, cirime, de...

— De ce depinde?! — întrebă Mariam. — Oare nu cumva cauți una frumoasă de s'o pui în cadră, vecine?... Dacă-i așa, eu nu te mai pot ajuta cu nimic!

— Sunt femei și mai și decât frumoasele de pus în cadră, cirime...

Rosti aceste cuvinte pe un ton glumeț, vrând parcă s'o facă să înțeleagă un anumit lucru; dar deodată vocea începu să-i tremure, și odată cu ea începu să tremure și Gvadi. Mariam tocmai se pregătea să treacă pana de gâscă prin butonieră și cu ajutorul ei să aducă în sfârșit la ascultare cheutoarea îndărătnică. Auzind vocea tremurătoare a lui Gvadi, se uită la el iscoditoare: ce i s'o fi întâmplat? Și văzu că oaspetele se uită speriat la ea și clipește ca un hoț prins asupra faptului.

— Tu pesemne, ți-ai și ales mireasa, dar te ascunzi de noi hoțule! Te cunosc după ochi! Și eu care mă gândeam că Gvadi n'o să mă trădeze niciodată! Ei, ce să-i faci... Se vede că eu nu sunt frumoasă ca una de pus în cadră, — glumea Mariam, pe care apariția lui Gvadi și înfățișarea lui cu totul alta, la ora aceea din noapte, o înveselise foarte mult.

Cu sau fără un scop anumit, ea arăta un interes deosebit pentru bănuita căsătorie a lui Gvadi, pe care tot ea o născocise. Uneori în mișcările și în vocea ei, se strecurau mlădierile unci cochetării neobișnuite la ea... Dar cocheta fără niciun fel de gând ascuns, fără să-și dea seama nici ea singură.

— Și, mă rog, dacă ești un om cumsecade, de ce te ascunzi de mine, Gvadi? — continuă ea. — De ce te sfiești? Cine-o să te condamne? Tu trebuie să te însori, măcar pentru copii. Eu ți-am mai spus-o. Demult trebuia să te gândești la asta. Ei, ia spune, pe cine ai ales? Dacă e o colhoznică de-a noastră, atunci, vecine, întâi să te gândești bine ca să nu te faci de râs! Ce te faci dacă ea are mai multe zile-muncă decât tine? Noi avem femei care lucrează mai bine decât tine, nepricopsitule. Nu șade bine unui bărbat, ca femeia să muncească mai dihai decât el.

— Uite ce vreau să-ți spun, cirime. În curând se vor coace mandarinele... Ține minte ce-ți spun: am să fiu în frunte, niciun udarnic n'are să mi-o ia înainte, ai să vezi tu singură, cu ochii tăi, — spuse Gvadi cu hotărâre.

— Ca să vezi ce-ți trece prin minte, leneșule! Dar splina? N'are să te doară? — îl luă ea peste picior dar fără răutate.

— Doar am luat doctorii, am făcut injecții, cirime.

— O să te vedem, o să te vedem! Dar de ce culesul mandarinelor ți se pare o ispravă așa de grozavă, măi omule? Tu, Gvadi, ar trebui să te gândești și la alte lucruri mai mari. Dar, hai, spune-mi totuși, pe cine ți-ai oprit ochii, cine-i aceea despre care spui că e și mai și decât oricare dintre femeile cele mai frumoase.

Nu era lucru chiar așa ușor pentru Gvadi să divulge pe aleasa inimei lui. Dealtfel Mariam nici nu mai insistă. Incepu să se ocupe din nou de ciohaua pe care încercase până acum de două ori s'o încheie. Luă din nou în mână pana de găscă, și începu să se lupte cu cheutoarea, înainte de a fi avut Gvadi răgaz să-i răspundă. Treaba se dovedi însă a fi așa de grea, încât ea trebui să-și încordeze toate puterile.

Mariam își aplecă capul și se propti cu el, fără sfială de pieptul lui Gvadi, care era mai mic de statură decât ea. Sforțându-se, începu să tragă de marginile ciohalei. Broboada îi alunecă de pe umăr, părul, abia spălat, lucios, îi scăpă de sub basma. O șuviță neagră atinse obrazul lui Gvadi. În fața ochilor lui, străluci orbitor umărul ei gol. Nici nu mai simți mâinile puternice ale Mariamei apăsându-i burta și înghesuind-o în arhalucul strâmt, iar nasturii prinși cu pana ca într'un laț, își strecurară ascultători, unul după altul, capetele în cheutorile lor.

Mulțumită de isprava sa, Mariam, se pregătea să strige: „Ei, gata“ — dar Gvadi i-o luă înainte.

— Mariam! — șopi el și-și lipi buzele de brațul ei gol.

— Ce faci? — țipă Mariam și sări înlături.

— Icoana... Icoana.. maica domnului, cirime... murmura Gvadi ca și cum ar fi spus o rugăciune. Ridică mâna dreaptă parcă să-și facă semnul crucii. Ochii lui scânteiau de lacrimi de bucurie. Se uita la Mariam așa cum se uită un credincios la icoană.

Mariam se aprinsese de mânie dar când îi văzu ochii, fața

schimonosită și mâna ridicată ca să-și facă cruce, era cât pe ce să pufnească de râs. Se stăpâni. Nu trebuia să râdă. Trebuia să-i arate că poate să se și supere! Să nu și-o ia în cap! Era nevoie cu atât mai mult de-o astfel de amenințare, cu cât Gvadi, nu-și va mai lua privirile încețoșate de patimă, de pe umerii ei. Turburarea lui i se transmise și Mariamei. Ea se încruntă și, smucind umărul, își îndreptă broboada. Iar Gavdi se uita, și tot se uita ca un prost.

— Ce te sgâești așa la mine, omule? Ia te uită la el; și-a găsit icoană! Uf, ochii tăi nerușinați! — țipă Mariam la el și-i acoperi ochii cu palma. I-ați ochii de pe mine! Ia-ți-i numai-decât m'auzi?!

Dar strigătele ei nu erau deloc convingătoare. Cuvintele mai arătau oarecum mânia de care voia să pară că-i stăpânită, dar tonul și atitudinea ei spunea cu totul altceva.

Asta-i mai lipsea!... Ca să vezi și să nu crezi, ce surpriză îi adusese Mariamei noaptea asta! Ea, la vârsta ei, se poartă așa de ușuratec și primește jocul cu două înțelesuri al acestui blestemat de Gvadi.

Ii era milă de el, numai milă; între ei nu era nimic mai mult. Nici gândurile ei nu era mai mult.

Poate că o fermecaseră ciohaua și arhalucul? Așa să fi fost oare?

Ah, inimă de femeie! E întuneric în ea ca într'o prăpastie.

Gvadi simți în vocea Mariamei o provocare tănuită și dintr'odată, tocmai când ea se aștepta mai puțin deveni și mai îndrăzneț.

Căzu în genunchi și întinzând mâinile spre ea, strigă:

— Te rog în genunchi, Mariam, fie-ți milă de mine... Tu ești soarele meu, tu ești viața mea!...

Mariam nu se aștepta la o asemenea izbucnire.

Ea se dădu înapoi, fără să-și ia de pe el privirile ochilor ei măriți.

Nu, acum nu mai putea să nu se supere, să nu-l certe cum trebuie — era singurul mijloc prin care putea să repare greșeala pe care o săvârșise fără să vrea. Dar, ca și mai înainte, vorbele de mânie aprigă nu-i veneau în minte nici acum.

Și o piatră s'ar fi muiat dacă ar fi văzut ochii lui, care se rugau atât de jalnic. Și inima Mariamei nu era de piatră. Cum era să se supere?!

— Ce-i cu tine, ce-i cu tine! Astea nu-s glume, dragul meu! Scoală-te numaidecât! — zise Mariam, cu o dojană blândă în loc să se năpustească asupra lui cu o ploaie de cuvinte de revoltă. Veni lângă el și-i puse mâna pe umăr, ca să-l ajute parcă să se ridice din genunchi.

— Mariam! — gemu Gvadi, simțindu-i atingerea mâinii. — Fie-ți milă de mine, Mariam! Nu pot trăi fără tine... — Și începu să plângă cu hohote, să plângă așa de tare, că-i curgeau lacrimile șiroaie pe față. Nelăsând-o să se desmeticească, îi apucă mâna pe care ea și-o așezase pe umărul lui, întocmai cum apucă uliul un pui. Strângându-i mâna la piept, începu să i-o sărute cu nesaț, ca un nebun. Mariam simți pe mână lacrimile lui fierbinți și se lăstăci așa de tare, încât nici nu mai încercă să și-o smulgă din mâinile lui.

Ar fi putut ea oare să-și închipue vreodată că Gvadi ar fi în stare de o asemenea dragoste înflăcărată?

— Țșș... Ce rușine!! — zise Mariam cu voce rugătoare. — Vino-ți în fire, Gvadi, ai să trezești copilul. Ce vrei dela mine?

— Vreau bucurie, Mariam, fericire... Vreau viață și dragoste, Mariam! Dragostea ta, mângâierea ta, bunătatea ta, Mariam! — începu să vorbească Gvadi și ei i se părea că vocea lui izbucnea din fundurile cele mai adânci ale sufletului; în ea se auzea clocotul unei iubiri sălbatice care ardea în adâncuri, ca într'o vatră. Asta nu mai era rugămintă, ci un strigăt des-nădăjduit.

Putea, oare, inima Mariamei să nu răspundă la o asemenea chemare?

— Mai încet! Taci... Nicio vorbă! Mai încet, prostule!... șoptea ea, fără să-și dea seama că'n vocea ei vibra răspunsul la chemarea arzătoare a lui Gvadi. Puse mâna pe capul lui, nu mâna pe care i-o sărutase el, ci cealaltă, arătându-și astfel cu sfială, înțelegerea sa.

— Uite unde ne-au adus glumele tale, ușuraticule ce ești! Eu glumesc și ție ce-ți trece prin minte! Mai încet, îți spun, nu trebuie... Ei, fie, eu sunt vinovată... Liniștește-te odată... Du-te...

Însă Gvadi nu plecă. Puse stăpânire și pe cealaltă mână a Mariamei.

Gvadi se înapoia dela Mariam. Mergea dealungul ulicioarei încet, ca prin ceață. Nu-i trecuse încă tulburarea. Iși scoase bazlâcul din cap, își descheie arhalucul, lăsându-și capul și pieptul în bătaia unui vântuleț răcoros de toamnă.

Toate se petrecuseră ca în vis. Nici nu mai ținea minte cum ieșise din odaia Mariamei, cum coborîse în fugă din cerdac, cum străbătuse curtea și cum ieșise pe poartă. Făcea un pas, se oprea și se uita înapoi spre casa Mariamei: oare fusese într'a-devăr la ea? Oare chiar dela dânsa se întorcea acum acasă?

Se înfruntau în el două simțăminte, două gânduri cu totul diferite: se simțea când nespus de fericit, când fără margini de nefericit.

Cu ce a plecat el dela Mariam?

Ce i-a spus ea; — „da“ sau „nu“?

Nu putea să-și dea seama, nu pricepea nimic!

Cu cât se apropia de casă, patima pe care o ațâțase în el apropierea de Mariam se răcea tot mai mult; cu fiecare pas, visurile de dragoste, pe care și le făcuse, se spulberau unul câte unul și încrederea lui în fericire devenea tot mai slabă.

Repetă în gând cuvintele Mariamei. Le cântărea și le întorcea în fel și chip; poate că nu le înțelesese bine. Iși amintea fiecare mișcare a ei, cât de neînsemnată, fața, căutătura ochilor ei, intonațiile vocii, felul cum se supăra și cum îl mângâia... Incerca în toate felurile să-și dea seama în ce măsură erau sincere toate acestea? Poate că, acolo, în casa ei, el i-a înțeles greșit vorbele și toată purtarea? Inșă, oricât desfăcea el firul în patru, nu putea să găsească nici cel mai mic fapt care să-i întărească îndoielile. Și, totuși, nu era prea convins că ea spusese „da“. Se părea că iubirea lui mare, crescută în taină în inima sa, rămăsese neîmpărtașită.

În această stare, sfâșiat de îndoieli, se apropia de casa lui. Văzu deodată gardul de nuiete și poarta. Pe neașteptate, chiar în clipa când ajunsese în dreptul porții, auzi pe cineva strigându-l cu lingușire în glas:

— Gvadi!

Glasul venea dinspre djargvali.

Noaptea era liniștită, aerul curat și clar; vocea răsună așa de limpede, încât Gvadi nu se putea îndoii că n'a auzit bine.

Înima începu să-i bată mai tare. Oprindu-se, ascultă cu atenție. Vocea i se păruse cunoscută. Venind dela pârleaz, se aplecă și cercetă ograda cu privirile — dela un capăt la celălalt. Umbra neagră a djargvali-ei se întindea peste iarbă. În ogradă nu era nimeni.

Câteva clipe mai târziu, același glas îl strigă din nou. Auzi și mai clar:

— Gvadi!

Nu mai putea fi nicio îndoială: cineva se ascundea sub șopron. Dar cine putea să fie?

Înima lui Gvadi începu să bată, să-i spargă pieptul nu altceva. Dar dacă copii se vor trezi și se vor speria? Nemaiputând suferi această stare de încordare, strigă:

— Hei! Cine-i acolo?

Strângând tare mânerul pumnalului, sărî gardul și începu să se apropie de djargvali. Când fu aproape de șopron, se opri. Poate nu era bine să meargă drept spre casă

Nimeni...

Simți un fior în tot trupul...

O umbră se desprinsese de lângă perete și alunecă de sub șopron în curtea luminată de razele lunii.

— Nu te-am recunoscut, Gvadi. Credeam că e vreun sanarian. Eram convins că ești acasă. Ești singur? — întrebă Arcil Poria.

Gvadi nici nu apucă să-și arate cu glas tare, uimirea că-l vede, și Arcil venind în grabă la el, îl apucă de mână și îl duse spre curmal. Tremura tot.

Arcil oftă adânc, se uită împrejur, îl măsură pe Gvadi cu privirea din cap până în picioare și-l întrebă:

— De ce te-ai gătit așa, ai? De unde ai tu toate astea? Poate că ți-au dat și ciohaua drept răsplată?

Se dădu înapoi, continuând să-l privească pe Gvadi cu multă băgare de seamă. Se strâmbă și pe sub mustață îi trecu un zâmbet.

— Ții și mâna pe mânerul pumnalului... Totu-i așa cum trebuie. E de mirare când ai reușit să înveți toate astea? — zise Arcil și pufni. Apoi continuă, cu o tristețe prefăcută: — Nu ți-e rușine? Te-au cumpărat? Nu-i așa?

Gvadi îl privea lung pe Arcil, parcă nu l-ar fi recunoscut din pricina întunericului. În zadar își bătea capul, încercând să

ghicească ce anume treabă îl adusesse pe afurisitul ăsta la el, noaptea, așa de târziu. Vroia să găsească deslegarea înainte ca Arcil să fi început să vorbească, dar deslegarea nu venea.

Imbrăcămintea lui Arcil i se păru deosebit de ciudată. Oare de ce în locul papahei lui înalte, cu care umbla de obicei pusese o șapcă cu o stea mare în cinci colțuri deasupra cozorocului? Șapca îi dădea înfățișarea unui activist cu răspundere. Gvadi își aținti privirea strecurată printre gene drept pe stea.

— Te interesează șapca mea mult mai mult decât pe mine ciohaua și arhalucul tău, dragă Gvadi, — zise Arcil observându-i privirea. — Pe mine nu m'au ales nicăieri, dar, precum vezi, eu, și fără ajutorul altora, am ajuns un om mare. Poate-ți închipui că numai tu te-ai schimbat la față? Ba să-mi fie cu iertare! Ia, uite-te bine la mine...

Parcă își schimbă deodată înfățișarea: se umflă în pene, își îndreptă ținuta, holbă ochii, — vroind, se vede, să semene cu un om mare, în fața căruia trebuie să te apuce frica și să prinzi a tremura. Arătând cu degetul steaua, spuse apăsător:

— Vezi? Păzește-te că... altfel...

Gvadi tăcea. Nedumerirea lui sporea cu fiecare clipă.

— De ce taci? Nu te sfii! spune-mi adevărul: de unde vii așa de târziu?

Poria se aplecă spre Gvadi:

— E limpede... Ai fost la văduvă. Ehe, nu ți-am spus eu că de mine nu poți să te-ascunzi. Se vede după mutră — v'ați sărutat până n'ați mai putut. Abia mai suflă! Ai avut noroc! Ești acum așa de bine văzut, încât n'are să treacă mult și ai să începi să te dai nu numai la văduvioare — ci și la cele măritate. Vă cunosc eu pe voi, ăștia, ridicați în posturi de răspundere! Ce să-i faci, tot ce au construit toți Poria, vor înghiți și vor călca în picioare d'alde Bigva. Luați, înghițiți, călcați totul în picioare...

Numele Bigva îl scoase din sărite pe Arcil. Incepu să înjure cât îl ținea gura, cu ură și la urmă trecu la amenințări:

— Dar o să vă fac eu să plângeți! O să vedeți voi cine-i Arcil Poria! Cum am spus, așa o să fie! Acum am mâinile deslegate! — zise el și șcrâșni din dinți.

Gvadi nu se mai putu stăpâni.

— Toate sunt cum zici, cirime, dar de ce ai binevoit tu

să te obosești la o oră târzie ca asta? Ce s'a întâmplat? Sau ai venit cu vreo treabă? — își întrebă el cu îndrăzneală musafirul nepoftit, fără să se arate speriat de amenințările lui.

Arcil se mânie:

— Nu ți-e rușine să-mi vorbești așa?! Fiindcă m'au concediat acum ești obraznic, și asta pentrucă știi că nu mai poți să te alegi cu nimic dela mine. Nu-i așa? — zise el dojenitor.

— Nu se poate! Cum? Chiar te-au concediat? Eu n'am auzit nimic, cirime! — se miră Gvadi, sincer.

Poria nu-l crezu.

— Curios! Singur tu din tot Orcheti-ul, n'ai auzit că în locul meu a fost numit Beso...

— Hm! îngăimă Gvadi, în doi peri.

— Nici n'ai auzit că mă caută peste tot ca să mă aresteze? — își încheie Arcil înșiruirea nenorocirilor sale.

Gvadi sări în sus.

— Nu, nu se poate, nu mai vorbi! — strigă el și începu să-i facă semne din mâini, ca să înceteze. — Eu nu știu! Eu n'am auzit! Să ne ferească Dumnezeu!

Își astupă urechile cu degetele.

De spaimă, Gvadi parcă și-ar fi pierdut mințile. Cum se poate așa ceva? El, omul căruia poporul îi dăduse toată încrederea, să stea de vorbă cu un criminal care mai devreme sau mai târziu avea să fie arestat?

Poria înțelese cu totul altfel turburarea lui Gvadi: el îi luă spaima drept milă pentru soarta lui.

— Slavă domnului, am aflat la vreme și am putut să dispar. Altfel ar fi fost rău de tot de mine, — adăugă Arcil, dorind, se vede, să-l liniștească pe Gvadi.

Gvadi, însă, stătea și acum cu degetele în urechi.

— Nu-i nimic de făcut, dragul meu... — urmă Poria. — Nu te lasă să răsuflă, te strâng din toate părțile... Singura scăpare care mi-a rămas e să fug. Las totul... — Oftă și tăcu. Însă ura care-l stăpânea, răbufni în afară și el strigă din nou, amenințător: — O să mă țină ei minte! Of, ce-o să mă mai țină minte! Am să mă răfuesc eu cu ei! Și cât mai curând...

Gvadi rămase surd și mut. Poria nu se îndoia însă acum că Gvadi nu mai poate de milă pentru el, și zise:

— Dacă ai ști tu numai, Gvadi ce-mi pun în spinare, câinii

ăștia?! Scormonesc, caută! Ce mai vor? Doar ei mi-au luat mie totul, nu eu lor!

Oftă greu, din adâncul inimii și rămase încremenit o clipă. Apoi ochii săi răi îl arseră pe Gvadi, întocmai ca un fulger.

— Pe Gocia Salandia când l-ai văzut pentru ultima oară? — întreabă el pe neașteptate.

Gvadi nu răspunse.

— Am să-i arăt eu — urlă Poria. — Eu i-am construit casa, eu — și nimeni altul! Ei, o să-mi plătească el!

Fața i se schimonosi; adăugă cu voce înfundată, plină de dispreț:

— M'a vândut pentru douăzeci de scânduri! Pentru douăzeci de scânduri pe care noii săi prieteni i le-au asvârlit ca pe o pomană.

Arcil își desfăcu pulpanele paltonului, își vârî mâinile în buzunarele pantalonilor și începu să se plimbe cu pași mărunți și repezi pe sub curmal. Apoi, ajungând în dreptul lui Gvadi, se aplecă din nou spre el; abia acum începu să-l neliniștească faptul că Gvadi nu-i răspundea niciun cuvânt.

Pe fața încruntată a lui Gvadi nu se vedea nicio tresărire. Ochii lui mici, pe jumătate închiși, sclipeară ca două bucăți mici de ghiață. Arcil simți un fior neplăcut dealungul șirii spinării. Se trase un pas înapoi.

— De ce taci? — întreabă el după o mică pauză, cu voce slabă.

Tot nu înțelegea cam la ce putea să se aștepte dela privirea sfredelitoare și încruntată a lui Gvadi.

— Ce-i, ai amuțit? De ce nu vorbești? S'a dus Nicora pentru vecii vecilor... Sau ai uitat ce visuri îți făceai, cum mi-ai scos sufletul până ce ți-am făgăduit-o? Ce-ai să te faci acum?

Gvadi tresări.

— Dumnezeu să mă ierte! Eu am glumit atunci, crime, când ne-am jucat de-a scândurile, pe degete. Nu face ca să-ți mai aduci aminte de asta, — spuse Gvadi deodată, cu o hotărâre neobișnuită la el. Vorbind, clătină din cap și-și strânse buzele, ca și cum Arcil și-ar fi îngăduit o ieșire necuviincioasă față de el.

Poria nu-și credea urechilor. Oare Gvadi să fie cel din fața lui? Stătu mult timp, încremenit în nedumerire. Apoi, parcă se

auziră niște sunete care aduceau a răs. Da, asta era o înfrângere, și încă o înfrângere definitivă.

— Bine! Lasă, fie și așa, — zise Poria, blând. — Gvadi, n'am venit la tine în mijlocul nopții ca să stau de vorbă. Dă-le dracului și pe Nicora și scândurile; doar fiindcă venise vorba, deaceea am pomenit. Îți cer iertare. Știi și tu, e greu pentru un om să trăiască singur, îl apucă dorința de-aș împărtăși altuia și necazurile și bucuriile... La cine aș mai putea eu să mă duc în afară de tine? Tu n'ai să te lepezi de mine, într'o împrejurare așa de grea pentru mine... Oricâte sarcini de răspundere i s'ar încredința, m'am gândit eu, totuși el a crescut în casa tatălui meu, deci cine altul ar putea să aibă milă de mine, dacă nu Gvadi !

Tăcu — desigur așteptând ceva. Ii dădea lui Gvadi timpul și puțința să-și arate simțămintele. Dar Gvadi rămânea mai departe la fel de tăcut și încremenit.

— Știi tu: Andrei, căruțașul, mi-e frate de lapte, dar eu nu i-aș încredința nicio pereche de găște, pentru că știu că-mi pierde negreșit una din ele. Parcă, nu știu cum, n'ar fi în toate mințile; e ca un animal fără grai... Dealtfel nici nu face să mai vorbim despre asta... Gvadi, dragul meu... am o rugămintă la tine. Doar ție ți-am mai spus că plec. Astai adevărul curat. Da, am să plec; dar nu în pădure, cum am amenințat odată, nu demult... Îți aduci aminte, nu?

Arcil tăcu și, închizându-și ochii pe jumătate, îl privi pe Gvadi cercetător.

— Nu cumva nu mai ții minte? Asta s'a întâmplat atunci, când ne-am jucat noi pe degete. Adu-ți aminte, dragă...

Gvadi tăcea. Arcil urmă:

— Eu ți-am spus că dacă va trebui să fug, atunci, întâi de toate, am să termin cu fabrica de cherestea într'un fel sau altul...

— A-a, crime! — zise amenințător Gvadi, dându-se un pas înapoi. Avea o înfățișare înfricoșătoare. Stătea în fața lui Arcil, cu sprincenele ridicate, cu ochii măriți, plini de ură.

— Dar nu-i așa, Gvadi, eu am glumit, așa cum ai glumit și tu când ai vorbit de bivoliță. Mi-era ciudă, doream să-mi mai ușurez sufletul. Intr'adevăr, doar n'am să... — zise Arcil cu blândețe falsă și zâmbi cu un zâmbet nevinovat, ca de îngeraș.

Gvadi parcă se liniști.

— Asta-i totul, Gvadi! Dar eu nu pot să înțeleg ce înseamnă

„a-a”-ul ăsta al tău. Să zicem că atunci ți-am spus un adevăr. Ce-ți pasă? Fabrica doar e a mea, fac cu ea ce vreau. Și asta nu privește pe nimeni, drăguțele. Doar nu ți-am cerut voie, atunci când m'am apucat s'o construiesc. Dealtfel, nici asta nu mai are niciun fel de importanță. Cine are să stea să mă asculte? Îți mulțumesc și pentru că tu, la urma urmelor, ai deschis gura. Asta m'a costat cam multe sforțări, dar cel puțin te-am făcut să recunoști că te socoți și tu comunist, câine ce ești! Se vede că așa a fost scris ca toți Bigva să fie comuniști. Asta-i grozav! Dar acum, hai să vorbim despre altceva... Ți-am spus mai adineauri că m'am răsgândit, că n'am să mă mai retrag în pădure. Acum nu mai e timpul, știi și tu să te bizui pe sat. Chiar și Gocia s'a dovedit a fi un trădător mârșav. M'am hotărît să plec cât mai departe, în vreun oraș unde să nu mă cunoască nimeni... De asta mi-am pus șapca. În orașe, mii de oameni umblă îmbrăcați în felul ăsta — la nimeni nu scrie pe frunte cine este și de unde vine... Înainte de răsăritul soarelui, trebuie să ajung la gară... În drum, am trecut și pe la tine. Te rog numai de un singur lucru. N'am putut să vând, într'un timp așa de scurt, toată marfa pe care ai adus-o atunci dela Maxim. A mai rămas câte ceva; e adevărat, nu multe, dar tocmai lucrurile cele mai scumpe. Când ai să te mai duci în oraș, Gvadi, fii bun, ia lucrurile astea și predă-le lui Maxim. De ce să se prăpădească așa, fără rost? Nu trebuie să stric prietenia cu Maxim. Mai ales acum, când, azi-măine, s'ar putea să am nevoie de ajutorul lui. Și pentru tine, deasemenea, nu strică să ții legătura cu el. Lucrurile are să ți le aducă Andrei... Tu numai vezi să nu prea amâni, te rog. Nu te-aș fi necăjit, dar, la drept vorbind, tu chiar ești dator să faci treaba asta... Principal e — să nu mai amestecăm în treaba asta oameni străini.

Gvadi se trase un pas înapoi.

— Nu, cirime! Asta nu mă privește pe mine. Nu știu nimic și nici nu vreau să știu, — zise el cu hotărîre de neclintit și se întoarse spre djargvali.

Se făcu liniște, o liniște adâncă.

— Gândește-te Gvadi, gândește-te bine. Toate lucrurile astea nu sunt chiar așa cum îți închipui tu. Vezi, să nu dai greș! Dacă s'or descoperi și potlogăriile tale, atunci și tu o să ai aceeași soartă ca și mine. Doar îi cunoști pe bolșevicii! N'au să te cruțe cu toate că acum, parcă și tu ai devenit omul lor! Uite ce te

sfătuesc eu, nu umbla cu fleacuri! — În glasul lui Arcil suna o amenințare pe care nu căuta s'o ascundă.

— Nu, nu și iar nu! — țipă Gvadi. — Ți-am spus că nu vreau să știu nimic.

Gvadi păși spre casă.

— Tot ce are să-ți placă, ia-ți... Sau știi: acolo e și o bluză femeiască. Dăruiește-o Mariamei... Crede-mă o să fie foarte mulțumită...

—Nu! — s'auzi răspunsul tăios de sub șopron.

— Gvadi! — țipă Arcil și glasul lui izbi ca un glonte. — Intoarce-te, îți spun!

Gvadi se opri.

— Mai încet! — zise el. — Vezi, să nu afle Bardgunia că ești aici. Iar pe mine, cum sunt bătrân, mai bine m'ai lăsa în pace. Ieși, ieși afară din ogradă! În curând o să înceapă a se lumina de ziuă.

Vorbea cu hotărîre, fără cruțare, aproape provocător. Vorbi și se întoarse cu spatele la Arcil. Se apropie de ușă și începu să zăngănească cu lacătul.

Razele lunii luminau ușor casa; Arcil tremura de mânie și abia îl mai zărea pe Gvadi care stătea cu spatele la el și a cărui statură apărea ca o pată întunecoasă pe perete.

Gvadi încetă să mai umble la încuetoare. Lui Arcil i se păru că ușa se deschisese și că Gvadi dispăruse în casă. Totuși pata întunecoasă se vedea ca și mai înainte neclar, pe perete. Poria bănuia că Gvadi se ascunsese sub șopron ca să-l pândească, fără să fie văzut.

Și din nou se întinse o liniște fără margini, mohorîță.

Lui Arcil i se părea că izvorul acestei liniști era peaproape, pe undeva. Părea că izvoarește din silueta neagră a lui Gvadi, ieșea afară de sub șopron, se așternea prin ogradă... liniște posacă, apăsătoare, plină de muștrări tăcute și de învinovățiri tănuite... Pe acoperișul djargvaliei, pe pereți, pe iarbă — pretutindeni — alunecau și treceau în fugă imagini vagi, înfiripate de jocul luminii lunii și de clătinatul abia simțit al ramurilor; luminile și umbrele se urmau întocmai ca limbile de zăpadă și de pământ negru care miroase atât de plăcut în primăverile timpurii. Umbrele acelea se uitau la el și strângeau din ochi întocmai ca Gvadi; ele îl iscodesc cu ochii lui Gvadi, îi ascultă cu atenție gândurile cele mai tainice, tristețea, spaima lui.

Iși scoase revolverul din buzunar și cu răsuflarea oprită, începu să se îndepărteze de casă.

Se furișa ca un hoț, căutând să calce cât mai ușor.

28

Poria se strecura tiptil spre gardul de nuiele. Iși întorcea mereu capul, aproape la fiecare pas, temându-se de un atac neașteptat. Se oprea și-și ridica revolverul și oțelul lui sclipea în lumina lunii.

De sub șopronul cufundat în întuneric, privirile lui Gvadi îl urmăreau fără să-l părăsească o clipă. Era convins că Poria nu-l vede. Nici nu-l vedea. Și asta îl ajuta foarte mult. Ograda era luminată tare și lui Gvadi nu putea să-i scape nicio mișcare, cât de mică, a dușmanului.

El știa acum bine că în noaptea aceasta se rupsese pentru totdeauna legătura dintre el și Poria. Invingător ieșise el, nicidecum Poria. Inima lui svâcni de mândrie, sprâncenele puternic încruntate și cuta de pe frunte erau mărturia tăriei lui, a încrederii într'însul și a hotărârii sale neînduplecate. Privea cu curaj înainte — ai fi zis că parcă înghițea cu ochii întinderea din fața lui.

Chiar când stătuseră de vorbă sub curmal, când Arcil rostise vorbele sale cu două înțelesuri, Gvadi luase hotărârea de al urmări — ca să vadă unde merge și ce are de gând să facă. Simțise, cu toată ființa lui, că Arcil își pusese în gând ceva rău. Nu se plimba el degeaba prin sat, cu inima plină de ură, după ce se pregătise să plece pentru totdeauna din Orcheti. Se vedea că în afară de fleacul de rugăminte în legătură cu lucrurile, avea el alte treburi mai însemnate.

Aceste bănueli nu izvorîseră numai din ce spusese Arcil în noaptea aceea. Nimeni nu-l cunoștea pe Arcil mai bine decât Gvadi. Și nimeni nu putea mai bine decât Gvadi să-i pătrundă gândurile cele mai ascunse.

Poria ajunsese la pârleaz.

Gvadi se hotărî să iasă de sub șopron și să-și găsească un loc mai bun pentru pândă de îndată ce Arcil avea să sară gardul și să treacă în dosul copacilor.

Dar, deodată, Arcil se topi din fața ochilor lui.

Această dispariție misterioasă îl năuci pe Gvadi, și un timp nu putu să-și vie în fire.

Dacă Arcil ar fi sărit gardul, fără îndoială că asta nu i-ar fi scăpat. Nu stătea în picioare nici presupunerea că Arcil cotise și se ascunsese în ogradă.

Nelinistit peste măsură, Gvadi ieși de sub șopron și se opri în umbra djargvalei.

Arcil nu se vedea nicăieri. Se hotărî atunci să meargă spre gard. Porni, dar numaidecât se retrase în umbră. Era limpede că ar fi fost destul să iasă la lumină, pentruca dușmanul să și tragă în el cu revolverul. Desigur că pentru asta Arcil se pitise undeva, prin apropiere.

Deoarece cu ochii nu reuși să-și descopere vrăjmașul, Gvadi începu să asculte cu atenție.

Nu putea, doar, să dispară fără urmă, un om — desigur că se ascunsese undeva, pe lângă gard.

Numai să facă el o mișcare cât de mică și Gvadi va prinde deîndată cel mai ușor foșnet. Dușmanul n'are să poată fugi fără să fie simțit, în această liniște a nopții.

Undeva trosni o crenguță. În urechile lui Gvadi răsună ca un tunet. Se întoarse renele și, spre uimirea lui, se văzu drept în fata djargvaliei lui. Nici n'avu timp să-și dea seama ce anume se petrecea în dosul casei, când auzi iar trosnind niște crengi, dar de data asta aproape de tot; mai întâi auzi un sgomot ca și cum ar fi sărit cineva, apoi niște pași grăbiți — și totul se liniști.

Gvadi ocoli în fugă casa, apoi se furișă spre gardul de nulele din spatele ei.

Acolo, după gard, se afla un mic maidan scufundat în umbra copacilor dimprejur.

Din locul acela pornea o potecă, pe care Gvadi o cunoștea bine. Fusese bătătorită de vitele care treceau la păscut și serpuia printre tufișuri și desișuri dealungul ogrăzilor din spatele caselor și ducea spre fabrica de cherestea. Mergea paralel cu șoseaua, când mai aproape, când mai departe de ea.

Gvadi înțelese totul: vrând să-l înșele, Arcil se pitise chiar sub gard, apoi târîș sau deabușelea, se furișase până la djargvali, o ocolise, sărise peste gard, fugise pe potecă și dispăruse în tufișuri.

Dar acum, toate acestea nu mai aveau nicio însemnătate.

Important era un singur lucru — încotro se îndreptase Arcil? Drumul ales de el întărea cele mai groaznice bănueli!

Ca să-l urmărească printre tufişurile dese şi întunecoase, era primejdios; ca să-l urmărească de departe — n'avea niciun rost; dacă o să încerce să-l ajungă, vrăjmaşul o să se ascundă în tufişuri şi Gvadi n'o să-i mai dea de urmă. Mintea lui Gvadi lucra cu înfrigurare. Îşi făcea tot felul de planuri. O clipă se gândi să-l cheme pe Ghera în ajutor. Dar părăsi această idee, fiindcă drumul cel mai scurt până la Ghera era tot poteca pe care fugise Arcil. Să ocolească pe şosea, să piardă vremea cu explicaţii şi cu drumul, căci trebuia să se şi întoarcă! Arcil o să aibă timp să săvârşească nestingherit fapta lui mârşavă şi să dispară...

Să dea alarma? Dar nici asta nu era înţelept. Cum ar scoate Gvadi un ţipăt, Arcil s'ar şi repezi la el, înaintea tuturor şi i-ar închide gura pentru veşnicie.

Şi ar trece mult timp până ce locuitorii de prin casele împreştiate pe o întindere atât de mare s'ar trezi la ţipetele lui, până ce-ar sări din paturi şi s'ar repezi în urmărirea duşmanului. Poate ar fi mai simplu să dea buzna într-o casă oarecare. Dar şi atunci până să le explice oamenilor ce se întâmplase, te pomeneşti că începe să se lumineze de ziuă...

Gvadi stătea nemişcat, ascultând cu aceeaşi mare atenţie. Auzise, pesemne, ceva, căci se desprinsese de lângă gard, se înapoie în ograda din faţa casei şi se repezi în ulicioară.

Ridicând poalele cerchezei, le vârî pe deasupra centurii aşa fel încât să-i acopere pumnulul. Se legă apoi cu başlâcul. Sări uşor peste gard şi o luă la fugă spre şosea.

Planul lui era simplu: fabrica de cherestea fiind ameninţată de o mare primejdie, îi rămâne un singur lucru: s'o ia înaintea lui Arcil şi să-l pândească lângă poartă. Gvadi nădăjduia că, ţinând şoseaua, va ajunge acolo cu mult înaintea lui Arcil.

Dar reuşita planului pe care şi-l făcuse, depindea, până la urmă, de iuteala şi de rezistenţa picioarelor lui.

Niciodată nu i se mai întâmplase să fugă aşa, poate în tinereţe, dar şi atunci numai în vis.

Incepu să i se taie respiraţia. Burta umflată îi apăsa drept pe inimă. Gâfâia din greu. Răsuflarea îi răbufnea cu hârâeli şi şuierături; cu spume la gură, chircit de sudoarea care-i curgea şiroaie pe frunte, fugea înainte ca un nebun.

Când apăru pe deal silueta fabricii, Gvadi prinse curaj; „Ține-te bine, Gvadi! Mai iute, cirime!”

Și parcă-i sporiră puterile.

Se opri la marginea șoselei. Aici începea urcușul spre fabrică. Se uită spre poartă și la împrejurimile fabricii, scăldate de lumina lunii.

— Vai de mine, mai putu să îngâne și, ca retezat cu coasa, căzu pe povârniș, cu fața la pământ. Văzu lângă poartă lungindu-se, o umbră neagră: cineva stătea lângă gard.

Să fi întârziat el oare?

Înălță capul. Umbra alunecă dealungul gardului.

De furie și de disperare, lui Gvadi îi veni să urle din toate puterile. Ca să înnăbușe strigătul, își astupă gura cu pumnul și-și înfipse dinții în el. În creierul lui înfierbântat se înfiripă o vedenie îngrozitoare — deasupra fabricii se învolburau vâlvății uriașe.

— A-ait! — țipă Gvadi ca un nebun și adunându-și ultimele puteri, se ridică fulgerător. Dar umbra nu se mai vedea.

Gvadi fugea, bălăbănind din mâini, de parc'ar fi avut aripi și ar fi sburat în sus pe povârniș spre locul unde umbra se văzuse pentru ultima dată.

Se năpusti spre gard. Intr'un loc lipseau câteva ostrețe. Gvadi încercă să se strecoare prin gaură. Deodată, cineva îl lovi în umăr. Chiar și după cum răsună lovitura se cunoștea că fusese dată de o mână voinică și neîndurătoare. Gvadi era cât pe ce să cadă. Apoi aceeași mână i se înfipse ca un clește în umăr, și-l trase pe Gvadi în curtea fabricii.

— Hei, te-ai prins! — îi șueră o voce la ureche și, chiar lângă fața lui, scânteiară plini de ură ochii lui Arcil Poria.

„Sunt pierdut!” se gândi Gvadi și simți că i se taie răsuflarea.

— Am știut chiar dela început că ai să te târăști după mine, dobitoc nerușinat! — continuă Poria, și-l scutură pe Gvadi, care se muia cu totul, amuțise și aproape că nu mai putea nici să judece. Ca să-l vezi, îi pare rău de fabrică! Ai? Minți, canalie! Te temi c'o să rămâi fără scânduri pentru casă! Pe cine vrei să duci? Ce te tot prefaci? Cine să creadă că hoțul și șinecherul ticălos de ieri, s'a transformat deodată, peste noapte, într'un sfânt? Ori ai uitat cu cine ai deaface? Il mai scutură de vreo câteva ori cu putere, și continuă: — Te joci de-a v'ați ascun-

selea cu mine, inagarule? Nădăjduiai să mă întreci în viclenie...? Bine că nu te-ai luat numaidecât după mine, — pentru că ar fi trebuit să-mi murdăresc mâinile cu sângele tău spurcat. Nu, deacum să nu te mai aștepți la crutare! Hai cu mine!

Convingându-se că Gvadi nu-i mai opune nicio rezistență, Arcil îl târi în colțul curții în care erau așezate stivele de scânduri și bușteni.

Arcil îl îmbrânci pe Gvadi spre una din stive.

— Le vezi: astea's scândurile tale. Eu cu mâinile mele, le-am ales și le-am așezat. Cum putea să-mi treacă prin minte că tu ești un trădător?! Ia-ți rămas bun dela ele — am să le dau foc înaintea celorlalte.

Gvadi se desmetici. Trupul obosit se îndreptă, mușchii i se încordară. Incercă să-și smulgă mâna din strânsoarea lui Arcil.

— A! vasăzică mai trăești? Și eu care am crezut că ai crăpat! Stai, nu te mișca! — strigă Arcil, simțind că mâna lui Gvadi începe să-și revină, și o strânse și mai tare: — Așteaptă puțințel, dragă prietene, asta-i treabă de o clipă. Totul gândit și pregătit dinainte. Ai văzut găurile din gard. Am rupt din vreme câteva ostrețe. Nu m'am gândit c'au să-ți prindă bine și ție. Idiotului ăluia de Andrei, i-am dat la cină un ulcior de vin. Desigur că s'a îmbătat și doarme tun... Și aici... vezi paiele? Sunt uscate, ard ca și gazul. Ia te uită!

Fără să-i dea drumul lui Gvadi, se întinse spre stiva de scânduri cea mai apropiată, scoase un smoc de paie ascuns înlăuntrul și-l svârli jos.

— Acum am să-l vâr sub scândurile tale! Așa, uite... Așa... Și să vezi, când or lua foc, o să te arunc drept în mijlocul lor. Ți-ai făcut destul de cap pe lume, nici nu meriți o moarte mai bună! În felul ăsta numai trebuie să-mi murdăresc mâinile. Nici cenușă n'o să mai rămână din tine. N'o să aibă lângă cine plânge nici plozii tăi păduchioși și nici târfa ta...

Lăsă mâna lui Gvadi, băgă în grabă paiele sub scânduri, scoase cutia cu chibrituri din buzunar și aprinse...

Gvadi icni deodată și se repezi la el. Fără să se gândească la ce-o să urmeze, stinse chibritul.

— Cum de îndrăznești, câine? — țipă Arcil, apucându-l de piept. Ii dădu un brânci — și Gvadi aruncat cât colo, într-o parte, se prăbuși la pământ.

Arcil era sigur că va trece mult timp până ce Gvadi o să-și adune puterile și puse din nou mâna pe chibrituri.

Izbucni o flacără. Gvadi se ridică în grabă și biruindu-și spaima cumplită, își smulse pumnalul din teacă. Strângând cu amândouă mâinile mânerul, ridică pumnalul deasupra capului, ca pe un baros. Dintr'o săritură, ajunse în spatele lui Arcil și-i dădu o lovitură în ceafă, cu toată puterea.

Poria căzu, fără să icnească măcar.

Gvadi nici nu se mai gândi la el și se repezi spre paiele care ardeau printre scânduri, le smuci și le svârli pe jos. Turbat de furie începu să le calce în picioare, ca ieșit din minți. Și numai din când în când își arunca câte o privire spre locul unde se afla Poria: Te pomenești că se furișează și-i smulge de sub picioare paiele fumegânde.

Gvadi se liniști numai când se stinseră ultimele scânteii.

„Dar Arcil, ce-o fi oare cu el, de nici nu mișcă, nici nu vorbește” — se întrebă el mirat, și începu să se uite cu băgare de seamă spre locul unde căzuse Arcil.

În stânga stivei, zăcea un trup fără viață, peste care cădea pieziș lumina lunii.

Gvadi ascultă: Liniște nesfârșită! Numai inima lui bătea ca un ciocan în piept.

Se aplecă și sprijinindu-se în pumnal, se apropie de trupul care zăcea la pământ.

Îl cuprinse spaima. Își dădu capul pe spate. De undeva dinăuntrul ființei lui, izbucni un tremur care-i cuprinse întreg trupul.

La înfricoșătoare, groaznic de înfricoșătoare priveliștea din fața ochilor lui, cu toate că nu înțelegea încă ce se petrecuse...

Aiurează? I se pare?

Ceva asemănător cu o jumătate de față omenească se întrezărea într'o băltoacă întunecoasă, aproape neagră. În deschizătura întunecată a gurii se vedeau dinții rânjiți. Pe obraz atârna un ochi lucios, ca de sticlă; ieșise din orbită; și luciul lui înghețat avea încremenirea înfiorătoare a morții.

Gvadi nu putu să se mai uite încăodată. Aștepta o mișcare, care să-i spună că ceea ce bănuia nu era adevărat. Își ciuli urechile și stătu mult timp așa, ascultând, dar fără să audă ceva.

Da, așa era tăcerea morții.

Începu să se retragă deandaratele, la fel de încrămășat, fără să simtă nimic. Apoi se întoarse și începu să se îndepărteze.

Îl opri însă o simțire ciudată: Î se păru că liniștea îl urmărește pas cu pas, încercând să-l întoarcă din drum.

Abia acum își dădu seama că e singur. Simțământul singurătății îl umplu din nou de groază, de o groază și mai cumplită decât cea de adineauri.

Să strige pe cineva?

Deschise gura. Credea c'o să strige de-o să se cutremure tot Orchetiul. Dar din gâtlee nu ieși niciun sunet.

Gvadi privi în stânga, privi în dreapta.

Lumina lunii slăbise. Întunericul care învăluia pământul începu să se destrame, vestind apropierea zorilor răsăritului. Umbrele rărite ale nopții se învălmășeau în văzduh.

Și din învălmășeala aceasta, tocmai din adâncul întunecimii, începură să apară în fața ochilor lui Gvadi, ca într'un vârtej niște chipuri.

Oamenii alergau peste dealuri, urcau pe coaste, apăreau din râpi și din șanțuri, de sus și de jos, de pretutindeni îndreptându-se spre fabrica de cherestea. Erau mulți, puzderie, cât frunză și iarbă. Trăsăturile lor începură să se limpezească... Erau consătenii lui Gvadi, oameni de-ai lor din Orcheti. Uite-l și pe Ghera. Aleargă! Le-a luat-o înainte tuturor, năpraznic ca o furtună. Din spre el vine Naia și tineretul. Zosime cel voinic gonește pe povârniș ca un lup. În urma lui, umăr la umăr, înaintează brigada sa. În depărtare, printre tufe, se zărește nasul ascuțit ca un clonț al lui Onise, cu bărbuța lui tremurătoare. Pahvala, aidoma căluțului cu trei picioare din poveste, zboară peste vâgăuni și hârtoape. Gocia, stă aplecat pe colină și privește înainte. Cu-o mână pe pumnal și cu cealaltă streășină la ochil Stă parc'ar fi de piatră! Se uită la Gvadi și șoptește:

— Ce-o fi și asta? Ce-mi văd ochii?

Privirile lui Gvadi aleargă neliniștite dela plăsmuire la plăsmuire, dela un pâlț de oameni la altul, dela un chip de om la altul. Lipsește dintre toți, cineva. Caută mereu, se îngrijorează, se frământă...

— Gvadi, tu mă cauți pe mine și eu sunt aici, cu tine. Tu m'ai chemat și eu am venit! — auzi Gvadi glasul iubit.

Și numaidecât, uită de cei care se aflau departe.

În fața lui stătea Mariam. În ochii ei mari ardea iubirea ca soarele'n amiaza mare.

Gvadi tresări. Nu găsi ce să-i spună.

— Noi toți suntem cu tine, Gvadi! — vorbi din nou Mariam. Și încet, încet de tot, îl întrebă: — E adevărat?

— Da, cirime, — rosti Gvadi cu greu și îi întinse pumnalul însângerat.

Tăcură amândoi.

— Pe copiii mei, nu i-ai văzut, cirime? Să nu-i lași singuri, — rupse tăcerea Gvadi.

— În curând vor veni și ei... Ia uită-te, mi se pare că sunt chiar ei...

În depărtare, în mijlocul zării alburii apărură cinci bețișoare. Erau de mărimi diferite și mergeau unul în spatele altuia, după înălțime. Gvadi își recunoscuse copiii — Bardgunia, Gutunia, Chitunia, Cuciunia și Cirimia.

Și, deodată, fu cuprins de-o mare tulburare. Un geamăt izbucni din adâncul pieptului: Aruncă pumnalul și-și ascunse 'a spate mâinile pline de sânge.

— Nu, nu, cirime! Nu se poate! Fugi, oprește-i! Să plece acasă. Spune-le, spune-le că babaia a plecat undeva și o să se înapoieze în curând. Cum de-ai putut să-i lași să vină aici? Nu trebuie... Copiii nu trebuie să vadă sânge, Mariam!

Răsărea soarele. Prima lui rază sfâșie vălul de ceață și alungând întunecimea, se așternu la picioarele lui Gvadi ca o potecă aurie.

**Redactor de carte: M. Ruşescu, Tehnoredactor:
V. Vasilescu, Corector: N. Bădulescu**

***Dat la cules: 10.IX.1952. Bun de tipar: 5.X.1952.
Tiraj 12.030+100+30. Hârtie semivelină 65 gr/mp.
ft. 61×86\15. Coli editoriale 13,17. Coli de tipar
13,75. Pretul unui exemplar broşat 5,35; unui
exemplar legat 7,99. Ediţia I-a. Com. 238.A.1364.
Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare:
8. Pentru bibliotecile mari indicele de clasifi-
care: 8 S-31.***

Tiparul executat la Unitatea No. 4.

Lei 7,00

